O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI
RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204

Feldsherlik ishi kasbi

O‘QUV DASTURLARI TO‘PLAMI

Toshkent – 2023

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**1.01**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent -2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Taqrizchilar:

Mamatkulova N.A. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Ichki taqrizchi

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

Tashqi taqrizchi

D.A.Maxsudova “Sarjah” maktab direktori

1. O‘quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	– mustaqillik yillarida O`zbekiston Respublikasida yuz bergan muhim o`zgarishlar, tub islohotlarning mazmun-mohiyatini ko`rsatish va jamiyat hayotida o`quvchining o`rnini, o`zligini anglatishdan iborat.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– mustaqillikka ərishish arafasida O`zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvi, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma’naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun-mohiyatini o`quvchilarga tushuntirib berish, ularni Vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda milliy g`ururni shakllantirishdan iborat.
Bilim	– mustaqillikka erishish arafasida O`zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini; – mustaqillik yillaridagi o`zgarishlarni, O`zbekistonning əng yangi tarixi masalalarini, zamonaviy jarayonlarda O`zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o`rnini tarixiylik va xolislik nuqtai nazaridan bilishi kerak.
Ko`nikma	– O`zbekiston tarixi muammolarini o`rganish, dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g`oyasini qo`llay bilish, atrofida sodir bo`layotgan jarayonlarga o`z munosabatini bildira olish, jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix modulining o`rnini anglash va bugungi kunda sodir bo`layotgan voqealarning tarixdagi muhim voqealar bilan bog`liqligini bilish ko`nikmalariga əga bo`lishi kerak. – O`zbekistonning əng yangi tarixini chuqur bilish, ma’naviy-milliy va umuminsoniy masalalar bo`yicha o`z qarashlarini ilmiy asoslashni va ifodalashni bilish, milliy mustaqillik g`oyalariga amal qiladigan faol hayotiy dunyoqarash kabi malakalarga əga bo`lishi kerak .
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan modullar nomi	O`zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Fuqarolik jamiyati, Tibbiyot kasbiga kirish
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; S – seminar;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob,munozara,test,mustaqil ish ma’ruzalar; interfaol keys-stadilar; seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	*O‘zbekiston tarixi*		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 2 shundan: 1 semestr JN –1,7 kredit YAN-0 kredit (o‘tilishi majburiy).	Modul o‘tilish davri: 1 semestr	ECTS - 1,7
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204 –Feldsher- ishi	1 bosqich	
Modulning davomiyligi	15 hafta		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat:	48	
	SHuningdek:		
	ma’ruza	24	
	seminar mashg‘ulot	24	
	mustaqil ta’lim	24	
O‘quv modulining statusi	Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Seminar mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	E-mail: E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi	2 soat, o‘quv xona		
Modulning mazmuni	O‘zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi. “O‘zbekiston tarixi” o‘kuv modulini predmeti, maksad va vazifalari, modulni o‘rganishning nazariy-uslubiy asoslari, mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar, mustaqil O‘zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.,O‘zbekistonning o‘ziga xos istiqlol va taraqqiyot yo‘li, O‘zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar, iqtisodiy islohotlar, xususiy mulkchilikning shakllanishi, O‘zbekistonda bozor munosabatlarining rivojlanishi,O‘zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o‘zgarishlar, mustaqillik yillarida O‘zbekistondagi ma’naviy va madaniy taraqqiyot, O‘zbekiston va jahon hamjamiyati, Mustaqillik yillarida Qoraqalpog‘iston Respublikasi, 2017-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasining ishlab chiqilishi, hayotga joriy etilishi va uning ahamiyati. O‘zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o‘rni va nufuzini ortib borishi.		
Prerekvizitlar	*O‘zbekiston tarixi* moduli nazariy qismi hisoblanadi.		
Postrekvizitlar	*O‘zbekiston tarixi* moduli keyinchalik falsafa, tibbiyotda xuquqiy faoliyat, pedagogika, psixologiya, klinik modullar uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.		
Modulning maqsadi	- Mustakillik yillarida O‘zbekiston Respublikasida yuz bergan muxim o‘zgarishlar, tub isloxotlarning mazmun-moxiyatini		

	ko‘rsatish va jamiyat xayotida o‘quvchining o‘rnini, o‘zligini anglatishdan iborat.
Modulning vazifalari	- Mustakillikka erishish arafasida O‘zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustakillik yillarida davlat boshkaruvi, ijtimoiy-iktisodiy, siyosiy va ma’naviy xamda boshka soxalardagi isloxotlarning mazmun- mohiyatini o‘quvchilarga tushuntirib berish, ularni Vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash xamda milliy g‘ururni shakllantirishdan iborat.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	- O‘quvchi “O‘zbekiston tarixi” moduli o‘zlashtirish jarayonida umumiy bilim va ko‘nikmalarini shakllantirishda tarix fani metodologik asos ekanligi, O‘zbekistonda yoshlarda vatanparvarlikni kuchaytirish, dunyokarashini o‘zgartirishda, tub islohatlarning moxiyatini tushunishga, xozirgi dunyoning global muammolari haqida umumiy tassavvurga ega bo‘lishi; - “O‘zbekiston tarixi” moduli tizimidagi o‘rni, uning istiqboli, metodologik tadqiqotlarni, usullari o‘zaro aloqadorlik tizimi bilishi va jamiyat tarakiyotiga o‘z xissasini ko‘shish; - O‘quvchi ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va ma’naviy sohalarda o‘zining teran mushohadasiga va sog‘lom turmush tarzini shakllantirish va mustakillikni mustaxkamlash va rivojlantirishni hamda xayot muammolar bo‘yicha echimlar qabul qilish ko‘nikma va malakalariga ega bo‘lishi kerak. Modulga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to‘la o‘zlashtirish, tahlil natijalarini to‘g‘ri aks ettira olish, o‘rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo‘yicha yozma ishni topshirish..
Ta’lim berish usullari	Nazariy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	**Kirish.“O`zbekis-ton tarixi” o`quv faninig maqsadi va vazifalari,**	O`zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi. “O`zbekiston tarixi” o`quv modulining predmeti, maqsad va vazifalari. Modulni o`rganishning nazariy-uslubiy asoslari. Yuksak intellektual	2	N-2	1

	nazariy-metodologik tamoyillari.	salohiyatli, ma’naviy barkamol avlodni tarbiyalash, komil insonni voyaga ətkazishda mamlakat əng yangi tarixining tutgan o`rni. O`zbekiston Respublikasi			
2	**Mustaqillikka erishish arafasida O`zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar.**	Mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvi, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma’naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun- mohiyati Siyosiy tizimdagi o`zgarishlar.	4	N/A 2/2	2
3	**Mustaqillikka erishish arafasida O‘zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini**	Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol. O`zlikni anglashga intilishning kuchayishi. Siyosiy tizimdagi o`zgarishlar. Mustaqillikning ə’lon qilinishi. O`zbekiston Respublikasining tashkil ətilishi. Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo`lidagi sa’y-harakatlar.	4	N/A 2/2	2
4	**O`zbekistonning o`ziga xos istiqlol va taraqqiyot yo`li.**	Mustaqil taraqqiyotning dastlabki bosqichidagi muammolar. O`zbekistonning o`ziga xos taraqqiyot yo`lini tanlashi. Taraqqiyotning “O`zbek modeli” va uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo`li. O`zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me’yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi. YAngi Konstitutsiyaning qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Davlat ramzlari.	4	N/A 2/2	2
5	**O`zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar.**	Milliy davlat boshqaruvi tizimi. Mustaqil O`zbekistonda hokimiyatlar bo`linishi printsipi. O`zbekistonda ko`ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va uning ahamiyati. Siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlar. O`zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlar. Huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o`zgarishlar. O`zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlar va ularning siyosiy, ijtimoiy hamda iqtisodiy jarayonlardagi ishtiroki. Ijtimoiy-sherikchilik. O`z-o`zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o`rni. O`zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi. Inson haq-huquqlarini ta’minlash va himoya qilish.	4	N/A 2/2	2
6	**Iqtisodiy islohotlar, xususiy mulkchilikning shakllanishi. O`zbekistonda bozor munosabatlarining rivojlanishi.**	Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish kontseptsiyasi. O`zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarining shakllanishi, uning yo`nalishlari, bosqichlari va xususiyatlari. Bozor munosabatlariga o`tishning huquqiy asoslarining yaratilishi. Iqtisodiy islohotlarning besh tamoyilini amalga oshirilish mexanizmi. Mamlakatiqtisodiyotining modernizatsiya va	4	N/A 2/2	2

		diversifikatsiya qilinishi, bank-moliyatiziminimustahkamlashborasidagichora-tadbirlar. Soliq tizimidagi islohotlar.			
7	**O`zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o`zgarishlar. Mustaqillik yillarida O`zbekistondagi ma'naviy va madaniy taraqqiyot.**	Kuchli ijtimoiy siyosat kontseptsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo`naltirilgan aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, sog`liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, aholini uy-joylar bilan ta'minlash, yo`l-transport muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish, ta'lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san'at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish. Nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy himoya va manzilli ijtimoiy yordamni amalga oshirishdagi ishtirok	4	N/A 2/2	2
8	**O`zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar.**	Mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi. YAngi jamiyat qurishda ta'lim va tarbiyaning o`rni va roli. "Ta'lim to`g`risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"ning qabul qilinishi. Dasturning maqsad va vazifalari, uni amalga oshirish mexanizmi va bosqichlari. Ta'limning milliy modelining shakllanishi, rivojlanishi va sohadagi muammolar. O`zbekistonda yangi avlod kadrlar tayyorlash sohasidagi o`zgarishlar. Oliy ta'lim sohasida qabul qilingan Qonunlar va ularda belgilangan vazifalar. Ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikning yo`lga qo`yilishi: yutuqlar va kamchiliklar.	4	N/A 2/2	2
9	**Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi**	Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotida amalga oshirilgan islohotlar. Qoraqalpog`istonda qishloq xo`jaligi sohasidagi o`zgarishlar. Ma'naviy-madaniy sohadagi yangilanishlar. Qoraqalpog`iston Respublikasi oliy ta'lim tizimi va undagi islohotlar. Qoraqalpog`iston Respublikasida ɔkologik ahvol. Orol fojiasi. Ɔkologik holatni yaxshilash borasidagi davlat siyosati.	4	N/A 2/2	2
10	**O`zbekiston va jahon hamjamiyati**	O`zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O`zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo`lga qo`yilishi. O`zbekiston Respublikasining BMTga a'zo bo`lishi va jahon hamjamiyatidagi o`ziga xos o`rni. O`zbekistonning MDHdagi o`rni va mavqeining oshib borishi. O`zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o`zaro hamkorlik aloqalari.	4	N/A 2/2	2

		O`zbekistonning Əvropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. Tashqi siyosiy faoliyat kontseptsiyasi. O`zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSH, Xitoy mamlakatlarining o`rni. O`zbekistonning geosiyosiy va geoiqtisodiy o`rni.			
11	**Yangilanayotgan O`zbekiston: milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari.**	2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasining ishlab chiqilishi, hayotga joriy ətilishi va uning ahamiyati. - Qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo`nalishlari; - Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo`nalishlari; - Ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo`nalishlari; - Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag`rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o`ylangan, o`zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo`nalishlar.	6	N/A 4/2/	3
12	**O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o`rni va nufuzini ortib borishi**	"O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting vaindekslardagi o`rnini yaxshilash hamda davlat organlari vatashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizminijoriy ətish" borasidagi davlat siyosati, huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo`nalishdagi ishlarningsamaradorligiga to`siq bo`layotgan muammolarni bartaraf ətish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar: jamiyatni demokratlashtirish, ilg`or xalqaro tajribaga asoslangan davlat vajamiyat qurilishi sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasini rivojlantirish, ta'lim tizimini takomillashtirish, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, xalqaro savdoda xususiy tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyani rivojlantirish va boshqalar.	4	N/A 2/2	2
		Jami:	**48**	**24/24**	**24**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat

bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda seminar mashg`ulotlardan iborat bo`lib,

ular o`quv элementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim. Modulga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni

to`la o`zlashtirish,tahlil natijalarini to`g`ri aks эttira olish, o`rganilayotgan jarayonlar, haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni

bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish

4. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Mustaqil O`zbekiston tarixining dastlabki saxifalari. - Toshkent, 2000.
2. Erkaev A. O`zbekiston yo`li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.
3. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug`at // M.Abdullaev va boshqalar: to`ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: SHarq, 2006.
4. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi
5. bo`yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
6. Mustaqil O`zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
7. Новейшая история Узбекистана. Руководителъ проекта и редактор: М.А.Рахимов. - Тошкент:
8. Адабиёт учқунлари, 2018.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Azizxo`jaev A.A. Mustaqillik: kurashlar, iztiroblar, quvonchlar. - Toshkent: 2001.
2. Azizxo`jaev A.A. CHin o`zbek ishi. - Toshkent, 2003.
3. Axmedov E. O`zbekiston shaharlari mustaqillik yillarida. - Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2002.
4. Islomov Z.M. O`zbekiston modernizatsiyalash va demokratik taraqqiyot sari. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
5. Levitin L. O`zbekiston tub burilish pallasida. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
6. Usmonov Q. O`zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi. –Toshkent: Moliya, 2003.
7. O`zbekiston tarixi. R.H.Murtazaevaning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, 2005.
8. O`zbekiston xalqining dini, madaniyati va urf-odatlari: tarix va hozirgi holat. - Toshkent:
9. TIU, 2011.
10. O`lmasov A., Vaxobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. - Toshkent: SHarq, 2006.
11. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va bag`rikenglik: tarixiy tajriba va
12. hozirgi zamon. Mas'ul muharrir R.H.Murtazaeva. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2010.
13. R.Abdullaev, Q.Rajabov, M.Rahimov. - Toshkent: O`zbekiston, 2019.
14. Murtazaeva R.H. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik.
15. Darslik. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2019.
16. YUnusova X. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va ma'naviy jarayonlar
17. (XX asr 80-yillari misolida). - Toshkent: Abu matbuot-konsalt, 2009.
18. G`ulomov S., Ubaydullaeva R., Ahmedov Э. O`zbekiston. -Toshkent: Mehnat,

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK - ISHI kasbi bo`yicha

KASBIY FAOLIYATDA O`ZBEK TILI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.01**
Ajratilgan auditoriya soat:	**72**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Taqrizchilar:

Mamatkulova N.A. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi “Gumanitar ijtimoiy-iqtisodiy fanlar kafedrasi ”mudiri

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi O`IBDM

Tashqi taqrizchi

D.A.Maxsudova “Sarjah” maktab rahbari

O‘ZBEK TILI MODULIDAN SILLABUS

<table>
<tr><td>Modulning to‘liq nomi</td><td colspan="3">O‘zbek tili</td></tr>
<tr><td>Modul kodi:</td><td>Kredit hajmi: 39
1-semestr-0,75 kredit
JN – 0.75 kredit
2-semestr-0,75 kredit
JN – 0.75 kredit
Sinov – 0 kredit o‘tilishi majburiy</td><td>Modul o‘tilish davri:
1- semestr</td><td>ECTS value: 3</td></tr>
<tr><td>Tayyorlov yo‘nalishi</td><td>50910204–Feldsher- ishi</td><td colspan="2">1 bosqich o‘quvchilari</td></tr>
<tr><td>Modulning davomiyligi</td><td colspan="3">18 hafta</td></tr>
<tr><td rowspan="5">O‘quv soatlari hajmi:</td><td>Jami soat:</td><td colspan="2">108</td></tr>
<tr><td>SHuningdek:</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>ma’ruza</td><td colspan="2">-</td></tr>
<tr><td>amaliy mashg‘ulot</td><td colspan="2">72</td></tr>
<tr><td>mustaqil ta’lim</td><td colspan="2">36</td></tr>
<tr><td>O‘quv modulining statusi</td><td colspan="3">Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy modullar bloki</td></tr>
<tr><td>Ta’lim muassasasi nomi, manzili</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Kafedra nomi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot</td><td>Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Mashg‘ulot vaqti va joyi</td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Modulning mazmuni</td><td colspan="3">O‘zbek tili moduli bo‘lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi hisoblanadi va o‘quvchilar tomonidan fanining turli aspektlari rivojlanish bosqichlarini, amaliy ko‘nikmalar va nazariy bilimlarni qamrab olgan holda, bo‘lg‘usi feldsher -akusherlarda so‘zlashuv madaniyatini to‘liq egallash, klinik fikrlash va uni bayon eta olish, kasallik hamda uning belgilarini so‘z orqali va yozma tarzda asoslab berish moduli bo‘lib hisoblanadi.</td></tr>
<tr><td>Prerekvizitlar</td><td colspan="3">Ona tili, adabiyot fanlari nazariy qismi hisoblanadi.</td></tr>
<tr><td>Postrekvizitlar</td><td colspan="3">O‘zbek tili moduli keyinchalik ingliz tili, pedagogika, psixologiya, klinika modullar uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.</td></tr>
<tr><td>Modulning maqsadi</td><td colspan="3">O‘quvchilarga tibbiyotning ilmiy uslubi (tibbiy mutaxassislikdan kelib chiqadigan matn asosida) va mutaxassislik tilida so‘zlashuv uslublarini o‘zlashtirish, fanning asoslarini o‘zlashtirish va ta’rif berish kabi monologik nutqni taqdim etishni, o‘rganilayotgan mantiqiy va grammatik tuzilmalar asosida kasbiy muloqot qobiliyatlarini, minimal doirada leksik va tematik muloqot o‘rnatishni haqida bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirishdir.</td></tr>
<tr><td>Modulning vazifalari</td><td colspan="3">- taqdim etilgan matn materiallaridan kerakli axborotni qidirish va qayta ishlashni o‘rganish, maqola, tezis, qo‘shimcha materiallarni ko‘rib chiqish malakasini oshirish;
- o‘zbek tilida so‘zlashuvning barcha turlarida (tanlangan mavzular va holatlar doirasida) ko‘nikma va qobiliyatlarni rivojlantirish;</td></tr>
</table>

	- so‘zlashuvning etakchi turlari: o‘qish, o‘rganish, tanishtirish, xabar yoki ma’lumot berish, savol-javob kabilarni shakllantirish.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** 1. Mutaxassislik mavzusida suhbatlasha olishi; 2. O‘quv-maishiy va mutaxassislik doirasida o‘zbek tilida muloqot qila olishi; 3. Ilmiy adabiyotlarga oid maqolalar mazmunini referat tarzida bayon qila olishi; 4. O‘zbek tili grammatikasi to‘g‘risida tasavvurlarga ega bo‘lib, jumla va matnlarni to‘g‘ri tuza olishi; 5. “SHifokor va bemor” muloqoti tuzish tushunchalari to‘g‘risida. **O‘quvchi bilishi shart:** 1. Grammatik, sintaksis qoidalarini; 2. Ibora va matnlarni to‘g‘ri tuzish uchun tilning grammatik tizimini ; 3. O‘zbek tilida mutaxassislik bo‘yicha tibbiy leksika va terminologiyani; 4. Tibbiy matnlar mazmunini tushunishi; 5. To‘g‘ri talaffuz qilishi va ravon o‘qishni; 6. Matnlarni tarjima qila olishni; 7. Matnlar bo‘yicha savollar tuzishni. **O‘quvchi bajara olishi lozim:** 1. Tibbiy adabiyot va tekstlarni lug‘atsiz tarjima qilish va uni o‘zbek tilida bayon qila olish; 2. Berilgan matnlarga savollar tuzish, grammatik vazifalarni tug‘ri va to‘liq bajarish; 3. Kasbiy muloqotlar, ilmiy anjuman, uchrashuv va munozaralarda qatnashish, o‘z ilmiy qarashlarini rus tilida erkin bayon qila olish; 4. Hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, xujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko‘ra bajarishi va iboralarni qo‘llab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; 5. Berilgan mavzuda esse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar bo‘yicha referat yozish. **O‘quvchi quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim:** 1. Ilmiy tibbiy adabiyotlarni tushunib etish; 2. Mutaxassislik bo‘yicha o‘zbek tilida adabiyotlarni o‘qish; 3. O‘quv va kundalik amaliy mavzular doirasida so‘zlashish; 4. O‘z mutaxasissligi bo‘yicha muloqotlar mazmunini tushunish; 5. Tibbiy biologik yoki ilmiy tibbiy mutaxassislik bo‘yicha adabiyotlarni tahlil qila olish, referat yozish; 6. Bemor bilan shifokor o‘rtasidagi suhbatni o‘tkazish (kasallik tarixi asosida); 7. Matnni yozma va og‘zaki tarjima qilish.
Ta’lim berish usullari	Amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; O‘quvchilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

1. O‘QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuningnomi	Mavzuningqiskachamazmuni	jami	O‘qitishiitashkiliysha kli	Mustakilta’lim
1	**O‘zbekiston- yagona Vatan. O’zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o’zbek alifbosini o‘rganishning ahamiyati. O’zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.**	- Og’zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o’qish, mazmunini to’liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so’zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: O’zbektilifaniningmaqsadvavazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o’zbek alifbosini o‘rganishning ahamiyati. O’zbek tilining tovush	**2**	**A -2**	1
2	**Oilam – tayanchim va fahrim. Leksikologiya. So’zlarning To‘g‘ri va ko’chma ma’nosi (omonim sinonim, antonym)**	- Og’zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o’qish, mazmunini to’liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so’zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. - Grammatika: Leksikologiya. So’zlarning To‘g‘ri va ko’chmama’nosi (omonim - sinonim, antonym)	4	A-4	2
3	**O‘zbekiston Respublikasi Davlat ramzlari**	- Og’zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o’qish, mazmunini to’liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash. Matnni so’zlab berish. Davlat ramzlarining o`rni va ahamiyati haqida so`zlash. - Yozma nutq:Mavzusiga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. “Men nechun sevamanVatanimni mavzusida insho yozish. - Grammatika:Leksikologiya, so`zllarning to`g`ri va ko`chma ma`nosi(antonim sinonim paronim	2	A-2	2

4	**Onatili-millat ko'zgusi. Frazeologizm.**	- Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. - Grammatika: Frazeologizm	2	**A -2**	1
5	**Odam anatomiyasi**	- Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni o`qib tushunish,matndagi termin va iboralarning ma`nosini izohlash.Anatomiya atamalarini yod olish. - Yozma nutq:Mavzusiga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. "Shifokor huzurida"mavzusida dialog tuzish. - Grammatika:Marfologiya so`z turkumlari,ot haqida umumiy tushuncha.Otlarda son,egalik va kelishik kategoriyalari.Otlarning yasallishi. -	6	**A -6**	2
6	**Yil fasllari.**	- Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni o`qib tushunish,matnni ijodiy so'zlab berish narsa va hodisalarning sifat hususiyatlari haqida suhbat. Tabiatga munosabat haqida so'zlab berish. - Yozma nutq ; bosh vaqtni qanday otkazish haqida hikoya tuzish. Tabiatni asrash haqida reja tuzish va ularni izohlash. - Grammatika; O`zbek tilida sifatlarning o'ziga hos hususiyatlari. Sifatning ma'no va tuzilishiga ko'ra turlari. Sifat darajari. Sifatlarning yasalishi.	4	**A-4**	2
7	**Abu Ali Ibn Sino.**	- Og'zaki nutq;Mavzuga oid matnni o'qib tushunish.Matndagi atamalning ma'nosini izohlash.Matnni so'zlab berish. Ibn Sino hikmatli so'lari. - Yozma nutq; Matnni dialog asosida tuish. "Ibn Sino hayoti va ijodi" "Ibn Sino asarlarida sog'lom turmush tarzi" mavzularida kichik ma'ruzalar tayyorlash. - Grammatikasi; son haqida ma'lumot. Sonning ma'no va tuzilish	4	**A-4**	4

8	Men shifokor bo'lmoqchiman	- Og'zaki nutq; Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalarni ma'nosini izohash. Matnni so'zlab berish. Orzu qilgan mutahasislik haqida so'zlashish. - Yozma nutq; " Sohamiz ravnaqi" matn tuzish. Hunar va bilimga oid hikmatli so'zlarni yozish.Kasb-hunar tasviri asosida bayon yozish. - Grammatika; Olmosh va uning	2	**A-2**	2
9	**Yurak kasalliklari**	- Og'zaki nutq; Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs- munozarada ishtirok etish. - Yozma nutq; Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash. Yurak kasalliklaridan biri bo'yicha ma'lumotlar tayyorlash. - Grammatika; Ravish haqida ma'lumot. Ravishning ma'no va tuzilish	4	**A-4**	2
10	**Tez yordam chaqirish**	- Og'zaki nutq; Telefonda gaplashish odob-axloq qoidalari bilan tanishish va mavzu bo'yicha bahs munozarada ishtirok etish. "Tez yordam chaqirish" mavzusida rolli dialogda ishtirok etish. - Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash.Hayot haqidagi o'z fikrini tezis tarzida yozish. - Grammatika: F'el. Bo'lishli va bo'lishsiz f'ellar . F'ellarda zamon katigoriyasi, hozirgi zamon f'eli, o'tgan zamon f'eli, kelasi zamon f'eli. -	4	**A-4**	2
11	**Kasbiy deontalogiya**	- Og'zaki nutq: ; Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalning ma'nosini izohlash. Hamshira vazifalari haqida so'zlash. "Katta hamshira va hamshira" "Hamshira va bemor" muloqotlarida ishtirok etish. - Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishtirok etish. Hamshira deontologiyasi haqida matn tuzish. - Grammatika: Ko'makchi , bog'lovchi va yuklamalar haqida ma'lumot .	**4**	**A-4**	1

12	**Tozalik va orastalik-sog'lik garovidir.**	- Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi atamalning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Matnga munosabat bildirib so'zlash. Mavzuga oid bahs munozarada ishtirok etish. - Yozma nutq: " Salomatligimiz o'z qo'limizda" mavzusida esse yozish. Salomatlik haqidagi maqollardan na'munalar yozish. -	2	**A-2**	**2**
13	**Alisher Navoiy tabiblar to'g'risida**	- Og'zaki nutq: "Dor ush-shifo"matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Mavzu bo'yicha suhbatda ishtirok etish. " Yaxshi so'z yarim davo" iborasining ma'nosini izohlash. - Yozma nutq: Salomatlik va shifokorlik kasbi bilan bog'liq bo'lgan o'zbek xalq maqollaridan na'munalar yozish. Alisher Navoiy ijodi bo'yicha taqdimot tayyorlash. - Gramatika: O'zbek tili sintaksisi. Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Gap bo'laklari.	4	**A-4**	**2**
14	**Zaxiriddin Muhammad Bobur asarlarida dorivor o'simliklar.**	- Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning ma'nosini izohlash. Mavzu bo'yicha suhbatda ishtirok etish. - Yozma nutq: "Boburnoma" asaridagi keltirilgan dorivor o'simliklarni topish va uning inson salomatligini tiklashdagi, o'rnini aniqlash va ularning ro'yxatini tuzish. - Grammatika: Qo'shma gap va uning turlari. Bog'langan qo'shma gap. Ergashgan qo'shma gap.	4	**A-4**	**2**

15	**Hamkasblar muloqoti:Ixtisoslik bo'yicha muloqotga o'rgatish.**	- Mavzusiga oid matnni o`qib tushunish termin va iboralarningma`nosini izohlash. - Nutq;Matnga munosabatbildirib so`zlash.Kasbiy faoliyarda nutqmadaniyatining ahamiyatihaqida gapirib berish - Yozma nutq: "Mutaxassisning nutq madaniyati"mavzysida matn tuzish.Ish jarayonidagi muomala madaniyati haqida kasbiy o`yin senariysini tuzishva uni sahnalashtirish. - Grammatika:Nutq madaniyati.Nutq uslublari. -	4	**A-4**	**1**
16	**Men sevgan asar**	- Og`zaki nutq:Sevimli asar haqida so`zlab berish.Zamonaviy o`zbek adabiyoti haqidagima`lumotlarni gapirib berish.mashhur o`zbek shoirlari ijodidan na`munalar yod olish. Yozma nutq: "Adabiyot ma`naviyatni yuksatiruvchi manba"mavzusida esse yozish.Yangi kitoblar polilog matnini tuzish va uni sahnalashtirish. - Grammatika: Badiiy uslub va uning hususiyatlari	4	**A-4**	**1**
17	**Sog`lom turmush tarzi**	- Og'zaki nutq: Mavzuga oid matnni o'qib tushunish.Matndagi terminva iboralarning ma`nosini izohlash.Salomatligimizni mustahkamlash uchun nimalar qilasiz? "Zararli odatlarning inson hayotiga ta`siri "Mavzularida gapirib berish. O`zi bilan mashxur sportchining hayotidan biron lavha so`zlab berish. - Yozma nutq:Salomatlik haqida O`zbek xalq maqollaridan na`munalar yozish. - Grammatika:Rasmiy idoraviy uslub va uning xususiyatlari.Ariza,tushunturish xati,tarjimai hol va tavsifnoma.	6	**A-6**	**4**

18	**Xalq tabobati xazinasidan**	- Og'zaki nutq:Donishmandlarning pand nasihatlari,o`gitlari,hikmatlarini o`qib tushunish.Yozma nutq: Xalq tabobati rivijiga salmoqli hissa qo`shgan donishmandlar referat tayyorlash. Grammatika: Ilmiy uslub va uning xususiyatlari.Tezis anotatsiya va maqola yozish.	4	**A-4**	**1**
19	**Sharqning buyuk allomalari**	- Mustaqil ish:Mavzuga doir referat tayyorlash	**4**	**A-4**	**1**
20	**Milliy qadriyatlar**	- Mustaqil ish:Mavzuga doir referat tayyorlash	**2**	**A-2**	**1**
	Jami		**72**	**72**	**36**

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat buyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga xamoxang bo'lishi lozim.

4. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. Turdieva K. va hammualliflar, O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdieva K., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o'quv qo'llanma. T., 2006 y.
3. Turdieva K., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan oliy o'quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4.2.***Qo'shimcha adabiyotlar:***

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: "O'zbekiston", 2016 y.
2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo'lishi kerak. T.: "O'zbekiston", 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O'zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo'ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O'zbek tili (o'quv qo'llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013
6. Ruscha – o'zbekcha lug'at (2 jildli) T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
9. O'tbosarova B., Akromova M. O'zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001
10. Dosimov E., Dustxo'jaeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san'ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O'tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O'zbek tili fani bo'yicha matnlar va suhbatlar qo'llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. http//teachyourselfuzbek com/recources/coursbooks – Samouchitel uzbekskogo yazыka.
2. http//solver. Uz/translate. php – Russko-uzbekskiy perevodchik
3. http//sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik/aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK - ISHI

KASBIY FAOLIYATDA RUS TILI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami: 2.01	**2.01**
Ajratilgan auditoriya soat: 72	**72**

Toshkent -2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Taqrizchilar:

Mamatkulova N.A. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Gumanitar ijtimoiy-iqtisodiy fanlar kafedrasi ”mudiri

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDM:

Tashqi taqrizchi

D.A.Maxsudova “Sarjah” maktab direktori

1. Требования, поставленные в учебной программе

Наименование программы	Русский язык
Выделенные часы	72
Темы	18
Цель программы	формирование навыков профессионального общения, ведение диалога в рамках лексико-тематического минимума, на основе изученных логико-грамматических конструкций; -овладение основами научного стиля речи (на базе текстового материала по медицинской специальности) и способами терминообразования в языке специальности; - овладение основами построения и презентации монологической речи типа описания.
Освоенные результаты	Связное беглое чтение предложений текста. Правильная интонация речи. Правильный полный пересказ текста на русском языке. Творческое мышление при пересказе. Уметь правильно использовать грамматический материал. Полный правильный осмысленный ответ. Правильное выполнение упражнение высокая активность, творческий подход. Подводить итоги принимать решения. Самостоятельно анализирует понимать суть вопроса и активно отвечать.

Знаний	Программа направлена на формирование у обучающихся общекультурных компетенций и общих профессиональных компетенций - знать общенаучную и специальную лексику изученной медицинской тематики, базовые грамматические явления, встречающейся в медицинской научной литературе. -уметь использовать различные виды чтения для извлечения профессионально значимой информации из специальных текстов. -владеть базовым коммуникативным модулями для осуществления участия в типовых ситуациях профессионального общения, приёмами обработки полученной информации.
Навыки	-владеть русским языком, как средством коммуникации (в устной и письменной форме) -правильно воспринимать на слух текст общего содержания в объеме 18-20 предложений. -понимать содержание незнакомого текста по специальности в объеме 12-14 предложений. Выделять наиболее важную информацию из услышанного, дополнять информацию на основе событий и обосновывая собственную точку зрения. -подготовить устное выступление на заданную тему на основе текста, тезиса и уметь провести беседу на заданную тему.
Взаимосвязь с другими предметами	Узбекский язык, английский язык, анатомия человека, сестринское дело
Организационная форма обучения	П-практическая Т-теоретическая ПТ-совместно практико-теоретическое занятие ЧК-частные кабинеты для занятие
Требование программе	Обязательное
Язык обучения	Русский
Критерии оценок	На основе текущих оценок
Оценка знаний и умений студентов	Устное, письменное вопроса-ответ, тесты, беседа, практическое задание.

2.ТЕМЫ

№	Темы учебной программе	Содержания темы	Всего	Виды занят	Само
1	День независимости. Имя существительное	**Лексическая тема**День Независимости. **Грамматический материал**Главные члены предложения. Имя существительное. Категории рода, числа и падежа имён существительных. **Речевой этикет**Формулы знакомства. Формулы приветствия	4	2-П	2
2	Анатомия и физиология человека. Простое глагольное сказуемое.	**Лексическая тема**Анатомия и физиология человека. **Грамматический материал** Простое глагольное сказуемое **Речевой этикет** Формулы приглашения.	4	2-П	2
3	Клетки. Второстепенные члены предложения	**Лексическая тема**Клетки. **Грамматический материал** Сложное предложение. **Речевой этикет**	4	2-П	2

		Формулы совета, предложения			
4	Ткани. Сложное предложение.	**Лексическая тема** Ткани. **Грамматический материал** Сложное предложение. **Речевой этикет** Формулы извинения.	4	2-П	2
5	Медицинская терминология.	**Лексическая тема**Профессиональный язык врача. **Грамматический материал** Медицинская терминология. Фразеологические обороты, характерные для медицины, термины: (грудная жаба, солнечное сплетение, щитовидная железа и др). **Речевой этикет**Формулы поздравления.	4	2-П	2
6	Скелет туловища. Описание классификации предметов	**Лексическая тема**Скелет туловища. **Грамматический материал** Описание классификации предметов. **Речевой этикет** Формулы вопросов о субъекте.	4	2-П	2
7	Система органов дыхания. Описание количественного состава, строение предметов.	**Лексическая тема**Система органов дыхания. **Грамматический материал** Описание количественного состава, строение предметов**Речевой этикет** Формулы вопросов о местоположении лица	4	2-П	2
8	Система кровообращения. Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предметов.	**Лексическая тема**Система кровообращения. **Грамматический материал** Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предметов. **Речевой этикет** Формулы вопросов о чувстве удовлетворения.	4	2-П	2
9	Строение и состав кожи. Описание, классификация лица, предмета, процесса явления.	**Лексическая тема**Строение и состав кожи. **Грамматический материал** Описание классификации лица, предмета, процесса явления **Речевой этикет**Формулы вопросов о возрасте, о стоимости, о количестве.	4	2-П	2
10	Система пищеварения. Описаниеместоположения предмета, места протекания процесса	**Лексическая тема**Система пищеварения. **Грамматический материал** Описание местоположения предметов. **Речевой этикет** Формулы вопросов о место похождения лица, предмета	4	2-П	2
11	Функции опорно-двигательного аппарата. Описания функциипредметов.	**Лексическая тема**Функции опорно-двигательного аппарата. Система пищеварения. **Грамматический материал** Описания функции предметов. **Речевой этикет**Вопросы о согласные и не согласные.	4	2-П	2
12	Нервная система. Описание качественной характеристики предмета, процессы явления	**Лексическая тема**Нервная система. **Грамматический материал** Описание качественной характеристики предмета, процессы явления **Речевой этикет**Вопросы о согласии и не согласии.	4	2-П	2
13	Головной мозг.	**Лексическая тема**Головной мозг.	4	2-П	2

	Выражениевременных отношений в простом и сложном предложениях.	**Грамматический материал** Выражение временных отношений в простом и сложном предложениях. **Речевой этикет**Формулы о времени события, в продолжительности времени действия.			
14	Иммунитет. Выражение причинно – следственных отношений в простом и сложном предложениях.	**Лексическая тема**Иммунитет. **Грамматический материал** Выражение причинно – следственных отношений в простом и сложном предложениях **Речевой этикет**Вопрос о причине. Вопрос о следствии	4	2-П	2
15	Патологическое состояниечеловека. Выявление жалоб больного.Диалогическая речь, ееособенности, виды и условия реализации. Диалог – расспрос, егоцельиструктурные компоненты	**Лексическая тема**Патологическое состояние человека. Выявление жалоб больного. **Грамматический материал** Виды диалогов и их особенности **Речевой этикет**Формулы вопросов о здоровья.	4	2-П	2
16	Клиническая картина заболевания. Формулы вопросов собеседнику о его физическомсостоянии. Диало–интервью, его цель, структурныекомпоненты особенности	**Лексическая тема**Клиническая картина заболевания. Жалобы больного с симптомами стенокардии. Цель и структура диалога. **Речевой этикет**Формулы вопросов собеседнику о его физическом состоянии.	4	2-П	2
17	Лечениезаболевания. Рекомендация врача. Диалог – научный спор, его цель, структурные компоненты	**Лексическая тема**Лечение заболевания. **Грамматический материал** Цель и структура диалога **Речевой этикет**Рекомендация врача	4	2-П	2
18	Метод клинического исследования. Обобщающее занятие	**Лексическая тема**Метод клинического исследования **Речевой этикет** Обобщающая беседа	4	2-П	2
	Всего		72	36	36

3.Контроль и оценка степени усвоения предмета (модуля)

Со стороны преподавателя для контроля и оценки степени усвоения предмета (модуля) согласно Устава "О системе рейтинга оценки степени знаний, навыков и квалификации учащихся академических лицеев и профессионально-технических колледжей" были применены способы контроля и оценки знаний и навыков.

4. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. Turdieva K. va hammualliflar, O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. T., 2006 y.
3. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4.2.Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: “O‘zbekiston”, 2016 y.
2. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. T.: “O‘zbekiston”, 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O‘zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo‘ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O‘zbek tili (o‘quv qo‘llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o‘zbekcha lug‘at (2 jildli) T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
7 O‘tbosarova B., Akromova M. O‘zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
8. Dosimov E., Dustxo‘jaeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san’ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
9. O‘tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O‘zbek tili fani bo‘yicha matnlar va suhbatlar qo‘llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

4. http//teachyourselfuzbek com/recources/coursbooks – Samouchitel uzbekskogo yazыka.
5. http//solver. Uz/translate. php – Russko-uzbekskiy perevodchik
6. http//sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik/aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.02**
Ajratilgan auditoriya soat:	**144**

Toshkent 2023yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Boboqulova D.N — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Gumanitar ijtimoiy iqtisodiy” Fanlar kafedrasi o’qituvchisi.

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDM:

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	33
O`quv modulining dolzarbligi va professional ta'limdagi o`rni	Globallashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o`zining ta'sirini ko`rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmatsevtika mutaxassislari uchun chet tillarini mukammal egallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega. Mazkur soha mutaxassislarini professional ta'limda chet tillari bo`yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va ko`nikmalarini shakllantirish O`zbekiston Respublikasining "Ta'lim to`g`risida" qonunlari, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "CHet tillarni o`rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risida" 2012 yil 10 dekabrdagi PQ-1875-son qarori, O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o`rta ta'lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 1999 yil 16 avgustdagi 390-son va "O`rta maxsus ta'lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 2000 yil 16 oktyabrdagi 400-son qarorlari hamda boshqa tegishli me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda. Mazkur dastur chet tillariga o`qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo`nalishi, bilim darajasi va kasbiy ehtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, o`quv yakunida professional ta'lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini o`zlashtirishning CEFR (Common European Framework of Reference) -Umum Yevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi C1 -chet tilini o`rganishning mustaqil muloqot darajasining egallanishi ko`zda tutilgan.
O`quv dasturning maqsadi	Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmatsevtika yo`nalishidagi professional ta'limning barcha bosqichida chet tilini o`qitish doirasida o`rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetentsiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o`ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o`rganuvchilarning tinglash, gapirish, o`qish va yozish ko`nikmalarini ko`p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini egallashi nazarda tutiladi.
O`quv dasturning vazifalari	Modulning asosiy vazifasi soha bo`yicha chet tillarini o`rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo`nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash, chet tilida mustaqil o`qish hamda tibbiy va farmatsevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo`yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olishni o`zida mujassamlashtiradi.
Modulbuyicha o`quvchilarning bilim, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	- O'zlashtirilayotgan kasbning xorijiy tildagi terminologiyasi, atamalari va iboralariningma'nosi. Xorijiy tilni kasbi doirasida o'zaro muloqot darajasi. Xorijiy tildagi normativ hujjatlarni o'qib,tushunish. O'z soxasiga tegishli bo'lgan xorijiy tildagi matnlarni, dasturlarni va yo'riknoma (instruksiya)larni o'qish vatushunish. - O'zlashtirgan kasbi doirasidan xorijiy tilda mutaxassislar bilan muloqot

	qila olish. Xorijiy tilda yozilgan yo‘riqnoma (instruk-iya)larni tushunib, ularni amalda qo‘l-lashni xamda o‘zgalarga tushuntiraolishi. Xorijiy tildagi ma’lumotlardan foydalan-gan xolda o‘z kasbiy mahoratini oshirish
Til kompetentsiya-si	Leksik kompetentsiya. kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qo`llash; umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; so`z yasalishi (qo`shma so`zlar va affiksatsiya), o`zlashma so`zlar (baynalminal so`zlar)ni qo`llash; antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o`zlashtirish. Grammatik kompetentsiya. o`tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe’l shakllari, sintaksis, muammoli so`zlar va iboralar, modal fe’llar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to`g`ri qo`llay olish; - o`z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetentsiyalariga ega bo`lishi kerak.
O`quv rejasnga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan modullar nomi	O`zbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakalogiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patalogiya.
O`qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta’lim; A -amaliy ta’lim; NA -birgalikda tashkil ətilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL MODULIDAN
SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	Tibbiyotda xorijiy til		
Modul kodi:	Kredit soni: 2 SHundan: 1-semestrda Joriy nazorat – 0,8 kredit YAN-0 kredit (o‘tilishi majburiy) 2-semestrda Joriy nazorat – 0,8 kredit YAN-0 kredit (o‘tilishi majburiy) 3-semestrda Joriy nazorat – 0,4 kredit YAN-0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1 - 2 -3semestr	ECTS value: 5
Ta’lim yo‘nalishi	50910204–Feldsherlik ishi»	1-2-3 bosqich	
Modulning davomiyligi	27 hafta		

O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat: SHundan: amaliy mashg‘ulot mustaqil ta’lim	144 144 72
O‘quv modulining statusi	Gumanitar va ijtimoiy-iqtisodiy modullar	
Ukuv muassasa nomi, manzili	Abu Ali Ibn Sino nomidagi 1-Respublikajamoat salomatligi texnikumi	
Kafedra nomi		
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	N.Turaeva-tibbiyotda xorijiy tilmoduli o‘qituvchisi	E-mail: komilovva@gmail.com
Mashg‘ulot vaqti va joyi	Dars jadvali asosida	
Modulning mazmuni	Tibbiyotda xorijiy til moduli bo‘lajak tibbiyot mutaxassislariga xorijiy til bo‘yicha olgan bilimlarini qo‘llab, tanlangan mutaxassislik bo‘yicha chet tilida nashr etilgan ilmiy maqola va adabiyotlardan olingan ma’lumotlarni tushunib va tahlil qilib o‘zida kasbiy mahoratlarini yanada rivojlantirishga imkoniyat yaratadi.	
Prerekvizitlar	CEFR V1 sertifikati	
Postrekvizitlar	o‘quvchilarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash; - chet tilida tibbiy mavzularda erkin muloqot qilishga o‘rgatish; - tanlangan mutaxassislik bo‘yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma’lumotlarni tushuna olish va ular bilan ishlash.	
Modulning maqsadi	Tibbiyotda xorijiy til moduli tibbiyot o‘quvchilariga tibbiy atamalarni xorijiy (ingliz) tilda o‘rganish yo‘li bilan o‘z kasbiy mahoratlarini kengaytirib va rivojlantirib, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantiradi.	
Modulning vazifalari	- o‘quvchilarning til ko‘nikma (listening-tinglash, reading-o‘qish, speaking-gapirish, writing-yozish) va malakalarini o‘zlashtirgan holda kasbiy ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishi; - o‘quvchilarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash; - chet tilida tibbiy mavzularda erkin muloqot qilishga o‘rgatish; - tanlangan mutaxassislik bo‘yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma’lumotlarni tushuna olish va ular bilan ishlash; -tibbiy maqolalar yozish malakasini shakllantirish.	
Modul bo‘yicha o‘quvchi bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	- o‘quvchichet tilida akademik yozuv va lug‘at bilan ishlash, tibbiy atamalar, tibbiy internatsional so‘zlar hamda mutaxassislik bo‘yicha tibbiy leksika va terminologiya haqida **tasavvurga*ega bo‘lishi;*** - tibbiy manbalarni yozuvda qo‘llashni; xorijiy tilda mutaxassislikka oid matnlarning mazmunini tushunish maqsadida matnni tahlil qilishni; xorijiy tilda tibbiy mavzularda suhbatlar va bahs-munozaralar uyushtirishni; xorijiy tilda tibbiy internatsional so‘zlarning ma’nosini ***bilishi va ulardan foydalana olishi;*** **- Tinglab tushunish jarayonida:** a) kasbga yo‘naltirilgan autentik materiallarni bir marta eshitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish; b) faol leksik birliklarni kerakli mavzuda va situatsiyada ishlata olish;	

	- Nutq jarayonida: a) kursda o‘tilgan tibbiy terminlarni to‘g‘ri talaffuz qila olish; b) tinglagan va o‘qigan matn mazmunini gapirish; v) matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish; g) suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat berish, savollariga javob berish; **- O‘qish jarayonida:** a) mutaxassislik yo‘nalishdagi tibbiy matnda berilgan atamalarini o‘rganilayotgan chet tilida izohlab o‘qish; b) matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida so‘zlab berish, paragraflarni nomlash; v) berilgan matnlarga savollar qo‘yish, grammatik qoidalarni o‘zlashtirish; g)matn kalit so‘zlarini ajrata olish; d) matn qismlariga sarlavha qo‘yish. **- YOzuv jarayonida:** a) qisqa matnlarni yoza olish; b) qisqa matnlarni ingliz tiliga tarjima qila olish; v) referat yozish texnikasini takomillashtirish***malakalariga ega bo‘lishi kerak.***
Ta’lim berish usullari	amaliy mashg‘ulotlar
Ta’minot	videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O’ qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1-мавзу. Unit 1. Basics	1. Our future profession Culture project: The history and development of traditional medicine	2	2	1
2-мавзу. Unit 1. Basics	2. Parts of the body 1,2 Culture project: Ttraditional European medicine	2	2	1
3-мавзу. Unit 1. Basics	3. Text:Heart and blood. Health and illness	2	2	1
4-мавзу. Unit 1. Basics	4. The Skeleton	2	2	1
5-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	5. Nurses Culture project:Traditional Korean medicine	2	2	1
6-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	6. Medical Practitioners Culture project: Traditional Unani medicine	2	2	1
7-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	7. Nurse’s work at the surgical department Culture project: Traditional African medicine	2	2	1
8-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	8. About Aviecenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1

9-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	9. About Aviecenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1
10-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	10. Hospitals Culture project: Islamic medicine	2	2	1
11-мавзу. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	11. Some good rules for nurses Culture project: Traditional Indian medicine	2	2	1
12-мавзу. Unit 3. Education and Training	12. Medical Education 1 Culture project: Siddha medicine	2	1	1
13-мавзу. Unit 3. Education and Training	13. Medical Education 2 Culture project: Siddha medicine	2	2	1
14-мавзу. Unit 3. Education and Training	14. Fractures Culture project: Non-traditional methods of treatment	2	2	1
15-мавзу. Unit 3. Education and Training	15. Fractures Culture project: : Traditional Asian medicine	2	2	1
16-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	16. Symptoms and signs Culture project: Urinotherapy	2	2	1
17-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	17. Infectious diseases Culture project: Aromatherapy	2	2	1
18-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	18. Rickets Culture project: Homeopathy	2	2	1
19-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	19. Measles Culture project: Mineral therapy	2	2	1
20-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	20. Measles Culture project: Mineral therapy.e	2	2	1
21-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	21. About incurable diseases Culture project: Sound therapy	2	2	1
22-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	22. About incurable diseases Culture project: Sound therapy	2	2	1
23-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	23. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
24-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	24. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
25-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	25. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
26-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	26. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
27-мавзу. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	27. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
28-мавзу. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	28. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
29-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	29. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1
30-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	30. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1

31-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	31-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 31. Infection Culture project: Hirudotherapy	2	2	1
32-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	32. Infection Culture project: Hirudotherapy	2	2	1
33-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment	33. Mental illness Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1
34-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment	34. Mental illness. Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1
35-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	35. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
36-мавзу. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	36. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
37-мавзу. Unit 5. Investigations	37. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy	2	2	1
38-мавзу. Unit 5. Investigations	38. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy.	2	2	1
39-мавзу. Unit 6. Basics	39. The hospital team	2	2	1
40-мавзу. Unit 6. Basics	40. The nursing profession	2	2	1
41-мавзу. Unit 6. Basics	41. In and around the hospital	2	2	1
42-мавзу. Unit 6. Basics	42. Hospital admissions	2	2	1
43-мавзу. Unit 6.	43. Accidents and emergencies	2	2	1
45-мавзу. Unit 7.	44. Pain.	2	2	1
45-мавзу. Unit 7.	45. Tongue diagnosis	2	2	1
46-мавзу. Unit 7	46. Tongue diagnosis	2	2	1
47-мавзу. Unit 7.	9. Caring for the elderly	2	2	1
48-мавзу. Unit 7.	48. Old age and the brain.	2	2	1
49-мавзу. Unit 7.	49-мавзу. Unit 7. 49. Nutrition and obesity	2	2	1
50-мавзу. Unit 7.	50-мавзу. Unit 7. 50. Chronic pain	2	2	1
51-мавзу. Unit 8.	51. Secrets of a long life	2	2	1
52-мавзу. Unit 8.	52. Secrets of a long life	2	2	1
53-мавзу. Unit 8.	53. Typhoid Mary	2	2	1
54-мавзу. Unit 8.	54. Typhoid Mary	2	2	1
55-мавзу. Unit 8.	55. Blood	2	2	1
56-мавзу. Unit 8.	56. Blood	2	2	1
57-мавзу. Unit 9.	57. Death and dying	2	2	1
58-мавзу. Unit 9.	58. Death and dying	2	2	1
59-мавзу. Unit 9.	59. Hygiene	2	2	1
60-мавзу. Unit 9.	60. Hygiene	2	2	1
61-мавзу. Unit 9.	61. Hygiene equipment	2	2	1
62-мавзу. Unit 9.	62. Mental health nursing	2	2	1
63-мавзу. Unit 9.	63. Mental health nursing	2	2	1

64-мавзу. Unit 10.	64. Schizophrenia	2	2	1
65-мавзу. Unit 10.	65. Schizophrenia	2	2	1
66-мавзу. Unit 10.	66. Monitoring the patient	2	2	1
67-мавзу. Unit 10	67-мавзу. Unit 10. 67. Monitoring the patient	2	2	1
68-мавзу. Unit 10.	68. Medications.	2	2	1
69-мавзу. Unit 10.	69. Medications.	2	2A	1
70-мавзу. Unit 10.	70. Wild treatments	2	2A	1
71-мавзу. Unit 10.	71. Wild treatments	2	2A	1
72-мавзу. Unit 10.	72. Types of therapy	2	2A	1
	Jami soat	144	144	72

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi davomida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoyev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
2. Shavkat Mirziyoyev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
3. Shavkat Mirziyoyev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
4. Shavkat Mirziyoyev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017

Asosiy adabiyotlar:

1. Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017
2. English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S. Holmstrom
3. Учебник английского языка для медицинских вузов. Маслова А.М. Москва 2018

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Medicine 1. Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
2. Medicine 2. Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
3. Medical English Clear and Simple. F.F. Davis company, 2016.
4. English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.
5. Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.
6. Straight Forward. Oxford University, 2011.
7. Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.
8. New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

1. www.patient.co.uk
2. respite for the carer: www.carers.org
3. the website for Age Concern
4. the website for the Alzheimer's Disease Society

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

Anatomiya, fiziologiya va patologiya

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**2. 03.**
Ajratilgan soat	**168**

Toshkent 2023

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

G. Sh.Imamova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

N.J.Ruziyeva Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

Taqrizchilar :

L.N. Gaziyeva Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O‘IBDM

Tashqi taqrizchi

X.A. Axmedova Zangiota Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

ANATOMIYA, FIZIOLOGIYA VA PATOLOGIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Anatomiya, fiziologiya va patologiya**	
Modulning kodi:	Kredit hajmi: 7 Shundan: 1 semestr –3,5 kredit; Oraliq nazorat – 0 kredit (o‘tilishi majburiy) 2 semestr – 3,5 kredit; Oraliq nazorat – 0 kredit (o‘tilishi majburiy) Sinov – 0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1-2-semestr
Ta’lim yo‘nalishi	50910204- Feldsherlik ishi	1- bosqich
Modulning davomiyligi	40 hafta	
O‘quv soatlari xajmi:	Jami soat:	168
	Shu jumladan:	
	ma’ruza	148
	amaliy mashg‘ulot	20
	laboratoriya mashg‘ulot	
	mustaqil ta’lim	84
O‘quv modulining statusi	Umumkasbiy modullar	
UMPT nomi, manzili		
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	
Mashg‘ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta’lim jarayonining muhim me’yoriy –uslubiy hujjati bo‘lib, unda o‘quv materiallar ma’ruza, amaliy mashg‘ulotlari, o‘quv modulni o‘qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish, rasm chizish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me’yorlariga mosligini ta’minlangan holda qo‘llanilishi ko‘zda tutiladi.	
Prerekvizitlar	Tibbiy biologiya va odam genetikasi, gistologiya, lotin tili va tibbiy terminologiya fanlariga asoslanadi.	
Postrekvizitlar	Valeologiya, farmakologiya va retseptura asoslari va klinik modullari uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	O‘quvchilarda odam organizmining shakli, tuzilishi, a’zo va to‘qimalarining funksional va topografik anatomiyasi, yoshga qarab o’zgarishi haqida bilim, ko’nikma va malakani shakllantirishdir.	
Modulning vazifalari	O‘quvchilarga organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning ahamiyati, a’zolarning uzviy bog’liqligini, o’rganizm tuzilishining individual, jinsiy tafovutlari, yoshga qarab o’zgarishi, tizim va a’zolarning anatomo -topografik munosabatlarini o’rgatish. Klinik bilimlarni egallash uchun poydevor yaratish.	
Modul bo‘yicha talabalar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning tuzilishi va joylashuvi to’g‘risida bilimlarga ega bo’lish; Salomatlik va kasallik. Organizmning adaptasiy va kompensator moslanish reaksiyalari haqida bilimga ega bo‘lish; Yallig‘lanish to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish;	

	Hujayra va to‘qimalar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘lish; Tayanch-harakat apparati suyaklar turlari, tasnifi, umumiy tuzilishi haqida tasavvurga ega bo‘lish; Bo’g‘imlar ularning turlari, tuzilishi haqida bilimga ega bo‘lish; Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, shakli to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Ovqat hazm qilish a'zolarining tuzilishi, joylashishi, ularning ketma-ketligi, fiziologiyasi, patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Nafas a'zolarning tuzilishi va joylashishi, ularning ketma-ketligi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Moddalar va energiya almashinuvi haqida ma’lumotga ega bo‘lish; Ayirish a’zolari tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g’risida bilimga ega bo‘lish; Reproduktiv a’zolarinig tuzilishi va joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Ichki sekresiya bezlari tuzilishi va joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Gomeostaz. Qon tarkibi, qon guruhlari, rezus faktor va qon kasalliklari haqida bilimga ega bo‘lish; Yurak qon-tomir, limfa tizimi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; Asab tizimi haqida bilimga ega bo‘lish; Sensor tizimi to‘g’risida bilimga ega bo‘lish; Skeletda alohida suyaklarni ko‘rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish. Skeletni tana, qo‘l, oyoq va bosh qismlarga ajratish; Bosh va bo‘yin, orqa, ko‘krak va qorin, qo‘l mushaklarini, oyoq mushaklarini guruhlarini anatomik atlas, mulyaj, jadvallarda ko‘rsata olish; Tinch holatda va jismoniy mashqdan so‘ng nafas tezligini aniqlash, spirometriyani o‘tkazish, fonendoskop yordamida o‘pkaning faoliyatini eshitish; Turli tizimlarga kiruvchi a’zolarning joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko‘rsatish va mavzuga oid rasmlarni chizish ; Barmoqdan qon olish va surtma tayyorlash, qon guruhlarini, rezus faktorni aniqlash, qon ivishini aniqlash, gemogrammani tahlil qilish; Yurak tonlarini fonendoskop yordamida eshitish, arterial qon bosimni o‘lchash va pulsni sanash; Ko‘z qorachig‘i refleksini aniqlash, ko‘ruv o‘tkirligini Sivtsev jadvali yordamida aniqlash;
Ta’lim berish usullari	Ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videoroliklar, nazariy va amaliy darslarning prezentatsiyalari, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, o‘quv qo‘llanmalar, skelet, mulyajlar, jadvallar.

1.O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Anatomiya, fiziologiya va patologiya**
Ajratilgan soat	168
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarda odam organizmining shakli, tuzilishi, a’zo va to‘qimalarining funksional va topografik anatomiyasi, a’zolarning anatomo - topografik munosabatini, organizmni tashkil etuvchi har bir tizimga tegishli a’zolarni joylashuvi, tuzilishi, yoshga qarab o’zgarishi haqida bilim, ko’nikma va malakani shakllantirishdir.

O‘zlashtirish natijalari	• Organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; • Tizimlarni tashkil qiladigan a'zolarni tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasini bilib oladilar; • A'zolarning aniq joylashishini va topografiyasini ko’rgazmali qurollardan foydalanib bilib oladilar; • A'zolarni lotincha nomlanishini yodlab oladilar; • A'zolarni bir- biri bilan taqqoslab, ularning o‘zaro bog‘liq ligini bilib oladilar; • Tizimlarga kiradigan a'zolarni ketma-ketligini joylashgan joyini mulyaj, tors, planshet, jadval, stendda ko’rsatib beradilar; • Daftarlarga a'zolarni rasmini chizib, ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar; • Skeletda alohida suyaklar joylashuvini ko’rsatib beradilar.
Bilimlar	• Anatomiya, fiziologiya va patologiya fanining rivojlanish tarixi va uning o‘rganish usullari to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Salomatlik va kasallik. Organizmning adaptasiy va kompensator moslanish reaksiyalari haqida bilimga ega bo‘lish; Yallig‘lanish to’grisida bilimga ega bo‘lish; Hujayra, to‘qimalar to‘g‘risida bilimlarga ega bo‘lish; • Suyaklar, bo’g’imlar, mushaklar haqida ma’lumotga ega bo‘lish; • Ovqat hazm qilish a'zolarning tuzilishi, joylashishi, ularning ketma-ketligi, fiziologiyasi, patologiyasi to’grisida bilimga ega bo‘lish; • Nafas a'zolarning tuzilishi va joylashishi ularning ketma-ketligi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Moddalar va energiya almashinuvi haqida ma’lumotga ega bo‘lish; • Ayirish a’zolarining tuzilishi va joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Reproduktiv a’zolarining tuzilishi va joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Ichki sekresiya bezlari tuzilishi va joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Gomeostaz haqida bilimga ega bo‘lish. • Yurak qon-tomir, limfa tizimi to‘g‘risida bilimga ega bo‘lish; • Asab tizimi haqida bilimga ega bo‘lish;. • Sensor tizimi tog’risida bilimga ega bo‘lish.
Ko‘nikmalar	• Skeletni tana, qo‘l, oyoq va bosh qismlarga ajratish, skeletni tarkibidagi suyaklarini anatomik atlas, mulyaj, jadvallarda ko‘rsata olish, mavzuga oid rasmlarni chizish. • Bosh va bo‘yin, orqa, ko‘krak va qorin, qo‘l mushaklarini, oyoq mushaklarini guruhlarini anatomik atlas, mulyaj, jadvallarda ko‘rsata olish, mavzuga oid rasmlarni chizish. • Tinch holatda va jismoniy mashqdan so‘ng nafas tezligini aniqlash, spirometriyani o‘tkazish, fonendoskop yordamida o‘pkaning faoliyatini eshitish. • Turli tizimlarga kiruvchi a’zolarning joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko‘rsatish, mavzuga oid rasmlarni chizish. • Barmoqdan qon olish va surtma tayyorlash, qon guruhlarini, rezus faktorni aniqlash, qon ivishini aniqlash, gemogrammani tahlil qilish. • Yurak tonlarini fonendoskop yordamida eshitish, arterial qon bosimni o‘lchash va pulsni sanash.

	• Ko‘z qorachig‘i refleksini aniqlash, ko‘ruv o‘tkirligini Sivtsev jadvali yordamida aniqlash.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo’lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya . Tibbiy biologiya va odam genetikasi. Umumiy gigiyena va ekologiya. Tibbiy psixologiya va shaxslararo muloqot. Farmakologiya va retseptura asoslari. Hamshiralik ishi .Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat.
O’qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo’yilgan talab	Majburiy
O’qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O’ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	**Anatomiya, fiziologiya va patologiya faniningrivojlanish tarixi vaunio‘rganish usullari.**	Anatomiya, fiziologiya va patologiya fanining vazifalari, tibbiyotda tutgan o‘rni. Anatomiya, fiziologiya va patologiya fanining rivojlanish tarixi va uni o‘rganish usullari.	2	N-2	2
2.	**Salomatlik va kasallik . Organizmning adaptatsiya vakompensator- moslanish reaksiyalari.**	Salomatlik va sog‘lom turmush tarzining ahamiyati. Kasallik etiologiyasi, patogenezi, kasallik davrlari va oqibatlari, uning oldini olish chora tadbirlari. Tanatologiya to‘g‘risida tushuncha. Organizmning adaptatsiya va kompensator- moslanish reaksiyalari. Organizmning tiklanishi va uning turlari. Atrofiya, gipertrofiya, giperplaziya, metaplaziya haqida tushuncha.	4	N-4	2
3.	**Yallig‘lanish.**	Yallig‘lanish. Yallig‘lanishning sabablari, turlari, bosqichlari, belgilari. Yallig‘lanishga oid tibbiy terminlar.	2	N-2	2
4.	**Hujayra va to‘qimalar.**	Hujayraning tuzilishi, tarkibiy qismlari, bo‘linishi va vazifalari. To‘qimalar tuzilishi, turlari va organizm uchun ahamiyati.	6	N-6	4
5.	**Tayanch-harakat a’zolari tizimi. Suyaklar va**	Suyaklar haqida ma’lumot. Suyaklarni o’zaro birlashishi, bo’g’imlarni tuzilishi. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog’onasi, ko’krak qafasi, qo’l - oyoq suyaklari va	38	N-34 A-4	10

	mushaklar haqida ma'lumot.	qismlari, kalla suyaklarining yuz va miya qismlari tuzilishi, birikishi va vazifalari. Skeletni tarkibiy qismlarini, joylashishini mulyaj, skeletda, anatomik atlas, jadvallarda ko'rsata olish. Skeletni tana, qo'l, oyoq va bosh qismlarga ajratish va mavzuga oid rasmlarni chizish. Mushaklar haqida ma'lumot. Bosh va bo'yin mushaklarini guruhlarga bo'linishi, gavda mushaklari: ko'krak, orqa, qorin mushaklarini tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Diafragma, qorinning oq chizig'i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati. Qo'l va oyoq mushaklarini guruhlarga bo'linishi va ularning vazifasi. Bosh va bo'yin, orqa, ko'krak va qorin, qo'l mushaklarini, oyoq mushaklarini guruhlarini anatomik atlas, mulyaj, jadvallarda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.			
6.	**Ovqat hazm qilish tizimi.**	Ovqat hazm qilish tizimi haqida tushuncha. Ovqat hazm qilish a'zolari tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi. Hazm shiralarining tarkibi, ahamiyati va farqi. Ovqat hazm qilish a'zolarning joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.	24	N-12 A-2	8
7	**Nafas a'zolari tizimi.**	Nafas a'zolari tizimi . Nafas a'zolari tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi va patologiyasi. Nafas a'zolarining joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko'rsata olish . Tinch holatda va jismoniy mashqdan so'ng nafas tezligini aniqlash, spirometriyani o'tkazish, fonendoskop yordamida o'pkaning faoliyatini eshitish. Mavzuga oid rasmini chizish.	22	N-10 A-2	8
8.	**Moddalar va energiya almashinuvi.**	Moddalar va energiya almashinuvi. Oqsil,yog', uglevodlar almashinuvining organizm uchun ahamiyati va ularning buzilishi. Suv va mineral tuzlar almashinuvi va ularning buzilishi. Termoreguliyatsiya.	6	N-6	4
9.	**Ayirish a'zolari tizimi.**	Ayirish a'zolari haqida ma'lumot. Siydik ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Siydik hosil bo'lish va ajratish fiziologiyasi va patologiyasi. Erkak va ayolning siydik chiqaruv kanalini o'ziga xos xususiyatlari. Siydik ayirish a'zolarini joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko'rsata olish. Mavzuga oid rasm chizish	8	N-6 A-2	6

10.	**Reproduktiv a’zolar tizimi.**	Reproduktiv a’zolar tizimi to‘g‘risida ma'lumot. Erkaklar tashqi va ichki jinsiy a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Erkaklar reproduktiv a'zolari kasalliklari haqida tushuncha. Ayollar tashqi va ichki jinsiy a'zolarining tuzilishi, joylanishi, vazifalari. Ayollar reproduktiv a'zolari kasalliklari haqida tushuncha	4	N-4	4
11.	**Ichki sekresiya bezlari.**	Ichki sekresiya bezlari. Gormon haqida tushuncha. Ichki sekresiya bezlarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari, gipo – va giperfunktsiyasi, kasalliklarining mohiyati. Ichki sekresiya bezlarining joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko‘rsata olish. Mavzuga oid rasm chizish	10	N-8 A-2	6
12.	**Gomeostaz.**	Gomeostaz. Qonning hosil bo‘lishi, tarkibiy qismlari, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Qon guruhlari va rezus faktor. Qon kasalliklari to‘g‘risida tushuncha. Barmoqdan qon olish va surtma tayyorlash. Qon guruhlari, rezus faktorni aniqlash. Qon ivishini aniqlash. Gemogrammani tahlil qilish	8	N-6 A-2	4
13.	**Yurak qon-tomir, limfa tizimi.**	Yurak qon-tomir, limfa tizimi to‘g‘risida ma'lumot. Yurak tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi va patologyasi. Kichik va katta qon aylanish doirasi qon tomirlari. Limfa tizimining tuzilishi, limfa suyuqligini tarkibi, ahamiyati. Taloqning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Yurak qon-tomir, limfa tizimi a’zolarining joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko‘rsata olish.Yurak tonlarini fonendoskop yordamida eshitish, arterial qon bosimni o‘lchash va pulsni sanash. Mavzuga oid rasm chizish	18	N-16 A-2	8
14.	**Asab tizimi.**	Asab tizimi haqida ma'lumot. Asab to‘qimasining tuzilishi, vazifasi. Orqa va bosh miyani tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Orqa miya va bosh miyadan chiquvchi asab tolalarining ahamiyati. Orqa miya chigallari va ularning innervatsiya sohalari. Bosh va orqa miya kasalliklarining mohiyati, sabablari va oldini olish chora-tadbirlari. Asab tizimi a’zolarni joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko‘rsata olish. Mavzuga oid rasm chizish	28	N-26 A-2	10
15.	**Sensor tizimi.**	Sensor tizimi. Ko’rish a’zosi, eshitish va muvozanat a’zosi va teri tuzilishi, joylashishi, fiziologiyasi. Sensor tizimi a'zolarining kasalliklari mohiyati, sabablari va oldini olish	8	N-6 A-2	6

		chora-tadbirlari. Sensor tizimi a'zolarini joylashishini mulyaj, planshet, jadvallar, fantomlarda, anatomik atlas va ichki organlar torsida ko'rsata olish. Ko'z qorachig'i refleksini aniqlash, ko'ruv o'tkirligini Sivtsev jadvali yordamida aniqlash. Mavzuga oid rasmlarni chizish.			
Jami			168	148/ 20	84

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib , ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

1. Baxodirov F.N Odam anatomiyasi .Toshkent.2006 yil
2. Sagatov T.A., Mirsharapov .M.U. Odam anatomiyasi. Darslik.Toshkent .2011yil
3. Сапин М.Р. Анатомия человека. Учебник в 2 томах . Москва .2018 год.
4. Axmedov N.K. «Normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya». Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2004 yil.
5. A.G' Ahmedov, G.X. Ziyamutdinova Anatomiya , fiziologiya va patologiya Toshkent, G'afur G'ulom nomidagi nashriyot 2017 yil
7. Rajabov A.J., Bobojonova Sh. "Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv - uslubiy qo'llanma "EMERALD GRUP" MChJ. Toshkent - 2016 yil.
8. Bobojonova Sh. , Mirtursunova S.Z "Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv - uslubiy qo'llanma "EMERALD GRUP" MChJ. Toshkent - 2015 yil.
9. Musaev X.N., Mirtursunova S.Z., Salibaeva S.A., Xakimova M.S., Rajabov A."Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv uslubiy qo'llanma "KOLORIT GRUP" XK. Toshkent 2008 yil.
10. D.A. Mamatkulov. Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasi. Toshkent. 2013 yil . 11. E.K.Qodirov Odam anatomiyasi.Toshkent. 2016 yil
12. Abdumajidov A.A., Axmedov A.G. Nafas tizimi a'zolarining anatomo -fiziologik xususiyatlari.O'quv uslubiy qo'llanma.Toshkent .2001 yil.
13. Baxodirov F.N., Olimxo'jaev F.X.Elektron multimedia darsligi «Anatomiya, fiziologiya va patologiya» TTA, "Odam anatomiyasi va OJTA" kafedrasi. 2005yil.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz Kutubxona "Anatomiya, fiziologiya, patologiya "

www.markaz.uz

www.samttk.uz

www.sammi.uz

www.lex.uz

www.ziyonet.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

Lotin tili va tibbiy terminologiya

NAMUNAVIY O’QUV DASTURI

Kvalifikasiya(lar) nomi: **Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami: **2.04**

Ajratilgan soat: **48**

Toshkent-2023

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
Ilxomova .S.A. texnikumi bosh o‘qituvchisi

Taqrizchilar: Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi
Gaziyeva L.N texnikumi o’quv ishlari bo’yicha director o’rinbosari

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Lotin tili va tibbiy terminologiya**
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	24
Dasturning maqsadi	o‘quvchilarda ta’lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o‘quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o‘zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo‘llash, shakllantirishga va o‘quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o‘rganish yo‘li bilan yunaltirilgan o‘z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish. o‘quvchilarning ko‘nikma va malakalarini o‘zlashtirgan holda kasbiy ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishi; -o‘quvchilarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma’nosini bilish; -mustaqil ravishda lug‘atsiz yoki lug‘at bilan anotomik, klinik va farmasevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Modulni yakunlagan o‘quvchi biladi va bajara oladi: –anatomik, klinik va farmasevtik atamalarni tuza olishni; –lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so‘zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni; –berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo‘llashni; –anatomik,klinik va farmasevtik terminologiyasi asosida lug‘at boyligiga ega bo‘lishni;–berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; –reseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	–lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo‘lishi;–grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo‘llaniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo‘yicha fe’l, old qo‘shimchalar,son va sifatdosh)ni; –faol so‘z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so‘z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi
Ko‘nikma	–lotin tilida o‘qish va yozish;–tibbiy-anatomik, klinik, farmasevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish; –termin elementlar bo‘yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish; –asosiy mazmunni bildiruvchi ma’noli qisimlarga ajratish; –farmasevtik atamalarni tuza bilish; –reseptlarni savodli yozish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak
Malaka	–atamalarni to‘g‘ri talaffuz qilish;–ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish;–reseptlarni tez va savodli yoza olish.–bilim va ko‘nikmalar keyingi kurslarda mazkur fanni davomli o‘zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo‘lishi kerak
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Kasbiy faoliyatda xorijiy til.Kasbiy faoliyatda o‘zbek tili Kasbiy faoliyatda rus tiliAnatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va reseptura.Umumiy gigiyena va ekologiya Tibbiyot psixologiyasi.Valeologiya.Hamshiralik ishi Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi Pediatriyada hamshiralik ishi.Yuqumli kasalliklar

O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, lugat, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg‘ulotlarning mavzular ro‘yxati

№	Mavzuning nomi	Amaliy mashg‘ ulot	O‘ qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil
I semestr				
1.	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar.	2	2A	1
2.	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	2	2A	1
3.	Urgu qoidasi. Bo’ginlarning cho’ziqlik va qisqalik qoidasi	2	2A	1
4.	Ot: grammatik kategoriyalar, lug‘at shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz.	2	2A	1
5.	Otlarning 1-2 turlanishi. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	2	2A	1
6.	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lug‘at shakli. Sifatlarning 1-2- guruhi. Murakkab anatomik atamallar strukturasi.Moslashgan aniqlovchi ishtrokida anatomik terminlar	2	2A	1
7.	Sifat darajalari: qiyosiy daraja, yasalishi va turlanishi, qo‘shimchalari. Sifat darajalari: orttirma daraja	2	2A	1
8.	Otlarning 3-turlanishi. Genus masculinum.	2	2A	1
9.	Otlarning 3-turlanishi. Genus femininum.	2	2A	1
10.	Otlarning 3-turlanishi. Genus neutrum.	2	2A	1
11.	Otlarning 4-5 turlanishi.	2	2A	1
12.	Ot va sifatlarning bosh kelishik ko’plikdagi qo‘shimchalari.	2	2A	1
13.	Ravish xosil bo‘lishi. Tibbiyotda qo‘llaniladigan olmoshlar.	2	2A	1
14.	Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qo‘shimchali sonlari.	2	2A	1
15	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksasiya. Prefiksasiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A’zo va tana qismlarini ifodalovchi ,ilm- fanni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	2	2A	1

16. 17	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to‘qimalardagi patologik o‘zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar. Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to‘qimalardagi patologik o‘zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar	2	2A	1
17.	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to‘qimalardagi patologik o‘zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	2	2A	1
18.	III bo‘lim. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Faramasevtik terminlar strukturasi.	2	2A	1
19.	Farmasevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash.	2	2A	1
20.	Fe’l va uning grammatik kategoriyalari. Standart reseptura formulirovkalari fe’llar bilan. Fe’llarni retseptda qo’llanilishi.	2	2A	1
21.	Fe’l .Fe’llrni shart mayli. Fiere fe’lini retseptda qo’llaniishi.	2	2A	1
22.	Resept strukturasi. Resept yozish qoidalari. Tabletka,shamchalar va ko‘z plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qo‘llanilishi.	2	2A	1
23.	Resepturadagi qisqartma otlar	2	2A	1
24.	Resepturada kimyoviy elemenlar.Kislotalar. Oksidlar . Tuzlar	2	2A	1
	Fan bo‘yicha jami soat miqdori	**48**	**48A**	**24**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

1. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi”, Toshkent, 2013 yil
2. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» “Ibn Sino”, Toshkent, 2002 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Ttbbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. CD. Balshaya medisinskaya ensiklopediya. Moskva. Mega-Media. 2012.
3. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo‘llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o‘zbekcha-ruscha lug‘ati, Samarqand, “Sog‘diyona hashr-press”, 2012 y.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz www.markaz.uz,www.samttk.uz.www.sammi.uz.www.wikodediya.latin.com

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIY BIOLOGIYA VA UMUMIY GENETIKA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.05.**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G.K. Razzoqova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

Mirzayeva SH.T. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

F.M.Yakubova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDM

Tashqi taqrizchi

Z.X. Poliboeva TashPTI Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani o`qituvchisi

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya va umumiy genetika
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	17
Dasturning maqsadi	- Talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o`rganishda zarur bo`ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - talabalarga odam biologik va ijtimoiy mavjudot ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo`lishi genetik qonuniyatlarga bo`ysingan holda tashqi va ichki omillar ta'sirida o`zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko`nikma va malakalarini xosil qilish. - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo`lgan bilim va ko`nikmalarni talab darajasida etkazib berish;
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma'lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o`z faoliyatlarida qo`llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo`yicha masalalalarini echish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarnini aniqlashbo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar
Bilim	- Odamning biosotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funktsiyalari; - turning populyatsion strukturasi; - DNK replikatsiyasi va uning ahamiyati. DNK replikatsiyasidafermentlarningahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o`rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o`zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.
Ko`nikma	- Birikkan va jinsga bog`liq holda irsiylanish bo`yicha masalalar echa olish; irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishliligini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo`yicha masalalar ishlash; qonguruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya,komplementarlikbo`yichamasalalarishlash; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish; - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash;

	- irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo`llash ko`nikmalari.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	- Anatomiya.Fiziologiya.Patologiya.Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya .Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya - Pediatriyada hamshiralik ishi.Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi.Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiy statistika - Tibbiy psixologiya
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

TIBBIY BIOLOGIYA VA UMUMIY GENETIKA MODULIDAN
SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Tibbiy biologiya va umumiy genetika**		
Modulning kodi:	Kredit hajmi:39 SHundan: 1 semestr –1,3 kredit; JN – 1,3 kredit; ON – 0 (o‘tilishi majburiy) YAN - 0 kredit (o‘tilishi majburiy) 2 semestr – 1,0 kredit; JN – 1,0 kredit YAN - 0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: I-semestr	ECTS value-5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204– Feldsher ishi	1- bosqich	
Modulningdavomiyligi	10 hafta		
O‘quv soatlari xajmi:	Jami soat:	48	
	SHu jumladan:		
	ma’ruza	28	
	amaliy mashg‘ulot	20	
	mustaqil ta’lim	24	
O‘quv modulining statusi	Umumkasbiy modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning FISH Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarningFISH		
Mashg‘ulot vaqti va joyi	Dars jadvali asosida		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta’lim jarayonining muhim me’yoriy –uslubiy xujjati bo‘lib, unda o‘quv materiallar ma’ruza, seminar, kollokvium, amaliy va		

	laboratoriya mashg‘ulotlari, o‘quv, modulni o‘qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish, rasm chizish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me’yorlariga mosligini ta’minlangan holda qo‘llanilishi ko‘zda tutiladi.
Prerekvizitlar	Biologiya, odam anatomiyasi, tibbiy kimyo modullarining nazariy qismi xisoblanadi.
Postrekvizitlar	Biokimyo, farmakologiya va retseptura asoslari, anatomiya, patologiya, fiziologiya modullari va barcha klinik oldi va klinik modullariuchun nazariy zamin bo‘lib hizmat qiladi.
Modulning maqsadi	Sog‘lom odam organizmida kuzatilgan biologik jarayonlarni o‘rganish.
Modulning vazifalari	Klinik bilimlarni egallash uchun poydevor yaratish.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	***O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:*** -tibbiyotda biologiyani tutgan urni, odamni biosotsial tabiati haqida;, -biologik ob’ekt sifatida odam tanasiga turli xil mutagen va konserogen va boshqa salbiy ta’sirlar haqida; -parazitlarning klassifikatsiyasi, ularning biologiyasi haqida; -odam organizmi rivojlanishining asosiy bosqichlarida ko‘zatilishi mumkin bo‘lgan har xil anomaliyalar haqida; -O‘zbekistonda o‘chraydigan zaharli hayvonlar chaqqanda ko‘zatiladigan klinik simptomlar va birinchi yordam berish haqida; ***O‘quvchi bilishi kerak:*** -odam tanasi hujayra turlari, umumiy tuzilishi va vazifalarini; -mutagen omillar, konserogen omillarni irsiyatga ta’sirini; -odam gentikasi, odam irsiyati, odamlarda ko‘zatiladigan turli xil irsiy kasalliklarni, kelib chiqish biologiyasini; -O‘zbekiston muhitida keng tarqalgan parazitar kasalliklar, ularning biologiyasini; -A’zolar va sistemalar evolyusion o‘zgarishlarining umumiy qonuniyatlarini o‘rganish tibbiyotda: rivojlanish anomaliyalari, rudimentlar, atavizmlar sabablarini; ***O‘quvchi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi kerak:*** - mikroskop bilan ishlash; -mikropreparatlarni yorug‘lik mikroskopi ostida ko‘rish va o‘qish; -jinsiy xromatinni, odam kariotipini aniqlashni; -mutatsiya xillarini va preparatlarda ularni ajrata olishni; -preparatlardagi asosiy tuzilmalarni albomda to‘g‘ri tasvirlash; -parazitlarni tuxumlarni bir-biridan ajrata olishni;
Ta’lim berish usullari	Ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videoma’ruzalar, amaliy darslarning prezentatsiyalari, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, o‘quv qo‘llanmalar.

2. O`quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	**Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani haqida tushuncha.**	Tibbiy biologiya va umumiy genetika fanning vazifasi haqida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari. Odamning bisosial tabiati va uning biologiyasi.. Tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi,yutuqlari va o'rganish usullari.	2	N-2	
2	**Hujayraning tuzilishi va funksiyalari.**	Hujayraning tuzilishi va funksiyalari. Mikroskopning tuzilishini u bilan ishlashni o`rganish. Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi . Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o`rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o`rganib, tasvirini chizish.	4	A-4	4
3	**Hujayra biologiyasi**	Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta'rifi. Hujayra evolyutsiyasi. Hujayra siqli va uning davriyligi. Hujayraning bo`linish usullari va bosqichlari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi. Xromosomalarni o`rganishning zamonaviy usullari. Gen va uning tuzilishi. Doimiy preparatlarda mitoz, meyoz bo`linishning fazalarini o`rganish. Hayvonlarning tuxum hujayrasi va spermatozoidlarini o`rganish.	2	N-2	
4	**Klassik genetika asoslari**	Genetika fanining vazifasi va usullari. Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyligi. Analiz qiluvchi chatishtirish. Genlarning o`zaro ta'siri. Genlarning pleytrop ta'siri. Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o`rganish. Allel va allel bo`lmagan genlarni o`zaro ta'sirini o`rganish. Monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo'yicha masalalar yechaolish Masalalar echish.	2	N-2	
5	**Irsiyatning xromosoma nazariyasi**	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi.Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning	6	N-2 A-4	4

		turlari. Jinsga bog`liq belgilar va kasalliklar.Shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish. Avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasillanish tipini aniqlash. Birikkan va jinsga bog‘liq holda irsiylanish bo‘yicha masalalar yechaolish.			
6	**Irsiyatning molekulyar asoslari**	Irsiyatning molekulyar asoslari. DNKning irsiy axboratni o`tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduktsiya. Oqsil biosintezi. Nuklein kislotalarning irsiy axborotni o`tkazishdagi va oqsil biosintezidagi rolini o`rganish. DNK replikasiyasi va uning ahamiyati.	2	N-2	
7	**Genetik injeneriya va biotexnologiya**	Genetik injeneriya. Biotexnologiya. Hujayra injeneriyasi va klonlash. Genomli o`zgargan organizmlarning kelajakdagi roli.	2	N-2	
8	**O`zgaruvchanlik Uning xillari va tibbiyotdagi roli.**	O`zgaruvchanlik va uning xillari: kombinativ, mutatsion, modifikatsion. Modifikatsion o`zgaruvchanlik. Belgilarning reaktsiya normasi. Fenokopiyalar. Mutatsion o`zgaruvchanlik va uning xillari. Mutagen omillar.Antimutagenez. Irsiy va irsiy bo`lmagan o`zgaruvchanlikni o`rganish. Variatsion qator tuzish.	2	N-2	
9	**Odam genetikasi va tibbiy genetika**	Odam genetik tahlil uchun o`ziga xos ob’ektdir. Odam irsiyatini o`rganishdagi asosiy usullari.SHajara egizaklar tsitogenetik biokimyoviy populyatsion biokimyoviy statistik molekuyar – ontogenetik dermatoglifika usullarini o`rganish. Odam qo`l teri barmoqlaridan nusha olishni o`rganish va bu nushalar yordamida belgilarning irsiylanishini aniqlash. Toza va panmiktiv populyatsiyalarda belgilarning irsiylanishini o`rganish.	2	N-2	1
10	**Irsiyat va muhit. O‘zgaruvchanlik qonunlari. Irsiy kasalliklar.**	Irsiyat va muhit. O‘zgaruvchanlik qonunlari. Irsiy kasalliklar. Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyligi. Tibbiy-genetik maslahatlar. Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o`rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash. Irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari. Irsiyat va muhit. O‘zgaruvchanlik qonunlari. Irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlari. Shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish.	4	N-4	2

		Avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasillanish tipini aniqlash.			
11	**Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari**	Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari. Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon. Doimiy preparatlarda spermatogenez va embriogenez etaplarini o`rganish. Makropreparatlar va mikropreparatlarda postembrional davrni o`rganish.	2	N-2	
12	**Evolyutsion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari**	Evolyutsion g`oyalarning tarixi. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi. Genetik polimorfizm. Irsiy kasalliklar chastotasi. Tashqi muhitning mutagen omillari ta'sirida kelib chiqadigan kasalliklarni aniqlash. Antimutagenlarning ta'sirini o`rganish.	2	N-2	
13	**Odam a'zolarining onto-filogenezi. Antropogenez**	A'zolar evolyutsiyasi. Hayvon a'zolari va funktsional tizimlarining ontofilogenezi Odamlardagi tug`ma etishmovchilik rivojining ontofilogeneziga bog`liqligi. Antropogenez Odamning evolyutsiyasi. Hozirgi zamon odamlari.Evolyutsiyaning insoniya soniga ta'siri.	2	N-2	
14	**Tibbiy parazitologiya.**	Antropobiogeotsenozdagi biotik bog`lanishlarning asosiy shakllari. Parazitlar yashash muhitining o`ziga xosligi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Sodda hayvonlar tipi. Sarkodalilar: dizenteriya, ichak va og`iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar. Toksoplazma, koktsidiyalar va bezgak parazitlari (plazmodiylari). Infuzoriyalar: balantidiya.	4	A-4	4
15	**Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomologiya**	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. Yassi chuvalchanglar tipi. Yumaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon gijja-filyariyalar. O`rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari.Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo`lgan turkumlari.	6	N-2 A-4	4
16	**Zaharli hayvonlar**	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliplar. Zaharli chuvalchanglar. Zaharli halqali chuvalchanglar. Zaharli mollyuskalar. Zaharli bo`g`imoyoqlilar.Zaharli hasharotlar: qovoq arilar (shershen), asalarilar, chumolilar, tangacha qanotlilar. Zaharli ignaterililar. Zaharli umurtqalilar: to`garakogizlilar, baliqlar, amfibiyalar, reptiliyalar. Ularning zahari bilan	6	N-2 A-4	4

		zaharlanish belgilari, birinchi yordam va davolash.			
17	**Tibbiyot genetikasining tekshirish usullari.**	Tibbiyot genetikasining tekshirish usullari:Geneologik usul Belgilar: Dominant va ressesiv . Egizaklar usuliSitogenetik usul Biokimyoviy usul.	2	N-2	2
		Jami:	48	NA 28/20	24

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika.“Ziyo-nashr”. Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infektsiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to`g`risida ” gi buyrug`i

2. Бочков Н.П. Клиническая генетика. Москва. 2004 г. Для урока Вузов.

3. Барышников Е.Н., - Лекарственная паразитология. Конспект лекции для мед.вузов. Владос-пресс, 2005.

4. Заяц Р.Г., Рачковская И.В., Карпов И.А. Основы общей и медицинской паразитология. Москва, 2002.

5. Заяц Р.Г., Рачковская И.В., Карпов И.А. Основы общественной и медицинской паразитологии. Феникс, 2002.

6.A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to`plami» Toshkent,2007, 2010, 2013 y.

7.P.R.Alimxodjaeva,A.A.Abduvaliev,N.M.To`ychibaeva,M.S.Gildieva. “Tibbiy genetikaning tekshirish usullari”.

8. J.A.Musaev. “Genetika asoslari” Toshkent-2011y.

9. Alimxodjaeva P.R.,Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.

10. Нишанбаев К.Н., Алимходжаева П.Р., Хамидов Д.Ж. Медицинская биология и генетика. Ташкент 2008г.

Internet saytlari

1. http://www.medline.ru.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. http://rsmu.ru/8894.html
6. http://www.dapamojnik.info/gist/
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. http://histologyatlas.wisc.edu/

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

UMUMIY GIGIYENA VA EKOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: **Feldsher**

O`quv rejadagi tartib raqami: **2.06**

Ajratilgan auditoriya soat: **48**

Toshkent 2023yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Mirzayeva SH.T.	Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
Razzoqova G.K	Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o`qituvchisi
Aripova D.X.	Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchi:

Zakirova Z.X.	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Umumiy gigiyena va ekologiya**
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**12**
Dasturning maqsadi	O`quvchilarni gigienaning ilmiy asoslari, gigienik tekshirish usullari va sog`lomlashtirish tadbirlarining asosiy printsiplarini o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilishi ta'minlash. O`quvchilarga fan va gigienaning asoslari, gigienaning har bir bo`limini asosiy xususiyatlari, eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar, o`quvchilar tomonidan gigienik tekshirish usullarini o`zlashtirilishi, o`quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o`zaro ta'sirlanish asoslari, gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning asoslari bilan tanishtirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar: – toksikologik tekshirishlarning metodologik asoslarini bilib oladilar; – oziq-ovqat mahsulotlarining to`la sifatliligini tekshirishning uslubiy asoslarini aytib beradilar; – bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini umumiy va shaxsiy tarzda tekshirish va baholashning metodologik asoslarini bajarib kuradilar; – organizmga atrof muhit omillarining organizmga ta'sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni bajarib ko`rsatadilar: – organizmga meteoomillarning kompleks ta'sirini tekshirish va baholash usularini aytib beradilar; – jismoniy mehnatni bajarishda organizmning funktsional holatini baholash usullarini bajaradilar; – aqliy mehnat bajarganda organizmning funktsional holatini baholash bo`yicha ish olib boradilar.
Bilimlar	-Gigiyena va ekologiya fanining vazifasi - Havo gigiyenasi. Tuproq gigiyenasi. Aholi yashaydigan joylarni toza-lash. Suv gigiyenasi. Aholini ichimlik suvi bilan ta'min-lash. Turar joy gigiyenasi. Ovqatlanish gigiyenasi. - Shaxsiy gigiyena. Sanitariya maorif ishini tashkil etish. - Mehnat gigiyenasi. Kasbga aloqador kasalliklar. - Bolalar va o'smirlar gigiyenasi. - Davolash va profilaktika muassasalari gigiyenasi. - Ijtimoiy gigiyena. Aholi salomatligining ko'rsatkichlari va statistik tekshirish usullari. – Ekologik tarbiya va ekologik madaniyat.
Ko`nikmalar	– atrof muhit omillarini baholash bo`yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish; – ob'ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; – hona havosining mikroiqlim ko`satkichlarini o`lchash va baholash; insolyatsion tartibni tekshirish va baholash, xonalarning tabiiy va sun'iy yoritilganligini aniqlash; – yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish va baholash;

	– laboratoriya tekshirishlari uchun turli manbalardan suv namunalarini olish, suvning fizik va kimyoviy xossalarini aniqlash; – laboratoriya tekshirishlari uchun tuproq namunalarini olish va ularni tekshirishga tayyorlash; – tuproqning fizik-mexanik, kimyoviy xossalarini va gelmentoovoskopik tekshirishn – ishchi muhiti havosidagi fizik va kimyoviy omillarni aniqlash; – gazlamaning asosiy fizikaviy va gigienik xossalarini aniqlash *ko`nikmalariga ega bo`ladilar*
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	– Valeologiya, Nutritsiologiya, Hamshiralik ishi, Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari, Tibbiyot kasbiga kirish, Dietologiya, YUqumli kasalliklar va infektsion nazorat, Kasb kasalliklari.
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

UMUMIY GIGIYENA VA EKOLOGIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to'liq nomi	**Umumiy gigiyena va ekologiya**		
Modulning kodi:	Kredit hajmi:1,5 SHundan: 3 semestr – 1,5 kredit; JN – 1,5 kredit; YAN – 0 (o'tilishi majburiy)	Modul o'tilish davri: 2-semestr	ECTS value-5
Tayyorlov yo'nalishi	50910204 -Feldsherlik ishi	1-bosqich o'quvchilari	
Modulning davomiyligi	8 hafta		
O'quv soatlari hajmi:	Jami soat:	48	
	SHu jumladan:		
	ma'ruza	16	
	amaliy mashg'ulot	32	
	mustaqil ta'lim	24	
O'quv modulining statusi	Umumkasbiy modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Mazkur kursning o'qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg'ulot o'tkazuvchilarning F.I.SH.		

Mashg‘ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta’lim jarayonining muhim me’yoriy –uslubiy xujjati bo‘lib, unda o‘quv materiallar ma’ruza, seminar, kollokvium, amaliy va laboratoriya mashg‘ulotlari, o‘quv, modulni o‘qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish, rasm chizish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me’yorlariga mosligini ta’minlangan holda qo‘llanilishi ko‘zda tutiladi.	
Prerekvizitlar	Tibbiy biologiya, odam anatomiyasi, tibbiy kimyo modullarining nazariy qismi xisoblanadi.	
Postrekvizitlar	Mikrobiologiya,virusologiya va immunologiya,biokimyo, valeologiya,jamiyatda sog‘likni saqlash va tibbiy statistika, patologik anatomiya va patologik fiziologiya modullari va barcha klinik oldi va klinik modullariuchun nazariy zamin bo‘lib hizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	Odam organizmiga va atrof muhitning ta’sirini o‘rganish.	
Modulning vazifalari	Klinik bilimlarni egallash uchun poydevor yaratish.	
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	***O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:*** -tibbiyotda gigiena va ekologiyani tutgan o‘rni haqida; -eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar haqida; -gigienik tekshirish usullari haqida; - o‘quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o‘zaro ta’sirlanish asoslarihaqida; ***O‘quvchi bilishi kerak:*** -gigiena va uning har bir bo‘limining maqsadi va vazifalarini; -atrof muhit va odam organizmining o‘zaro bog‘liqligining asoslarini; -atrof muhit omillarining organizmga ta’sir etish xususiyatlari, ijtimoiy-gigienik omillarni; -gigienik va sog‘lomlashtiruvchi tadbirlarni tashkil qilish va o‘tkazishning asosiy prinsiplarini; ***O‘quvchi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi kerak:*** -atrof muhit omillarini baholash bo‘yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish: -ob’ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; -hona havosining mikroiqlim ko‘satkichlarini o‘lchash va baholashni; -insolyasion tartibni tekshirish va baholash, xonalarning tabiiy va sun’iy yoritilganligini aniqlashni; -yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish va baholashni.	
Ta’lim berish usullari	Ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar.	
Ta’minot	Videoma’ruzalar, amaliy darslarning prezentatsiyalari, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, o‘quv qo‘llanmalar.	

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim

1	**Gigiyena va ekologiya fanining vazifasi**	Gigienaning predmeti va vazifalari. Tibbiy ekologiya. Tibbiy ta'lim tizimida gigienaning tutgan o`rni. "Aholi salomatligi" tushunchasi, salomatlik ko`rsatkichlarining yashash sharoitlariga bog`liqligi. Atrof-muhit va ekologik omillar haqida tushuncha. Gigienada qo`llanadigan tekshirish usullari.	4	N-2 A-2	2
2	**Havo gigiyenasi.**	Atmosfera havosining fizikaviy xossalariga gigienik ta'rif. Atmosfera tuzilishi haqida tushuncha. Atmosfera havosining fizikaviy xossalarini biologik va umumsanitar ahamiyati: harorat, namlik, havoning xarakat tezligi, barometrik bosim va havoning elektrlanganlik holati. Havoning kimyoviy tarkibi va biologik xossalariga gigienik ta'rif. Havoning kimyoviy tarkibi, uning tarkibiy qismlarini fiziologik va sanitar ahamiyati. Havo muhitining biologik xossalari va aerogen infektsiyalar to`g`risida tushuncha. Havo muhiti ifloslanishining ekologik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining optik qismiga sifat va miqdoriy ta'rif, uning jadalligiga ta'sir ko`rsatuvchi omillar. Infraqizil, ko`rinuvchi va ultrabinafsha nurlarga fizikaviy ta'rif va ularning biologik ahamiyati. Iqlim o`zgarishi	6	N-2 A-4	2
3	**Tuproq gigiyenasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari..**	Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari. Aholi yashash joylarini obodonlashtirishning gigienik ahamiyati. SHahar va qishloq aholi yashash joylaridagi turmush sharoitining xususiyatlari va ekologik muammolari.Atrof muhitning omili sifatida tuproq muhitiga umumiy gigienik ta'rif. Tuproqning sanitar va epidemiologik ahamiyati haqida tushuncha. Biogeokimyoviy hududlar to`g`risida tushuncha, uning shakllanishida tuproqning tutgan o`rni. O`zR hududining biogeokimyoviy foni va asosiy endemik kasalliklar, ularni oldini olish tadbirlari. Urbanizatsiyaning ijtimoiy-gigienik muammo ekanligi, zamonaviy bosqichda uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zR dagi yirik shaharlaridagi yashash sharoitlariga umumiy gigienik ta'rif. SHahar muhiti to`g`risida tushuncha, aholi salomatligi uchun uning ahamiyati. SHaharlarni rejalashtirish va qurishning gigienik printsiplari. SHahar muhitini yaxshilash bo`yicha tadbirlar. Qishloq aholi yashash joylaridagi turmushning o`ziga xos xususiyatlari ekologik muammolari, O`zR da bu muammoning o`ziga xosligi, uni hal etish yo`llari.	6	N-2 A-4	2
4	**Suvning salomatlik omili ekanligi. Aholining suv ta'minotini gigienik asoslari.**	Suvning fiziologik va gigienik roli, uning epidemiologik ahamiyati. Aholining suv ta'minotini dunyo muammosi ekanligi. O`zR hududidagi suv manbalariga gigienik ta'rif va ekologik muammolar. Suv iste'moli me'yorlari to`g`risida tushuncha. Xo`jalik-ichimlik suv ta'minoti manbalariga bo`lgan	4	A-4	2

		umumiy talablar. Ichimlik suvining sifatiga bo`lgan gigienik talablar. Ichimlik suvini sifatini yaxshilash usullariga umumiy ta'rif. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy va yordamchi usullar. Aholining suv ta'minotini tashkil qilishga bo`lgan gigienik talablar.			
5	**Turar joy gigiyenasi.**	Turar joyning gigienik ahamiyati. Turar joy sharoitlarining aholi sog'ligiga ta'siri. Turar joylarga qo'yiladigan gigienik talablar (qurilish, yoritilish, isitilish, shamolatish). Shahar va qishloqlarda turar joylarning qurilishiga qo'yladigan gigienk talablar. Turar joy binolarining zax tortish sabablari, unga qarshi kurash choralari. Turar joylarni ko'kalamzorlashtirishning ekologik muhitga ta'siri. Aholi yashaydigan joylarning sanitariya tekshiruv sxemasini to'ldirish. O'quv xonasining yoritilishiga gigienik baho berish. Yorug'lik koeffitsienti, tabiiy yorug'lik koeffitsientini aniqlash.	4	N-2 A-2	2
6	**Ovqatlanish gigiyenasi.**	Aholi salomatligi uchun ovqatlanishning ahamiyati. Zamonaviy sharoitda ovqatlanish muammosining o`tkirligini belgilovchi omillar. Oqilona (to`g`ri) ovqatlanish tushunchasi va unga bo`lgan gigienik talablar. Ovqatlanishning fiziologik me'yorlari. Alimentar kasalliklar to`g`risida tushuncha, tasnifi. Ovqatdan zaharlanishlar tushunchasi, tasnifi. Aholining ovqatlanishini gigienik nazoratining mazmuni. Zamonaviy ekologik sharoitlarda ovqatlanishni ratsionallshtirish imkoniyati.	4	N-2 A-2	2
7	**Shaxsiy gigiyena. Sanitariya maorif ishini tashkil etish.**	Shaxsiy gigiena, uning vazifasi, inson salomatligida shaxsiy gigienaning tutgan o'rni. Shaxsiy gigiena turlari. Cho'milish, chiniqtirish. Kiyimbosh va poyabzal gigienasi. Sanitariya-maorifining asosiy vazifasi, usullari. Aholi o'rtasida savol - javob tarzida suxbatlar, uchrashuvlar o'tkazish uchun reja tuzish. Kasalliklarni oldini olish bo'yicha devoriy gazetalar, turli xil bannerlar tayyorlash.	4	A-2	2
8	**Mehnat gigiyenasi. Kasbga aloqador kasalliklar.**	Texnik taraqqiyot va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar o`zgarishining mehnatga qobiliyatli aholi salomatligi uchun ahamiyati. Mehnat gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Ishchilarga tibbiy-profilaktik xizmat ko`rsatish tizimida mehnat gigienasining tutgan o`rni. Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarga gigienik ta'rif. Ishlab chiqarishga oid zararlar va kasbiy kasalliklar haqida tushuncha. Ishlab chiqarish muhitidagi eng muhim nomuvofiq fizik omillarga gigienik ta'rif (nomuvofiq mikroiqlim, shovqin, tebranish). Ishlab chiqarish changlari, changga oid patologiyalarni oldini olish chora-tadbirlari.	4	N-2 A-2	2

9	**Bolalar va o‘smirlar gigiyenasi.**	Zamonaviy sharoitda O`zR dagi bolalar va o`smirlar kontingentining asosiy salomatlik ko`rsatkichlari va uning uchun tarbiyalash va o`qitish sharoitlarining ahamiyati. Bolalar va o`smirlar gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Akseleratsiya, uning gigienik ahamiyati, maktabda o`qishga etuklik haqida tushuncha. Bolalar va o`smirlar gigienasi sohasidagi DSENM vrachlarining vazifalari.	2	A-2	2
10	**Davolash va profilaktika muassasalari gigiyenasi.**	Davolash-profilaktika muassasalariga qo‘yiladigan gigienik talablar. Shahar va qishloq aholisiga tibbiy hizmat ko‘rsatish ni tashkil etish. Tibbiyot xodimining sog‘ligiga ta’sir ko‘rsatadigan omillar.	2	A-2	2
11	**Ijtimoiy gigiyena. Aholi salomatligining ko‘rsatkichlari va statistik tekshirish usullari.**	Aholining demografik ko‘rsatkichlarida aholi sonining o‘zgarishlar ini (tug‘ilish, o‘lim, ko‘chish va hakazo) xisoblab taxlil qilish. Demografik ko‘rsatkichlarning bir hamda ko‘p yillik natijalarini tuzish. Olingan natijalarga ko‘ra aholi o‘sishini musbat yoki manfiy tomonga o‘zgarishini aniqlash. Kasalliklar haqida xisobot yig‘ish va aholiga nisbatan solishtirma ko‘rsatkichlarini taqqoslash. Davolash – profilaktika muassasalarida qo‘llaniladigan nisbiy darajalar, diagrammalar (ustunli, radial), dinamik qatorlar kabi statistik tekshirish usullari va ularga gigienik baho berish.	6	N-2 A-4	2
12	**Ekologik tarbiya va ekologik madaniyat.**	Ekologik ta’lim-tarbiya va ekologik madaniyat To‘g‘ri sida tushuncha. Ekologik ongni shakllantirishning asosiy bosqichlari va mohiyati. Dunyo miqyosida va Respublikamizda tabiatni muhofaza etishni kuchaytirish va tabiat boyliklaridan To‘g‘ri foydalanishni yaxshilash bo‘yicha olib borilayotgan ishlarini o‘rganish. O‘zbekiston Ekologik harakatini tuzilganligi To‘g‘ri sida tushuncha. Ekoharakat timsolida atrof tabiiy muxit va inson salomatligining muhofazasi. Sog‘lom muhit - inson salomatligi shiori.	4	N-2 A-2	2
Jami			**48**	**NA48**	**24**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim..

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Salomova F.I., Iskandarova SH.T., Abdukadirova L.K., Sadullaeva X.A., SHaripova S.A, Axmadalieva N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019 y
2. Duschanov B.A., Iskandarova SH.T. Umumiy gigiena. Darslik. –Toshkent. Kitob-jurnal. 2008 y.
3. Ponomareva L.A., Kazakov E.K., Abduqodirova L.K., Tuhtarov B.E., Dravskix I.K., SHaripova S.A., Sadullaeva X.A. Umumiy gigiena bilan ekologiya. Amaliy mashg`ulotlar uchun o`quv qo`llanma. - Toshkent. Tafakkur-bo`stoni. - 2011. -200 bet.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
4. 4. Мельниченко П.И., Архангельский В.И., Козлова Т.А. и б. «Гигиена – основа экологии человека», Учебник. Москва. ГЭОТАР - Медиа. 2010, 752 с.
5. 5. Румянцев Г.И., Прохоров Н.И., Новиков С.М. и б. «Гигиена» Учебник для вузов, Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г. 608с.
6. 6. Большаков А.М. «Общая гигиена» Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г.
7. 7. Кича Д. И., Дрожина Н. А., Фомина А. В. «Общая гигиена руководства к лабораторным занятиям». Москва. ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 288 с.

Internet saytlari:

1.www.minzdrav.uz;
2.www.tma. uz
3.www. Ziyonet;
4.www.hygiene.uz;
5.www.radiation.uz;
6.www.radiation-and-risk.com.
8.www.uran.pro

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIY PSIXOLOGIYA VA SHAXSLARARO MULOQOT

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami	**2.07**
Ajratilgan auditoriya soat:	**72**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar

N. A Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.n

Z.X. Zakirova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli Jamoat salomatlik texnikumi bosh o‘qituvchisi

Taqrizchi

M. Buvabekov Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiy psixologiya va shaxslararo muloqot
Ajratilgan soat	**72**
Mavzular soni	**22**
Dasturning maqsadi	– Aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Psixologiya fanining tarmoqlari, insonning ruhiy faoliyatini o`rgatish; – psixologiyada qo`llaniladigan tekshirish uslublarini o`rgatish; – turli kasalliklarda bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasini o`rgatish; – tibbiyot xodimining faoliyatida etika va deontologiya masalalarini o`rgatish.
Bilimlar	– Umumiy va meditsina psixologiyasi asoslari» fanining tarixi, amaliy ahamiyati o`rganish uslublari. – Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi. – Bilish soxasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi. – Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi. – Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Iroda jarayoni haqida ma’lumot. SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari. – Psixogigiena haqida ma’lumot. – Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoterapiya. – Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – deontologiya masalalari. – Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari. – Bolalar kasaliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari. – Akusherlik–ginekologiya bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.
Ko`nikmalar	– aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.

O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq,seminar topshiriq.

TIBBIY PSIXOLOGIYA VA SHAXSLARARO MULOQOT MODULI SILLABUSI

To`liqnomi	Tibbiy psixologiya va shaxslararo muloqot		
kodi:	Kredit soni: 3 Shundan: JN – 3 kredit YaN - 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 3,4-semestr	ECTS value: 2.5
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	2 bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	20 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	72	
	Shundan		
	Maruza	52	
	Amaliy mashg`ulot	8	
	Semenar	12	
	Mustaqil talim	36	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	
Mashg`ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	Tibbiy psixologiya moduli talabaga psixogigiena va psixoprofilaktika tamoyillari, hamshira va bemor o`rtasidagi muloqot psixologiyasi, stress holatlarida shifokorgacha bo`lgan shoshilinch yordam ko`rsatish choralarini, psixosomatik kasalliklarning profilaktikasi va asosiy psixoterapevtik uslublarini qo`llashni o`rgatadi va olgan bilimlarini amaliyotda ishlata bilish imkonini beradi..		
Prerekvizitlar	Biologiya, fiziologiya, pedagogika, psixologiya fanlari.		
Postrekvizitlar	Barcha klinik modullari uchun nazariy va amaliy zamin bo`lib hizmat ?iladi..		

Modulning maqsadi	Tibbiy psixologiya moduli talabalarga profilaktika va davolash usullarini qo`llab, psixogigiena va psixoprofilaktika usullarini, hamshira va bemor o`rtasidagi mulo?ot psixologiyasi, psixosomatik kasalliklarning profilaktikasi va asosiy psixoterapevtik uslublar, shifokorgacha bo`lgan tez yordam choralarini o`tkazish borasida nazariy bilim va amaliy ko`nikmalarga ega mutahassislar tayyorlashni ta'minlashdan iborat.
Modulning vazifalari	Feldsher amaliyotida deontologiya va etika tamoyillarini talabalar ongiga singdirish; – feldsher va bemor o`rtasidagi muloqot psixologiyasi, muloqot samaradorligini oshirish asoslari bilan tanishtirish; – yoshga doir inqirozlarining o`ziga hos hususiyatlarini ajratishga o`rgatish; – jins va yoshiga hos hususiyatlarni hisobga olgan holda psixoprofilaktika va psixogigienaning usullarini qo`llashga o`rgatish; – shahs strukturasi, temperament turlari, temperamentning kasallikka bo`lgan munosabatga tasirini psixologik testlar orqali aniqlashga o`rgatish; – stress, turlari va bosqichlari to`g`risida tushuncha berish va uni oldini olish usullari bilan tanishtirish; – kasallikning ichki ko`rinishi haqda tushuncha berish va bemorning kasallikka bo`lgan munosabati turlarini aniqlashga o`rgatish; – psixosomatik kasalliklar to`g`risida tushuncha berish va ularni psixologik oldini olish usullari bilan tanishtirish; – asosiy psixoterapevtik uslublar bilan tanishtirish; –stress holatlarida bemorlarga birlamchi vrach oldi yordam ko`rsatishni o`rgatish; – bemorlarga tibbiy psixologik yordamning zamonaviy usullari to`g`risidagi ilmiy adabiyotlardan foydalanishni o`rgatishdan iborat..
modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Modul yakunida** **O`quvchi tasavvurga ega bo`lishi kerak**: - yoshga doir inqirozlari; - hamshira va bemor o`rtasidagi muloqot psixologiyasi; - psixogigiena va psixoprofilaktika tamoyillari; - deontologiya va hamshira etikasi to`g`risida. **O`quvchi bilishi shart:** - individual, jamoali, oilaviy, va ommaviy psixoxrofilaktika va psixogigiena usullarini qo`lash; - shahs strukturasi, temperament turlarini psixologik testlar orqali aniqlash; - o`smirlik, balog`at, o`rta yosh va qarilik davri inqirozlarining o`ziga hos hususiyatlarini; - shaxsning psixosomatik kasalliklarning shakllanishiga tasirini; - psixosomatik kasalliklar profilaktikasini; - stress turlari va bosqichlarini; - bemorning kasallikka bo`lgan munosabati turlarini; - psixoterapiyaning asosiy yo`nalishlarini; -psixoterapiya o`tkazishga ko`rsatmalar va qarshi ko`rsatmalarni. **O`quvchi bajara olishi lozim:** - bemor va uning qarindoshlari bilan psixologik intervyu o`tkazish; - tibbiy psixologik tekshirish usullarini qo`llash; - stress holatlarida birlamchi vrach oldi yordam ko`rsatish; - verbal va noverbal muloqot o`tkazish; - relaksatsiya tehnikalarini qo`llash.
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar

	Semenarlar .
Ta`minot	videofilmlar, multimediyali va o`qituvchi kompyuter dasturlardan, o`qitish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; o`quvchiilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta' lim
1	**«Tibbiy psixologiya» fanining tarixi, amaliy ahamiyati va o`rganish uslublari.**	Psixologiya so`zi ma'nosi, psixologiya fani va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Tibbiy psixologiya fani asosiy masalalari, vazifalari. Psixologiyaning tekshirish uslublari. Psixologiya fani tarixi, asoschilari haqida ma'lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari. Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati, psixologiya tushunchasini izohlay bilish.	2	N-2	1
2	**Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi.**	Ruhiy holat va, jarayon haqida tushuncha. Ongning turlari va xususiyatlari. Normal ruhiy holat haqida ma'lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo`ljal olish xususiyatlari. Turli kasalliklar, shikastlashlar va stress holatlarida ongni buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog`i solingan holat va depersonalizatsiya. Ongni to`xtashi: obnubilyatsiya, somnolentsiya, quloq bitishi, sopor, koma va hushdan ketish holatlari. Ongi buzilgan bemor bilan munosabatda bo`lish xususiyatlari. Ongi xiralashgan, ongi buzilgan bemorlar holati baholash, yordam berish tadbirlari.	4	N-4	1
	Seminar	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S -2**	2
3	**Bilish soxasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli**	Bilish sohasi jarayonlari. Sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish psixologiyasi; xotira jarayoni fiziologik asosi, turlari; Diqqat jarayonini shakllashi, turlari; xotira, diqqat jarayonining kasalliklarda buzilishi; sezgi,	4	N-4	2

	kasalliklarda buzilishi.	idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari. Yagona ruhiy faoliyat haqida ma'lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma'lumot. Sezgi analizatorlari. Sezgining buzilishi anesteziya, gipesteziya, giperesteziya, paresteziyalar. Idrok – sezgi a'zolarimizga ta'sir qilib turgan narsalarning ongda bevosita aks etishidir. Idrok jarayonining shakllashi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyutsinatsiya. Sezgi, idrok jarayoni buzilishi kuzatilgan bemorlarga munosabatda bo`lish psixologiyasi. Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari. Xotiraning kasalliklarda buzilishi. Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan bemorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo`lish psixologiyasi.			
4	**Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi.**	Tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllashi va sifatlari. Aqliy operatsiyalarning asosiy turlari. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Tafakkuri buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari. Nutq haqidagi tushuncha. Nutqning turli kasalliklarda buzilishi: motor, sensor, amnestik afaziyalar. Aqli zaiflikning turlari. Aqli zaiflikning turlari: oligofreya, dementsiya. Nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlaring munosabatda bo`lish xususiyatlari.	4	N-2 A-2	2
5	**Seminar**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	4	**S-2**	2
6	**Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.**	Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsional holatlar haqida ma'lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarng fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining organizm bilan bog`liqligi, inson faoliyatidagi ahamiyati. Emotsiya jarayonining turli kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	4	N-2 A-2	2
7	**Iroda jarayoni haqida ma'lumot.**	Iroda jarayoni bosqich va sifatlari, iroda jarayoni haqidagi nazariyalar. Iroda jarayoni tarbiyasi. Odam irodasini shakllantirish. Tilak, xohish tushunchalari, ko`nikmalar haqida ma'lumot. Iroda faoliyating turli kasalliklarda o`zgarishi; Tibbiyot xodimlaring irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi	2	N-2	1
8	**SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari.**	«SHaxs» va «Odam» tushunchalari. SHaxs to`g`risidagi nazariyalar, mijoz haqida ma'lumot. SHaxs muammolari haqida ma'lumot. Xarakter va uning asosiy xususiyatlari SHaxsning tutgan yo`lining shakl va sifatlari: dunyoqarash, e'tiqod,	4	N-2 A-2	2

		ideal tushunchalari. SHaxs va kasallik muammosi bemorning xarakter xususiyatlari bilan bog`liqligi haqida ma'lumot. SHaxs patologiyasi haqida ma'lumot. Bemor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta'siri. Tibbiyot xodimi va bemor o`rtasidagi munosabatlar.			
9	**Seminar**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S -2**	2
10	**Psixogigiena haqida ma'lumot. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi.**	Psixogigiena tushunchasi. Psixogigienaning asosiy bo`limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta'lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi	2	N-2	1
11	**Psixoprofilaktika Psixoterapiya**	. Psixoprofilaktika tushunchasi; psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlar. Psixoterapiya haqida ma'lumot, Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinong psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi fikrlari. Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning dolzarb masalalari.	2	N-2	1
12	**Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya masalalari.**	"Etika", "deontologiya " tushunchalari; etika kategoriyalari. Etika va deontologiyang rivojlashi tarixi. Tibbiy deontologiyaning asosiy vazifalari; sorrogeniya, yatrogeniya tushunchalari va ularning bemorga ta'siri; bunda o`rta tibbiyot xodimlaring asosiy burchlari.	4	N-4	1
13	**Samarali muloqotning asosiy tarkibiy elementlari. Shaxslararo muloqot ko`nikmalari**	Psixologiyada ko`pincha 3 ta muloqot darajalari farqlanadi: Muloqotning I darajasi-ma'lumot berish va qabul qilish yuz beradi.. Muloqotning II darajasi-kommunikatsiya ochiq samimiy xarakterga ega bo`ladi, bunda muloqot o`zaro ma'lumotlarni berish va qaror qabul qilish samimiy tus oladi: umumiy masalani hal etish bo`yicha muayyan mavzuda muloqotda bo`lish. Muloqotning III darajasi-aloqa uchun muhim bo`lgan holat namoyon bo`ladi.	4	N-2 A-2	2
14	**Seminar**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S -2**	2
15	**Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.**	Ambulatoriyada sog`lom muhit yaratish psixologiyasi. "Ayollar maslahatxonasi"da bemorlarga munosabat psixologiyasi. Oilaviy poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlari. Ambulatoriya va poliklinikada bemorga xizmat ko`rsatish psixologiyasi. Poliklikada, "Ayollar maslahatxonasi"da olib boriladigan davolash tadbirlari. Poliklika sharoitida olib boriladigan psixoterapevtik tadbirlar. Oilaviy poliklikalarda olib boriladigan davolash- profilaktika ishlari.	4	N-4	2
16	**Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.**	Terapevtik bemorlar psixologiyasi, terapevtik kasallar davolashda ruhiy taassurotlar, psixoterapevtik davolash usullari. Somatik kasalliklar va ularning o`ziga xos xususiyatlari.	4	N-4	2

		Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o`zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari. Turli terapevtik kasalliklar davolashda ruhiy taassurotlarng o`rni. Bemor ruhiyatiga kasallikning ta'siri.			
17	**Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari.**	Jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o`zgarishlar; jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi; davolash jarayoda qo`llaladigan psixoterapevtik davolash usullari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlarning o`ziga hos ruhiy holatlari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta'siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o`zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayoda qo`llaladigan psixoterapevtik davolash usullar.	4	N-4	1
18	**Seminar**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S -2**	2
19	**Bolalar kasalliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari.**	YOsh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta'siri; YOshga qarab psixoprofilaktika ishlarini olib borish; ota-onalar bilan muloqotning xususiyatlari. Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimlarining bolalar psixologiyasi, psixoterapiya va amaliy psixologiyasini bilishlari haqida. Bemor bolalarng ota – onasi bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. YOshga qarab psixoprofilaktik ishlar tashkil qilish.	4	N-4	1
20	**Akusherlik–ginekologiya bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.**	Sog`lom ayollarga munosabat psixologiyasi. Sog`lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug`ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	4	N-4	1
21	**Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi**	Ruhiy kasalliklarng o`ziga xos xususiyatlari; psixomotor qo`zg`alishda bemor tinchlantirish usullari; ruhiy kasallar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Ruhiy bemorlarda kuzatiladigan o`ziga xos xususiyatlar. Ruhiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodiming asosiy burchlari va vazifalari.	4	N-4	1
22	**Seminar**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S -2**	2
	Jami:		**72**	**N-52 A - 8 S-12**	**36**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. G`oziyev E.G`. «Psixologiya». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 2008 yil.
2. Fayziev YA.M., Eshboev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil.
3. YUnusjonova Z.S., Mirzaeva S.A., Bositxonova E.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, “O`zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2010 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Bemorlar uyda va shifoxonada parvarish qilish.” Toshkent, «Ibn Sino» nashriyoti, 2003 yil.
2. Ibodullaev Z.R. «Tibbiyot psixologiyasi». Toshkent, «YAngi asr avlodi» nashriyoti, 2009 yil
3. “Справочник Видаля”. Toshkent, 2008 yil
4. “Hammabop tibbiyot qo`llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
5. “Tibbiyot xodimi” jurnali.
6. “O`zbekiston tibbiyoti” jurnali.

Internet saytlar:

www.histolchuvashia.com.
www.ziyo.net.
www.google.ru
www:uzssgzt.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910104-FELDSHERLIK ishi bo’yicha

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi: **Feldsher**

O'quv rejadagi rtib raqami: **2.08**

Ajratilgan auditoriya soat: **48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Xodjayeva N.I. - Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
T.S.Turdiyev Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi
Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

Mamatqulova N.A. - Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o‘qituvchisi

1. O’quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	17
Dasturning maqsadi	Tibbiyotda axborot texnologiyalardan foydalanish modulining bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda, hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to‘g‘ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o‘rin tutadi. O’quvchilar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to‘g‘ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog‘ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishini talab etadi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	• Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyligi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; • Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o‘rni haqida tushunchalarga ega bo‘lishi; • Sog‘lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o‘rni Sog‘liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar; • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo‘lish; • hozirgi zamonda informatikaning o‘rni va roli, ma’lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	• Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigiyenasi; • amaliy dasturlar bilan ishlashni; • ma’lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta’minotni; • kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; • axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog‘ida ishlash; • elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo‘lishi kerak. • «Bulut » tizimida axborotlar bilan ishlash. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari; -Tibbiyotda yo‘naltirilgan axborot tizimlarida ma’lu-motlarni - To‘plash, joylashtirish, saqlash, aylantirish va uzatish texnologiyasidan foydalanish. -O‘z kasbiy faoliyatida turli xil dasturiy ta’minot-lardan, jumladan, maxsus dasturiy ta’minotlardan foydalanish. -Shaxsiy kompyuterlar va hisoblash tizimlarining umumiy tarkibi va ishlashtartibi. Avtomatlashtirilgan ma’lumotlarni qayta ishlashning asosiy tushunchalari. Kompyuter va telekommunikasiya vositalaridan foydalanish.

Ko‘nikmalar	• AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. • AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. • Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta’minoti. Kompyuterning asosiy va qo‘shimcha qurilmalari. • Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta’minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob’ektlari bilan ishlash. • Windows operatsion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish. • Microsoft Excel dasturining keng imkoniyatlaridan foydalanish. • Microsoft Power Point dasturda taqdimotlar yaratish amallari. - Microsoft Access dasturda tibbiyotga oid ma’lumotlar bazasini hosil qilish amallarini bilish. Kasbiy faoliyatda axborot va telekom-munikasiyaTexnologiyalari imkoniyatlaridan foyda-lanish. - Ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, saqlash, uzatish va to‘plashusullari. - Kasbiy faoliyat sohasidagi asosiy dasturiy ta’minot mahsulotlari va dasturiy paketlaridan foydalanish. Axborot xavfsizligini ta’minlashning asosiy usullari va metodlari.
O‘quv rejasiga muvofik o‘zaro boqliq bo‘lgan fanning nomi	O‘quv rejasiga muvofiq barcha umumkasbiy va klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta’lim; A -amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI MODULIDAN SILLABUS

1. Modulning to‘liq nomi	**Tibbiyotda axborot texnologiyalari**		
Modul kodi:	Kredit soni: 3,0 SHundan: 1-semestr – 1, 5 kredit JN – 1,5 kredit ON – 0 kredit (o‘tilishi majburiy) 2-semestr – 1, 5 kredit JN – 1,5 kredit Sinov – 0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1-2 semestr	ECTS value:
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204– Feldsher ishi	1 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	36 hafta		
O‘quv soatlari	Jami soat:	108	

xajmi:	SHuningdek:	
	ma’ruza	16
	amaliy mashg‘ulot	40
	laboratoriya mashg‘uloti	16
	mustaqil ta’lim	36
O‘quv modulining statusi	Umumkasbiy modullar	
Ta’lim muassasasi nomi, manzili		
Kafedra nomi		
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	E-mail: E-mail:
Mashg‘ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Tibbiyotda axborot texnologiyalari moduli davomida tibbiyot ta’lim tizimida tahsil olayotgan o‘quvchilar uchun tibbiyot masalalarini echishda, davolash, tibbiy-profilaktika ishlarini olib borishda va ilmiy - amaliy faoliyatni olib borishda, axborot texnologiyalaridan to‘g‘ri va keng ko‘lamda foydalana olishlari uchun bilmi va ko‘nikmalar beriladi. Hozirgi kunda tibbiyot ta’lim tizimida kompyuter, axborot texnologiyalarning o‘rni beqiyos kattadir. SHuning uchun ham kelajakda zamon talabiga javob bera oladigan mutaxassis bo‘lishini istovchi har bir o‘quvchi zamonaviy kompyuterlardan erkin foydalana olishlari, amaliy dastur paketlaridan ishlashni bilishlari hamda nazariy bilimlarini simulyator va trenajerlardan foydalanib oshirishlari zarur. Buning uchun zamonaviy axborot texnologiyalari, kompyuter, uning qurilmaviy ta’minoti, kompyuetrning dasturiy ta’minoti, kompyuter tarmoqlarini bilishlari talab etiladi.	
Prerekvizitlar	Matematika, fizika, biologiya, kimyo, informatika, axborot texnologiyalari	
Postrekvizitlar	Biofizika, matematika statistika, fiziologiya, anatomiya va barcha klinik modullari uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari moduli davomida tibbiyot ta’lim tizimida tahsil olayotgan o‘quvchilar uchun tibbiyot masalalarini echishda, davolash ishlarini amalga oshirishda ma’lumotlar almashinuvini avtomatlashtirish, kompyuter texnologiyalaridan foydalangan xolda kerakli aniqlikda ishlarni bajarishni o‘rgatish.	
Modulning vazifalari	O‘quvchilarga Tibbiyotda axborot texnologiyalari, kompyuter dasturlari, kompyuter tarmoqlari, kompyuetrning qurilmaviy ta’minoti, dasturiy ta’minot, amaliy dasturiy ta’minot, axborotlarni tezkor almashinuvi kabi axborot texnologiyalari bilimlarini shakllantirish.	
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** – Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini echishda axborot texnologiyalari; – Tibbiyot masalarini echishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Dasturiy ta’minot; – Tibbiy ma’lumotlarni bazasini yaratuvchi, qayta ishlovchi amaliy dasturlar paketi;	

	– Sonli ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. – Tibbiyotda multimediya ilovalarini yaratishdagi dasturiy vositalar; – Axborotni saqlash, saralash va qidirish texnologiyasi; – Telekommunikatsion tizimlar. Telemeditsina. Tibbiyotdaelektron va masofaviy o‘qitish; – Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar. **O‘quvchi bilishi shart:** – EHMning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha; – EHMning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash; – SHaxsiy kompyuterlarning apparatlita’minoti.Kompyuterning asosiy va qo‘shimcha qurilmalari; – SHaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta’minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob’ektlari bilan ishlash; – Windows operatsion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar; – Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish; – Microsoft Word matn muxarririda giperssылka ob’ektlari bilan ishlan va tahrirlash; – Word taxrirlagichida jadval yaratish va formatlash. Jadvalga axborotlar kiritish, formatlash, axborotlarni tartiblash va hisoblash; – Sonli ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Tibbiyot ma’lumotlarini kompyuter yordamida analiz qilish. Microsoft excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish; – Microsoft excel jadval muxarririda matn, formula, diagramma va gipermurojatlar bilan ishlash; – MSPowerPointningdasturiy ta’minoti va uning imkoniyatlari. Prezentatsiya tayyorlash usullari va ularga qo‘yiladigan talablar; – Namunaviy prezentatsiya tayyorlash. Prezentatsiyalar bilan ishlash (formatlash, chop etish, namoyish qilish); – Kompyuter grafikasi dasturlari bilan ishlash; – Tibbiyotda vizualizatsiya. Grafik muxarrirlar va uning imkoniyatlari. AdobePhotoSHopdasturidan foydalanish; – MS Access dasturida ma’lumotlar bazasini yaratish usullari va qo‘llash doirasi. MS Access dasturida tibbiy-biologik axborotlarni saqlash uchun ma’lumotlar bazasini rejalashtirish va yaratish; – MS Access dasturida jadvallar yaratish va uni taxrirlash. MS Access dasturida mavjud bo‘lgan ma’lumotlar bazasidan kerakli axborotlarni qidiruv va tartiblash vositalari yordamida izlash; – Global tarmoqda ishlashni tashkil etish. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun veb brauzerlardan foydalanish;

	– Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi. Elektronpochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari; – Webbrauzerlar. Internetda tibbiy ma’lumotlarni qidirish. Qidirish tizimlarini yaratish va uning ahamiyati; – Web 1.0 va Web 2.0 texnologiyalar; – Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar (HTML, FrontPage, WordPress); – Sahifa strukturasi, dizayn, freymlari, mant, jadval, grafik, video ob’ektlari joylashtirish va animatsiya biriktirish texnologiyasi; – Word, excel, Power Point dasturlarida Web hujjatlarni yaratish. – Word, excel, Power Point dasturi yordamida Web sahifaga giperssыlka va rasm qo‘yish; – Dasturiy ishchi platformalar yordamida Web-sahifalar yaratish. **O‘quvchi bajara olishi lozim:** – MS Word dasturida matnlar bilan ishlash; – MSExcel dasturida sonli ma’lumotlarni qayta ishlash; – MSPowerPoint dasturi yordamida taqdimotlar yaratish; – Global tarmoqda ishlashni tashkil etish; – Internet tarmog‘ida foydalanuvchilarning registratsiyasini amalga oshirish; – Veb-saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturlar bilash ishlash. **O‘quvchi quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim:** – Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish; – Microsoft Word matn muxarririda giperssыlka ob’ektlari bilan ishlan va tahrirlash; – Word taxrirlagichida jadval yaratish va formatlash. Jadvalga axborotlar kiritish, formatlash, axborotlarni tartiblash va hisoblash; – Sonli ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Tibbiyot ma’lumotlarini kompyuter yordamida analiz qilish. Microsoft excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish; – Microsoft excel jadval muxarririda matn, formula, diagramma va gipermurojatlar bilan ishlash; – MSPowerPointningdasturiy ta’minoti va uning imkoniyatlari. Prezentatsiya tayyorlash usullari va ularga qo‘yiladigan talablar; – Global tarmoqda ishlashni tashkil etish. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun veb brauzerlardan foydalanish; – Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi. Elektronpochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari;
Ta’lim berish usullari	Ma’ruzalar, amaliy mashg‘ulotlar va laboratoriya ishlari
Ta’minot	Darsliklar,tarqatma materiallar, zamonaviy axborot kommunikatsiya vositalari, kompyuter, kompyuter tarmoqlari testlar,vaziyatli masalalar, o‘quv qo‘llanmalar.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy qismi	Mustaqil ta’ lim
1.	**Tibbiyotda axborot texnologiyalari haqida tushuncha. Texnika xavfsizligi.**	Axborot turlari va o‘lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot madaniyati. Axborot faoliyatining axloqiy va huquqiy qoidalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigienik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta’minlash asoslari.	2	2N	1
2.	**Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.**	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining ahamiyati. Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirish. Tibbiyotdagi axborot jarayonlariga xos bo'lgan umumiy qonuniyatlar.	2	2N	1
3.	**Tibbiyot masalalarini yechishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.**	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma’lumotlar. Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari.	2	2N	1
4.	**Tibbiyot masalalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta’minoti.**	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta’minoti. Dasturiy ta’minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko‘rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	2	2N	1
5.	**Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari.**	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Papka va yorliqlarini yaratish. Sozlash ishlarini amalga oshirish. Ma’lumotlarni dikslar va fleshkaga ko’chirish usullari.	2	2N	1
6.	**Tibbiyot axborotlarini arxivlash usullari.**	Axborotlarni arxivlash usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari. Arxivlangan axborotlarni arxivdan chiqarish.	2	2A	1
7.	**Microsoft Word matn muharririda tibbiyotga oid hujjatlat yaratish**	Microsoft Word matn muharririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash, saqlash va chop etish. Matn muharriri yordamida jadvallar yaratish. Jadvallar va ular ustida ishlash. Matn muharriri yordamida grafik ob’ektlar bilan ishlash. Smart Art ob’ekti. Hujjat xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.	2 2	2A 2A	1 1
8.	**Microsoft Excel jadval muharririda tibbiyotga oid hujjatlar yaratish.**	Microsoft Excel jadval muharirida formulalar, standart funksiyalar va ulardan foydalanish. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma’lumotlarini	2 2	2A 2A	1 1

		guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Elektron jadvallarda axborotlarni himoyalash. Diagrammalar ustida ishlash. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash.			
9.	**MS Power Point dasturida tibbiyotga oid taqdimotlar yaratish**	Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar ko‘rinishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimotda turli ob’ektlarni joylashtirish. Slaydlar ustida ishlash. Animatsiya maslalari. Tovush, tasvir, matn va xarakatlar uyg‘unligini ta’minlash. Tibbiy taqdimotlarda giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Taqdimotni boshqarish.	4	2A 2A	1 1
10.	**Adobe Photoshop dasturida tibbiyotga oid grafik ma’lumotlar yaratish**	Tibbiyot grafik ma’lumotlari ustida ishlash dasturiy ta’minoti. Grafik ma’lumotlar bilan ishlash texnologiyalari. Grafik ma’lumotlar va ularning turlari. Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish.	2 2	2A 2A	1 1
11.	**Tibbiyotda ma’lumotlar bazasini loyihalashtirishda MS Access dasturiy ta’minotidan foydalanish.**	Mutaxassis shifokorning ma’lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. Ma’lumotlar bazasi turlari va axborot tizimlarini qurishdagi roli. Ma’lumotlar bazasini tashkil etish usullari. MS Accessda ma’lumotlar bazasini yaratish. Ma’lumotlar bazasiga ma’lumotlar kiritish. Jadvallar, so‘rovlar, shakllar, xisobotlar va modullar bilan ishlash.	2 2 2	2N 2A 2A	1 1 1
12.	**Kompyuter tarmoqlari va uning turlari.**	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari. Simli va simsiz tarmoq. Internet. Internet va internet tarmog‘i, ularni tashkil etish. Internetga bog‘lanish usullari. Web-brauzerlardan foydalanish. Brauzer ilovalari bilan tanishish.Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun	2	2A	1
13.	**Elektron pochta bilan ishlash.**	Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari. Ijtimoiy tarmoqlar va ularda ma’lumot almashish. «Bulut » tizimiga axborotlarni joylash.	2	2A	1
14.	**Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar. Tibbiy maqsadlarda WEB sahifa yaratish.**	Tibbiyot sohasida Web-sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Web-saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page). Dasturda tayyor shakllardan foydalanish mexanizmi. Web-sahifalar yaratish. Matnlar, grafiklar va jadvallar ustida ishlash. Web-sahifalarga giperbog‘lanish o‘rnatish. Bir nechta Web-sahifalarni integratsiyasini ta’minlash, ma’lumotlarning yangilab borish mexanizmi.	2 2	2 N 2A	1 1
15.	**Tibbiyotda elektron va masofaviy o‘qitish**	Tibbiyotda elektron va masofaviy o‘qitish. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va TV). Zoom dasturi va unda videokonferentsiya tashkil qilish.	2	2N	1

16.	**Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar.**	Kompyuter tarmoqlari arxitekturasi. Simli va simsiz tarmoqlar (Wi-Fi, Wi-MAX, LTE, GSM, 3G, 4G). Tarmoqning apparat va dasturiy ta’minoti. Server-klient texnologiyasi. Kompyuter tarmog‘i protokollari. Kompyuter tarmoqlarida manzil tushunchasi. Teletibbiyotga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar bilan ishlash.	2	2A	1
17.	**Tibbiyot tizimlarining axborot havfsizligini ta’minlash asoslari**	Axborot havfsizligi. Axborotlarga bo’lgan havf xatarlar. Tibbiy axborotlarni himoyalash usullari. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan himoyalanish. Antivirus dasturlarini o’rnatish va bazalarini yangilash.	2	2A	1
	Jami		**48**	**N16, A32**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan oilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriklardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.
2. A.A.Matchanov, J.A.Usarov. Tibbiyotda axborot texnologiyalari. 2022 yil.
3. R.Boqiyev, A.A.Matchanov. Informatika. Tafakkur. 2012 yil.
4. Bazarbaev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullaeva D.I., «Ta’limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.
5. Vasilev A.“Microsoft Office 2007. Novые vozmojnosti”. Uchebnik, S.Pb. PITER, 2007 g.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.
2. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.
3. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.
4. Abduqodirov A.A., Pardaev A.X.Masofali o‘qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009.
5. Agaponov S. V. i dr. Sredstva distansionnogo obucheniya. Metodika, texnologiya, instrumentariy. / Avtorы: Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova Ye. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.
6. Andersen, Bent B. Multimedia v obrazovanii / Bent B. Andersen, Katya van den Brink – M.: Drofa, 2007. – 224 s.
7. Ibragimov I. M.Informatsionnыe texnologii i sredstva distansionnogo obucheniya: ucheb, posobie dlya stud. vыssh. ucheb. zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-ye izd., ster. — M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2007. — 336 s.
8. Krasnova G.A., Belyaev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elektronnыx obuchayuщix sredstv: 2-ye izdanie. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.

9. Sabirova D.A. Multimediynые sistemы i texnologii. Uchebnoe posobie-T: TGEU, 2012g.
10. Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O‘quv qullanma -T: TDIU, 2014 y
11. Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, “Muvorounnaxr” nashriyoti, 2016
12. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006

Internet manbalari

1. http://www.ziyonet.uz
2. http://www.edu.uz
3. http://www.pedagog.uz
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: **Feldsher**

O`quv rejadagi tartib raqami: **2.09.**

Ajratilgan auditoriya soat: **96**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv- metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

D. Raxmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi katta o`qituvchisi

Taqrizchi:

S.A. Ilhomova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI MODULIDAN SILLABUS

<table>
<tr><td>Modulning to`liq nomi</td><td colspan="3">Farmakologiya va retseptura asoslari</td></tr>
<tr><td>Modul kodi:</td><td>Kredit hajmi: 4
Shundan: 1 semestr 1,6 kredit 2 semestr 2,4 kredit
Joriy nazorat uchun – 4 kredit1 semestr 1,6 kredit 2 semestr 2,4 kreditOraliq nazorat – 0 kredit (o`tilishi majburiyYakuniy nazorat - 0 kredit (o`tilishi majburiy)</td><td>Modul o`tilish davri:
1 semestr
2 semestr</td><td>ECTS value:
4,0</td></tr>
<tr><td>Ta’lim yo`nalishi</td><td>50910204- Feldsherlik ishi</td><td colspan="2">1-bosqich</td></tr>
<tr><td>Modulning davomiyligi</td><td colspan="3">40 hafta</td></tr>
<tr><td rowspan="5">O`quv soatlari hajmi:</td><td>Jami soat:</td><td colspan="2">96</td></tr>
<tr><td colspan="3">Shundan:</td></tr>
<tr><td>ma’ruza</td><td colspan="2">32</td></tr>
<tr><td>amaliy mashg`ulot</td><td colspan="2">64</td></tr>
<tr><td>mustaqil ta’lim</td><td colspan="2">48</td></tr>
<tr><td>O`quv modulining statusi</td><td>Klinika oldi modullar bloki</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>O`MPTM nomi, manzili</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Kafedra nomi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma’lumot</td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Mashg`ulot vaqti va joyi</td><td></td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Modulning mazmuni</td><td colspan="3">Farmakologiya va retseptura asoslari moduli davomida odam organizmi funktsional tizimi, ularda kechadigan patologik jarayonlarni aniqlash, ularni mavqei asosida sog`liqni ta’minlash va sog`lom organizmning ishlash mexanizmlarini bilish. Sog`liq diagnostikasini, ish qobiliyatini, individual funktsional aktivligini prognoz qilish, ilmiy metodologik asoslarini shakllantirish, ko`nikmalarini egallash.</td></tr>
<tr><td>Prerekvizitlar</td><td colspan="3">Biologiya, kimyo, lotin tili va tibbiy terminologiya, anatomiya, klinik modullari nazariy qismi hisoblanadi.</td></tr>
<tr><td>Postrekvizitlar</td><td colspan="3">Farmakologiya va retseptura asoslari moduli barcha klinik oldi va klinik modullari uchun nazariy zamin bo`lib xizmat qiladi.</td></tr>
<tr><td>Modulning maqsadi</td><td colspan="3">Talabalarga dori vositalarining farmakologik xossalari, ta’sir mexanizmi va ta’sir qilish joyiga asoslangan holda ular ko`rsatadigan ta’sirlarni tahlil qilish, moddalarning farmakodinamikasi va farmakokinetikasi asosida dori vositalarini muayyan patologik holatlarda qo`llashni, nojo`ya ta’sirlarni o`rgatishdan, talabalarning klinik fikrlash qobiliyatini o`stirishdan iborat.</td></tr>
<tr><td>Modulning vazifalari</td><td colspan="3">- farmakologiya moduli haqida tushuncha berish;
- dori shakllari, dozalari, ta’sir mexanizmi, nojo`ya ta’sirlarini o`rgatish;
- sog`lom turmush tarzini targ`ib etishda narkomaniyani oldini olish;</td></tr>
</table>

	- toksikomaniyani oldini olish; - turli patologik holatlarda dori vositalari uchun retsept yozishni o`rgatish; - boshlang`ich amaliy ko`nikmalarni bajarishni qadamma-qadam o`rgatish; - zamonaviy pedagogik texnologiyalarni dars jarayoniga tadbiq etib, talabaning klinik fikrlash va bilimini saqlash darajasini oshirish.
Modul bo`yicha talabalar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Tasavvurga ega bo`lishi kerak:** - farmakologiyaning qisqacha rivojlanish tarixi ; - dori shakllari va ularning tasnifi ; - dorilar , ularning shakllari , terapevtik doza , retsept , dori vositalarini bir-biriga to`g`ri kelmasligi, ularning nojo`ya ta'sirlari va qo`llash mumkin bo`lmagan holatlar haqida tasavvurga ega bo`lishi ; - muayyan patologik holatlarni davolashda dori vositasini to`g`ri tanlash , dorini yuborish yo`li va qo`llash uchun ko`rsatmalarni ; - dorilarning terapevtik dozalarini kattalar va bolalar uchun kontsentratsiyasini hisoblashni ; - bemorlarning shaxsiy xususiyatlari va yoshiga xos holda dori moddalarini dozalash printsiplarini ; - dori moddalarning farmakodinamikasi va farmakokinetikasining o`ziga xosligi , muayyan patologik holatlarni davolash maqsadida dori vositalarini to`g`ri tanlash printsplarini ; - dori vositalarini birga qo`hib qo`llaganda o`zaro ta'sir qilishini ; - dori shakllariga to`g`ri retsept yozib berishni ; - dori vositalari bilan zaharlanganda birinchi tez tibbiy yordam va davolash usullarini bilish va ulardan ulardan foydalana olishi ; - dori vositalariga retsept yozib berish va amaliy ko`nikmaga ega bo`lishi . **Talaba bilishi shart:** - qattiq dori shakllari (tabletkalar,drajelar, poroshoklar, kapsulalar) uchun retsept yozib berishni; - yumshoq dori shakllari (surtmala , pastalar , linimentlar , shamchalar) uchun retsept yozib berishni; - sirtga va ichish uchun ishlatiladigan suyuq dori shakllari (yuvish, chayish, ko`zga , quloqqa , burunga tomiziladigan eritmalar , damlamalar , qaynatmalar, tindirmalar ) uchun retsept yozib berishni ; - in'ektsiya uchun ishlatiladigan eritmalar ( novogalen, - ofitsinal , moyli eritmalar , poroshoksimon moddalar) uchun retsept yozib berishni ; - bo`limlarda dori moddalarni saqlash va berishni ; - dori vositalarini nojo`ya ta'sirini , ularni oldini olish va tez tibbiy yordam choralarini qo`llay olish ko`nikmalariga ega bo`lishi kerak **Talaba bajara olishi lozim:** - dori shakllariga retsept yozishni; - dozalarni to`g`ri aniqlashni; - dori vositalarini har bir kasallik uchun individual tanlashni.
Ta'lim berish usullari	ma'ruza amaliy mashg`ulotlar.
Ta'minot	Preparatlar, Mulyajlar, Darsliklar, Tarqatma materiallar, Testlar, O`quv qo`llanmalar.

1.O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	**Farmakologiya va retseptura asoslari**
Ajratilgan soat	**96**
Mavzular soni	**13**
Dasturning maqsadi	– «Farmakologiya va retseptura » fani tibbiyot yo`nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o`quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qiladi va tibbiyotga doir tasavvurlarini kengaytiradi.«Farmakologiya va retseptura» fanining tibbiyot amaliyotidagi o`rnidan kelib chiqib, mavzularni o`zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlarga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatish yo`l-yo`riqlariga tavsif berishni tashkil etadi. – Farmakologik guruhlarning tasnifi, guruhlarga xos bo`lgan farmakologik ta’sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo`ya ta’siri, ularni oldini olish va tez yordam choralarini qo`llay olish yo`llarini, retsept yozishni o`rgatadi. Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo`llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Farmakopeya haqida tushuncha; – Farmakokinetika va farmakodinamika; – Farmakologik effekt; – Biologik namunalash; – Markaziy va periferik asab tizimiga ta’sir qiluvchi dori vositalar; – Nafas organlari faoliyatiga ta’sir qiladigan dori vositalari; – Yurak-tomir sistemasiga ta’sir qiladigan dori vositalari; – Diuretik vositalar; – Hazm a’zolari sistemasiga ta’sir qiladigan dori vositalari; – Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta’sir qiladigan dori vositalar; – Qon sistemasiga ta’sir qiladigan dori vositalar; – Modda almashinuvi jarayoniga ta’sir qiladigan dori vositalar; – Allergiyaga va yallig`lanishga qarshi dori vositalar – mavzulari bo`yicha bilim, malaka, ko`nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish.
Bilim	– Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog`liqligi; – Farmakopeya haqida tushuncha. – Dori shakllari va ularning tasnifi; – Dori miqdori belgilari; – Umumiy dorinoma(reseptura) – Dori moddalarining organizmga ta’sir etishda retseptorlarning funktsiyasi; – Dori moddalarining o`zaro ta’siri va mos kelish - kelmasligi; – Dori moddalardan o`tkir zaharlanishda davolash usullarini biladilar. – Dorixona va uning vazifalari – Farmakologik effekt. -- Biologik namunalash(standartlash)

Ko`nikma	– Tibbiyot bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish; – Retsept yozish; – Dori vositalarini qo`llash; – Dori vositalarining nojo`ya ta'siri; – Ularni oldini olish; – Tez yordam choralarini qo`llay olish ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiyotda xorijiy til, O`zbek tili, Rus tili, Anatomiya, fiziologiya va patologiya asoslari, Farmakologiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya, Valeologiya, Hamshiralik ishi, barcha maxsusfanlar.
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Ja	O`qitishning	Mustaqil ta’lim
1	**Umumiy farmakologiya.Farmakologiya faniga kirish.**	Farmakologiya fanining mohiyati va rivojlanish tarixi. Farmakologiya fanining vazifasi, yangi samarali vositalarni izlab topish va tibbiyot amaliyotiga tatbiq etish. Farmakopeya. Dori moddalarini izlab topish yo`llari va uning tasnifi. Farmakokinetika va farmakodinamika. Farmakologik effekt.	2	N-2	-
2	**Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari.**	Retsept yozish qoidalari. Retseptdagi qisqartmalarni amaliyotda qo`llash. Dorixona va uning vazifalari. Doza haqida tushuncha. Dori moddalarning ta’sir turlari. Dori moddalarini organizmga yuborish yo`llari. Dori moddalar ta’sirining turlari. Dori shakllari va ularning tasnifi. Statsionar bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish qoidalari.	8	N-2 A-6	4
3	**Xususiy farmakologiya. Mikroblarga qarshi vositalar.**	Mikroblarga qarshi vositalarning umumiy ta’rifi, tasnifi va ahamiyati. Antiseptik va dezinfektsiya qiluvchi vositalar. Antibiotiklar, sulfanilamidlar tasnifi, qo`llash tamoyillari. Silga qarshi, zaxmga qarshi, amyobalarga qarshi, zamburug`larga qarshi vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish.	10	N-4 A-6	4
4	**Markaziy asab sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar.**	Markaziy asab sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar tasnifi. Narkoz uchun ishlatiladigan moddalar. Analgeziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari. Psixotrop vositalar, umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi. Miyada qon aylanishini stimullovchi vositalar dozasini aniqlash, qo`llanilishi va retsept yozishni o`rganish.	8	N-2 A-6	4
5	**Periferik nerv sistemasiga ta’sir qiluvchi vositalar**	Afferent innervatsiya haqida tushuncha, preparatlarining qo`llanilishi va ta’siri haqida tushuncha. Anseteziya qiluvchi vositalari. O`rab oluvchi vositalar. Ta’sirlantiruvchi vositalar. Preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish. Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta’sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo`llanishi. Antixolinesteraza moddalari. Kuraresimon vositalar dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish. Adrenergik sinapslarga ta’sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo`llanishi, nojo`ya ta’siri va oldini olish choralari.	8	N-2 A-6	4
6	**Yurak-tomir sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar.**	Yurak-qon tomir sistemasiga ta’sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Yurak glikozidlari, aritmiyaga qarshi vositalarlarning qo`llanilishi, retsept yozish. Toj tomirlar	10	N-4 A-6	4

		etishmovchiligida qo`llaniladigan vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya kasalligi haqida tushuncha. Gipotenzivvositalarning tasnifi, qo`llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qrizida tez yordam choralari. Gipertenziv vositalar haqida tushuncha va ularning xossalari, qo`llanilishi. Diuretik vositalarning tasnifi, qo`llanilishi nojo`ya ta'siri va oldini olish choralari haqida tushuncha berish, preparatlarga retsept yozish.			
7	**Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan vositalar**	Nafas a'zolari faoliyatiga ta'sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanishi, preparatlarga retsept yozish. Nafas stimulyatorlarining qo`llanilishi, retsept yozish. Yo`talga qarshi vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Balg`am ko`chiradigan vositalar, bronxolitik vositalar, ularning asosiy guruhlari, qo`llanilishi, retsept yozish.	6	N-2 A-4	4
8	**Hazm a'zolari sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar**	Hazm a'zolari faoliyatiga ta'sir qiluvchi preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Ishtahaga ta'sir qiladigan vositalar, me'da shirasi sekretsiyasi oshganda va pasayganda qo`llaniladigan vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Me'da ichaklar harakatiga ta'sir etuvchi vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qustiradigan va qusishga qarshi vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. O`t haydaydigan vositalar umumiy ta'rifi, tasnifi, qo`llanilishi. Me'da osti bezining tashqi sekretor funktsiyasi buzilganda qo`llaniladigan vositalar xossalari va qo`llanilishi. Surgi vositalari ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi va nojo`ya ta'siri.	8	N-2 A-6	4
9	**Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan vositalar.**	Tug`ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo`llanadigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo`llanadigan vositalar. Bachadon tonusi va qisqarishiga ta'sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.	4	N-2 A-2	2
10	**Qon sistemasigata'sir qiladigan vositalar**	Qon tizimiga ta'sir qiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo`llanilishi. Eritropoezga ta'sir qiladigan vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Leykopoezga ta'sir etuvchi vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qon ivishini oshiradigan vositalarning (koagulyantlar) qo`llanilishi, retsept yozish. Qon ivishiga to`sqinlik qiladigan vositalar – antikoagulyantlarning qo`llanilishi, retsept ozish.	8	N-2 A-6	4
11	**To`qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar**	To`qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta'rifi, terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Gormon preparatlari. Gipofiz oldingi va orqa bo`lagi gormon preparatlari. Qalqonsimon bez gormon preparatlari. Me'da osti bezi gormon	12	N-4 A-8	8

		preparatlari. Buyrak usti bezi gormon preparatlari. Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo`llanilishi.			
12	**Blastomalarga qarshi vositalar.**	Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari, nojo`ya ta'sirlari. Blastomalarga qarshi preparatlarning terapevtik dozalari,qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilariva yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.	4	N-2 A-2	2
13	**Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig`lanishga qarshi vositalar.Dori moddalardan o`tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari**	Immun jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar qo`llanilishi, retsept yozish. Antigistamin vositalarning qo`llanilishi, retsept yozish. Yallig`lanishga qarshi vositalar: nosteroid va steroid vositalar vositalar, ularga retsept yozish va signaturasini tahlil qilish. Zaharlanishlarda asosiy davolash printsiplari. Dori moddalaridan o`tkir zaharlanishlarda tez yordam choralariva simptomatik davolash tadbirlari.	8	N-2 A-6	4
		Jami:	**96**	**32/64**	**48**

3.**O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash**

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4.Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

1. Salixujaev Z. "Dori vositalari qo`llanmasi" Toshkent, 2015 yil.
2. Toshmuxamedova F.SH., Aliev X.U., Nizomov R.Z. "Umumiy farmakologiya va retseptura". Toshkent**,** Ilm ziyo, 2007 yil
3. Sayfuddin Faxriddin o`g`li "Umumiy retseptura". Toshkent, Meditsina, 2006 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. "Справочник Видаль". Тошкент, 2008 йил
2. Sayfuddin Faxriddin o`g`li "Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiyaasoslari". Toshkent, 2006 yil.
3. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish". Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil
4. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchunqo`llanma. 2014 (YUNISEF)..
5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O`zbekiston Respublikasi qonuni " . 2007 yil.

Internet saytlari:

www.histolchuvashia.com.
www.ziyo.net.
www.google.ru
www: med.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.10**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Razzoqova G.K Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o`qituvchisi

Mirzayeva SH.T. Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Aripova D.X. Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchi:

Zakirova Z.X. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya**
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	- Mikrobiologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish tarixi - Laboratoriya tashxisini va uni amalda qo`llash. - Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog`liqligi. - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; - Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. - Ishlatilgan jixozlarni SSV ni buyruglari asosida zararsizlantirish
Bilimlar	- Mikrobiologiya fani va uning vazifalari. - Umumiy mikrobiologiya. - Mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi,ultrastrukturasi. - Mikroorganizmlar ajratadigan moddalar. - Mikroorganizmlar genetikasi. - Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta’siri. - Mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi. - Spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. - Viruslarga umumiy xarakteristika. - Bakteriofaglar, tibbiyotda fagniqo‘llanishi. - Antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyo terapiyasi va kimyo profilaktikasi. - Infeksiya xaqida tushuncha. Immunitet xaqida tushuncha. - Yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi. Allergiya va anafilaksiya
Ko`nikmalar	- Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jixozlari bilan ishlash. - Mikrob kulturasidan surtma tayyorlash, fiksasiya qilish. - Surtma preparatni oddiy usullarda bo‘yash. - Mikroskop bilan ishlash. - Zararli materiallarni zararsizlantirish. - Qo‘l va ish joyini dezinfeksiya qilish. - Sterilizasiya asboblarida ishlash. - 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash. Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlashDori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o‘qish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fanning nomi	Hamshiralik ishi.Patologiya.Umumiy gigiena va ekologiya Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat
O`qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya modulidan Sillabus

Modulning to‘liq nomi	Mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya		
Modul kodi:	Kredit soni: 39 SHundan: *JN – 2 kredit* *YAN – 0 kredit (majburiy)*	Modul o‘tilish davri: 2-3semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204 -Feldsher- ishi	1 -2 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	19-xafta		
O‘quv soatlari ajmi:	Jami soat:	48	
	SHuningdek:		
	ma’ruza	16	
	amaliy mashg‘ulot	32	
	mustaqil ta’lim	24	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	E-mail: E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi			

Modulning mazmuni	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari immunologiya fani zamonaviy tibbiyotning nazariy, amaliy fundamenti hisoblanadi. Modul o‘quvchining tabiiy va tibbiy-biologik fanlar bo‘yicha fikrlashining shakllanishi uchun zarur bo‘lgan, mikroorganizmlar biologiyasi, ularning odam va hayvon organizmi bilan o‘zaro munosabatlarini, odam organizmida molekulyar, hujayraviy va organ darajasida ro‘y berayotgan jarayonlarni tub mohiyatini ochib beradi va yuqumli kasallik qo‘zg‘atuvchilariga zamonaviy tashhis qo‘yish usullari bilan tanishtiradi.
Prerekvizitlar	“Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari” – klinik oldi fani hisoblanadi. Mazkur dasturni amalga oshirish uchun o‘quvchi o‘quv rejasida rejalashtirilgan fanini o‘qitishda fizika, umumiy va bioorganik ximiya, genetik biologiya, gistologiya, anatomiya, fiziologiya, biologiya, kimyo fanlaridan bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishi talab etiladi. Hamda yuqumli kasalliklar, hamshiralik ishi va boshqa hamma klinik modullar uchun nazariy (ilmiy) amaliy zamin bo‘lib xizmat qiladi.
Postrekvizitlar	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari moduli barcha umumkasbiy va klinik modullari uchun nazariy zamin bo‘lib hizmat qiladi.
Modulning maqsadi	“Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari” modulini o‘qitishning asosiy maqsadi o‘quvchilarga bakteriologiya, virusologiya, immunologiya, mikologiya, parazitologiya sohasidagi bilimlarning nazariy, amaliy asoslarini, qonuniyatlarini va yuqumli kasallik qo‘zg‘atuvchisiga zamonaviy tashxis qo‘yish, davolash, kasallikning oldini olish usullarini o‘rgatish, hamda ularni amaliyotga tatbiq etish

	ko‘nikmasini hosil qilishdan
Modulning vazifalari	O‘quvchilarga ish faoliyatida mikroorganizmlarning tuzilishi haqida bilimga ega bo‘lish, mikroskopik usulni bajarish amaliy ko‘nikmalariga ega bo‘lish, mikrobiologik tashxis qo‘yish usullarini amaliyotda qo‘llash, bakteriyalarni identifikatsiya qilish, infeksion jarayonlarning kelib chiqishini bilish, immunitetni maxsus va nomaxsus omillarini farqlash, gumoral va hujayraviy immunitet tizimlari vazifalarini o‘zlashtirish, viruslarning tuzilishidagi farqlarni bilish va ular chaqiradigan kasalliklarga tashxis qo‘yish bilimiga ega bo‘lish, parazitlarning tuzilishidagi farqlarni bilish va ular chaqiradigan kasalliklarga tashxis qo‘yish bilimiga ega bo‘lish, sodda jonivorlarlarning tuzilishidagi farqlarni bilish va ular chaqiradigan kasalliklarga tashxis qo‘yish bilimiga ega bo‘lish, mikroorganizmlar ta’sirida kelib chiqadigan kasalliklarni bir-biridan farqlash, tashxis qo‘yish, davolash va oldini olish choralari haqida bilimga ega bo‘lishdan iborat.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** - -mikroorganizmlarning asosiy turlari; - zamonaviy tibbiy mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya fanining maqsad va vazifalari; - odam uchun patogen bakteriya, rikketsiya, mikoplazma, viruslar, sodda jonivorlar va mikroskopik zamburug‘larning taksonomik o‘rni, morfologik va biologik xususiyatlari; - mikroorganizmlarning tashqi muhitda tarqalganligi; - tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta’siri; - mikroorganizmlarning genetikasi, ularda ro‘y beruvchi o‘zgaruvchanliklar va uning ahamiyati; - patogen mikroorganizmlarning patogenligi, virulentligi, patogenlik omillari va ularning infeksion jarayonni rivojlanishidagi ahamiyati; - keng tarqalgan infeksion kasalliklarining oldini olish choralari; - to‘g‘ri ovqatlanish, - yaqin qarindoshchilik nikoxlarini oldini olish - organizmning maxsus, nomaxsus immunitet omillari va ularning amaliyotdagi ahamiyati to‘g‘risida **O‘quvchi bilishi shart:** - antibiotiklar, mikroorganizmlarga ta’siri va rezistenlikning shakllanish mexanizmlari, antibiotiklarga sezgirlik aniqlash usularini; - yuqumli kasallik qo‘zg‘atuvchilarining differensial xususiyatlarini; - laborator tashxis usullarini; - kasalliklarni maxsus oldini olish choralarini; - tashqi muhit va oziq-ovqatlarning sanitar-ko‘rsatkich mikroorganizmlarini aniqlashni; **O‘quvchi quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim:** - yuqumli kasalliklarda bakteriologik; **.**virusologik; **.**serologik; - mikologik; **.**parazitologik; **.**molekulyar-genetik;**.** immunologik tashxis qo‘yishning zamonaviy usullarini bajara olish va olingan natijalarni interpretatsiya qila olishi kerak.
Ta’lim berish usullari	ma’ruza amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli

	prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta' lim
1	**Mikrobiologiya virusologiya va immunologiya fani tushunchasi va uning vazifalari, rivojlanish tarixi.**	Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to`g`risida tushuncha. Umumiy mikrobiologiya. Mikrobiologiya fanining rivojlanishdagi assosiy davrlari. Tibbiyot mikrobiologiyasining yutuqlari.Antoni van Levinguk, E.Djenner, D.I. Samoylovich, L.Paster, R.Kox, I.I.Mechnikov, D.I. Ivanovskiy, S.N. Vinogradskiy, R.N.Gabrichevskiy, G.N.Minx, A.A.Mochutkovskiy, N.F.Gamaleylarning ishlari. Vatanimiz olimlarining mikrobiologiya fanining rivojlanishidagi xizmatlari. I.K.Musabaev, V.M.Majidov, S.S.Maksumov, R.M.Xaitov, A.A.Obidov, F.SH.Garip, SH.Nazarov, E.M.Muhamedov, E.Eshboev va boshqalar. Bakteriya hujayrasini tuzilishi. Mikroorganizmlar klassifikatsiyasining asosiy printsiplari. SHahar, tuman sanitariya-epidemiologik stantsiyalar qoshidagi bakteriologik laboratoriyalarning tashkil etilishi bilan yaqindan tanishish. Uning asbob — uskunalari, jihozlarini o`rganish. Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. Tayyor surtmalarni mikroskopda o`rganish. Zich va suyuq oziq muhitida o`sgan mikrob kulturasidan va patologik materiallaridan surtmalar tayyorlash. Uy haroratida quritish, fiksatsiya qilish. Oddiy va murakkab Gram usulida bo`yash.	6	N-2 A-4	3
2	**Mikroorganizm-larning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi,ultrastruk-turasi.**	Mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi,ultrastrukturasi. Mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi. Mikrob hujayrasining kimyoviy tarkibi, mikrobning turiga va tashqi muhit sharoitiga bog`liqligi. Mikrob hayotidagi suvning roli. Mikroorganizmlarni oziqlanishi, oziqlanish turlari. Bakteriyalarning nafas olishi. Aerob va anaerob nafas olish turlari. Mikroorganizmlarni o`sishi va ko`payish usullari. Mikroorganizmlarning ajratadigan moddalari: fermentlar, pigmentlar, aromatik moddalar, vitaminlar, toksinlar. Fermentlar. Bakteriyalarning fermentativ	2	N-2	

		aktivligini aniqlash. Bakteriyalar turini aniqlashda ularni qo`llash.			
3	**Mikroorganizm-lar genetikasi Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga tasiri.**	Mikroorganizmlar genetikasi .Mikroorganizmlarga fizikaviy, kimyoviy va biologik omillarning ta'siri. Tabbiiy sharoit va sun'iy ta'sirotlarning mikroorganizmlarga ta'siri. Aseptika va antiseptika.Fizikaviy omillar: harorat, quritish, ultrabinafsha nur, ultratovush, bosimning mikrob hayotiga ta'siri. Kimyoviy omillarning mikroorganizmlarga ta'siri. Dezinfektsiya haqida tushuncha. Asosiy dezinfektsiyalovchi moddalar va ularning qo`llanilishi. Biologik omillarni ta'siri. Mikroorganizmlar o`rtasidagi simbioz, metabioz, antoganizm. Dezinfektsiyalovchi moddalar bilan tanishish va ulardan turli xil eritmalarni tayyorlash. Qo`l va ish joyini dezinfektsiya qilish. Sterilizatsiya qiluvchi asboblar: sterilizator, avtoklav, nur, quritish shkafi bilan tanishish va ish rejimini o`rganish. Mexanik sterilizatsiya texnikasi bilan tanishish. Avtoklav ishini tekshirish. Aseptika va antiseptika qoidalari bilan o`quvchilarni SSV buyruqlari bilan tanishtirish.	6	N-2 A-4	3
4	**Bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo'llanishi. Antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyo terapiyasi va kimyo profilaktikasi**	Bakteriofag nima. Fagning ochilish tarixi, shu sohada ishlagan olimlar. Fagning strukturasi, tuzilishi, shakllari. Fagning mikrob hujayrasiga tasiri. Fagning tabiatda tarqalishi va uning asosiy xususiyatlari. Fagning chidamligi, meditsinada ishlatilishi, fagoterapiya, fagodiagnostika, fagoprofilaktika. Antibiotiklarning ochilish tarixi va unga xissa qo`shgan olimlar. Antibiotiklar tasnifi. Mikrob hujayrasiga tasiri. Antibakterial tasir spektori haqida tushuncha. Disbakterioz va boshqa antibiotiklar orqali kelib chiqadigan asoratlar. Mikroorganizmlarni antibiotikka sezgirligini aniqlash usullari. Kimyoprofilaktika va kimyoterapiya. Diffuz usulida mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarini sterillikka tekshirish usullari. 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; Natijani o`qish.Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifasi. Antibiotiklar haqida tushuncha. Odam organizmi normal, autoxton, alloxton va tashqi muhitdan tushuvchi (tranzit) mikroflorasi. Ekotop haqida (organizmning steril va nosteril ekotopi) tushuncha. Teri, nafas yo`llari, oshqozon-ichak va urogenital tizim mikroflorasi.	6	N-2 A-4	3

		Kimyoterapevtik preparatlar. Antibiotiklar. Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniqlash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.			
5	**Infektsiya haqida tushuncha.**	«Infektsiya» va «Infektsion kasalliklar» haqida tushuncha,yuqish yo'llari ,laboratoriya tekshiruvlari ,surtma olish..Havo-tomchi infektsiyasi qo`zg`atuvchilarining xarakteristikasi. Sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal qo`zg`atuvchilarining morfologiyasi. Kasallikning kechish davrlari. Patogen mikroblarga xarakteristika. Ekzo va endotoksinlar, ularga xarakteristika. Mikrob va toksinlarning organizmda tarqalishi. Bakteriya tashuvchilar. Infektsion kasallikning tarqalish formalari. Virulentlik tushunchasi. Mikroorganizmlarni patogenlik va virulentlik omillari: fermentlar, toksinlar va boshq. Yuqumli kasalliklarga bakteriologik, parazitologik, mikologik, virusologik, serologik, biologik tashhis qo`yish usullari. Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jixozlari bilan ishlash. Tomoq va burundan surtma olish. Balg`amni laborator tekshiruv yig`ish. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.	6	N-2 A-4	3
6	**Immunitet haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning Immunoprofilak-tika va immunoterapiya**	Immunitet tushunchasi. Immunitet turlari. Aktiv va passiv immunitet. Tabiiy va sun'iy bakteriyalarga, viruslarga, toksinlarga qarshi immunitet. Nospetsifik va spetsifik omillari. Fagotsitoz mexanizmi, I.I.Mechnikov nazariyasi. Mikrooganizmlarning infektsiyadan saqlanishda normal mikrofloraning ahamiyati. Spetsifik ortirilgan immunetet. Organizmning himoya qiluvchi gumoral omillari, antigen xossalari. Immunoprofilaktika va immunoterapiya tarixi. Immunitet hosil qilish uchun ishlatiladigan preparatlar. Tirik, o`ldirilgan, kimyoviy vaktsinalar. Autovaktsinalar. Anatoksinlar. Vaktsinatsiya va revaktsinatsiya usullari. Toksinlar va viruslarga qarshi tayyorlanadigan zardoblar. Gammoglobulin, antitoksin birliklari. Vaktsina va zardoblarni tayyorlash va saqlash usullari. Immunoglobulinlar, seroprofilaktika va seroterapiya. Immuntankislik.Immunoprofilaktika.	2	N-2	
7	**Allergiya va anafilaksiya**	Allergiya va allergen tushunchasi. Ekzoallergenlar va endoallergenlar. Infektsion bo`lmagan allergenlar, infektsion allergen moddalar. Allergik reaktsiyalar. Darhol va asta —sekin yuzaga chiqadigan allergik reaktsiyalar. Anafilaktik shokni oldini olish. Aralash tip allergik reaktsiyalar .	2	N-2	

		Infektsion allergiya. Allergik reaktsiyalar va ularning diagnostik ahamiyati.			
8	**Spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. Patogen kokklar. Rikketsiyalar.**	Patogen spiroxetalar (zaxm, qaytalama tif, leptospiroz) qo`zg`atuvchilariga umumiy xarakteristika. Patogen spiroxetalarning epidemiologiyasi. Patogen spiroxetalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Patogen kokklar, stafilokokk, streptokokk, pnevmokokk, meningokokk va gonokokklarga umumiy xarakteristikasi, etiologiyasi. Patogen kokklar keltirib chiqaradigan kasalliklari.Davosi va profilaktikasi. Ichak guruhi bakteriyalari, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklari. Davolash va maxsus profilaktikasi. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish. Ovqatdan zaxarlanish, salmonellez, botulizm.Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Yuqumli kasalliklaeda laboratoriya tashxisi.	4	A-4	3
9	**Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jixozlari bilan ishlash. Dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani**	Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jixozlari bilan ishlash. Mikrob kulturasidan surtma tayyorlash, fiksasiya qilish. Surtma preparatni oddiy usullarda bo‘yash. Mikroskop bilan ishlash. Zararli materiallarni zararsizlantirish. Qo‘l va ish joyini dezinfeksiya qilish. Sterilizasiya asboblarida ishlash. Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash. Dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o‘qish.	4	N-4	3
10	**O`ta xavfli infektsiya va teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari va ularni laborator diagnostikasi.**	O`ta xavfli kasalliklarning qo`zg`atuvchilari haqida tushuncha va laboratoriya diagnostikasi. Vabo va o’latni patogenezi va immuniteti. Vabo va o’latni tarqalishi.Laborator tashhis qo`yish usullari. Maxsus oldini olish choralari. O`ta xavfdi kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg`am, najas, qon va boshqa materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirishTeri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari va ularni laborator diagnostikasi.Teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari: zaxm, so`zak, xlamidioz.Treponemalar. Zahm qo`zg`atuvchisi morfologiyasi. Kultural, biokimyoviy, antigenlik xususiyatlari. Laborator diagnostikasi. Maxsus davolash va profilaktikasi. Tropik treponematozlarning qo`zg`atuvchilari - bedjel, frambeziya, pinta. Odamga yuqish yo`llari. Kasallikning kechishi. Mikrobiologik diagnostikasi.Xlamidiyalar. Taksonomiyasisi. Biologik xususiyatlari. Ekologiyasi, chidamliligi. Hujayraviy parazitizm xususiyati. Antigen tuzilishi. Patogenlik omillari. Odam uchun patogenligi. Laborator diagnostikasi. Anaerob infektsiya	6	N-2 A-4	3

		qo`zg`atuvchilari. Kasallik qo`zg`atuvchilarni laborator diagnostikasi.			
11	**Virusli infektsiyalar.**	Viruslarga umumiy xarakteristika. Virusli infektsiyalar. Gripp, paragripp, qizamiq, gepatitlar: A, V, S, D, E. poliomielit, quturish, gerpesviruslar, SPID (OITS) tojsimon virus(COVID 19 viruslariga xarakteristika, ularning laboratoriya diagnostika usullari. Viruslariga umumiy xarakteristika, ularning tasnifi. Laboratoriya tashxisi. Enteral va parenteral viruslar. Laboratoriya diagnostikasi. Vaktsinoprofilaktikasi. OITS va gepatit A, V, S, D, E viruslari. Ularning laborator diagnostikasi va profilaktikasi. Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, IFA) tekshiruvga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.	4	A-4	3
Jami:			**48**	**16/ 32**	**24**

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar:

1, .B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 yil.

2. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2006 y

3. A.B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002 y.

4. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2003 y

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. I.M.Muhamedov, E.Eshboev “Mikrobiologiya. Immunologiya. Virusologiya” Toshkent, “O`zbekiston Milliy Entsiklopediyasi” davlat ilmiy nashriyoti, 2002 yil

2. I.M.Muhamedov, A.Ne’matov “Mikrobiologiya vajneyshix biotopov tela cheloveka”. Toshkent, “YAngi asr avlodi” nashriyoti, 2007 yil

3. В. Т. Емцев, Е. Н. Мишустин «Микробиология». Москва, издательство «Дрофа», 2005 г.

4. Нуралиев, М.А. Адилов «Общая микробиология». Ташкент, издательство «Чолпон», 2009 г.

Internet manbalari:

1. www. antiaids.org; topics> medtopik
2. www.bilim.uz;
3. arxiv..uz;
4. www.ZiyoNet
5. www.Google.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

JAMIYAT SOG`LIQNI SAQLASH VA TIBBIY STATISTIKA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.11**
Ajratilgan auditoriya soat:	**96**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:
G.K. Razzoqova

Yunusobad Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi
yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Z. X. Zakirova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat Salomatligi texnikumi bosh
o`qituvchisi

Tashqi taqrizchi

Razzoqov N.B.

KMN ToshDU

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Jamiyat sog‘liqni saqlash va tibbiy statistika
Ajratilgan soat	96
Mavzular soni	8
Dasturning maqsadi	Jamoat salomatligi, unga ta’sir etuvchi xavf omillari, aholi salomatligini saqlash, mustaxkamlash va qayta tiklashni ta’minlaydigan tizimi, tashkiliy-metodik, boshqaruv jarayoniga baho bera oladigan, aholiga birlamchi tibbiy sanitariya yordamini, sanitariya-gigiyenik va epidemiyaga qarshichora-tadbirlarni tashkil etish bo‘yicha nazariy, ilmiy-amaliy va uslubiy bilimlarga ega bo‘lganmutaxassisni (vrach-gigiyenist, epidemiolog) tayyorlash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Tarixiy tadqiqotlar natijalarini talablarga mos ravishda xulosalar va tavsiyalar ko‘rinishida ifodalay olish; -aholi salomatligi, davolash-profilaktika va sanitariya-epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko‘rsatkichlarini tahlilqilish, ularni taqqosiy baholash; -aholinisanitariya-epidemiologik xotirjamligini ta’minlashga qaratilgan chora-tadbirlarni tashkil qilish; -sog‘liqni saqlash va tibbiy-profilaktika yordamning sifatini nazorat qilishni;
Bilim	– Sog‘liqni saqlash tizimi: asosiy tushunchalar, sog‘liqni saqlash muassasalarining nomenklaturasi. – Jamiyat salomatligini saqlash va uni o‘rganishusullari. – Aholining turmush sharoiti va turmushtarzi. Aholi salomatligiga ta’sir etuvchiomillar. Demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati. – Tibbiy statistika-biostatistikaasoslari, va uning asosiy vazifalari. – Aholiga tibbiy hizmatni va sanitariya-epidemiologiya hizmatini tashkil etishning asosiytamoyillari. Mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari
Ko‘nikma	– Aholi salomatligi, davolash profilaktika va sanitariya-epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko‘rsatgichlarini aniqlash. – Sanitariya-statistik tadqiqot usullariniqo‘llash. – Aholi salomatligini belgilovchi ko‘rsatkichlarni o‘rganish va tahlil etish. – Statistik tadqiqotlarni tashkil etish. Statistik ma’lumotlardan kelib chiqqan tarzda natijalarni tahlil qilish
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Barcha umumkasbiy va muxsus fanlar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	Yozma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O’ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	**Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash va tibbiyot statistikasi fanining maqsadi va vazifalari.**	«Jamiyat sog‘lig‘ini saqlash va tibbiyot statistikasi» fanning tushunchasi, maqsadi va vazifalari. Fanning falsafa, psixologiya, klinika fanlari bilan bog‘liqligi. Sog‘liqni saqlash tizimi: asosiy tushunchalar, sog‘liqni saqlash muassasalarining nomenklaturasi. Sog‘liqni saqlashni boshqaruv organlarining asosiy vazifalari.	8	N-8	6
2	**Jamiyat salomatligini saqlash va uni o‘rganish usullari.**	Jamiyat salomatligini saqlash va uni o‘rganish usullari.Jahon Sog‘liqni Saqlash tashkiloti Uzbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash sohasidagi direktiv hujjatlarning mazmuni.Respublika aholisining salomatligi holatining obyektiv ko‘rsatkichlari.Kasalliklarning xalqaro klassifikasiyasi. Sog‘liqni saqlashni tashkil etishning asosiy prinsiplari .	8	N-8	6
	Aholining turmush sharoiti va turmush tarzi.	Aholining turmush sharoiti va turmush tarzi. Turmush tarzi tushunchasi. Turmush tarzi ning mohiyati, mazmuni. "Turmush darajasi" tushunchasi	6	N-6	4
3	**Aholi salomatligi, davolash profilaktika va sanitariya-epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko‘rsatgichlarini aniqlash.**	Davolash profilaktika va sanitariya-epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko‘rsatgichlarini aniqlash. Profilaktik chora-tadbirlarning ahamiyati. Aholi salomatligini o‘rganish uslubiyati. Kasalliklarni oldini olish va ularga qarshi kurashish. Jamiyat sog‘lig‘ini saqlashda o‘rta ma’lumotli tibbiyot xodimlarining roli va vazifalari. Tibbiy yordam bosqichlari va vazifalari.	20	N-12 A-8	8
4	**Aholi salomatligiga ta’sir etuvchiomillar**	Aholi salomatligiga ta’sir etuvchi omillar.Sog‘lom turmush tarzini shakllantirishda ommaviy axborot vositalarining ahamiyati. Turmush tarzi va salomatlik. . Inson huquqlari va etika. Kasb-xunar etikasi. Aholi salomatligini kuzatishning avtomatlashtirilgan tizimi uslubiyati. Aholi salomatligini ximoyalashning asosiy tamoyillari.	10	N-10	4

5	**Demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati**	Demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati.Aholi salomatligini belgilovchi ko‘rsatkichlarni o‘rganish va tahlil etish.Statistik tadqiqotlarni tashkil etish. Umumiy demografik ko‘rsatkichlar: Tug‘ilish ko‘rsatkichlari , o‘lim ko‘rsatkichi , tabiiy o‘sish ko‘rsatkichi ,hayot indeksi. Maxsus demografik ko‘rsatkichlar. Aholining kasallanish darajasini o‘rganish.	12	N-8 A-4	8
6	**Tibbiy statistika-biostatistika asoslari, va uning asosiy vazifalari.**	Sog‘liqni saqlash tizimida hisob va hisobotning statistik tizimi. Davlat statistikasi to‘grisidagi qonunlar. Sog‘liqni saqlash bo‘yicha statistik hisobotning davlat tizimi. Statistik hisob va hisobotni tashkil etish. Statistik ma’lumotlardan kelib chiqqan tarzda natijalarni tahlil qilish. Statistik tadqiqotlarni tashkil etish.	8	N-8	4
7	**Aholiga Tibbiy hizmat va sanitariya-epidemiologiya hizmatini tashkil etishning asosiy tamoyillari.**	Profilaktika xizmatining tashkiliy-huquqiy asoslari. Sanitariya maorifi usullari, bu jarayonda tibbiyot xodimlarining vazifalari. Sanitariya maorifining axloqiy jihatlari. Yuqumli kasalliklar ustidan epidemiologik kuzatuv va nazorat. Sanitariya kuzatuvini tashkil etish prinsiplari.	12	N-10 A-2	4
8	**Mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari.**	Mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari.Aholining kasallanish darajasini o‘rganish. Nogironlik mehnat qobiliyatini yo‘qotish darajasiga qarab 3 guruhga bo‘linishi.Vaqtincha mehnat qobiliyatini yo‘qotish bilan kechadigan kasallanishlar. Nogironlik ko‘rsatkichlari.	12	N-10 A-2	4
Jami			**96**	**NA 80\16**	**48**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Майкл Дж. Портье. Семейная медицина и семейная практика в Канаде. Медицинский журнал Узбекистан. 2000. № 1.

2. Подготовка медицинских сестер и медсестер к работе СВП. Программа проекта 4693 УЗ «HealthInternational». 2000, X.

3. Е. З. Исаков. «Современная динамика и фундаментальные тенденции современного населения». Ташкент. Педиатрия. 2000. № 4.
4. Польза для здоровья. Журнал. ВОЗ, 2000, 2001.
5. Здоровый. М. 2000, 2001.
6. Фельдшер. М. 2000, 2001.
7. Медицинская сестра**. М. 2000, 2001.**
8. Международный журнал медицинской практики. 2001, 2002**.**

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www. cardiosite.ru;
www. cardiologia.ru

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**2.12.**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent-2023

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

.

Taqrizchilar:

Mamatkulova N.A. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDM

Tashqi taqrizchi
D.A.Maxsudova “Sarjah” maktab rahbari

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**14**
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarni O‘zbekiston Respublikasi mehnat va bandlik sohasidagi huquqiy siyosat mohiyatini tushunib yetishga ko‘maklashish, mehnat qonunchiligining asosiy tushunchalari va qoidalari bilan tanishtirish. O‘quvchida mehnat huquqi haqida mustahkam bilimlar, barqaror ilmiy dunyoqarashni shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	O‘quvchi: – mehnat huquqiy munosabati darajasida huquqiy muammolarni tahlil qilish va hal qilishni bilib oladi; – mehnat huquqiga oid bo‘lgan O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligining asosiy qoidalarini o‘rganadi – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Hukumat qarorlari, boshqa idoraviy normativ huquqiy hujjatlarni yuritishni bilib oladi; – amaliy vazifalarni qonunchilik-me’yoriy hujjatlarni qo‘llagan holda hal etish va mehnat huquqi subekti va obyektlarini aniqlashni o‘rganadi; – mehnat shartnomasi tuzishni o‘zgartirishni va bekor qilish, ish vaqti, dam olish vaqti va yillik mehnat ta’tillirini berishni o‘rganadi; – mehnatga haq to‘lash, mehnat intizom tushunchasini va mehnat muhofazasini himoya qilishni bilib oladi.
Bilim	-O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining asosiy qoidalarini. – Kasbiy faoliyat sohasida huquqiy tartibga solish tushunchasini. – Kasbiy faoliyat jarayonida huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonun hujjatlari vaboshqa normativhujjatlarni. – Tibbiyot xodimlarning kasbiy faoliyat sohasidagi huquqlari vamajburiyatlarini. – Mehnat shartnomasini tuzish tartibi va uni tugatish uchun asoslarni. – Fuqarolarni ijtimoiy muhofaza qilishhuquqini. – Xodimning intizomiy va moliyaviy javobgarligitushunchasini. – Ma’muriy huquqbuzarlikning turlari va ma’muriy javobgarlikni. – Buzilgan huquqlarni himoya qilish me’yorlari va nizolarni hal qilishning sud tartib-qoidalarinibilishi. – Nanotibbiyot va nanoetika. – Neyrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishda yuzaga keladigan axloqiy muammolar. – Tibbiyotdaraqamlitexnologiyalaretikasi. Teletibbiyot, teledenteriya
Ko‘nikma	Buzilgan huquqlarni himoya qilish me’yorlari vanizolarni hal qilishning sud tartib-qoidalarini zarur huquqiy hujjatlarniqo‘llashni. – Fuqarolik, fuqarolik ishlari va mehnat qonunchiligiga muvofiq o‘z huquqlarini himoya qilishni.

	Faoliyati (harakatsizligi) natijalarini va oqibatlarini huquqiy jihatdan tahlil qilish va baholashni mustaqil bajarish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, amaliy topshiriqni bajarish.

Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika
modulidan SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika**		
Modul kodi:	Kredit soni: 1,5 SHundan: JN – 1,5 kredit, YAN (sinov) - 0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1-2-semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204- Feldsherlik ishi	1 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	40 hafta		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat: SHundan: maruza mustaqil ta’lim	96 80 16	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH.	E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika moduli talabalarga zamonaviy fan-texnika yutuqlarining tibbiy amaliyotga keng joriy qilinayotgan sharoitda inson harakatlarini tizimli ravishad tahlil qilish, yangi insonparvarlik va ahloqiy qadriyatlar, tamoyillarni yaratish, odamlar va hayvonlarda o‘tkaziladigan biologik, tibbiy tekshiruvlarga nisbatan ahloqiy-huquqiy, ijtimoiy-ma’naviy asoslarni		

	shakllantirish orqali fuqarolarga ko‘rsatilayotgan tibbiy yordamni taomillashtirish, amaliyotda yo‘l qo‘yilayotgan nuqsonlarni bartaraf etishda alohida ahamiyatga ega.
Prerekvizitlar	Falsafa, tibbiyot tarixi, xuquqshunoslik, dinshunoslik, sotsiologiya, biologiya
Postrekvizitlar	Barcha umumkasbiy va klinik modullar uchun nazariy va amaliy zamin bo‘lib xizmat qiladi
Modulning maqsadi	Burch, sha’n, qadr-qimmat, mexr-muruvvat, insonparvarlik, rostguylik, adolatlilik kabi tushunchalar bilan bog‘liq umum etik qadriyatlar haqida tasavvur uchun zamin yaratish hamda kasbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni aniqlash, tahlil qilish va hal etish qobiliyatini shakllantirish.
Modulning vazifalari	Talabarni tibbiy etikaning tarixiy modellari, bioetikaning shakllanishi va rivojlanishida ahamiyatli bo‘lgan tarixiy omillar, uning zamonaviy holati va muammolari bilan tanishtirish; - talabalarda biotibbiy etikaning tamoyillari va qoidalarini o‘zlashtirish; - talabalarda tibbiy faoliyatdagi turli vaziyatlarning etik tahliliga doir ko‘nikmalarga ega bo‘lish; - talabalarda etik nizolarni tartibga solish va hal etishda asos bo‘lib xizmat qiladigan ahloqiy qadriyatlar haqida tasavvurni shaklllantirish.
Modul bo‘yicha talabalar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**Talaba tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** - asosiy huquq va etikaga oid atama va tushunchalarni, nazariyalar; -Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetikaning asosiy tamoyillari va qoidalari; - bioetikaga oid mamlakatdagi va xalqaro asosiy hujjatlar; - tibbiy faoliyatdagi munosabatlarning huquqiy va etik asoslari; - zamonaviy fan va texnika yutuqlarini biotibbiy tekshiruvlarda qo‘llashning huquqiy va asoslari to‘g‘risida tasavvurga ega bo‘lishi. **Talaba bilishi shart:** - tibbiy faoliyatda, shu jumladan biotadqiqotlarni o‘tkazishda etik me’yorlarni qo‘llash; tibbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni falsafiy tahlil qila olishi; - tibbiy aralashuvlarga nisbatan bemorning roziligi yoki noroziligini baholay olish; bemor va uning qarindoshlari bilan etik-huquqiy me’yorlarga rioya qilgan holda munosabatni shakllantirish; - tibbiy faoliyatda kuzatiladigan holatlarda munozara olib borish va nizolarni hal etishni bilishi va ulardan foydalana olishi **Talaba bajara oladi:** - biotibbiy etika va tibbiy deontologiya tamoyillari va qoidalari bo‘yicha; tibbiy faoliyatdagi etik-huquqiy masalalar bo‘yicha muammolarni hal etishda daliliy asoslar keltirish; tibbiy faoliyatdagi noxush oqibatlarni etik-huquqiy baholash malakalarga ega bo‘lishi kerak:.
Ta’lim berish usullari	Nazariy mashg‘ulotlar
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy	Mustakilta’
1	**Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari va bioetika fani haqida tushuncha**	Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari Bioetika tushunchasi. Bioetikani paydo bo’lishi shart – sharoitlari. Uning vudjudga kelishiga olib kelgan holatlar.	4	N-4	1
2	**O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasinin g asosiy qoidalari.**	Konsitutsiya –O‘zbekiston Respublikasi mehnat huquqining yetakchi manbai sifatida. O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyaning ahamiyati. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, hukumat qarorlari mehnat huquqi manbai sifatida.	4	N-4	2
3	**Kasbiy faoliyat sohasida huquqiy tartibga solish tushunchasini**	Kasbiy faoliyat sohasida huquqiy tartibga solish tushunchasi:mehnat huquqlari, ma`muriy huquq bo`yicha tartibga solish.	4	N-4	2
4	**Kasbiy faoliyat jarayonida huquqiy munosabatlarni tartibga soluvchi qonun hujjatlari vaboshqa normativhujjatlar**	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar tushunchasi. Mehnat sohasida jamoat munosabatlarining vujudga kelish asoslari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning xususiyatlari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning asosiy belgilari, mazmuni. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning obyekti va subyekti. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarni vujudga keltirish, o‘zgartirish va bekor qilish asoslari	4	N-4	2
5	**Tibbiyot xodimlarning kasbiy faoliyat sohasidagi huquqlari va majburiyatlar.**	Tibbiyot xodimlarning kasbiy faoliyat sohasidagi huquqlari va majburiyatlariFuqarolarning O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan huquq va erkinliklari. Bemor huquqlari va bu borada etik va huquqiy jihatlarning o’zaro bog’liqligi.	4	N/A 2/2	2
6	**Mehnat shartnomasini tuzish tartibi va uni tugatish uchun asoslarni**	Mehnat shartnomasiningmazmuni. Mehnat shartnomasinig turlari: a) o‘rindoshlik bo‘yicha ishlar haqidagi mehnat shartnomasi; b) konkurs asosida ishga qabul qilishda tuziladigan mehnat shartnomasi; c) korxona rahbari bilan tuziladigan mehnat shartnomasi; d) kasanachilar (uy xodimlari) bilan tuziladigan mehnat shartnomasi; e) haqi to‘lanadigan jamoat ishlariga qabul qilish. f) korxonalar uchun belgilangan minimal ish joylari (kvota) hisobidan ishga qabul qilish..	4	A-4	2
7	**Fuqarolarni ijtimoiy**	Fuqarolarni ish bilan ta’minlanish konstitusiyaviy huquqlari va uning kafolatlari. O‘zbekiston	4	N-4	2

	muhofaza qilishhuquqini	Respublikasida majburiy mehnatning hamda mehnat sohasida kamsitishning ta’qiqlanishi, O‘zbekiston Respublikasining “Aholini ish bilan ta’minlash to‘g‘risida”gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari. Ishga joylashtiruvchi organlar, ularning vazifalari, huquqiy statusi. Fuqarolarni ish axtaruvchi (qidiruvchi) sifatida ro‘yxatga olish tartibi. Ishsiz shaxs va uning huquqiy maqomi.			
8	**Xodimning intizomiy va moliyaviy javobgarligitushunchasini.**	Xodim va ish beruvchining asosiy burchlari. Mehnat uchun rag‘batlantirish. Intizomiy nojo‘ya harakat va uni tashkiletuvchi elementlar.Mehnat intizomini buzganlik uchun boshqa huquqiy jazo choralari	4	N-4	2
9	**Ma’muriy uquqbuzarlikning turlari va ma’muriy javobgarlik**	Ma`muriy huquqbuzarlik tushunchasi va uning turlari. Ma’muriy huquqbuzarlik - huquqbuzarlikning bir turi.Ma’muriy huquqbuzarlik jinoyatdan ijtimoiy xavflilik darajasiga qarab farqlanishi	4	N-4	2
10	**Buzilgan huquqlarni himoya qilish me’yorlari va nizolarni hal qilishning sud tartib-qoidalarinibilishi .**	. Moddiy javobgarlik turlari. Xodimning cheklangan moddiy javobgarligi chegarasi. Xodimning moddiy javobgarligini istisno etuvchi holatlar.Zararni undirish tartibi. Zararni sud tomonidan undirilishi. Korxonaga uning rahbari tomonidan etkazilgan zararning to‘lanishi. Zararni undirish haqidagi qaror ustidan shikoyat qilish huquqi	4	N-4	2
11	**Nanotibbiyot va nanoetika.**	. Nanotibbiyot tushunchasi mohiyati. Nanomeditsina asosida diagnostika, monitoring, davolash, reabilitatsiya, kasalliklar profilaktikasi, salomatlikni mustahkamlash va yaxshilash va h k, Amaliy nanotibbiy ishlanma va texnologiyalarning ahloqiy muammolari. Nanotexnologiyalarning xavfsizligi muammosi va nazorat Ekologik xavfsizlik. Adolatlilik. Axborot xavfsizligi	4	N-4	2
12	**Neyrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishda yuzaga keladigan axloqiy muammolar**	Kompyuter, diffuz-optik, magnit-rezonans tomografiyalari va boshqa texnikalar. Neyroimidjingdan notibbiy maqsadlarda foydalanish imkoniyatlari. Mentalenxansment. Miya biokimyosini kashf etish va unga ta’sir qilish vositalarini rivojlantirishning ijtimoiy, madaniy, siyosiy va boshqa oqibatlari.	2	N-2	1
13	**Tibbiyotda raqamli texnologiyalar etikasi**	Raqamli texnologiyalarni tibbiyotga kirib kelishi va bioetik printsiplarga ta’siri. Tibbiyot texnologizatsiyasi. Biotibbiy ma’lumotlar va raqamli tibbiyotda katta ma’lumotlar. Tibbiyotda raqamli texnologiyalar ahloqiy va huquqiy muammolar. Teletibbiyot, teledenteriya.	2	N-2	1

14	**Tele tibbiyot, tele denteriya**	Teletibbiyot, teledenteriya.	2	N-2	1
		Jami:	**48**	**NA 42/6**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va saytlar ro‘yxati

1. Inoyatov A. A. O‘zbekiston Respublikasining mehnat huquqi. Darslik. “Iqtisod va huquq dunyosi” nashriyot. T.,2012.
2. Tursunov Yu. Mehnat huquqi . Darslik . T.,“MOLIYa”, 2015.
3. Tursunov Yu, Usmanova M, Rahimova Yu. Mehnat huquqi. Darslik. T, TDYuI, 2016. 253-bet
4. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga sharxlar. T.,TDYuI, 2018.
5. Usmanova M. A. Mehnat shartomasi. O‘quv qo‘llanma. T.,TDYuI. 2019. Tursunov Yu. Xalqaro mehnathuquqi. Darslik. T.,TDYuI, 2010. 253 b.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonunlari
2. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T.,O‘zbekiston. 2008. 40-bet
3. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. T.,“NORMA”, 2010 271-bet
4. O‘zbekiston Respublikasining “Aholini ish bilan ta’minlash to‘g‘risida”gi qonuni.
5. O‘zbekiston Respublikasining “Xususiy korxonalar to‘g‘risida”gi qonuni. 2003 yil 29 avgust

Internet saytlar

1. Sayt “Profsoyuznayaucheba”: neyantsev @ z66. ru. http: G`G` bcaG`uzG`prot.
2. law @ ext. dvg. ru. “Конферентсия по трудовому праву”.
3. www. Минтруд. ру. “Обзор заработной плати”.

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASISOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

VALEOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami	**3.01**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi.

Z.X. Zakirova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli Jamoat salomatlik texnikumi bosh o‘qituvchisi.

Taqrizchilar.

N. A Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori.

M. Buvabekov Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi didirektori.

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Valeologiya**
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	– aholi orasida sog`lom turmush tarzini shakllantirish; – odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirib, salomatlikni saqlash va mustahkamlashga o`ynaltirilgan ijobiy hayot tarzini shakllantirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar: – Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Sanitariya ma’orifi haqida ma’lumotga ega bo`ladilar; – Sog`lom turmush tarzining oila a’zolari salomatligiga ta’siri, uning tarkibiy qismlari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari haqidama’lumotga ega bo`ladilar; – giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste’mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta’siri, profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash haqida ma’lumotga ega bo`ladilar.
Bilimlar	– Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni. – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. – Ritorika haqida tushuncha. – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari. – Sanitariya ma’orifi tushunchasi. – Sog`lom turmush tarzining oila a’zolari salomatligiga ta’siri, uning tarkibiy qismlari. – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari. – Salomatlik darajasini baholash usullari. – Ratsional ovqatlanishga qo`yiladigan talablar. – Jismoniy mashqlar turlari va inson a’zolariga ularning ta’siri. – CHiniqtirishning salomatlikka ta’siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalari. – Inson organizmiga psixoemotsional holatning ta’siri. – Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlarini va oldini olish yo`llari. – Giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste’mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta’siri. profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni ***bilishi kerak.***

Ko`nikmalar	– shifokor o`rta tibbiy xodim munosabatlaridagi muammolarni echish; o`rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi muammolarni echish; – maqsadli guruhlarni aniqlash; aholining turli guruhlari salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash; – turli guruhdagi aholini salomatlik darajasiga qarab guruhlarga ajratish; antistress dasturlarni ishlab chiqish ***ko`nikmalarga ega bo`lishi kerak.***
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	"Valeologiya" fani umumkasbiy fan hisoblanib, dasturni amalga oshirishda o`quv rejasida ko`rsatilgan barcha umumkasbiy va maxsus fanlari bilan o`zaro bog`liq. Ta'limga bunday yondashish o`quvchilarning o`quv jarayonida va kelgusi amaliy faoliyatlarida uchraydigan tibbiyotga oid qoidalarini ongli ravishda o`zlashtirishini ta'minlaydi.
O`qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta'lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, seminar topshiriq

VALEOLOGIYA MODULI SILLABUSI

To`liqnomi	Valeologiya		
kodi:	Kredit soni: 2 Shundan: JN – 2 kredit YaN - 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 1-semestr	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	1 bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	20 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	72	
	Shundan		
	Maruza	38	
	Amaliy mashg`ulot	6	
	Semenar	4	
	Mustaqil talim	24	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	

o`qituvchilari haqida ma'lumot		
Mashg`ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Valeologiya moduli dasturida inson salomatligining qonuniyatlari, aholi va fuqarolar salomatligini saqlash, yanada yahshilashning yo`llarini o`rgatadi. Shu bilan birga, insonlar salomatligiga individual yondashish, xar bir aholi ongida tibbiy faollikni rivojlantirish, shuningdek, sog`lom turmush tarzini yaratish orqali kasalliklarga chalinmaslik yo`llarini aholiongiga singdirish to`g`risidagi qonuniyatlarni o`rgatadi. Bo`lg`usi oliy ma'lumotli feldsherlarda sog`lom shaxslar, kasallik oldi xolatidagi shahslar va kasal shahslar to`g`risida klinik fikrlash hamda ularning xar biriga o`z yo`nalishida maslahat berish uchun zamin yaratadi. Ushbu modul dasturi o`quvchilarga aholisalomatligiga zararli ta'sir etuvchi tashwi muhit va ijtimoiy omillarni kamaytirish va oldini olish bo`yicha, shuningdek, jamiyatning barcha a'zolarini salomatligini mustahkamlashga qaratilgan chora-tadbirlarni ichlab chiqish uchun zarur bilimlarni egallash va amaliyotda o`z faoliyatida qo`llash imkonini beradi.	
Prerekvizitlar	Valeologiya klinik oldi moduli hisoblanib, Tibbiy psihologiya, Umumiy gigiena va ekologiya, hamshiralik ishi, Jamoada hamshiralik ishi fanlari nazariy qismi hisoblanadi.	
Postrekvizitlar	Valeologiya moduli barcha klinik oldi va klinik modullari uchun nazariy zamin bo`lib hizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	Valeologiya modulini o`qitishning asosiy maqsadi aholiorasida kasallanish, aholining o`rtacha umr davomiyligini uzaytirishga qaratilgan chora - tadbirlarni o`rgatishdir. Bunga sog`lom turmush tarzini yaratish, aholiongida tibbiy faollikni oshirish,feldshelarga fanning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini o`rgatish, hamda nazariy, amaliy, uslubiy va tashkiliy bilimlarni xosil qilishdan iborat.	
Modulning vazifalari	O`quvchilarga nazariy bilimlar, valeologiya fanini mushog`ada qilish usullari bilan qurollantirish, aholiorasida sog`lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilgan targ`ibot ishlarini amalga oshirish,shu bilan birga, aholio`rtasida patronaj ishlarini to`g`ri tashkil etishni o`rgatish.	
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Modul yakunida** **O`quvchi tasavvurga ega bo`lishi kerak:** - Individual salomatlikning mohiyati to`g`risidagi tushunchani o`rganish, modellarini izlab topish, baholash, prognoz qilish usullarini ishlab chiqish va hayotga tatbiq etish; -Aholi salomatligiga ta'sir etuvchi omillari, asosiy mezonlari; ijtimoiy muhit, hayot tarzi, atrof+muhit omillari, butun dunyo va O`zbekistonda feldsher hizmati haqida **O`quvchi bilishi shart:** -Aholi salomatlik xolatini, individ salomatligini miqdoriy baholash asosida skrining va monitoring tizimini ishlab chiqish; - Salomatlik psihologiyasini shakllantirish; -Salomatlik” va “Kasallik” tushunchalari; -Individual salomatlikni saqlash va mustahkamlash; -Salomatlik darajasini oshirish yo`li bilan kasalliklarni birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktikasini	

	**O`quvchi bajara olishi lozim:** - Individual salomatlikni populyatsiya orqali salomatlik darajasini oshirish dasturini ishlab chiqish; - Patronaj hizmatini tog`ri tashkillashtirish, aholiorasida sog`lom turmush tarzini yo`lga qo`yish; - Sog`liqni saqashda sifatni nazorat qilish; - Zararli odatlar,shahsiy gigiena,oilada tozalikning muhim ekanligini feldsherlar tomonidan aholiga etkazib berish. - Sog`lomlashtirish va profilaktik tadbirlarni o`tkazish. - Ovqatlanish (omili)ni oqilona va to`g`ri tashkil etish. shakllantirish bo`yicha tadbirlar o`tkazish -Aholini gigienik tarbiyalash va sog`lom turmush tarzini Valeologiya modulini o`qitish jarayonida o`qituvchi komp'yuter programmalaridan, interfaol o`qitish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar ishlanadi.
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar Semenarlar .
Ta`minot	videofilmlar, multimediyali va o`qituvchi kompyuter dasturlardan, o`qitish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; o`quvchiilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2.O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1	**Valeologiya fanining tarixi va rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanining rivojlanishida Abu Ali ibn Sino ta’limotining o`rni va ahamiyati. O`zbek**	Valeologiya fani va uning vazifalari, tibbiyotda tutgan o`rni. Fanning rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanida qo`llaniladigan usullar. Salomatlik va sog`lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi. Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari. Hayot darajasi ko`rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot tarzi va salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o`rni Salomatlik darajalari, ko`rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. Aholining umumiy, guruhiy va populyatsion salomatligi. Sog`lom turmush tarzining,	2	N-2	-

	olimlarining qo`shgan hissalari.	sportning, shaxsiy gigienaning salomatlikka ta’siri.			
2	**Ritorika (nutqning) o`rta tibbiyot xodimlarning faoliyatidagi ahamiyati**	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari. Ritorika yoki notiqlik-atrofdagilarni ishontirish uchun o’z fikrini to’g’ri ifoda etishNotiqlik(ritorika) –bu ovoz chiqarib fikr yuritish, u mantiqiy qonuniyatning ma’lum qoidalari bo’yicha ixtiyorsiz tarzda amalga oshadi. Bu qoidalar quyidagilardan iborat: -noma’lumdan ma’lumga; -yaqindan uzoqqa; -oddiydan murakkabga.	2	N-2	2
3	**SHaxslararo munosabatni shakllantirish**	Muloqat haqida tushuncha. Muloqat turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari. Muloqatga ta’sir etuvchi omillar. Tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari: ob’ektni tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoyillari.	4	N-2 A-2	2
4	**Deontologiya va uning muammolarini bartaraf etishning valeologik tamoyillari**	Tibbiyotda vrach-o`rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo`llari. Tibbiyotda o`rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo`llari. Muammolarni echish bosqichlari.	2	N-2	2
5	**Sog`lom turmush tarzini shakllantirishga zamonaviy yondoshuvlar. Maqsadli guruhlar, ta’sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o`rganishning ahamiyati.**	Sog`lom turmush tarzi haqida tushuncha, asosiy vazifalari va aholi sog`ligini saqlashdagi tutgan o`rni. Sog`lom turmush tarzining oila a’zolari salomatligiga ta’sirini. Aholiga tibbiy bilimlarni targ`ibot qilishda sog`lom turmush tarzini namoyon qilish. Kasalliklarning oldini olishda — sog`liqni saqlash muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari, turli jamg`arma, matbuot organlarining roli. Dispanser ko`rigining aholi sog`lig`ini saqlashdagi ahamiyati maqsadi va vazifalari. Dispanser nazoratida turadigan guruhlarni sog`lomlashtirish. Sog`lom turmush tarzini shakllantirishdagi standart va algoritmlar to`g`risida tushuncha	2	N-2	2
6	**Maqsadli guruhlar, ta’sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o`rganishning ahamiyati.**	Maqsadli guruhlar, ta’sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o`rganishning ahamiyati. “YOsh oila” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Homilador ayol” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Emizikli bola” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari “O`spirinlik davri” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “YOshlar” maqsadli	2	N-2	

		guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Katta yoshdagilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Qariyalar va uzoq umr ko`ruvchilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.			
7	**Salomatlik miqdorini aniqlash. Salomatlik darajalariga qarabsog`lomlashtirish dasturlarini yaratish.**	Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko`rsatkichlari. O`zbekiston Respublikasining aholi salomatligini muxofaza qilish va saqlash bo`yicha asosiy me’yoriy hujjatlar. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog`liqqa xavf tug`diruvchi omillar (noto`g`ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada sog`lom turmush tarzini shakllantirish usullari.	2	N-2	2
8	**Jamoada sog`lom turmush tarzini targ`ibotini tashkil qilish.**	Jamoada sog`lom turmush tarzini targ`ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o`sib ulg`ayishdagi ta’siri. Ekologik muhitning ta’siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma’lumot. Irsiy kasalliklar. Psixoemotsional zo`riqishlar. Salomatlik darajasini baholashda qo`llaniladigan individual, guruhli va populyatsion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo`llaniladigan sifat va miqdor ko`rsatkichlar.	2	N-2	
9	**Ratsional ovqatlanishning valeologik tamoyillari. Sog`lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish**	Ratsional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Ratsional ovqatlanishning sog`liqqa ta’siri. Ratsional ovqatlanishga bo`lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog`lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar. Bolalarni va homilador ayollarni ovqatlantirish. O`rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug`ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Ratsional ovqatlanishda milliy taomlar o`rni.	4	N-2 A-2	2
10	**Jismoniy tarbiyaning valeologik ahamiyati. YOshiga, jinsiga va salomatlik darajasiga jismoniy faollikni rivojlantirish.**	Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg`ulotlarga individual yondashish, o`z-o`zini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg`ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg`ulotlarning ta’siri.	2	N-2	-
11	**Organizmni chiniqtirishning valeologik ahamiyati.**	CHiniqtirishning salomatlikka ta’siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini. Organizmni chiniqtirish -organizmning noqulay iqlim sharoitlari (havoning past va yuqori harorati, past atmosfera bosimi va boshqalar) ta’siriga	2	N-2	2

		chidamini oshirish tadbirlari. Yosh bolalar va keksa yoshdagi kishilarni chiniqtirish.			
12	**Psixoemotsional xolatning valeologik ahamiyati Antistress dasturlar haqidatushuncha, ularni yaratish va insonsalomatligi uchun ahamiyati**	Aqliy va jismoniy mehnat qiluvchi kishilarning psixoemotsional holati. Psixologik ta'sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemotsional holatning ta'siri. Antistress dasturlar to`g`risida tushuncha. Aholining turli guruhlari uchun antistress dasturlarini ishlab chiqish (homilador va emizikli ayollar, chakaloklar, kichik yoshdagilar, o`spirinlar, katta yoshdagi aholi, qariyalar, uzoq umr ko`ruvchilar). Muammolarni echish yo`llari.	2	N-2	-
13	**SEMINAR**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S-2**	
14	**Jinsiy va reproduktiv salomatlikning valeologik tamoyillari**	Jinsiy va reproduktiv salomatlik haqida tushuncha, sog`lom bola tug`ilishini ta'minlash, jismoniy, sog`lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish dasturlari. Xomilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog`lom bola tug`ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi "Sog`lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo`yicha qo`shimcha choralar to`g`risida"gi PQ-1096-sonli qarori.	2	N-2	2
15	**Balog`atyoshidruhiy,jismoniy va jinsiy rivojlanish; yoshlarda jinsiy tarbiya vamadaniyatnishakllantirish**	Balog`atga etmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o`zgarishlar va ular salomatligiga ta'sir etuvchi omillar. Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlari va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va tug`ruqlarni oldini olish. YOshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo`llari.	2	N-2	-
16	**Aholi orasidaxulq atvor muammolarinioldiniolishdazamonaviyvaleologikyondoshuvlar**	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta'siri. Insonning salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	4	N-2 A-2	2
17	**Giyohvandlikni oldini olishda**	Aholi salomatligiga giyohvandlikning ta'siri. Muammoni echish yo`llari. Giyohvandlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar.	2	N-2	2

	valeologik yondoshuvlar.	Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyohvand moddalarni iste'mol qilish belgilari. Giyohvandlik profilaktikasi.			
18	**Ichkilikbozlikni oldini olishdavaleologikyondoshuvlar.**	Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta'siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N-2	
19	**Tamaki mahsulotlarinichekishning oldini olishda valeologik yondoshuvlar.**	Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta'siri. Tamaki maxsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari va dasturlari.	2	N-2	
20	**OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar**	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta'siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N-2	2
21	**SEMINAR**	O`tilgan mavzular bo`yicha semenar trening debatlar, prezentasiyalar namoishi	2	**S- 2**	
	Jami:		**48**	**N-38 A-6 S-4**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Qo`shimcha adabiyotlar

1. Авиценна. Канон врачебной науки.
2. Иргашев СШ.Б., Турсунходжаева Л.А., «Первичная профилактика наркозависимости среди учащихся образовательных школ». Учебно- методическое пособие для учителей, Министерство здравоохранения Республики Узбекистан, Ташкент 2011.
3. Лисицын У.П. «Общественное здоровье и здравоохранение. Учебник. Москва, 2010.
4. Иргашев С.Ш. «Современные направления формирования здорового образа жизни среди населения». 2008г, Методическое пособие
5. Иргашев С.Ш. «Валеологические принципы рационального питания». Ташкент – 2010 г. Методические рекомендации

Internet saytlar

1. http://www.ziyonet.uzhttp://www.edu.uz
2. http://www.pedagog.uzwww.tma.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASISOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

HAMSHIRALIK ISHI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami	**3.02**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar

Z.X. Zakirova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli Jamoat salomatlik texnikumi bosh o‘qituvchisi

G.A.Usmanova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli Jamoat salomatlik texnikumi katta o`qiuvchisi

Taqrizchi

N. A Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidag Jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.n.

1. **O‘quv dasturga qo‘yiladigan talablar**

O‘quv dasturning nomi	**Hamshiralik ishi**
Ajiratilgan soat	192
Mavzular soni	34
Dastur maqsadi	✓ hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni talab darajasida etkazib berish; ✓ davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; ✓ sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; ✓ nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o‘zaro muloqot qilish, ularni ob’ektiv va sub’ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko‘chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to‘g‘risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; ✓ tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib borish ko‘nikmalarini o‘rgatish; ✓ bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash; ✓ nazariy va amaliy darslar o‘tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo‘lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo‘lajak hamshiralarga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish)natijalari	1. “Hamshiralik ishi” fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarini shakillantirish 2. “Hamshiralik ishi” fanidan muolaja algoritmlarini xar tamonlama mustaqil o‘rganadi 3. “Hamshiralik ishi” fanidan bemorlarni parvarish qilish ko‘nikmalarini o‘rganadi 4. Epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar va hujjatlar bilan tanishtirib boradilar 5. Terminal davrdagi bemorlarni baholash va shoshilinch yordam ko‘rsatish ko‘nikmalarini bajara oladilar
Bilim	✓ Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi ✓ Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi ✓ Davolash profilaktika muassasalari(DPM)ning asosiy turlari, yo‘nalishlariva ish faoliyati ✓ Hamshiralik ishida muloqot. ✓ Infeksiya nazorati, infeksion xavfsizlik ✓ Bemorning funksional holatini baholash ✓ Teri va limfa tizimini baholash ✓ Nafas olish a’zolari tizimini baholash ✓ Qon aylanish a’zolari tizimini baholash ✓ Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholash ✓ Sezgi, harakat va skelet tizimini baholash ✓ Bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni o‘lchash va funksional holatini baholash;

	✓ Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ Infeksion nazorati va infeksion xavfsizlik chora –tadbirlarini o‘tkazish; Tana biomexanikasi va bemorni xavfsizligini ta’minlash. Tibbiy hujjatlarni yuritish ✓ Bemorni shifoxonaga qabul qilish ✓ Bemorning shaxsiy gigienasi ✓ Bemorni ovqatlantirish. ✓ Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya, oksigenoterapiya. ✓ Me’da – ichak yo‘llari tizimi muammolarini echish ✓ Siydik chiqarish tizimi muammolarini echish. ✓ .Dori moddalarini qo‘llash. ✓ Stomasi bo‘lgan bemorlarni parvarishlash ✓ Bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash Zondlash muolajalari. ✓ Yo‘qotish, o‘lim, qayg‘u ✓ Terminal davrdagi bemorlarning oila a’zolariga parvarish qilish bo‘yicha ko‘nikmalarni o‘rgatish ✓ Terminal davrda davolash va parvarishning etik masalalari
Ko‘nikma	✓ bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni ✓ o‘lchash va funksional holatini baholash; ✓ hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ infeksion nazorati va infeksion xavfsizlik chora –tadbirlarini o‘tkazish; ✓ terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini amalga oshirish
O‘quv rejaga muvofiq o‘zoro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Narmal anatomiya va fiziologiya farmakologiya va retseptura asoslari va mutaxassislik fanlar
O‘qitishning tashkilish shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Davlat ta’lim standartiga muvofiq: joriy baholash tartibiga asosan va oraliq yakuniy nazoratlar
O‘quvchilarni bilim va ko‘nikmalarini baholsh	YOzma, og‘zaki ,savol - javob, bahs-munozara, test, amaliy torshiriq, onlayn nazorat

“HAMShIRALIK IShI” MODULIDAN
SILLABUS

To`liqnomi	Hamshiralik ishi		
kodi:	Kredit hajmi: umumiy – 8 kreditShundan: 1 semestr: JN – 2 kredit; YaN – 0 kredit (majburiy2 semestr: JN – 2 kredit; YaN – 0 kredit (majburiy) 3 semestr: JN – 2 kredit; YaN – 0 kredit (majburiy) 4 semestr: JN – 2 kredit; YaN – 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 1,2,3,4-semestrlar	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	1,2+ bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	80 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	288	
	Shundan		
	Maruza	60	
	Amaliy mashg`ulot	132	
	Mustaqil talim	96	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	
Mashg`ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	hamshiralik ishi moduli bo`lajak mutahassisni tayyorlashning ilk bosqichidan o`quvchiilarga kasbiy bilim, ko`nikma va malakalarni shakllantirishni boshlaydi, o`quvchiilar tomonidan bemor bilan bo`layotgan muammolarni aniqtasavvur qila olish, muloqot qilish, tibbiyot muassasalarida o`zini tutish, bemorlarni parvarish qilishni o`rgatadi.		
Prerekvizitlar	Anatomiya, fiziologiya, mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari, lotin tili va tibbiy terminologiya fanlari nazariy qismi hisoblanadi.		
Postrekvizitlar	hamshiralik ishi moduli keyinchalik barcha klinik modullar uchun nazariy zamin bo`lib hizmat qiladi		
Modulning maqsadi	O`quvchiilarda aholisalomatligini saqlash va mustahkamlash uchun, aholiorasida tibbiy saviyani oshirish, profilaktik ishlarini olib borish, kasalliklarda parvarishlashning yangicha zamonaviy modellarini ishlab chi?ish, hamda hamshiralik jarayoni orqali bemorning ehtiyojlarini qondirish, turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilishni, kasb etikasi va deontologik tamoyillarni, bemor hamda kasalhona hodimlarining shahsiy gigiena qoidalari haqidagi bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.		

Modulning vazifalari	- bioetika va deontologiyaning zamonaviy aspektlarini o`quvchiilar ongiga singdirish; – aholiorasida tarqibot ishlarini olib borish qoidalari, profilaktika yo`nalishlariga yangicha yondoshish, tibbiy madaniyatni shakllantirish usullarini o`rgatish; – hamshiralik jarayoni orqali tibbiyot hamshirasi amaliyoti standartlarini, hamshiraning kasallik tarihi chizmasi va hamshiralik tashhisi shuningdek hamshiralik parvarishini yangicha modelda olib borishni o`rgatish; – hamshiralik bayonnomasini yozish, bemorni xolatini baholashda jahon standartlariga xos ko`nikmalarni shakllantirish; – davolash muassasalaridagi tizimni o`rgatish; – kasalhona ichi infektsiyasi to`g`risida tushuncha berish va uni oldini olish qoidalari bilan tanishtirish; – hayot uchun xavfli holatlarda (yurakning to`htashi, nafas olishning buzililshi, qon ketishi, zaharlanish, kuyish, sovuq qotish, aspiratsiya) bemorlarga birlamchi tibbiy yordam ko`rsatishni o`rgatish; – bemorlarni parvarish qilishning zamonaviy usullari to`g`risidagi ilmiy adabiyotlardan foydalanishni o`rgatish.
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	Modul yakunida O`quvchii tasavvurga ega bo`lishi kerak: – hamshiralik ishi fanining rivojlanish tarihi, – O`zbekistonda hamshiralik ishi kasbidagi yangiliklar, – hamshiralik ishining istiqbollari, – bioztika aspektlari, – Halqaro hamshiralar ahlo?i kodeksi, – parvarishning yangicha zamonaviy modellari, – Halqaro hamshiralar kengashi va uning vazifasi, – Florens Naytingeyl nazariyasi, – Verjiniya Xenderson nazariyasi, – aholi o`rtasida profilaktik chora tadbirlar, – aholio`rtasida salomatlikni mustaxkamlovchi chora tadbirlar, – sanitar oqartiruv ishlari va ularni olib borish usullari to`g`risida O`quvchii bilishi shart: – Bemorning ahvolini baholash, – hamshiralik jarayonini beshta bosqichini qo`llash, – hamshiralik kasallik tarihini yuritish, – hamshiralik bayonnomasini to`ldirish, – bemorning salomatligini baholash, hamshiralik tashhisini qo`yish, – bemorning mavjud muammosi, dolzarb muammosi, potentsial muammosi, bemorning ehtiyojlarini aniqlash va parvarish rejasini tuzish O`quvchii bajara olishi lozim: – bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o`tkazish, – tibbiy hujjatlarni yuritish; – 3 – minutlik fizikal baholash, – 15 minutlik fizikal baholash, – birlamchi hamshiralik ko`ruvi, – ikkilamchi hamshiralik ko`ruvi O`quvchii quyidagi ko`nikmalarga ega bo`lishi lozim:

	– Birlamchi tibbiy muolajalarni o`tkazishni (termometriya, antropometriya, nafas olish soni, yurak urish sonini aniqlash, arterial qon bosimini o`lchash) – turli sinamalar qo`yish, – Dori vositalarini yuborish yo`llari va davo muolajalarini – Og`ir bemorlarni parvarish va transportirovka qilishni. – 5. bemorni invaziv va noinvaziv tekshiruvlarga tayyorlash.
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar
Ta`minot	videofilmlar, multimediyali va o`qituvchi kompyuter dasturlardan, o`qitish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; o`quvchiilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. **O‘quv dasturning mazmuni**

№	Mavzu nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘zlashtirishning tashkiliy shakli	Mustaqiol ta’lim
1	**Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi.**	Hamshiralik ishining ta’rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi.. Rossiyada hamshiralik ishi asoschilari. F.Naytingeylgacha bo‘lgan davrda hamshiralik ishi. F.Naytingeyl va V.Xendersonning zamonaviy hamshiralik ishida ko‘rsatgan xizmatlari. O‘zbekiston tomonidan F.Naytingeyl medaliga sazovor bo‘lgan hamshiralar. XX asrdan boshlab hamshiralik ishi. O‘zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. “Hamshiralik ishi” fanining o‘rni va Jahon Sog‘liqni Saqlash tashkiloti, Qizil Xoch va Qizil Yarim Oy tashkilotlarining tarixi va asosiy vazifalari.	2	N-2	2
2	**O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash va hamshiralik ta’limi tizimidagi islohotlar.**	Hamshiralik ta’limi tizimidagi tendensiyalar: kasbiy ta’lim, hamshiralarni tayyorlash bo‘yicha kasb - xunar kollejlari (texnikum) va oliy o‘quv yurtlarining ochilishi (OMH), hamshiralar uchun magistratura va magistraturadan keyingi ta’lim. Hamshiralik ta’limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo‘yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innavatsion texnologiyalarni tadbiq etish. O‘zbekiston Respublikasining sog‘liqni saqlash tizimi va siyosati: bepul, pullik, aralash va bosqichma bosqich pullik tibbiy xizmat tizimiga o‘tish masalalari, afzal va kamchiliklari . Hamshiralik ishi masalalari bilan shug‘ullanuvchi davlat muassasalarining faoliyati. Hamshiralik	2	N-2	2

		ishining kasbiy standartlari. O‘zbekiston hamshiralar assotsiatsiyasining tuzilishi va asosiy ish faoliyati. Xalqaro hamshiralar assotsiatsiyasi. Jahon Sog‘liqni saqlash tashkiloti. Hamshiralik ta’limi, davlat atesstatsiyasi, litsenziyalashtirish.Ozbekistonda hamshiralar akademiyasini tashkil etilishi Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshira va doyasining vazifalari. Davriy tibbiy ko‘riklarga aholini jalb qilish.Mahalla faollari va boshqa tashkilotlar bilan ishlash.			
3	**Hamshiralik ishi va salomatlik.**	Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlik bilan bog‘liq bo‘lgan asosiy konsepsiyalarni haqida tushunish: salomatlik, betoblik, kasallik, xotirjamlik. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Salomatlik tushunchasiga berilgan turli ta’riflar. JSST bo‘yicha “Calomatlik” ning ta’rifi.O‘zbekiston axolisining salomatlik xolati xususiyatlari.Salomatlikka bog‘liq holda hamshiralik parvarishining roli. Aholi salomatligini himoya qilish va qo‘llab-quvvatlashda patronaj hamshira va doyasining roli. Aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish. Aholi sog‘lig‘ini saqlash borasidagi muammolarni ijobiy xal etishda patronaj hamshira va doya xizmatini tubdan o‘zgartirish chora tadbirlari. Inson - hamshiralik ishining ob’ekti. Inson hayoti davomidagi jarayon. Insondagi mavjud bo‘lgan jismoniy, ruhiy, ijtimoiy, ma’naviy va madaniy aspektlar. Insonning asosiy ehtiyojlari. V.Xenderson bo‘yicha asosiy insoniy ehtiyojlar. Insonning o‘sish va rivojlanish jarayoni. Insonning tashqi muxit bilan o‘zaro bog‘liqligi	2	N-2	2
4	**Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi.**	Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari. Etika va bioetika haqida tushuncha. Etika va qonun. Etika tamoyillari. Hamshiralik kasbi va etika. Xamshira faoliyatida bajarilishi shart bo‘lgan harakatlar. Hamshiraning etik kodeksi haqida tushuncha. Halqaro hamshiralar assotsiatsiyasi kodeksining roli. O‘zbekistonda hamshiralarning etik kodekslari. Muammolarni echish bosqichlari. Hamshiralik ishida uchraydigan hamshira xillariga ta’rif berish va muammolarni misollar yordamida hal qilish va echish. Hamshiralarni qo‘llab quvvatlash tizimi. Deontologiya haqida tushuncha. Hamshira va bemor munosibatlari	2	N-2	2
5	**Hamshiralik ishida muloqot.**	Muloqot haqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi.Muloqotga ta’sir etuvchi omillar. O`zb Res SSV 24.03,2022 yil № 88-sonli buyrug`i Tibbiyot hodimlarining odob axloq normalari Hamshiralik ishida muloqot olib borish ko‘nikmalari: ob’ektni tushunish omillari, diqqat	2	N-2	2

		bilan eshita bilishning asosiy tamoillari. Bemorlar guruxlarida uchraydigan o‘ziga xos xususiyatini xisobga olgan xolatda muloqot ko‘nikmalarini xosil qilish . Oilada o‘rta tabbiyot xodimlari shahslar aro maloqot ko‘nikmalarini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishi,oilaning sanitariya xolati va oila a’zolarini tibbiy madaniyatini oshirish bo‘yicha olib boriladigan ishlar			
6	**Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi.**	Davolash profilaktika muassasalari (DPM)ning asosiy turlari. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. DPMning turli bo‘limlarida o‘rta tibbiy hodimlari faoliyatining asosiy yo‘nalishlari. Jamiyat sog‘ligining asosiy tibbiy-demografik va boshqa ko‘rsatkichlari. Hamshiralik ishi masalalari bilan shug‘ullanuvchi davlat tashkiliy tuzilmalari. Hamshiralik ishining huquqiy va yuridik bazasi. Tibbiy statistika haqida tushuncha. Aholi salomatligining demografik ko‘rsatkichlari: tug‘ilish, o‘rtacha umr ko‘rish, kasallanish va o‘lim ko‘rsatkichlari.” O`zb Res SSV 31.12. 2020 yil № 363 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar O`zb Res SSV 17.01.2022 ушд № 16 sonli buyrug`i tibbiy hujjatlr shakillarining nomi, raqami va saqlash. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlarni yuritish. Kasallik tarixini pasport qismini va ambulator kartani to‘ldirish. Bemorni shifoxonaga qabul qilish va kasallik tarixining titul varaqasini to‘ldirish va antropometriya o‘tkazish. Bemorni “Bemorni qabul qilish va yotishdan bosh tortish hisobi jaridasi”da ro‘yxatdan o‘tkazish va “SHifoxonadan chiqqan bemor statistik xaritasi”ni to‘ldirish. YUqumli kasallik haqida shoshilinch habarnoma to‘ldirish. DPM da yuritiladigan boshqa tibbiy hujjatlarni to‘ldirish. QVP va OP patronaj doyasining vazifalari. Patronaj doyasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritilishi.	6	N.A 2/4	4
7	**Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik Dezinfeksiya konsepsiyasi**	Infeksiya haqida tushuncha.Infeksiyaning tarqalish yo‘llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushunchalar. SanPin 03.42.17. buyrugi bilan tanishish. Infeksiyaga qarshi asosiy negizlar, «infeksiyadan saqlanish choralari standarti». Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar Dezinfeksiya haqida tushuncha. Zamonaviy dezinfeksiyalovchi vositalar bilan ishlaganda texnika xavfsizligi. SHifoxona infeksiyani oldini olish bo‘yicha umumiy vaziyat. SHifoxona xonalarning va asbob-anjomlarning	6	N.A 2/4	4

		dezinfeksiya usullari. Infeksiya nuqtai nazaridan hamshiraning profilaktik chora tadbirlar bilan ishlash xususiyatlari. Infeksiya yuqishini oldini olish maqsadida hamshira salomatligini saqlash choralari. OIV/OITS va koronovirusni oldini olish chora tadbirlar bo‘yicha maxsus qo‘llanma. Qo‘lni gigienik yuvish. Kundalik, operatsiyadan oldin, Spasokukotskiy Kochergin bo‘yicha qo‘lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo‘llash va xalat kiyish. Infeksion kasalliklarga qarshi sanitar chora tadbirlar o‘tkazish. OIV/OITSga, gepatitga, sil va koronovirusga qarshi ko‘riladigan chora-tadbirlar. Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash.			
8	**Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik Sterilizatsiya konsepsiyasi**	Sterilizatsiya haqida tushuncha. Sterilizatsiya usullari. Sterilizatsiyani foydali o‘tkazishning asosiy qoidalari. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog‘lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Sterilizatsiyaga oid SSV tomonidan chiqarilgan amaldagi yangi buyruqlar bilan tanishtirib borish. Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o‘tkazish. bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish, infeksion kasallik bilan kasallangan bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish. Hamshiraning yuqumli kasallik bilan kasallanmasligi uchun xalatni yuqumsizlantirish. OIV/OITS va kronovirusni oldini olish chora tadbirlar bo‘yicha maxsus qo‘llanma tayyorlash. Qaynatish yo‘li bilan dezinfeksiyalash, parvarish buyumlarini dezinfeksiya qilish, aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda steril ashyolar bilan ishlash. Steril ashyolar bilan ishlash usullari. Bog‘lov ashyolarini tayyorlash. Muolaja uchun steril bog‘lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo‘q qilish usullari	6	N.A 2/4	4
9	**Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta’minlash.**	Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Tana biomexanikasi, tuzilishi va asosiy tamoyillari. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko‘rsatish usullari. Inson uchun jismoniy faollikning zarurligi va uning salomatlikka ta’siri. Tana vaziyati haqida tushuncha. Faol, sust va majburiy holat. Tananing fiziologik to‘g‘ri holati haqida tushuncha. Asosiy tana holatlari (chalqancha, yonboshlab yotgan, o‘tirgan, turgan). Maxsus tana holatlari (Fauler, Sims va Trendelburg holatlari). Tana xolatini va vaziyatini o‘zgartirish, maqsadi va axamiyati. Tana xolatini o‘zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan buzilishlar. Bemor tanasini Fauller , Sims va Trendelburg holatiga keltirish. Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash.	10	N.A 2/8	6

		Bemor holatiga mos keladigan transportirovka usulini tanlash. YUrishda yordam ko‘rsatish. Nogironlar aravachasini va zambilli aravachalarni qo‘llashda yordam ko‘rsatish Uy sharoitida hamshiralik parvarishini to‘g‘ri amalga oshirishda patronaj xamshira va doyasining maslaxatlari			
10	**Bemorning shaxsiy gigienasi.**	Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati. Tozalikni saqlashga ko‘maklashish. Dush va vanna qabul qilish va butun tanani artishda ko‘maklashish. Har bir tana qismini tozaligini saqlashga ko‘maklashish. Yotoq yaralarning paydo bo‘lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo‘yicha). Yotoq yaralarining parvarishi. Davolanish muhiti va uning ahamiyati. Davolanish muhiti haqida tushuncha va uning tarkibiy omillari. o‘rin bosh oqliklarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullai oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.	10	N.A 2/8	8
11	**Bemorlarni ovqatlantirish .**	Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha Oziqlanish va ovqatlanish tartibi. Ovqatni sezish (ko‘rinishi, hidi, ta’mi, harorati, tegib ko‘rish). Ishtaha, ta’m, ta’b. Ovqatning hazm bo‘lishi va singishi mexanizmi haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Uy sharoitida ratsional ovqatlanish bo‘yicha oilani fiziologik imkoniyatini o‘rganish va xomilador ayolga potranaj doyasining maslahatlari Bemor (xomilador)ni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo‘lgan hujjatlarni to‘ldirish (porsionnik va taomnoma). Bemorning xolatini inobatga olgan xolda me’da zondi, gastrastoma va parenteral ovqatlanishda yordam ko‘rsatish. Bemorga maxsus moslamalar yordamida (qoshiq va choynaksimon idish)ovqatni qabul qilishda yordam ko‘rsatish. Mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan bemorga yordam ko‘rsatish.	6	N.A 2/4	4
12	**Bemorlarni fiziologik chiqaruvlari. .**	Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Fiziologik chiqaruvlarni baholash. Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo‘llash, kerakli yordamni ko‘rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish. Patronaj	6	N.A 2/4	4

		doyasining parvarishga muhtoj insonlarda uy sharoitida fiziologik chiqaruvlarini bajarish usullarini oila a'zolariga o'rgatish.			
13	**Bemorlarning funksional holatini baholash** **Umumiy salomatlikni baholash.**	Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha. Fizikal tekshiruv usuli. Salomatlik darajasini baholash strukturasi. Salomatlik darajasini baholashga ta'sir etuvchi omillar. Salomatlik darajasini baholash maqsadi. Norma va patologiyani aniqlash. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko'nikmalari. Bemordan so'rab – surishtirish (intervyu) orqali ma'lumot yig'ish. Bemorni ko'rikdan o'tkazish orqali baholash. Bemorni paypaslab, dukillatib ko'rish, eshitib ko'rish orqali baholash. Organizm ahvolini umumiy kuzatish maqsadi. Sistematik ravishda organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish. Organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish zarurligi. Skrining (tezkor vaziyatda tekshirish). Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash. Baholash varaqasi yordamida so'rab-surishtirish. Bemor (xomilador) bo'yi, vaznini, bosh, ko'krak va qorin aylanasini o'lchash; Bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi.	6	N.A 2/4	4
14	**Bemorlarning funksional holatini baholash** **Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baholash**	Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlar haqida tushuncha.Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarning mexanizmi. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni aniqlash va baholash. Bemor (xomilador) tana harorati o'lchash joylari va isitma davrlarida bemor parvarishi , tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o'lchash, suv balansini aniqlash va baholash. Pulsioksimetrdan to'g'ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish.	10	N.A 2/8	4
15	**Teri , limfa tizimini baholash**	Teri tuzilishi va funksiyasi, teridagi patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari. Limfa tizimining tuzilishi va funksiyasi, limfa tizimi patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalariTeri va limfa tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash. Butun tanani, soch va tirnoqlarni ko'rikdan o'tkazish va paypaslash, teridagi toshma turlarini aniqlash, limfa tugunlarini paypaslash, og'iz bo'shlig'ini ko'rikdan o'tkazish, kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va yozuvlarni yuritish.	6	N.A 2/4	2

16	**Sezgi harakat qilish va skelet tizimini baholash**	Kundalik hayot tarzidagi va ruxiy o‘zgarishlar. Sezgi qabul qilish va harakatlanish tizimi tuzilishi va funksiyasi, sezgi va harakatlanish funksiyalarining o‘zgarishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlari. Sezgi, harakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash, sezgi funksiyasining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va so‘rab-surishtirish. Es-xush darajasini baholash va kuzatuv natijalari bo‘yicha va yozuvlarni yuritish.	6	N.A 2/4	2
17	**Nafas olish a’zolari tizimini baholash.**	Nafas olish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Ko‘krak qafasini bo‘limlarga bo‘lish. Nafas olish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Nafas olishning qiyinlashuvi, yo‘tal, balg‘amajralishi, qonli balg‘am va qon tuflash, ko‘krakda og‘riq, ruhiy o‘zgarishlar Nafas olish a’zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ish,paypaslash, dukillatish va eshitish. Nafas sonlarini sanash, nafas harakatlarini kuzatib borish va o‘pkaning tiriklik sig‘imini aniqlash. Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Patologik nafas turlarini aniqlash. Nafas olish funksiyasi buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va baholash.	6	N.A 2/4	2
18	**Qon aylanish a’zolari tizimini baholash.**	Qon aylanish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Ko‘krakda og‘riq, yurakning tez urushi, shish, ko‘karish, ruhiy o‘zgarish, kundalik hayotda o‘zgarish. Elektrokardiografiya. YUrakning o‘tkazuvchanlik tizimi va elektrokardiogramma tishchalarining ahamiyati. Qon aylanish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlashva baxolash . Qon aylanish a’zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko‘rik, so‘rab-surishtirish, ma’lumot yig‘ish,paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish. Monitor yordamida elektrokardiogramma va elektrodlarni joylashtirish uslubi.	6	N.A 2/4	2
19	**Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholash**	Ovqat hazm qilish a’zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Kuzatuv olib borishda qorin sohasini bo‘limlarga bo‘lish. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimi faoliyati,kuzatiladigan asosiy simptomlarni	6	N.A 2/4	2

		kuzatish va baholash. Anoreksiya va bulimiya, ta’m bilishning buzilishi, jig‘ildon qaynashi, ko‘ngil aynash va qusish, qorinda og‘riq, yutinishning buzilishi, qon qusish, melena, qabziyat, ich ketish, meteorizm,kundalik xayotdagi va ruhiy o‘zgarishlar Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini buzilganda bemorlarni so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ishpaypaslash, dukillatish va eshitish. Ovqat hazm qilish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko‘rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya, qorinda bosuvchi og‘riq, shish, teri sezuvchanligining oshishini baholash.			
20	**Kirish. Hamshiralik jarayoni. Hamshiralik jarayonining o‘tkazish usullari**	Hamshiralik jarayonining axamiyati va maqsadi. Hamshiralik jarayoni ta’rifi. Hamshiralik jarayonining rivojlanish tarixi. Hamshiralik jarayonini yuritishda tayanch prinsiplar. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish: taxlil, parvarish bo‘yicha muammoni aniqlash. V.Xendersonning 14ta asosiy ehtiyojlariga asoslangan holda parvarish uchun zarur bo‘lgan kerakli ma’lumotni yig‘ish va ular asosida taxlil qilish. Bog‘liqlik tizimi asosida zarur ma’lumotlarni bir-biri bilan o‘zaro bog‘liqligini aniqlash. Hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash. Misollar bilan ishlash. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish;guruhlarda muammoli masalani hal qilish;guruhlarda hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash;guruhda namoyish o‘tkazish	10	N.A 2/8	4
21	**Me’da-ichak yo‘llari muammolari . Sun’iy ovqatlantirish da bemorlarga hamshiralik parvarishi**	Tashxislash va davolanishning axamiyati. Tashxislash va davolanishda hamshiraning roli. Qusish turlari va sabablari. Qusayotgan bemorlarga yordam berish. Me’da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni parvarishlash usullari Me’da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni sun’iy ovqatlantirish usullari. Sun’iy ovqatlantirish uchun ko‘rsatma va moneliklar.Ichak funksiyasi buzilishlarida bemorlarda hukna o‘tkazish usullari. Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo‘l orqali ovqatlantirish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	6	N.A 2/4	2

22	**Me’da-ichak yo‘llari muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi . Qusayotgan bemorlarga yordam berish. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash**	Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarn i tayyorlash. va bemorga ulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me’dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna o‘tkazish maqsadi, turlari, huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash uchun ko‘rsatma va moneliklar Huqna o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	10	N.A 2/8	4
23	**Siydik ajralishi muammolarida bemorga hamshiralik parvarishi.**	Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini vaqti-vaqti bilan katetrlash va hamshiralik parvarishi. Doimiy katetrlash va hamshiralik parvarishi. Siydik qopini katetrlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydik qopini katetrlash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollarga siydikdon tutish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	6	N.A 2/4	2
24	**Dori moddalarini yuborish usullari.**	Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma’suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini yuborish usullari. Dori moddalarini ta’siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo‘ya ta’sirlar. Dori moddalarini nazorat qilish usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi, organizmga so‘rilish va chiqarilish mexanizmi, ko‘rsatma va monelliklari, og‘iz orqali (peroral) yuborish usullari. Bemorni muolajaga tayyorlash, dori moddalarini tarqatish.Peroral qabul qilinadigan dorilarni qo‘llashda ko‘rsatma va monelliklar, dori moddasini og‘iz orqali (peroral) yuborishni amalda qo‘llash.Tashqi usulda qo‘llaniladigan dori moddalarining qo‘llash maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari. Tashqi usulda qo‘llaniladigan dori moddalarini ishlatish usullari. In’eksiya o‘tkazish maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari.In’eksiya o‘tkazishda hamshiraning javobgarligi va roli.	2	N-2	2
25	**Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo‘ldash ko‘nikmalari .**	Ko‘rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro‘yxatga olish. Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo‘llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli	4	A-4	2

		jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi va ichki qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi.			
26	**Dori moddalarini parenteral qo‘llash ko‘nikmalari .**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo‘lgan ashyolarni yo‘q qilish.	4	A-4	2
27	**Dori moddalarini yuborish ko`nikmalari. Antibiotiklarni eritish . Insulinni hisoblash.**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo‘lgan ashyolarni yo‘q qilish. Antibiotiklarni eritish . Insulinni xisoblash va insulin shpritslaridan to‘g‘ri foydalanish va utilizatsiya qilish	4	A-4	2
28.	**Dori moddalarini tomir ichiga yuborish ko‘nikmalari**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash.. Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;	4	A-4	2
29	**Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari .**	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari. soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning o‘tkazish usullari. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi	6	N.A 2/4	2
30	**Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rib olish**	Ingalyasiya o‘tkazish maqsadi, usullari, ko‘rsatma va monelliklari. Ingalyator moslamasi. Ingalyasiya o‘tkazish usullari. Kislorod bilan ingalyasiya qilish. . Oksigenoterapiya o‘tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi.Og‘iz va burun bo‘shliqlaridan ajralmalarni so‘rib olishni o‘tkazish va muolajadan keyingi kuzatuvlarni o‘tkazish	6	N.A 2/4	2
31	**Laborator tekshiruvlarga bemorlardan surtma olish va balg‘am yig‘ish ko‘nikmalari**	Tamoq, burundan surtma olish, alg‘am yig‘ish va tekshirish usullari, maqsadi va ko‘rsatmalari. Siydik taxlili usullari va yig‘ish maqsadi. Axlat taxlili usullari va yig‘ish maqsadi.. Surtma olish va balg‘am yig‘ishmaqsadi va ko‘rsatmalari. Siydik va axlat yig‘ish usullari, maqsadi.	6	N.A 2/4	2

		Surtma olish va balg‘am yig‘ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg‘am yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;			
32	**Laborator tekshiruvlarga bemorlardan siydik va axlat yig‘ish ko‘nikmalari .**	Siydikni (umumiy taxlil uchun,Nechiporenko, Zimnitskiy, Addis – Kakovskiy, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash)uchun yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;	6	N.A 2/4	2
33	**Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari O‘lim holatidagi odam va uning oila a’zolari extiyojlari.**	O‘lim holatidagi odam va uning oila a’zolari extiyojlari. E.Kubler-Ross bo‘yicha qayg‘u xolatining emotsional bosqichlari. Klinik va biologik o‘lim belgilari. Og‘ir va agoniyadagi bemorlarni parvarish qilish hususiyatlari (umumiy ahvoli, tana harorati, nafas olish, A.B.ni kuzatish Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini o‘tkazish..Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o‘lim haqida tushuncha. Terminal davrning turli xil kasalliklardagi davomiyligi. Polliativ parvarish haqida tushuncha. Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal parvarishda hamshiraning tutgan o‘rni Terminal davrda bemorlarning jismoniy azoblanishi. Bemorlarning doimiy og‘riq natijasida kelib chiqqan azoblanishi. Boshqa sabablarga ko‘ra kelib chiqqan azoblanish.	6	N.A 2/4	2
34	**Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari Klinik va biologik o‘lim belgilari.**	O‘zbekistonda o‘limga bo‘lgan munosabatning madaniy xususiyatlari.O‘zbekistonda qarindosh-urug‘chilik munosabatlarining mustahkamligi.Terminal davrdagi bemorlar o‘limni qarshi olish xususiyatlari. Boshqa mamlakatlar jamiyatida o‘limga bo‘lgan munosabat Terminal davrda bemorlardagi kasallik belgilarini engillashtirish. Klinik va biologik o‘lim belgilari nafas yo‘llari obstruksiyasi sabablari.O‘limning mazmuni va konsepsiyasi. Inson uchun o‘lim. O‘limga aloqador bo‘lgan madaniyat. O‘lim belgilarini aniqlash (qorachiqlar kengayishi, qorachiqlarni yorug‘likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqlarni xiralanishi, “mushuk ko‘zi” simptomi). Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini va o‘pkning sun’iy	6	N.A 2/4	2

		ventilyasiyasini o‘tkazish. O‘YURni o‘tkazishda samarali belgilarni aniqlash. Murda bilan ishlash qoidalari.			
			192	**60/132**	**96**

3. **O‘quvchilarni bilim va ko‘nikmadarini baholash**

Fanni o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirish darajasini aniqlash uchun o‘qituvchi gurux saloxiyatiga qarab zamonaviy ped texnologiya usullarini, og‘zaki va yozma test sinovlarni, savol qirqmalaridan foydalanishi mumkin.

O‘quvchilarning bilim saviyasi va o‘zlashtirish darajasining Davlat talim sandartlariga muvofiqligini taminlash nazarda tutiladi:

4. **Tavsiya etilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

Asosiy adabiyotlar

1. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2012
2. Tolkachyova O.V., Zinkovskaya I.V. «Osnovы sestrinskogo dela». Toshkent, CHo‘lpon nashriyoti, 2009
3. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007
4. D.M.Sabirov, A.Z.Gazizov “SHoshilinch holatlar” Farg‘ona, “Farg‘ona nashriyoti”, 2005 yil.
5. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2003
6. Umarova T.YU. «Hamshiralik ishi».Toshkent, 2003
7. Fozilbekova M.A. «Hamshiralik ishi nazariy asoslari».Toshkent, 2003
8. A.J.Hamraev, A.V.Alimov, T.S.A’zamxo‘jaev “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari” Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002 yil
9. YUNESKO Onalar hamda bolalarda xavf omillarini aniqlash bo`yicha yo`riqnomalar va beriladigan tavsiyalar. Patronaj hamshiralar uchun uslubiy ko`rsatmalar.2020 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar.

1. Axmedov SH.A.«Anatomiya i fiziologiya s patologicheskimi osnovami». Toshkent, Tasvir nashriyoti, 2009 god.
2. Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.
3. Бережнова И.А. «Справочник медицинской сестры». Москва, 2005 год.
4. Кариева М.Т., Махмудова Н.М., Караматова С..А. «Реформирование здравоохранения в Узбекистане: проблемы и задачи». Ташкент, 2005 год.
5. Мухина С.А., Тарновская И.И. «Основы сестринского дела». Москва, 2005 год.
6. Бюллетень - «Ассоциаций и общественных объединений медицинских сестер в странах Центрально-Азиатского региона» Ташкент, 2003 год.
7. Обуховетс Т.П., Склярова Т.А., Сернова О.В. «Основы сестринского ухода». Москва, 2005 год.
8. Щубаков Т.С., Фрике Э.В., Халики В..«Основы сестринского дела в семейной медицине», И-том
9. «DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo‘llanma». Tibbiyot kollejlari talabalari uchun “Sil” mavzusi bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent, 2005
10. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y.
11. Hamshiralik ishi ta’limini takomillashtirish markazi o‘quv qo‘llanmalari.
12. Hamshiralik ishi ta’limini takomillashtirish markazi “Hamshiralik ishi asoslari” fanidan o‘quv qo‘llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.
13. Internet ma’lumotlari: tibbiyot institutlari: ToshBTO saytlari www. TashPMI. uz. TTA saytlari, medical.uz. sayti.

14. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2006 yil.
15. «Hamshira» oynomasi.

Internet saytlar

1. http: //www.ziyonet.uz/`library/`
2. http: //www.vlibrary.freenet.uz
3. WWW. med .uz.
4. WWW.maraz uz
5. www vtd look . ru
6. www Lex.uz
7. www bilim. Uz
8.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

“TERAPIYA” MODULIDAN

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.03**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Datchanova N.R. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Terapiya va akusherlik”kafedra mudiri

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Gaziyeva L.N. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDM:

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Terapiya**
Ajratilgan soat	**192**
Mavzular soni	**14**
Dasturning maqsadi	Terapiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish natijalari	– Terapiya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalar shakllanadi. – Terapevtik kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o‘rganadi. – Aholi o‘rtasida terapevtik kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o‘rganadi.
Bilimlar	– Ichki kasalliklar fanining rivojlanish tarixi. – Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari. – Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish. – Laboratoriya tekshirish usullari. Nafas olish a’zolari kasalliklari. – Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari. – Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish. – Laboratoriya tekshirish usullari. – Nafas olish a’zolari kasalliklari. – Yurak qon-tomir a’zolari kasalliklari. – Ovqat hazm qilish a’zolari kasalliklari. – Buyrak va siydik yo‘llari kasalliklari. – Qon va qon ishlab chiqarish a’zolari kasalliklari. – Ichki sekretsiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari. – Suyak-mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklari. – O‘tkir allergozlar. Gipo-avitaminozlar. Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish.
Ko‘nikmalar	-Ichki kasalliklar bilan og‘rigan bemordan anamnez yig‘ish va ularni ko‘zdan kechirish. - Bemor holatiga baho berish. Nafas olish, yurak qon tomir,ovqat hazm qilish,siydik ajratish qon va qon yaratish a’zolari, ichki sekresiya bezlari, harakat tayanch a’zolari bilan og‘rigan bemorlarga tashxis qo‘yish va ularni tashxisga asoslangan holda davolash, profilaktika muassasalariga joylashtirish. – Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va uni sharhlash. – Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig‘ish. – Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda bemorga shoshilinch yordam ko‘rsatish. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish. Gospitalizasiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Barcha klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta’lim

	A – Amaliy ta’limNA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

TERAPIYA MODULIDAN
SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Terapiyada hamshiralik ishi**	
Modulning kodi:	Kredit hajmi: 5Shundan: 3 semestr – 2,5 kredit; JN – 2,5 kredit; ON – 0 (o‘tilishi majburiy) YAN- 0 (o‘tilishi majburiy) 4 semestr – 2,5 kredit; JN – 2,5 kredit YAN- 0 (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 2-3-4 -5-semestr
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204- Feldsher- ishi	1-3 bosqich o‘quvchilari
Modulning davomiyligi	33 hafta	
O‘quv soatlari xajmi:	Jami soat:	192
	SHu jumladan:	
	ma’ruza	60
	amaliy mashg‘ulot	132
	mustaqil ta’lim	96
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki	
Ta’lim muassasasi nomi, manzili		
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	
Mashg‘ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta’lim jarayonining muhim me’yoriy –uslubiy hujjati bo‘lib, unda o‘quv materiallar ma’ruza, amaliy, o‘quv, modulni o‘qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me’yorlariga mosligini ta’minlangan holda qo‘llanilishi ko‘zda tutiladi.	
Prerekvizitlar	Anatomiya, fiziologiya, patologiya, lotin tili va tibbiy terminologiya, farmakologiya va retseptura asoslari modullari nazariy qismi xisoblanadi.	
Postrekvizitlar	Barcha klinik modullari uchun nazariy va amaliy zamin bo‘lib hizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	Terapevtik kasalliklarning asosiy xususiyatlarini, sub’ektiv, ob’ektiv, instrumental va laborator tekshirish usullarini, shifokorgacha bo‘lgan	

	shoshilinch yordam choralarini, terapevtik kasalliklarda hamshiralik parvarishini, kasalliklarning oldini olish choralarini, sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilishni o‘rganish.
Modulning vazifalari	Ishlab chiqarish (malaka) amaliyoti uchun poydevor yaratish.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	***O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:*** - asosiy terapevtik kasalliklar haqida; - tekshirish usullari haqida; - hamshiralik parvarishi haqida; - shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatish haqida. ***O‘quvchi bilishi kerak:*** - terapevtik kasalliklar fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlarini; - bemorlarni sub’ektiv, ob’ektiv, tibbiy asbob uskunalar va laborator tekshirish usullarini; - nafas olish, yurak qon-tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ajratish a’zolari kasalliklarida hamshiralik ishini; - qon va qon yaratish a’zolari, ichki sekretsiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklarida hamshiralik ishini; - allergik holatlarda, cuyak–mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklarida hamshiralik ishini; gipo va avitaminozlarni. ***O‘quvchi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi kerak:*** - ambulator karta va kasallik tarixining pasport qismini to‘ldirishni; - bemorning shikoyatini so‘rab-surishtirishni, bemorning shikoyati hamda tashqi ko‘rinishi asosida holatini baholashni; - bemorni palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya qilish orqali me’yoriy va patologiyadagi o‘zgarishlarini aniqlashni; - tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasini; - rentgenologik, endoskopik va ultratovush diagnostikasiga bemorni tayyorlashni; - EKG tekshiruviga bemor va apparatni tayyorlashni; - barmoqdan va venadan qon olish texnikasini; - umumiy siydik tahlili, Zimnitskiy, Nechiporenko sinamalariga siydik yig‘ishni; - najasni umumiy, bakteriologik, yashirin qonni aniqlash uchun yig‘ishni; - balg‘amni umumiy, bakteriologik, sil tayoqchalarini aniqlash uchun yig‘ish va tufdonni dezinfeksiya qilishni; - me’da va 12-barmoq ichak shirasini olish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlashni; - pulsni sanash, NOT, A/B, tana haroratinio‘lchash, harorat varag‘iga belgilashni; - plevra punksiyasi uchun kerakli ashyolarni, bemorni tayyorlash va unda ishtirok etishni; - kislorod manbaidan kislorod yostig‘ini to‘ldirish, bemorga namlangan kislorod berishni; - oddiy fizioterapevtik muolajalarni bajarishni; - cho‘ntak ingalyatorlaridan to‘g‘ri foydalanishni; - balg‘am yaxshi ajralishi uchun drenaj holatini yaratib berishni; - antibiotiklarni eritish, dozasini hisoblash va m/o in’eksiya qilishni; - girudoterapiya o‘tkazishni; - bitsillinni eritish va yuborishni;

	- og‘ir yotgan bemorlarning og‘iz bo‘shlig‘ini parvarish qilish va ovqatlantirishni; og‘ir yotgan bemorlarning teri qoplamlarini parvarish qilish va yotoq yaralarni oldini olishni; - bemorlarni kiyim va oqliklarini almashtirishni; - bemorlarni transportirovka qilishni; - me’dani yuvish, huqna qo‘yish, gaz chiqaruvchi naycha qo‘yishni; - me’dani fraksion zondlash, duodenal zondlashni; - zondsiz tyubaj o‘tkazishni; - bemor qusganda shoshilinch yordam ko‘rsatishni; - parhez bilan davolash usullarini; - dori moddalarni parenteral yuborishni; - bemor vaznini o‘lchashni; - sutkalik diurezni aniqlashni; - kateterlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlash va universal mulyajda qovuqqa kateter qo‘yishni; - barmoqdan qon olishni, qon surtmasini tayyorlashni; - gemoglobin miqdorini aniqlashni; - eritrotsitlarning cho‘kish tezligini aniqlashni; - qonning ivuvchanligi va oquvchanligini aniqlashni; - qon guruhini aniqlashni; - qon quyish uchun sistemani tayyorlashni va qon quyishda ishtirok etishni; suyak ko‘migini punksiya qilish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlashni; - qon va qon o‘rnini bosuvchi dori moddalarini organizmga yuborish usullarini; qalqonsimon bezni palpatsiya qilishni; - siydikdagi qand miqdorini aniqlash uchun siydik yig‘ishni; - siydikdagi qandni, atsetonni laboratoriyada va ekspress usulda aniqlashni; glyukometr yordamida qondagi qandni aniqlashni va bemorga o‘rgatishni; insulinning dozasini hisoblash, flakondan shpritsga tortish va bemorga o‘z-o‘ziga insulin in’eksiya qilishni o‘rgatishni; - bemorlarga kelgan oziq – ovqatlarni nazorat qilishni; - allergologik sinamalarni qo‘yish(t\o, til osti, applikatsiyali, skarifikatsiyali)ni; ortopedik jihozlarni qo‘llashda bemorga yordam berishni; bemorga qulay vaziyat yaratish uchun funksional krovatdan foydalanishni; qon tuflash, o‘pkadan qon ketish, bo‘g‘ilish xuruji, gipertonik kriz, stenokardiya xuruji, o‘tkir miokard infarkti, kardiogen shok, hushdan ketish, kollaps, yurak astmasi, o‘pka shishi, me’da, ichakdan qon ketish, jigar komasi, o‘t sanchig‘i, o‘tkir buyrak etishmovchiligi, uremik koma, buyrak sanchig‘i, gipertermiya, giperglikemik va gipoglikemik komalar Kvinke shishi, o‘tkir eshakemi, anafilaktik shokda shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni; muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritishni.
Ta’lim berish usullari	Nazariy va amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videoma’ruzalar, amaliy darslarning prezentatsiyalari, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, o‘quv qo‘llanmalar, amaliy topshiriqlar, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritlari.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	**Ichki kasalliklar fanining rivojlanish tarixi.**	Ichki kasalliklar faning rivojlanish tarixi. Kasallik tushunchasi, simptom, sindrom, etiologiya, patogenez, kasallik klinikasi, tashxis,va uning turlari . Kasallik tarixi sxemasi.	2	N-2	
2	**Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari.**	Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari xaqida ma’lumot. Bemorlarni sub’ektiv tekshirish usullarining (pasport qismi, bemor shikoyatlari,kasalliktning rivojlanish tarixi, xayot tarixi) ahamiyati, o‘tkazish tartibi. So‘rab-surishtirish. Hayot tarixi. Fizik tekshiruvusullar: ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, auskultatsiya Bemor holatiga baho berish.	10	N/A 2/8	4
3	**Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish.**	Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirishga tayyorlash. Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish.	8	N-4 A-4	4
4	**Laboratoriya tekshirish usullari**	Laboratoriya tekshirish usullari. Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig‘ish. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish.	6	N-2 A-4	4
5	**Nafas olish a’zolari kasalliklari.**	Nafas olish a’zolari kasalliklari. Nafas olish a’zolari kasalliklarining asosiy sabablari, olib keluvchi omillar.Tekshirish usullari.So‘rab-surishtirish. Fizik tekshirish usullari: ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya ob’ektiv tekshirish usullari. Asosiy va qo‘shimcha nafas shovqinlari. Kasallik davosi, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish.	10	N/A 6/4	4
6	**Yurak qon-tomir a’zolari kasalliklari.**	Yurak qon-tomir a’zolari kasalliklarida bemordan anamnez yig‘ish va ularni ko‘zdan kechirish.. Gipertoniya va	18	N/A 6/12	9

		ateroskleroz kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari. Gipertonik krizda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Yurakning ishemik kasalliklari. Stenokordiya va Miokard infarkti,kardiogen shok klinikasi va shoshilinch yordam ko‘rsatishni.Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va uni sharhlash. Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig‘ish. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish			
7	**Ovqat hazm qilish a’zolari kasalliklari.**	Ovqat hazm qilish a’zolari kasalliklari. Tekshirish usullari: so‘rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Ezofagit. O‘tkir va surunkali gastritlar, yara kasalligi, Jigar sirrozi, me’da raki , enterit, kolit, gastroenterokolit Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, profilaktikasi. profilaktikasi. Jigar komasida shoshilinch yordam ko‘rsatish. O‘tkir va surunkali xoletsistitlar, o‘t tosh kasalligi. O‘t sanchig‘ida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish.	14	N/A 6/8	6
8	**Buyrak va siydik yo‘llari kasalliklari.**	Buyrak va siydik yo‘llari kasalliklari asosiy klinik siptomlari .O‘tkir va surunkali glomerulonefrit, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi.Buyrak – tosh kasalligi mohiyati, klinikasi, buyrak sanchig‘i, davolash usullari, buyrak sanchig‘ida shoshilinch yordam ko‘rsatish. O‘tkir va surunkali buyrak etishmovchiligining sabablari, klinik belgilari, kechishi, asoratlari, uremiya oldi holati va uremik koma klinikasi, kechishi, davolash usullari, sun’iy buyrak , gemodializ haqida tushuncha. O‘tkir buyrak etishmovchiligi, uremik komada shoshilinch yordam ko‘rsatish. Tekshirish usullari: so‘rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari).	16	N/A 4/12	8
9	**Ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi**	Ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari Qalqonsimon bez	18	N/A 6/12	8

	kasalliklari.	kasalliklari. Diffuz toksik buqoq (Bazedov kasalligi), gipoterioz (miksedema), endemik buqoq, klinikasi, asoratlari, diagnostikasi, davolash usullari, oldini olish. Tireotoksik kriz klinikasi va unda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Qandli diabet kasalligi sabablari, klinik turlari , klinik belgilari, asoratlari, davolash usullari. Qandli diabet asoratlari. Laboratoriya tekshiruvlari .			
10	**Qon va qon ishlab chiqarish a’zolari kasalliklari.**	Qon va qon ishlab chiqarish a’zolari kasalliklari:Anemiya kasalligi ,Leykoz kasalligi, Gemorragik diatezlar mohiyati, klinik turlari. (gemofiliya, trombotsitopenik purpura, gemorragik vaskulit), klinikasi, kechishi, qondagi o‘zgarishlar, davolash usullari. Gemorragik sindromda bemorlarga shoshilinch yordam ko‘rsatish.. Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish. Gospitalizasiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni.	14	N/A 6/8	6
11	**Suyak-mushak va biriktiruvchi to‘qimakasalliklari.**	Suyak-mushak va biriktiruvchi to‘qimakasalliklari. Artritlar haqida tushuncha. Bo‘g‘im kasalliklariga tashxis qo‘yishda rengenologik tekshiruvning ahamiyati. Revmatoid artrit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, oldini olish choralari.	12	N/A 4/8	6
12	**O‘tkir allergozlar.**	O‘tkir allergozlar.Allergiya, allergen, antitelo, allergik reaksiyalar haqida ma’lumot. Anafilaktik shok, Kvinke shishi, o‘tkir eshakemi. Sabablari, klinikasi, kechishi, tez yordam ko‘rsatish, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Parxez bilan davolashning ahamiyati. Atopik bronxial astma: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish.	12	N/A 4/8	5
13	**Gipo-avitaminozlar**	Vitaminlar haqida tushuncha. Ularning organizm hayot faoliyatida tutgan o‘rni. Gipo–,avitaminozlarning mohiyati, sabablari. Birlamchi va ikkilamchi avitaminozlar haqida tushuncha. A, V, S, D avitaminozlari, bemorlarning shikoyatlari, klinikasi, davolash va oldini olish choralari.	6	N-6	4

14	**Kechiktirib bo‘lmaydi gan xolatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish.**	Tez tibbiy yordam ko‘rsatish bo‘limlarida ishlash va shoshilinch yordam markazi va uning joylardagi filial va bo‘limlarida, qishloq vrachlik punktlarida bemorlarni qabul qilishda ishtirok etish. Bemorlarda sub’ektiv va asosiy ob’ektiv tekshiruvlarni o‘tkazish. Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish uchun kerakli ash’yolarni, dori vositalarini tayyorlash va zarur bo‘lgan muolajalarni bajarish. Bemorlarga namlangan kislorod berish . Bronxial astma xurujida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordamni. Bemorning umumiy holatini baholash. Gospitalizasiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni.	10	N-2 A-8	8
Jami			**192**	**N-60\ A-132**	**96**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Terapiya propedevtikasi. GadaevA.G.; Karimov M.SH.. T. 2012
2. Terapiya. Gadaev A.G. T: Turon Zamin Ziyo, 2014
3. Vnutrennie bolezni po Tinsli R.Xarrisonu –Perevod s angliyskogo, 2011
4. M.F. Ziyaeva “Terapiya” Toshkent “Ilm ziyo”2019

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Внутренние заболевания, том 1 Мухин Н.А. М.: ГЭОТАР-Медиа, 2009.
2. Внутренние болезни, том 2 Мухин Н.А. М.: ГЭт "ОТАР - Медиа", 2009.
3. Профилактика факторов риска ишемической болезни в первичной и вторичной медико-санитарной помощи Узбекистана. Нуриллаева Н.М., Ташкент 2016г.
4. Терапевтический справочник Вашингтонского под ред. М. Вудли М.: Практика, 2000.
5. Внутренние болезни 1,2 Том Харрисон 2011 г.
7. В.Т.Ивакина «Вентренние больцы по Давидсону».
1. ” Geotar M. 2009
2. Sog‘lom ovqatlanish- salomatlik mezoni. Karimov SH.I.va boshq Toshkent, 2015
3. Sharapov F.G. Ichkikasalliklar. 2006 yil. Darslik
4. Окороков. А.Н., Диагностика болезней внутренних органов. Москва 2009.
5. Мартынова А.И., Мухина Н.А., Моисеева А.С., Внутренние болезни М, Медицина, 2012.

Internet saytlari

www.medlook.ru.www.medbok.ru.www.medicum.ru.www.medtext.ru. www.medkniga.ru www.cardioline.ru.www:http://buks.ru/book; .www.ziyonet.uz;. www.lex.uz;. cardiosite.ru;

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASISO-LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

PEDIATRIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.04**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Mirzayeva SH.T.	Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
Razzoqova G.K **G.A.Xaydarova**	Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi Siyob Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

N.A.Nurmatova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori:

Tashqi taqrizchi

Razzoqov N.B.	KMN ToshDU

PEDIATRIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Pediatriya**		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 5/3 semestr 2,5 JN – 2,5 kredit/ON – 0 kredit YAN – 0 kredit (majburiy) 4 semestr 2,5/JN – 2,5 kredit YAN – 0 kredit (majburiy) 3 semestr 1,5/JN- 1,5 YAN – 0 kredit/4semestr1,1	Modul o‘tilish davri: 2-3-4-5 semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204 -Feldsher	1-2-3 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	30 hafta nazariy 33 hafta amaliy		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat:	192	
	SHuningdek:		
	Ma’ruza	60	
	Amaliy mashg‘ulot	132	
	Mustaqil ta’lim	96	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili	1 – Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi		
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot			
Mashg‘ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	Sog‘lom va bemor bolalar xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar haqida ma’lumotga ega bo‘lib, bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini amalga oshirish bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘ladilar.		
Prerekvizitlar	Tibbiy terminologiya va lotin tili Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retseptura Umumiy gigiena va ekologiya Valeologiya modullar nazariy zamin bulib xizmat qiladi.		
Postrekvizitlar	Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi Bolalar yukumli kasalliklari. Profilaktik emlash. Hamshiralik ishi.Terapiyada hamshiralik ishi Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi YUqumli kasalliklar klinika modullar uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.		
Modulning maqsadi	Sog‘lom bola organizmi xususiyatlarini tushuntirish; Turli yoshdagi bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar bo‘yicha ma’lumotlar berish;. Bemor bolalarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish va nazorat yuritish usullarini o‘rgatish; Uy sharoitida bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish, kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini o‘rgatish;		
Modulning vazifalari	Pediatriyaning rivojlanish tarixi.. Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi.. Muddatiga etib va chala tug‘ilgan chaqaloqlarni		

	parvarish kilish xususiyatlari.. Oilaviy poliklinika, qvp va statsionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. Bolalarni ovqatlantirish.. Bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi**.**. Bolalar yuqumli kasalliklarida hamshiralik parvarishi.
Modul bo‘yicha o‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**O‘quvchi tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** 1. Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; 2. Bola organizmining anatomo-fiziologik xususiyatlari. 3. CHaqaloqlik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi. 4. Bolalarni ovqatlantirish. 5. Onalarga sog‘lom va bemor bolalar parvarishini amalga oshirish bo‘yicha maslahatlar berish; 6. Amaldagi buyruqlar asosida profilaktik emlashlar o‘tkazish; 7. Infeksiya o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni o‘tkazish; 8. Bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish bo‘yicha profilaktik sanitariya-oqartuv ishlarini amalga oshirish. **O‘quvchi bilishi shart:** 1. Bola organizmining anatomo-fiziologik xususiyatlari. 2. Muddatiga etib tug‘ilgan va chala tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarish kilish xususiyatlari. 3. Oilaviy poliklinika, QVP va statsionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. 4. CHaqaloqlik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi. 5. Bolalarni ovqatlantirish. 6. Nafas olish a’zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.. Qon aylanish a’zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.. Ovqat xazm qilish a’zolari kasalliklari, og‘iz shilliq qavati kasalliklari va gelmintozlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. 7. Faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; 8. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish. **O‘quvchi bajara olishi lozim:** 1. CHaqaloqlarni birlamchi va kundalik parvarishini amalga oshirish; 2. Bolalarni ovqatlantirish; 3. Asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xurujida tez tibbiy yordam ko‘rsatish; 4. Profilaktik emlash; 5. Kollaps, hushdan ketish, burundan qon ketganda, gipo-giperglikemik komada tez tibbiy yordam ko‘rsatish; 6. Burunda qon ketganda shoshilinch yordam ko‘rsatish; 7. Qusganda va qorinda og‘riq bo‘lganda yordam ko‘rsatish; 8. Gipertoniya, talvasa, anafilaktik shokda tez tibbiy yordam ko‘rsatish; 9. Kuyganda shoshilinch yordam ko‘rsatish; 10. Oftob va sovuq urganda, ilon chaqqanda, suvga cho‘kkanda, elektr jarohatida shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatish; **O‘quvchi quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim:** 1. Bolalarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash hamda material yig‘ish; 2. Bemor bolalarni davolash va hamshiralik parvarishini amalga oshirish;. Sog‘lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish; 3. Bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo‘shimcha ovqatlar tayyorlash;

	4. Oftob va sovuq urganda, ilon chaqqanda, suvga cho‘kkanda, elektr jarohatida shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatish; 5. Faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; 6. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
Ta’lim berish usullari	Amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; Bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Pediatriya**
Ajratilgan soat	**192**
Mavzular soni	**29**
Dasturning maqsadi	Pediatriya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	1. Pediatriya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Pediatriyada bolalar kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi. 3.Bolalar kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o`rganadi.
Bilimlar	– Pediatriyaning rivojlanish tarixi. – Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi. – Asab sistemasi, sezgi a’zolari, ichki sekretsiya bezlari, teri, suyak-muskul sistemasining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Nafas olish a’zolari, yurak-qon tomir sistemasi, qon va qon ishlab chiqarish a’zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX.) – Ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ishlab chiqarish a’zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Oy kuni yetib tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – CHala tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish. – Bolalarni umumiy tekshirish usullari. – CHaqaloqlik davri kasalliklari. – Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya. – Nafas olish a’zolari kasalliklari. – Yurak – qon tomir sistemasi kasalliklari. – Ovqat – hazm qilish a’zolari kasalliklari.
Ko`nikmalar	– Bolada antropometrik tekshiruv o`tkazish. – Nafas olish, puls sonini aniqlash, arterial bosimni o`lchash. – Qon tekshiruviga laboratoriyaga yo`llanma yozish va qon tahlilini o`qishni. Periferik limfa tugunlarini paypaslash.

	– Bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo`shimcha ovqatlarni tayyorlash. – Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida – profilaktik emlashlar o`tkazish. Laborator tekshiruvlar uchun boladan materiallar yig`ish (najas, siydik, balg`am va boshqalar). – Asbob-uskunali tekshirishlar o`tkazishga bemor bolani tayyorlash. – CHaqaloqlarni birlamchi artib-tozalash va kundalik parvarishi. – Quloqqa, burunga dori tomizish. Quloqqa isituvchi kompress qo`yish. – Oksigenoterapiya o`tkazish. – Asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xuruji, hushdan ketish, kollaps, burundan qon ketganda, shoshilinch yordam.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, PAtologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta' lim
1	**Pediatriyaning rivojlanish tarixi. Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi.**	Oilaviy poliklinikada va umumiy amaliyot shifokorlariga yordamchi FAPda feldsherning ish prinsipi, burchlari. "Lemon " , "Hamshiralik hujjatlari " atamalari xaqida axborot , "Sog`lom avlod" va "Ona va bola" davlat dasturining asosiy yo`nalish lari xaqida tushuncha.Bolada antropometrik tekshiruv o`tkazish.	6	N/A 2/4	3
2	**Asab sistemasi, sezgi a'zolari, ichki sekretsiya bezlari, teri, suyak muskul sistemasining**	Bolalar asab sistemasining tuzilishi, funktsiyalari haqida tushuncha. Bolalarni har tomon lama parvarish qilishda feldsherning roli. Bolaning nutq va eshitish qobiliyatini rivojlantirish bosqichlari. Psixomotor rivojlanish bosqichlari. Rivojlantirish	6	N/A 2/4	3

	anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX).	maqsadidagi parvarish bo`yicha tavsiyalar. Suyak to`qimasi va mushaklar tonusining holati. Suyak to`qimasi, bosh suyaklar, umurtqa pog`onasi, ko`krak va chanoq tuzilishining xususiyatlari.			
3	**Nafas olish a`zolarri, yurak-qon tomir sistemasi, qon va qon ishlab chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususuyatlari.**	Bolalarda nafas olish a'zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning nafas a'zolarini holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida bolalarning nafas olishini kuzatish, o`pkani perkussiya va auskultatsiya qilish. Nafas olish sonini sanash. Bolalarda yurak-qon tomir tizimining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning yurak-qon tomir tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida puls soni, yurakni perkussiya va auskultatsiya qilish. Bolalarda arterial bosimni o`lchash. Bolalarda qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning qon va qon yaratish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari Bolalarda ovqat hazm qilish va siydik ayiruv a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.	12	N/A 4/8	4
4	**Ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ishlab chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususuyatlari.**	Bolalarning ovqat hazm qilish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari. Korinni paypaslash, najas xarakterini kuzatish. Bolalarning siydik ayiruv tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Tekshiruv uchun go`dak bolalardan siydik yig`ish.	10	N/A 2/8	4
5	**Oy kuni yetib tug'ilgan chaqaloq va uni parvarishlash.**	Oy kuni etib tug`ilgan chaqaloqning ta'rifi va alomatlari. Apgar shkalasi bo`yicha holatini baholash. CHaqaloqlarning fiziologik holatlari, chaqaloqlarni ovqatlantirish qoidalari. O`zR. SSVning 2003 yil 13.11.dagi 500-sonli "Perinatal yordam samaradorligini oshirish yuzasidan tug`ruq komplekslari (bo`limlari) ishlarini qayta tashkil qilish va shifoxona ichi infektsiyalarini oldini olish to`g`risida" buyrug`i bilan tanishtirish. CHala tug`ilgan chaqaloqning belgilari. CHala tug`ilish sabablari, darajalari. CHala tug`ilgan bolalarning markaziy nerv sistemasi, issiqlik almashinuvi va nafas olishining xususiyatlari. CHala tug`ilgan bolalarni isitish usullari. Ovqat ehtiyojini hisoblash.	10	N/A 2/8	4
6	**Chala tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash**	Muddatiga yetmay tug`ilgan chaqaloqni ko`zdan kechirish, muddatiga etmaslik darajalarini aniqlash va holatini baholash.Kuvezni tozalash va texnika xavfsizligini o`rganish. Isitish uchun grelkalarni to`ldirish va qo`llash.Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqlarniparvarishlash bo`yicha	6	N/A 2/4	3

		onalarga tavsiyalar berish.Oilaga keyingi parvarish bo`yich ko`nikmalarni rolli o`yinlar, video-audio materiallar yordamida o`rgatish. “Kenguru” metodi bo`yicha parvarishlash (mehr-muhabbatni shakllantirish).Samarali perinatal parvarishni tashkil etish(UNISEF).			
7	**Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish.**	Ko`krak bilan emizishga antenatal tayyorgarlik. Emadigan yoshdagi bolalarni ovqatlantirish turlari. Tabiiy ovqatlantirish, uning afzalligi. Ko`krak bilan boqishga ko`rsatma va qarshilik lar. 6 oygacha bo`lgan bolalarni to`g`ri ovqatlantirish bo`yicha tavsiyalar. Aralash va sun’iy usulda ovqatlantirish, unga o`tkazishga ko`rsatmalar. Qo`shimcha ovqat (dokorm, prikorm) turlari, uni berish qoidalari. Ona suti ning o`rinbosari – oddiy, nordon, fiziologik, quruq aralashmalar. YAsli yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Taomnoma tuzish qoida lari. Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Oilada bolalarning ovqatlanishini tashkil qilish. Erta yoshdagi bolalar va chaqaloq larni ko`krak suti bilan ovqatlan tirish. Bolalarni to`g`ri ovqatlantirishda feldsherning vazifalari, hamshiraning roli.	6	N/A 2/4	3
8	**Bolalarning umumiy tekshirish usullari.**	Bemordan anamnez yig`ish va muammosini aniqlash xususiyatlari. Kasallik tarixi, hayot tarzi bilan tanishish. Bolani ob’ektiv tekshirish usullari: ko`zdan kechirish, palpatsiya perkussiya va auskultatsiya o`tkazishning ahamiyati. Laborator tekshirish usullarining tashhis qo`yishdagi ahamiyati. Laborator tekshiruvlar uchun material yig`ish va laborato riyaga etkazish, laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish va tekshiruv natijalarini tahlil qilish. Bemor bolalarni turli laborator tekshiruviga tayyorlash ,hamshira va feldsherlarning ushbu ishlarni amalga oshirishdagi vazifalari. Tibbiy xujjatlar bilan tanishish va ularni to`ldirish.	6	N/A 2/4	4
9	**Chaqaloqlik davri kasalliklari**	CHaqaloqlarasfiksiyasi, tug`ruqjarohatlari, chaqaloqlarninggemolitikkasalligi, teri, kindikkasalliklari, chaqaloqlarsepsisi: ta’rifi, sababi, belgilari, davosi, hamshiralikparvarishi. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklarning asosiy sabablari, ularning turlari. Gemolitik kasallik, asfiksiya, teri va kindik kasalliklari. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklardan pilorospazm va pilorostenoz haqida tushuncha. CHaqaloqlik davri kasalliklarining oldini olish, tez tibbiy yordam ko`rsatish va sog`lom turmush tarzini	10	N/A 2/8	4

		belgilashda feldsher, hamshira ning roli va asosiy vqzifalari.			
10	**Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya.**	Raxit, spazmofiliya va ekssudativ – kataral diatezning sabablari, klinik belgilari, davo, profilaktikasi.Raxitning kelib chiqish sabablari.Klassifikatsiyasi va klinik belgilari.Diagnostika (laboratoriya va rentgenologiya).Davolash(kun tartibi, ovqatlanish, vitamin D, kaltsiy va fosfor preparatlarini qo`llash).Raxit oqibatlari va uni oldini olish. Gipokaltsemiya haqida tushuncha.Kasalliklar profilakti kasida yosh bolalarni to`g`ri tuzilgan kun tartibida tarbiyalash va ovqatlantirish koidalariga amal qilishda oilaviy hamshira va feldsherning vazifalari.	6	N/A 2/4	4
11	**Nafas olish a'zolari kasalliklari.**	Bolalarda nafas olish a'zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari.Nafas olish a'zolari kasalliklarining bolalar kasalliklari orasida ko`p uchrashi va keng tarqalganligi. Rinit, angina, otit,faringit, laringit, soxta krup, bronxit, zotiljam va bronxial astmaning sabablari, ularni rivojlanishiga olib keluvchi omillar, belgilari, davosi, asoratlari va oldini olish. Bronxial astma: ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo`yish usullari, davolash tamoyillari. Bolalar nafas olish a'zolari kasalliklarining profilaktikasida feldsher hamda hamshiraning roli.	6	N/A 2/4	4
12	**Yurak– qon tomir sistemasi kasalliklari.**	Revmatizm – bolalik davrida kechish xususiyatlari. Revmatizm formalari. Kardit, poliartrit, kichik xoreya. Tug`ma va orttirilgan yurak nuqsonlarihaqida tushuncha. Kun tartibi va parvarishning asosiy xususiyatlari. O`tkir qon tomir va yurak etishmovchiligida bemorni parvarish qilish va davolash xususiyatlari. Tug`ma yurak nuqsonlarining turlari, sabablari, belgilari, tashxis qo`yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi.Kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda yordam ko`rsatishda feldsher taktikasi.	6	N/A 2/4	4
13	**Ovqat–hazm qilish a'zolari kasalliklari.**	Bemor bolalarni namoyish qilish. Anamnez yig`ish, kuzatish, kasallik belgilarini aniqlash, bemor holatiga baho berish. Postlarda va muolajalar xonasida ishlash. ORT burchagi bilan tanishish va ishlash. Og`iz orqali regidratatsiya o`tkazish, suyuklikni tomchilab tomirdan yuborish. Bemor ichgan va ajratgan suyuqlikni hisobga olish va qayd etish. Najasni koprogramma va bakteriologik tekshirishga yig`ish. Me'dani yuvishga jihozlarni tayyorlash	6	N/A 2/4	4

		va texnikasini o`zlashtirish. Qusganda va qorinda og`rik bo`lganda yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish usullari.			
14	**Stomatit va gelmintoz kasalligida bola holatini baholash.**	Stomatitda kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, og`iz shilliq qavatini parvarish lash.Gelmintoz kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, tashxis usullari bolalarda hamshiralik parvarishini o`tkazish. Bolalarda gelmintoz–enterobioz, askaridoz, lyamblioz kasalliklarning ko`p uchrashi yuqish yo`llari klinik belgilari asoratlari.	**6**	N/A 2/4	**4**
15	**Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi**	Siydik chiqaruv yo`llariningkasalliklari bolalar orasida juda keng tarqalganligi. Pielonefrit va glomerulonefrit ning klinik formalari, belgi lari, laboratoriya diagnostikasi, asoratlari. Profilaktika va davo choralarini o`tkazish. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasal liklari - tsistit, pielonefrit, glomerulonefrit: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Profilaktika va davo choralarini o`tkazishda feldsher va hamshiraning roli va vazifalari.	**6**	N/A 2/4	**4**
16	**Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari.Qon kasalliklari profilaktikasi bo`yicha bola va uning oilasi bilan suhbat rejasini tuzish.**	Qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.Temir tanqisli anemiyasi: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari anemiyada bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Gemorra gik diatez haqida tushuncha, uning turlari, klinik belgilari. Bola lar kasalliklarini integrirlash gan usulda olib borish usullari. Bolalarda anemiya va gemorragik diatez kasalliklarining profilaktikasida feldsher va hamshiraning vazifalari.	**6**	N/A 2/4	**4**
17	**Ichki sekretsiya bezlari kasalliklari.**	Bolalarda endokrin tizimning anatomik-fiziologik xususiyat lari. Ichki sekretsiya bezlarining tuzilishi va organizmdagi vazifa lari haqida qisqacha ma'lumot. Qalqonsimon bez kasalliklari haqida tushuncha.Zamonaviy diagnostika uslublari. Dispanser kuzatuvi. Bolalarda qandli diabet kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari. Bolalarda qandli diabetning kechish xususiyatlari. Qandli diabetning I tipi (insulinga bog`liq qandli diabet),qandli diabetning II tipi (insulinga bog`liq bo`lmagan qandli diabet) haqida tushuncha. Bolalarda qandli diabet	**6**	N/A 2/4	**4**

		kasalliginining profilak tikasida hamshira, feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.			
18	**Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish.**	Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish: shiko yatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Qand li diabet bilan kasallangan bola va uning oilasiga parhez va kun tartibini tashkil qilish haqida suhbat rejasini tuzish. Insuli no terapiya o`tkazish qoidalarini o`rganish.Bola va oila a'zolariga endemik bo`qoq hamda qandli diabetni oldini olish bo`yicha tavsiyalar berish. Bemorbolalarni namoyish qilish. Anam nez yig`ish, kasallik simptom larini aniqlash. Laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Insulinning dozasini hisoblash va yuborish qoidasini o`rganish.	**6**	N/A 2/4	**4**
19	**Bolalarda o`tkir nafas va o`tkir yurak-qon tomir etishmovchiligi sabablari, belgilari.**	Nafas yetishmovchilik sabablarini aniqlash va uning darajalarini baho lash. O`tkir stenozlovchi laringotra xeit, bronxospazm, bronxial astma xurujida bola va uning oilasiga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish qoidalarini o`rganish. Bir yoshgacha va bir yoshdan oshgan bolalar ning nafas yo`llariga yot jismlar tushganda shoshilinch yordam ko`rsatish. Hiqildoq stenozi (chin krup)da kechik tirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Talvasa sindromida shoshilinch yordam ko`rsatish. Bolaning oila a'zolariga shoshilnich yordam ko`rsatishni o`rgatish. O`zbekistonda «Tez tibbiy» pediatriya yordamining rivoji bilan tanishish. «Tez tibbiy yordam» stantsiyasi, uning tarmoqlari, ish printsiplari, tuzilishi, jihozlari va shu erda ishlovchi feldsherning vazifalari bilan tanishish.	**6**	N/A 2/4	**4**
20	**Silga qarshi qo`llaniladigan asosiy preparatlar.**	Bolalarda sil kasalligi sabablari, bolalarda kechishi, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, bemor bolani parvarishlash, kasallik profilaktikasida hamshi raning vazifalari. Sil etiologiyasi, bolalarga yuqish yo`llari. Bolalarda uchraydigan sil formalari.Diagnosti ka uslublari, tuberkulin – diagnos tika. Sanatoriyada davolanish. Dispan ser kuzatuvi. Sil profilaktikasi. Spetsifik va nospetsifik profilak tika. O`zbekistonda va boshqa davlatla rda sil bilan kasallanish va sildan o`lim holatlarini kamaytirish bora sida tibbiy xizmatning vazifalari.	**6**	N/A 2/4	**4**

21	**YUqumli kasalliklarga qarshi kurash choralari va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo`llari. Profilaktik emlashlar.**	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. YUqumli kasallik o`chog`ida olib boriladigan epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar.YUqumli kasalliklarga qarshi xavfsiz immunizatsiya tamoyil lari, “sovuqlik zanjiri” haqida tushuncha. Profilaktik emlashlar taqvimi. Immunoprofilatika maqsadi, qo`llash tartibi. Immunopro filaktika turlari tarkibini o`rganish. Xavfsiz immunizatsiya uchun tavsiyalar. Vaktsina turlari, ularning tarkibi bilan tanishish. Emlash jadvali tarkibi va muddatlari bilan tanishish. Vaktsinatsiya zardoblarini yuborgandan keyin bo`ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Vaktsinalarni teri ostiga, teri orasiga, mushak orasiga va og`iz orqali yuborishni o`zlashtirish.Onaga (oilasiga) emlashdan so`ng e’tiborni qaratishi lozim bo`lgan holatlar haqida tavsiyalar berish.	**6**	N/A 2/4	**4**
22	**O`tkir respirator kasalliklar (O`RK). Poliomielit va meningokokk infektsiyasi.Meningokokk, difteriya infektsiyali va poliomielitli bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish**	O`tkir respirator virusli infektsiyali bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish, bemorlar shikoyatlarini klinik taxlil qilish. Epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`rganish. Bolalarga infektsiyalarning tez yuqishi, keng tarqalishi. Meningokokk infektsiyasi. O`choqda epidemiyaga qarshi tadbirlar.Poliomielit ta’rifi, etiologiyasi, belgilari, tashhisoti, davosi, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. O`zRSSVning 2010 yil 20.09dagi 271-sonli “Respublikada sholga qarshi to`rtinchi raund Milliy emlashni tashkil etish va o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish.	**6**	N/A 2/4	**4**
23	**Difteriya , skarlatina, qizamiq, qizamiq qizilchasi, suvchechak. Toshmalarni yiringlashini oldini olish chora-tadbirlari.**	Ilgari va hozirgi vaqtda difteriya bilan kasallanish. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar ni o`tkazish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari.Difteriyaning tarqalish yo`llari va manbalari, asosiy klinik belgilari, formalari va davrlari, kasallikning asoratlari, diagnosti kasi. Qizamiq, qizamiq qizilchasi, skarlatina, suvchechak infektsiyalari bilan og`rishni yoshga bog`liqligi. Toshmalar xarakteri. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar. O`zRSSVning 2007 yil 13.03dagi 114-sonli “Respublika aholisi o`rtasida qizamiq va qizilchaga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar	**6**	N/A 2/4	**4**

		jamoasida va oilada epidemiya ga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.			
24	**Ko`k yo`tal, epidemik parotitga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish. Bemor bolani ko`zdan kechirish va holatini baholash. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.**	Epidemik parotit va ko`kyo`tal kasalligining bolalarda kechish xususiyatlari. Diagnostikada bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi.bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi. Epidemiyaga qarshi tadbirlar. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	**6**	N/A 2/4	**4**
25	**Virusli gepatit. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.**	Virusli gepatit: ta'rifi, sababi, turlari, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, hamshiralik parvarishi, dispan ser nazorati, profilaktikasi. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usul lari.Davolash tamoyillari. Bemor parvarishida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi.Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	**6**	N/A 2/4	**4**
26	**Qorin og`rig`Ida va qayt qilganda birinchi yordam ko`rsatish.**	Dizenteriya: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Salmo nellez: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi YOsh bolalarda ichak infektsiyalari bilan kasallanish va shu kasalliklardan o`lim holatlarida ichak infektsiyalarining tutgan o`rni. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	**6**	N/A 2/4	
27	**Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar.**	O`kuvchilarniO`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 25 mart 2015 yildagi "O`zbekiston Respublikasida OIV infektsiyasini olidini olish chora-tadbirlari va	**6**	N/A 2/4	

	Bolalarda OITS kasalligining kechish xususiyatlari.	tibbiy yordamni yanada takomillash tirish to`g`risida”gi 123-sonli buyrug`i bilan tanishtirish.OIV-infektsiyasi kasalligi xaqida tushuncha, kelib chiqish sababi, qo`zg`atuvchisi, yuqish yo`llari, statistika ma’lumotlari. Klinik belgilari va turlari. Kasallikka moyillik guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlash. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usullari. Davolash tamoyillari. Bemor parvari shida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi.OIV-infektsiyasi bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Kasallik bilan zararlanishning oldini olish. OIV-infektsiyasining bolalarda kechish xususiyatlari, zamonaviy diagnostika usullari, bunda hamshiraning roli va taktikasi. OIV-infektsiyasi profilaktikasida hamshiraning, feldsherning Axoli orasida sanitariya va oqartuv ishlarini olib borish. vazifalari.			
28	**Tashqi muhit ta’sirotlari natijasida kelib chiqqan shoshilinch holatlarda bolaga birinchi yordam ko`rsatish. Oftob urganda, elektr jarohatida shoshilinch yordam ko`rsatish.**	Baxtsiz hodisalar haqida umumiy tushuncha. Bolalarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatish maqsadida tez va favqulodda yordamni tashkil etishda feldsherning funktsional vazifalari. Baxtsiz hodisalarda bolaga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari.	**6**	N/A 2/4	
29	**Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.**	Ilon chaqqanda zaharni organizmdan chiqarish usullarini o`rganish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Allergik reaktsiya turlari haqida ma’lumot berish.Bemorlarda gemodinamik kuzatuv o`tkazish va qayd etish. Jadal davolash tadbirlari o`tkazishda ishtirok etish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.	6	N/A 2/4	
	Jami:		**192**	**N60 A132**	**96**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.F.Ziyayeva. Z.O.Rizayeva. “Bolalarda xamshiralik parvarishi”. Toshkent, “Fan va texnologiya” 2012 yil.
2. X.H Файзиев. «Сестринский уход за детми» Тошкент, «Илм зиё» нашриёти, 2008 йил
3. K.S Inomov. «Pediatriyada xamshiralik ishi» Toshkent, 2007 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Bolalikda hamshiralik ishi” fanidan tibbiyot kollejlari o`qituvchilari uchun metodik qo`llanma. Toshkent 2016. (UNISEF).
2. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo`llanma. 2014 (UNISEF).
3. “Эффективный перинатальный уход. Акушерство(Интегрированное ведение беременности и родов) 2014 (УНИСЕФ).
4. “5 yoshgacha bo`lgan bolalarning o`sishi va rivojlanishi” O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
5. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo`yicha tavsiyalar” O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
6. “Bola-sog`lom bo`lsin desangiz”. O`quv kursi.Toshkent, 2013 y.7. “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” Uslubiy qo`llanma. Toshkent, 2010 y.
7. “Qiz bolalarni o`sishini baholash va kuzatish hamda ko`rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O`quv kursi. Toshkent-2009 yil.(UNISEF).
8. “O`g`il bolalarni o`sishini baholash va kuzatish hamda ko`rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish” O`quv kursi. Toshkent, 2009.
9. Birlamchi tibbiy sanitariya tizimidagi hamshiralar ishining asosiy ko`nikmalari. O`quv qo`llanma. USAID ZdravPlyus loyihasi. Toshkent 2008.
10. Эффективност патронажных визитов медсестер АДБУСАИД проект ЗдравПлюс. Ташкент 2007 декабр.
11. “Ko`krak suti bilan boqish bo`yicha maslahat olib borish o`quv kursi” o`qituvchilar uchun qo`llanma. Toshkent, 2007y
12. Н.В. Ежова «Педиатрия» Минск, 2007 год.
13. “SHaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o`qitish ” Master trenerlar uchun qo`llanma. Toshkent, 2006y
14. Э.М. Русакова. «Педиатрия доклиническая практика» Минск,2004
15. В.Д. Тулчинская «Сестринское дело в педиатрии» Ростов-на Дону, «Феникс», 2003 йил.
16. «Сестринское дело». Москва, издательство «Медицина», ежемесячный журнал.
17. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish. O`quv qo`llanma UNICEF Toshkent-2003.
18. “Совершенствование услуг охраны материнства и детства в Узбекистане” (УНИСЕФ).Тошкент-2003.
19. Onalar hamda bolalarda xavf omillarini aniqlash bo`yicha yo`riqnomalar va beriladgan tavsiyalar patronaj hamshiralar uchun uslubiy ko`rsatmalar Toshkent 2020.

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www.bilim.uz;
www.Lexuz.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHER ISHI kasbi bo`yicha

“Xirurgiya”

NA’MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami	**3.05**
Ajratilgan soat	**192**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

SH.T. Mirzayeva Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

Tashqi taqrizchi

O.M.Ibragimov Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Xirurgiya**
Ajratilgan soat	192
Mavzular soni	21
Dasturning maqsadi	Jarrohlik fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	1.Xirurgiya haqida tushuncha, jarrohlik fanining rivojlanish tarixi 2.Jarrohlik asboblar guruhlarini, jarrohlik infeksiyasini organizmga tushish va tarqalish yo‘llari, aseptika va antiseptika asoslarini, turli bog‘lamlar qo‘yish, infuziya va transfuziya tushunchasini, qon ketish va qon yo‘qotish og‘riqsizlantirish, umumiy narkoz, bemorni operatsiyaga tayyorlash,operatsiyadan oldingi va keyingi davr, operatsiyadan keyingi asoratlar, shikastlanish turlari va ularni davolash usullari, jarrohlik infeksiyasi va uning tasnifi, onkologik kasalliklarda jarrohlik amaliyoti, reanimatsiya asoslari. Terminal holatlar tibbiy hujjatlarning yuritilishi haqida yangi bilimlar shakllantirish.
Bilim	Xirurgiya asoslari. Xirurgik ishni tashkil qilish - Xirurgiyada infeksiya tushishining oldini olish - Og‘riqsizlantirish.- Qon ketish sindromi - Infuziya va transfuziya.- Desmurgiya - Operatsiyadan oldingi davr.- Operatsiyadan keying davr - SHikastlanish sindromi.- YAllig‘lanish sindromi - “O‘tkir qorin” sindromi.- Oyoq-o‘llarda qon aylanishi faoliyatining buzilish sindromi.- Siydik ajratish faoliyatining buzilish sindromi - O‘smalar sindromi.- Reanimatsiya asoslari. Terminal holatlar - Elementar o‘pka-yurak reanimatsiyasi - O‘tkir nafas yetishmovchiligi.- O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi - SHok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya - Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya - O‘tkirzaharlanish, cho‘kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlar
Ko‘nikma	Xirurgik asboblarni ishlatish, zararsizlantirish, ularni sterilizatsiyaga tayyorlash. - Operatsiyadan oldin qo‘lni yuqumsizlantirish. - Operatsiya maydonini yuqumsizlantirish. - Qon ketishni vaqtinchalik to‘xtatish usullarini qo‘llash. - Qon yo‘qotgan bemorlarning ahvolini baholash. - Qon guruhlarini aniqlash, Rh-faktorni aniqlash. - Toza va yiringli jarohatlarga xirurgik ishlov berish. - Qoqsholga qarshi emlash. Tananing turli sohalariga bintli, durrachali bog‘lamlar qo‘yish. - Leykoplastirli bog‘lam qo‘yish. - Bog‘lamlarni almashtirish. - Drenaj orqali bo‘shliqlarni yuvish va dorilarni yuborish. - Shinali va gipsli bog‘lamlar qo‘yish, olish. Qovuqni kateterlash. - Shikastlanish shokida birinchi yordam ko‘rsatish. - Qon ketishni batamom tuxtatish usullari - Gospitalizatsiya Uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish. Elementar o‘pka-yurak reanimasiyasi - O‘tkir nafas yetishmovchiligiO‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi - Shok holatlarida reanimasiya va intensive terapiyaKoma holatlarida

	reanimasiya va intensive terapiyaO‘tkir zaharlanish, cho‘kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlar
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Hamshiralik ishi, anatomiya , farmakologiya, lotin tili va tibbiy terminologiya
O‘qitishning tashkiliy shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy, ixtiyoriy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

XIRURGIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to'liq nomi	Xirurgiya		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 4,51 semestr 2 JN – 2 kredit.ON – 0 kredit (majburiy). YN – 0 kredit (majburiy). 2 semestr 2,5 JN – 2,5 kredit .ON – 0 kredit (majburiy). YN – 0 kredit (majburiy).	Modul o'tilish davri: 2-3-4-5 semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo'nalishi	50910204- Feldsher- ishi	1-2-3 bosqich o'quvchilari	
Modulning davomiyligi	30 hafta nazariy 33 hafta amaliy		
O'quv soatlari hajmi:	Jami soat:	192	
	Shuningdek:		
	ma'ruza	60	
	amaliy mashg'ulot	132	
	mustaqil ta'lim	96	
O'quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o'qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh. Amaliy mashg'ulot o'tkazuvchilarning F.I.Sh.		
Mashg'ulot vaqti va joyi	Dars jadvali asosida		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta'lim jarayonining muhim me'yoriy -uslubiy hujjati bo'lib, unda o'quv materiallar ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar, modulni o'qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, amaliy ish, mustaqil ish, va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me'yorlariga mosligini ta'minlangan holda qo'llanilishi ko'zda tutiladi. xirurgiya va reanimasiyada xamshiralik ishi moduli bo'lajak mutaxassisni		

	tayyorlashning ilk bosqichlaridan biri xisoblanadi va talabalar tomonidan fanning turli aspektlari,xirurgik kasalliklarning sabablari, klinik kechishi, rivojlanish bosqichlari, birinchi tibbiy yordam, xirurgik davolash xususiyatlari xamda bemorlarni operatsiyadan oldin, operasiya vaqtida va operasiyadan keyin parvarish kilish,shuningdek reanimasiya va intensiv terapiyani talab kiladigan turli etiologiyali terminal xolatlardagi shoshilinch yordamni, amaliy ko'nikmalar va nazariy bilimlarni qamrab olgan holda o'rganiladi.
Prerekvizitlar	Anatomiya, fiziologiya, umumiy gigiena va ekologiya, hamshiralik ishi, pediatriyada xamshiralik ishi, mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya, farmakologiya va reseptura asoslari, modullari
Postrekvizitlar	Patologiya , oftalьmologiya, akusherlik va ginekologiyada xamshiralik ishi, otorinoloringologiya,favqulotda xolatlar tibbiyoti, jamoada xamshiralik ishi, dietologiya, fizioterapiya va massaj, reabilitasiya asoslari modullari uchun nazariy zamin bo'lib hizmat qiladi.
Modulning maqsadi	Organizmning barcha a'zo va sistemalarida uchraydigan xirurgik kasalliklar, xirurgik davolash xususiyatlari haqida tushuncha berish va ularda shoshilinch yordamni o'rgatish. xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda parvarish xususiyatlarini o'rgatish. Bemorlarda operasiyadan oldin, operasiya vaqtida va operasiyadan keyin parvarish jarayonini o'rgatish. xirurgik kasalliklar bo'yicha o'quvchilarda bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishga erishish.
Modulning vazifalari	O'tkir xirurgik kasalliklar,jaroxat olgan,terminal xolatga tushgan bemorlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, kasalxonaga transportirovka kilish,davolash va bemorlarni parvarish kilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarni o'rgatish.
Modul bo'yicha talabalar bilimi, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar	Talaba tasavvurga ega bo'lishi kerak: - «xirurgiya va reanimasiyada hamshiralik ishi» modulining maqsadi va vazifalari, Felьdsher-akusherning ish faoliyatida modulning tutgan o'rni. -aseptika va antiseptika asoslari, og'riq va og'riqsizlantirish, narkoz xaqida tushuncha, turlari; - terminal xolatdagi bemorga kerakli shoshilinch tibbiy yordam berish xususiyati; -baxtsiz hodisalarda tez yordam ko'rsatish va ularni oldini olishni; O'quvchi bilishi kerak: - xirurgiya fanining rivojlanish tarixini; - a'zo va sistemalarning anatomo-fiziologik xususiyatlarini; - jarroxlik ishini tashkil qilishni; - jarroxlik infeksiyasini organizmga tushish va tarkalish yo'llarini - aseptika va antiseptika asoslarini; - og'riq va og'riqsizlantirish, narkoz xaqida tushuncha, turlarini; - desmurgiya, bog'lam qo'yish qoidalarini; - qon ketayotgan bemorlarda xamshiralik ishini; - infuziya va transfuziya tushunchasini; - yiringli yallig'lanish kasalliklarida xamshiralik ishini; - tayanch-xarakat apparatining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishini; - qon tomirlarning xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishini; - ovqat xazm kilish a'zolarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishini; - buyrak va siydik yo'llarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishini; -o'smalar, turlari, onkologik bemorlarni parvarish kilish xususiyatlarini;

	- xirurgik kasalliklarda xamshiralik parvarishining xususiyatlarini; - operasiyadan oldin, operasiya vaqtida va operasiyadan keyin bemorlar parvarishini; xirurgik kasalliklar asoratlarini oldini olishni. O'quvchi quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim: - xirurgik bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullari; - bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash; - bemorlarni shoshilinch va rejali operasiyalarga tayerlash; - bemorlarni operasiyadan oldin, operasiya vaqtida va operasiyadan keyin hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - operasiyadan keyin bemorlarni tabiiy va sunьiy ovqatlantirish; - operasiyadan keyin bemorlarni xarakatlantirish rejimi; - bemor va uning oila a'zolariga ruxiy yordam berish; - qoqshol va gazli gangrenaga qarshi profilaktik emlash chora-tadbirlarini amalga oshirish; - xirurgik kasalliklar, shikastlanishlarni oldini olish bo'yicha profilaktik targ'ibot ishlarini amalga oshirish; -faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish.
Ta'lim berish usullari	Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar.
Ta'minot	Videoma'ruzalar, amaliy darslarning prezentasiyalari, videomateriallar, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, adabiyotlar, maruza matnlari to'plami, o'quv qo'llanmalar

]

1. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning	Mustaqil ta’lim
1	**Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgiya asoslari. Xirurgiya ishini tashkil qilish.**	Xirurgiya haqida tushuncha. Xirurgiya fanining rivojlanish tarixi. Xirurgiya asoslari. Xirurgik davolash xususiyatlari. Xirurgik muassasalarining tuzilishi. Jarroxlik ishini tashkil qilish. Xirurgik stasionar, xirurgik bo‘lim, operasion blok tuzilishi bilan tanishish. Xirurgiya ishini tashkil qilish. Xirurgiya bo‘limidagi tibbiy hujjatlarni Operatsiyasi tushunchasi va turlari. Jarrohlik asboblari bilan tanishish.	**8**	**N -4 A-4**	**3**
2	**Xirurgiyada infeksiya tushishining oldini olish**	Xirurgik infeksiyasi tushunchasi. Kasalxona ichidagi infeksiya tushunchasi. Aseptika va aseptika tushunchasi. Xirurgik asboblarni ishlatish, zararsizlantirish, ularni sterilizasiyaga tayyorlash. Qo‘lni yuqumsizlantirish usullari. Bog‘lov ashyolarini tayyorlash. Bikslarga joylash usullari.. Bog‘lov va operatsiya xonalarini tozalash usullari. Tibbiyotda ishlatiladigan asosiy antiseptik dori-darmonlar. Operatsiyadan oldin qo‘lni tozalash usullari. Steril	**16**	**N-4 A-12**	**8**

		xalat va steril rezina qo‘lqoplarni kiyish steril stol tayyorlash,dez.eritmalarni qo‘llash va tayyorlashni. .Ishlatilgan jihozlarni SSVni buyrug’I asosida zararsizlantirish: Tibbiyotga oid buyruqlar O`zb Res SSV 18.03.2017 № 112 sonli buyrug`i , SamPin 10.01.2017 yildagi № 344217 sonli buyrug`i va PQ 28.01.2022 eil 60 sonli farmonlari bilan tanishtirib borish			
3	**Og‘riqsizlantirish**	Og‘riq va og‘riqsizlantirish haqida tushuncha. Umumiy narkoz tushunchasi, bosqichlari. Umumiy narkozning ingalyasion, noingalyasion va kombinatsiyalash usullari. Narkoz apparatlari, turlari va tuzilishi. Umumiy narkozga ko‘rsatma va moneliklar. Bemorlarni narkozga va operatsiyaga tayyorlash. Premedikatsiya. Narkoz davomida anestezistning bemor holatiga to‘g‘ri baxo bera olishi. Narkoz vaqtida va undan keyin kuzatiladigan asoratlarning oldini olish, davolash. Mahalliy anesteziya tushunchasi, usullari, mahalliy anestetik dori-darmonlar. Mahalliy anestetiklar bilan zaharlanish klinikasi, I-yordam ko‘rsatish, davolash, parvarishlash va oldini olish.	**2**	**N-2**	
4	**Qon ketish sindromi.**	Qon ketish tushunchasi, tasnifi. O`tkir qon yo`qotishning belgilari. Qon yo`qotish darajalari. Qon ketishni vaqtincha va batamom to‘xtatish usullari. Turli etiologiyadagi qon ketishlarda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. Qon ketishida uchraydigan asoratlari va birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish . Gemostatik dori-darmonlar. Qon yo‘qotgan bemorlarning ahvolini baholash.	**12**	**NA 4/8**	**6**
5	**Infuziya va transfuziya**	Qon quyish tarixi. Donorlik infuzion va transfuzion terapiya.Agglyutinatsiya, qon guruhi va Rh faktor haqida tushuncha. Ularni aniqlash usullari. Qon quyishga ko`rsatma va qarshi ko`rsatmalar. Qon quyishning bevosita va bilvosita usullari. Qonni quyishga yaroqliligini aniqlash. Qon quyish texnikasi, uchraydigan xatoliklar va asoratlar. Infuzion terapiyada qo‘llaniladigan suyuqliklar tasnifi. Qon guruhini standart zardoblar yordamida aniqlash. Rezus faktorni ekspress usul bilan aniqlashd.Donor qoni bilan retsepient qonining mos kelish sinamalarini aniqlash, Qon quyish. Qon quyish vaqtida va undan so`ng bemorlarni kuzatish: bemor axvolini klinik baholash. Qon, uning preparatlarini va qon o`rnini bosuvchi suyuqliklarni vena ichiga yuborish. Qon quyishda kuzatiladigan asoratlar:	**12**	**NA 4/8**	**6**

6	**Desmurgiya**	Desmurgiya tushunchasi. Bog‘lam turlari. Bog‘lamlar qo‘yishning umumiy qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli, durrachali bog‘lamlar qo‘yish. Leykoplastirli va gipsli bog‘lam qo‘yish.	**8**	**A-8**	**8**
7	**Operatsiyadan oldingi davr sindromi**	Operatsiyadan oldingi davr. Rejali va shoshilinch operatsiyalarga ko`rsatmalar. Bemorlarni rejali operatsiyaga tayyorlash. Operasiyadan oldin qo‘lni yuqumsizlantirish. Operasiya maydonini yuqumsizlantirish. Premedikatsiya o’tkazish. Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash.	**10**	**NA 2/8**	**7**
8	**Operatsiyadan keyingi davr sindromi.**	Operatsiyadan keyingi davr tushunchasi. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlari.Bemorlarni operatsiya xonasidan palataga tashish. Operatsiyadan keyingi davrda uchraydigan asoratlar. Operatsiyadan keyingi davrda bemor holatiga baho berish va parvarishlash.. Operatsiya jarohatini mahalliy davolash, bog‘lamlarni yangilash, drenajlarni tozalash.	**10**	**NA 2/8**	**4**
9	**SHikastlanish sindromi**	SHikastlanish tushunchasi.SHikastlar tasnifi. SHikastlar: simptomatikasi, tekshirish va davolash usullari, oldini olish. Yumshoq, to`qimalarning yopiq, shikastlari.Kalla-miya shikastlari.Suyaklar chiqishi. Suyaklar sinishi.Ko‘krak qafasi shikastlari.SHikastlangan bemorga birinchi yordam ko‘rsatish. Transport shinalarini qo‘llash. Bemorni transportirovka qilish xususiyatlari.Sovuq olish va kuyish tushunchasi. Qoqsholga qarshi emlash.	**14**	**NA 6/8**	**4**
10	**YAllig‘lanish sindromi**	Jarrohlik infeksiyasi tushunchasi, tasnifi. YAllig‘lanish belgilari bilan kuzatiladigan xirurgik kasalliklar.Umumiy jarrohlik infeksiya — sepsis. O‘tkir anaerob infeksiyasilar.Yiringli bo‘shliqlarni drenajlash. Anaerob infeksiyali bemorlarni bog‘lamlarini yangilash. Drenaj orqali bo‘shliqlarni yuvish va dorilarni yuborish. Toza va yiringli jarohatlarga xirurgik ishlov berish. Qoqsholga qarshi emlash.	**12**	**NA 4/8**	**4**
11	**“O‘tkir qorin og‘rig‘i” sindromi**	«O‘tkir qorin og‘rig‘i» sindromi tushunchasi, uni keltirib chiqaruvchi sabablari.Qorin shikastlari.Qorin bo‘shlig‘i a’zolari va to‘g‘ri ichakning o‘tkir jarrohlik kasalliklari. Bemorlarni instrumental tekshirish usullari.Qorin bo‘shlig‘i a’zolari patalogiyasida bemorlarga 1-tibbiy yordam ko‘rsatish Peritonit,to‘g‘ri ichak kasalliklari sabablari, klinik alomatlari, tashhisoti, davo usullari. Bemorlarni shoshilinch operatsiyaga tayyorlash. Bog‘lamlarni yangilash, drenaj, mikroirrigator. Toza va yiringli jarohatlarga xirurgik	**12**	**NA 4/8**	**4**

		ishlov berish. Operatsiyadan keyingi davrda bemor holatiga baxo berish va parvarishlash. Bemorlarni nazogastral zond orqali va parentral ovqatlantirish. Laparotomiya uchun asboblar yigindisini yig‘ish. Laparoskop, endoskop, rektoskop, rektomanoskoplarni ishga tayyorlash.			
12	**Oyoq-qo‘llarda qon aylanishi Faoliyatining buzilish sindromi**	Oyoqda qon aylanishining buzilishi kasalliklari. Arteriya tomirlari kasalliklari: obliteratsiyalovchi endoarterit va ateroskleroz etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash usullari, parvarish qilish, asoratlari, oldini olish. Vena tomirlari kasalliklari: venalarining varikoz kengayishi, etiologiyasi, mahalliy simptomlari, diagnostikasi, davo usullari, « parvarish qilish, asoratlari, oldini olish.Venalarning varikoz kengayishida Troyanov-Trendelenburg, Delba-Pertes sinamalarini o‘tkazishni.Elastik bint va elastik paypok, qo‘llash. Trofik yarali bemorlarni parvarishlash	**16**	**NA 4/12**	**6**
13	**Siydik ajratib chiqarish faoliyatining buzilishi sindromi**	Siydik ajratib chiqarish azolari kasalliklarning asosiy simptomlari, tekshirish usullari: laborator, instrumental Gemodializ.Prostata bezi kasalliklari sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari va davolash. O`tkir siydik tutilishi — sabablari, klinik belgilari, tashhisoti, 1-yordam davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. Jinsiy olat kasalliklari: fimoz va parafimoz — sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari, 1- yordam, davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. Qovuqni yuvish va kateterizatsiyasini o‘tkazishni.	**12**	**NA 4/8**	**4**
14	**O‘smalar sindromi.**	O‘sma: tushunchasi, etiologiyasi, havfli va havfsiz turlari,klinikasi,laborator va funksional tekshirish usullari va davolash. Rak oldi kasalliklari. Ko‘krak bezi, qorin bo‘shlig‘i a’zolarining o‘smalari. Limfagranulomatoz belgilari, tashhisoti, davolash. Onkologiyada tibbiy deontologiya. Bemorlarni instrumental tekshiruvlarga tayyorlash. Bemorlarni parvarishlash. Qo‘yilgan bog‘lamlarni yangilash Tyg‘ma nuqson haqida tushuncha, sabablari. Tug‘ma nuqsonlardan: maymoqlik, qiyshiq, bo‘yinlik, son suyagining tug‘ma chiqishi, to‘g‘ri ichak atreziyasi, gidrotsefaliya va boshqalarning sabablari, klinik alomatlari, diagnostikasi, operativ davosi. Bemorlarni operatsiyadan so‘ng parvarishlash. Tug‘ma bo‘yin qiyshikligida gipsli bog‘lam qo‘yishda ishtirok etish	**8**	**NA 4/4**	**2**
15	**Reanimasiya asoslari. Terminal holatlar**	Reanimasiya asoslari. Terminal holat sabablarii, bosqichlari.Klinik va biologik o’lim belgilari . Bemorlarni qon bosimi, pulsi, nafas olish soni, tana haroratini o‘lchash va ko‘z qorachig`ining yorug`likga reaktsiyasini aniqlash Havo o‘tkazgichlardan foydalanish. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirishni SSV. buyrug`i asosida.	**6**	**2\4**	**2**

16	**Elementar o‘pka-yurak reanimasiyasi**	Bemorni elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Yurakni massaji turlari va ko’rsatmalari. Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi o‘tkazishni yangi prinsiplari. Yuqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligini ta`minlash turlarini.O‘pkaga sun`iy nafas berish usullari.Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi samoradorligini aniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni buyruqlari asosida.	**4**	**A-4**	**4**
17	**O‘tkir nafas yetishmovchiligi**	O‘tkir nafas yetishmovchligi haqida tushuncha.O‘tkir nafas yetishmovchligi sabablari klinikasi .Patologik nafas turlari. Traxeostomiya, konikotomiya. Oksigenoterapiya. O‘pkaga sun’iy nafas berish apparatlari. Nafas olish soni sanash. Kekirdak intubatsiyasiga ko‘rsatma va intubatsiya uchun asboblar to‘plamini tayyorlash.Nafas yo’llarini yot jismlardan tozalash usullari. Elektroso’rg’ichni ishlash prinsipi.Sun’iy nafas berish apparatlarini ishchi holatiga keltirish, germetikligini tekshirish. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni buyruqlari asosida.	**6**	**N-2 A-4**	**4**
18	**O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi**	O‘tkir va surunkali yurak yetishmovchligi sabablar, klinik formalari va belgilari.Miokard infarkti,stenokardiya belgilari ,klinikasi va birinchi tibbiiy yordam ko’rsatishni.O‘tkir yurak yetishmovchligida qo‘llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha. Pulsni aniqlash va arterial bosimni o’lchash. EKG o‘tkazishda ishtirok etish. Bemorlar holatini kardiomonitorda kuzatish. O’pka shishida birinchi tibbiiy yordam ko’rsatishni. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirishni SSV. buyrug`i asosida.	**6**	**N-2 A-4**	**4**
19	**Shok holatlarida reanimasiya va intensive terapiya**	SHok haqida tushuncha. SHok turlari. SHok sabablariga ko‘ra klinik manzarasi. SHok holatidagi bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari: qon bosimi, puls, nafas olish tezligini o‘lchashni; SHokda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam tadbirlarini o‘tkazishni;	**6**	**N-2 A-4**	**4**
20	**Koma holatlarida reanimasiya va intensive terapiya**	Koma haqida tushuncha. Turlari koma holatlari, sabablariga ko‘ra klinik manzarasi. Turli komalarni laborator diagnostikasi.Komada birinchi yordam ko‘rsatish.Gemodinamik kuzatuv o‘tkazish va qayd etish. Koma holatlarida intensiv terapiya o‘tkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirishni SSV. buyrug`i asosida.	**6**	**N-2 A-4**	**4**
21	**O‘tkir zaharlanish, cho‘kish, bo‘g‘ilish va**	Zaharlanish haqida tushuncha. O‘tkir zaharlanish sabablari va turlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, detoksikatsiya. Cho‘kish,	**6**	**N-2 A-4**	**8**

	boshqa shoshilinch holatlar	bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlarida birinchi tibbiiy yordam ko’rsatishni. Me’dani yuvish:Me’daga og‘iz va burun orqali zond kiritishni; Yuqori nafas yo‘llarini tozalashni; Tozalovchi va sifonli huqnalarni o‘tkazishni. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to‘ldirish. Bemorni parvarishlash. Gospitalizasiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirishni SSV. buyrug`i asosida.			
Jami			**192**	**N-60 A-132**	**96**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nimkmalarini baholash

O‘quv dastur asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nimalar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol - javob test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 25 dekabrdagi PQ-3440-son «2018 — 2022 yillar davrida bolalarda tug‘ma va irsiy kasalliklarni barvaqt aniqlash Davlat dasturi to‘g‘risida»gi qarori 31iyul 2018 g.
2. Bolalar urologiyasi (I.A.Axmedjanov, B.U. Sobirov)- 2003 y
4. Чернов В. Н. Общая хирургия Практические занятия: Учебное пособие для вузов 2005-2010 г.
5. В.К. Гостишев. Общая хирургия 2006 г.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1.Гостищев В.К. Инфекции в хирургии: руководство 2007 г
2. U. O. Oripov. «Umumiy jarrohlik». Toshkent. Ibn Sino. 1994.
3. Бархатова Н.А., Привалов В.А. Сепсис в хирургии Учебное пособие- 2011г.

Internet saytlari

2. http://gps.med.tma.uz/
3. www.medlook.ru
4. www.medbok.ru
5. www.medicum.ru
6. www.ziyonet.uz;
7. www.bilim.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

Anesteziologiya va reanimatsiya asoslari

NA’MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami	**3.06**
Ajratilgan soat	**168**

Toshkent – 2023

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G.K. Razzoqova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi “Xirurgiya”
kafedra yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi direktori

Tashqi taqrizchi

O.M.Ibragimov Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Anesteziologiya va reanimatsiya asoslari**
Ajratilgan soat	168
Mavzular soni	**11**
Dasturning maqsadi	Reanimatsiya asoslari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish(o‘qitish) natijalari	1.Reanimatsiya asoslari fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish; 2.Reanimatsion kasalliklarni xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o‘rganadi. 3.Reanimatsiya va intensiv terapiyani o‘tkazish chora tadbirlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish
Bilimlar-	Anesteziologiya - reanimatologiya bo‘limida sanitar- gigiyenik tartib, aseptika va antiseptika – Ingalatsion narkoz apparatlarini, respiratorlarni, jihozlar va moslamalarni zararsizlantirish – Narkoz va nafas apparatlarini ishlatish qoidalari – Apparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari – Narkoz nazariyasi– Bemorlarni anesteziya va operatsiyaga tayyorlash– Bemorni anesteziyaga bevosita tayyorlash – Operatsiya va anesteziya vaqtida monitoring o‘tkazish – O‘tkir nafas yetishmovchiligida reanimatsiya-Terminal holatlar. O‘tkir yurak-qon tomir yetishmovchilligida reanimatsiya – SHok holatlarida reanimatsiya– Koma holatlarida reanimatsiya - Eklampsiyada reanimatsiya va intensiv terapiya- O‘tkir zaharlanish, suvda cho`kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlarda reanimatsiya- O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarda reanimatsiya va intensiv terapiya
Ko‘nikmalar	-Traxeostomiya.– Konikotomiya– Traxeya intubatsiyasi.– Laringial niqobni qo‘llash– Giperbarik oksigenoterapiya.-Elementar o‘pka – yurak reanimatsiyasi .- Defibrillyatorni ishga tayyorlash– Qo‘ziqorindan zaharlanish.– Psixotrop dorilardan zaharlanish – Ishqorlar bilan zaharlanish.– Elektrdan jarohatlanish– CHo‘kishda shoshilinch yordam.– Endotraxeal va endobronxial umumiy anesteziya.Laparoskopik operatsiyalarda og‘riqsizlantirish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	**“**Hamshiralik ishi ”, «Farmakologiya va retseptura» “Yuqumli kasalliklar ”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

Anesteziologiya va reanimatsiya asoslari
Modulidan SILLABUS

Modulning to'liq nomi			
Modul kodi:	Kredit hajmi: 87.3 semestr JN – 3 kredit.ON – 0 kredit (majburiy). YAN – 0 kredit (majburiy)	Modul o'tilish davri: 4-5-6 semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo'nalishi	50910204 -Feldsher- ishi	2-3 bosqich o'quvchilari	
Modulning davomiyligi	30 hafta nazariy 27 hafta amaliy		
O'quv soatlari hajmi:	Jami soat:	252	
	SHuningdek:		
	ma'ruza	60	
	amaliy mashg'ulot	108	
	mustaqil ta'lim	84	
O'quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o'qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.SH. Amaliymashg'uloto'tkazuvchilarning F.I.SH.		
Mashg'ulot vaqti va joyi	Dars jadvali asosida		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta'lim jarayonining muhim me'yoriy –uslubiy hujjati bo'lib, unda o'quv materiallar ma'ruza, amaliy mashg'ulotlar, modulni o'qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, amaliy ish, mustaqil ish, va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me'yorlariga mosligini ta'minlangan holda qo'llanilishi ko'zda tutiladi. Reanimatsiya moduli bo'lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichlaridan biri xisoblanadi va talabalar tomonidan fanning turli aspektlari, reanimatsiya tadbirlarini talab qiluvchi holatlarning sabablari, kechishi, rivojlanish bosqichlari, birinchi tibbiy yordam, davolash xususiyatlari xamda bemorlarni parvarish kilish, shuningdek reanimatsiya va intensiv terapiyani talab kiladigan turli etiologiyali terminal xolatlardagi shoshilinch yordamni, amaliy ko'nikmalar va nazariy bilimlarni qamrab olgan holda o'rganiladi.		
Prerekvizitlar	Anatomiya, fiziologiya, umumiy gigiena va ekologiya, hamshiralik ishi, pediatriyada xamshiralik ishi, mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, modullari		
Postrekvizitlar	Patologiya , oftalmologiya, akusherlik va ginekologiya, otorinoloringologiya,favqulotda xolatlar tibbiyoti, dietologiya, fizioterapiya va massaj, reabilitatsiya asoslari modullari uchun nazariy zamin bo'lib xizmat qiladi.		
Modulning maqsadi	Reanimatsiya asoslari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o'rganish va taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash.		
Modulning vazifalari	Reanimatsion tadbirlar o'tkazishni talab etadigan va terminal holatga tushgan bemorlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, kasalxonaga transportirovka kilish,davolash va bemorlarni parvarish kilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarni o'rgatish.		

Modul bo'yicha talabalar bilimi, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar	**Talaba tasavvurga ega bo'lishi kerak:** - «Reanimatsiya» modulining maqsadi va vazifalari, Feldsher-akusherning ish faoliyatida modulning tutgan o'rni. -aseptika va antiseptika asoslari, og'riq va og'riqsizlantirish, narkoz xaqida tushuncha, turlari; - terminal xolatdagi bemorga kerakli shoshilinch tibbiy yordam berish xususiyati; -baxtsiz hodisalarda tez yordam ko'rsatish va ularni oldini olishni; **O'quvchi bilishi kerak:** – Reanimatsiya va intensiv terapiya xakida tushuncha – Reanimatsion kasalliklarni xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlari – Intensiv terapiya o'tkazish amaliy ko'nikmalarni o'zlashtirish – Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma'lumot **O'quvchi quyidagi ko'nikmalarga ega bo'lishi lozim:** – Reanimatsiya va intensiv terapiyaga muxtoj bulgan og'ir bemorlarga shoshilinch yordam ko'rsatish – Amaliy muolaja va ko'nikmalarni mustaqil bajarish – Amaliy muolaja va ko'nikmalar trenajer zalda fontomlar yordamida olib borishTurli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash va ularni zararsizlantirish Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17 va 03.72.20. buyrug'i asosida.
Ta'lim berish usullari	Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlar.
Ta'minot	Videoma'ruzalar, amaliy darslarning prezentatsiyalari, videomateriallar, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, adabiyotlar, maruza matnlari to'plami, o'quv qo'llanmalar

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O' qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta' lim
1	**Anesteziologiya va reanimatsiya haqida tushuncha.**	Anesteziologiya va reanimatsiya haqida tushuncha . Anesteziologiya - reanimatologiya bo'limida sanitar-gigiyenik tartib, aseptika va antiseptika. Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya va intensiv terapiya bo'limlarini tarkibi va vazifalari bilan tanishish. Intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarni jismoniy va ruxiy holati. Intensiv kuzatuv apparatlaridan foydalanish holda bemorlarni nazorat qilish. Reanimatsiya va intensiv terapiya bo'limlarini tarkibi. Xujjatlarni yuritish. Reanimatsiya va intensiv terapiya	8	NA 4/4	2

		bo‘limlarni palata va koridor ,tualet va muolaja xonalarini kundalik tozalash va yakuniy tozalashni o’tkazishni. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni buyruqlari asosida.			
2	**Narkoz nazariyasi.**	Narkoz nazariyasi. Ingalyatsion narkoz apparatlarini, respiratorlarni, jihozlar va moslamalarni zararsizlantirish Narkoz va nafas apparatlarini ishlatish qoidalariApparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari. Bemorlarni anesteziya va operasiyaga tayyorlash. Bemorni anesteziyaga bevosita tayyorlash. Operasiya va anesteziya vaqtida monitoring o‘tkazish. Ingalyatsion narkoz apparatlarini, respiratorlarni, jihozlar va moslamalarni zararsizlantirish – Narkoz va nafas apparatlarini ishlatish qoidalariApparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari – Endotraxeal va endobronxial umumiy anesteziyaLaparaskopik operasiyalarda og‘riqsizlantirish Xujjatlarni yuritish. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni buyruqlari asosida.	6	NA 2/4	2
3	**Terminal holatlar.**	Terminal holat sabablarii, bosqichlari(aganalold,terminal pauza,aganal ,klinik va bilogik o’lim) klinik belgilari.Klinik va biologik o’lim belgilari farqlash.Beloglazov belgisi. Bemorlarni qon bosimi, pulsi, nafas olish soni, tana haroratini o‘lchash va ko‘z qorachig`ining yorug`likga reaktsiyasini aniqlash Havo o‘tkazgichlardan foydalanish.	10	NA 2\8	8
4	**Elementar o`pka – yurak reanimatsiyasini o`tkazish**	Bemorni elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Yurakni massaji тurlari va ko’rsatmalari:To’g’ri va bilvosita. Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi o‘tkazishni yangi prinsiplari. Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi o‘tkazishni metodologiyasi va ketma-ketligini o‘zlashtirish. Yuqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligini ta`minlash turlarini. O‘pkaga sun`iy nafas berish usullari. Yurakni massaj **q**ilishdagi xatoliklar va ularni oldini olish.Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi samoradorligini aniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya	10	N-2 A-8	6

		qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni buyruqlari asosida.			
5	**O‘tkir nafas yetishmovchiligida reaniamatsiya va intensiv terapiya**	Nafas azolari tizimi anotomiyasi va fiziologiyasi. O‘tkir nafas yetishmovchligi haqida tushuncha. O‘tkir nafas yetishmovchligi sabablari klinikasi .Patologik nafas turlari.Gipoksiya giperkapniya bradipnoe taxipnoe holatlarida intensiv terapiya. Traxeostomiya, konikotomiya. Oksigenoterapiya. O‘pkaga sun’iy nafas berish apparatlari. Nafas olish soni sanash.Mazkur mashg‘ulot klinika oldi amaliyot xonasida o‘tkazilishi maqsadga muvofiq. Sun’iy nafas oldiruvchi meditsina ashyolari va ularni tayyorlab, mulyajda qo‘llash. Kekirdak intubatsiyasiga ko‘rsatma va intubatsiya uchun asboblar to‘plamini tayyorlash. Sun’iy nafas berish apparatlarini ishchi holatiga keltirish, germetikligini tekshirish. Ishlatilgan asboblarni yuvish va sterillashga tayyorlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSV buyrug`i asosida.	20	NA 8/12	12
6	**O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi**.	Yurak qon -tomir tizimi anotomiyasi va fiziologiyasi .O‘tkir va surunkali yurak yetishmovchligi sabablar, klinik formalari va belgilari. O’tkir o’ng qorincha yetishmovchiligi. Arterial gipertoniya, gipertonik krizlar, miokard infarkti, stenokardiya, o’tkir miokardit, og’ir aritmiyalar (qorincha fibrillyatsiyasi, paroksizmal taxikardiya, Aritmiyalar. O‘tkir yurak yetishmovchligida kompensatsiya va dekompensatsiya bosqichlari. O’pka shishi Defibrillyatsiya haqida tushuncha. Defibrlyatorni qo’llash prinsipi va ko’rsatmalari. Defibrillyatorni ishga tayyorlash. Mavzu bo‘yicha bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Pulsni aniqlash va arterial bosimni o’lchash. EKG o‘tkazishda ishtirok etish. Yurakni eshitish nuqtalari.Bemorlar holatini kardiomonitorda kuzatish. O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya choralari. Yurak to‘xtaganda reanimatsiya. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SSVni. buyrug`i asosida.	20	NA 8/12	10

7	**SHok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya**	SHok haqida tushuncha. SHok turlari. SHok sabablariga koʻra klinik manzarasi. Turli etiologiyali shoklarda (anafilaktik shok, kardiogen shok ,travmatik shok,gipovolemik,septik va infeksion – toksik shoklar,kuyish shoki,gemoragik , Gemotransfuzion shok,sitratli shok ,pirogen shok, kechiktirib boʻlmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. SHok holatidagi bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. qon bosimi, puls, nafas olish tezligini oʻlchashni; SHokda kechiktirib boʻlmaydigan yordam tadbirlarini oʻtkazishni; Gemodinamik varaqani toʻldirishni.	18	NA 6/12	10
8	**Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya**	Koma haqida tushuncha. Turlari koma holatlarida (giperglikemik koma ,gipogligemik koma, jigar komasi va uremik komalar,meningeal koma,toksik koma,epileptik koma,alkogol komasi,). sabablariga koʻra klinik manzarasi. Birlamchi va ikkilamchi komalar. Koma bosqichlari. Turli komalarni laborator diagnostikasi. Ularda kechiktirib boʻlmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Koma holatiga tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlariKomada kechiktirib boʻlmaydigan yordam tadbirlarini oʻtkazishni; Koma holatidagi bemorlarni namoyish etish. Gemodinamik kuzatuv oʻtkazish va qayd etish. Koma holatlarida intensiv terapiya oʻtkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash. Glazgo shkalasi bilan komatoz holatni aniqlash.	22	NA 6/16	10
9	**Oʻtkir zaharlanish, choʻkish, boʻgʻilish va boshqa shoshilinch holatlar.**	Zaharlanish haqida tushuncha. Oʻtkir ekzogen zaharlanish sabablari va turlari. Zaharlanishning oʻtkir va surunkali turlari. Oʻtkir zaharlanish tasodifiy va qasddan boʻlishi. Kasbkorga aloqador zaharlanishlar .Kislota va ishqorladan, ovqatdan zaharlanishlar . Dorilardan,alkogoldan va is gazidan zaharlanishlar ; Zaharlanish natijasida organizmda kelib chiqadigan patologik holatlar. Choʻkish, boʻgʻilish va zaharlanishlarda kechiktirib boʻlmaydigan yordam va reanimatsiya tadbirlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, detoksikatsiya.	22	NA 6/16	10

		Zaharni organizmdan zudlik bilan chiqarish usullarini o‘rganish va mashq qilish. Me’dani yuvish. Me’daga og‘iz va burun orqali zond kiritishni; Yuqori nafas yo‘llarini tozalashni; Tozalovchi va sifonli huqnalarni o‘tkazishni. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to‘ldirish. Bemorni parvarishlash. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirishni SSV. buyrug`i asosida.			
10	**Eklampsiyada reanimatsiya va intensiv terapiya**	Eklampsiya oldi holati va eklampsiya haqida tushuncha.Eklampsiya sabablari , belgilari va diagnostikasi Eklampsiya asoratlari ; O‘pka shishi va miyaga qon quyilishida reanimatsiya va intensiv terapiya o‘tkazish. . Gemodinamik varaqasini to‘ldirish. Bemorni parvarishlash.	8	N-4 A-4	2
11	**O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarda reanimatsiya va intensiv terapiya**	O‘ta xavfli yuqumlikasalliklarni turlari : vabo, o’lat, Korona virus (COVID-19) ,Sariq isitma, gemorragik isitmalar — Lass, Marburg, Ebola, G’arbiy Nil isitmasi, Kuydirgi. O’XI`ning xarakterli jihatlari**:** 1.To’satdan paydo bo’lishi, tezda va keng miqyosda tarqalib ketishi; 2.Og’ir kechishi va o’lim bilan yakunlanish ehtimoli yuqoriligi. O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarni turlari,yuqish yo‘llari, belgilari, diagnostika va davolash.Epidemiya va pandemiya tushunchalari. Vaksinatsiyalar. O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarni laborator va funksional tekshirish turlari.O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarni profilaktikasi. Bakterialogik tekshiruvlarga material yig‘ish. Regidratatsiya o‘tkazish.Burundan surtma olish algoritmi. Pulsoksimetr ishlash prinsipi.Saturatsiyani aniqlash. O`lat, vabo va koronavirus (COVID-19)kasalliklarida reanimatsiya va intensiv terapiya o‘tkazish. 058 formani to`ldirish. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirish SSVni. buyrug`i asosida. Gemodinamik varaqani to‘ldirish. Bemorni parvarishlash.	24	N-12 A-12	12
Jami:			**168**	**60\108**	**84**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etilgan adabiyotlar ro‘yxati:

Asosiy adabiyotlar:

1. Hamraev A.J., Alimov A.V., A’zamxo‘jaev T.S. “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari”. Toshkent, “Zar qalam” nashriyoti, 2005 yil.
2. Ziyayeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. “Jarrohlikda hamshiralik ishi» O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.
3. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. “Reanimatsiya asoslari” Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2005 yil.

Internet manbalari:

1.www.medlook.ru
4. www.medbok.ru
5. www.medicum.ru
6. www.medtext.ru
7. www.medkniga.ru
8. www.cardioline.ru
9. www:http://buks.ru/book;
10.www.ziyonet.uz;

11.www.lex.uz;

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204-Feldsherlik ishi kasbi bo’yicha Akusherlik va ginekologiya

NAMUNAVIY O’QUV DASTURI

Kvalifikatsiya(lar) nomi:	**Feldsher**
O’quv rejadagi tartib raqami:	**3.07**
Ajratilgan soat:	**144**

Toshkent 2023

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

X.B.Toshtemirova Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o’qituvchisi

G.U.Bekjonova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o’qituvchisi

Taqrizchilar:

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Sh.R.Mehmonqulova Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi DKTIBO`

1. O’quv dasturiga qo’yiladigan talablar

O’quv dasturining nomi	**Akusherlik va ginekologiya**
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	21
Dasturning maqsadi	- O‘zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalarida ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash. - Tug‘ruq majmualarida septik kasalliklarning oldini olish haqida bilimlarni shakllantirish - Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Xayz sikli mavzusida bilmlarni shakllantirish - Homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi. Homiladorlarni parvarish qilish bilim va ko’nikmalarini shakllantrish. - Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch - yordam ko‘rsatish - Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsherning vazifalari. - Bola tashlash, chala tug‘ish, muddatidan o‘tgan homiladorlikda yordam ko’rsatishni o’rgatish - Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami. - Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsherning vazifalari - Homilaning noto‘g‘ri vaziyatlari. Tor chanoqlar. Akusherlik shikastlarida yordam ko’rsatish - Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi. Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish. - Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasi bilim va ko’nikmalarini shakllantirishYangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi bilim va ko’nikmalarini shakllantirish - Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari ko’nikmalarn shakllantirish. - Ginekologik kasalliklar va bu kasalliklarda ayolni parvarish qilish - Reproduktiv yoshdagi ayollarda qo‘llaniladigan - zamonaviy kontraseptiv vositalar haqida bilimlarni shakllantrish
O’zlashtirish (o’qitish) natijalari	-Akusherlik fani homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari va muammolarini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rgatish; - Homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari haqida bilimlarini shakllantirish; -Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik, homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari. - Akusherlik shikastlarida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordamni -YAngi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish; -Fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog‘liklikka o‘rgatish.
Bilim	- O‘zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik - yordam ko‘rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi.

	- Tug‘ruq majmualarida septik kasalliklarning oldini olish - Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiyasi va fiziologiyasi. - Xayz sikli - Homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi. - Homiladorlarni parvarish qilish. - Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch - yordam ko‘rsatish. - Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni - parvarish qilishda feldsherning vazifalari. - Bola tashlash, chala tug‘ish, muddatidan o‘tgan - homiladorlik. - Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida - feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami. - Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni - boshqarishda feldsherning vazifalari - Homilaning noto‘g‘ri vaziyatlari. Tor chanoqlar. - Akusherlik shikastlari. - Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi. - Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish. - Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasi. - Yangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi. - Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari. - Hayz ko‘rish faoliyatining buzilishi - Ayol jinsiy a’zolarining yallig‘lanish kasalliklari. - Ayol jinsiy a’zolarining o‘sma kasalliklari - Ginekologiyada o‘tkir qorin sindromi. - Tug‘ish yoshidagi ayollarni sog‘lig`ini muhofaza qilish. - Kontrasepsiyaning zamonaviy usullari. - Reproduktiv yoshdagi ayollarda qo‘llaniladigan - zamonaviy kontraseptiv vositalar
Ko’nikma	-Ishlatiladigan asbob anjomlarni zararsizlantirishni -dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo’llashni -biksga asbob anjomlarni joylash va sterillashni -tashqi jinsiy a’zolarni ko’zdan kechirishni -qn ko’zgulari yordamida va bimanual tekshirshga bemorni tayyorlashni Katta chanoqning tashqi o‘lchamlarini o‘lchash(diagonal konyugata, chin konyugata). - Solovyev indeksini o‘lchash. - Homilador ayolni antropometrik va instrumental tekshirish. - Homiladorlik muddatlarini aniqlash. – Homilaning bachadondagi holati va homila yurak urishini eshitish va baholash - Normal tug‘ruqni qabul qilish. Yo‘ldoshni ko‘zdan kechirish. - Yo‘qotilgan qon miqdorini hisoblash. - Hamkorlik tug‘riqlari. - Yangi tug‘ilgan chaqaloqni parvarish qilish. -Yangi tug‘ilgan chaqaloq antropometriyasi. - Yangi tug‘ilgan chaqaloqni ko‘krak suti bilan ovqatlantirish. - Apgar shkalasi bo‘yicha yangi tug‘ilgan chaqaloqning holatini baholash. Tuqqan ayolni parvarish qilish. - Quyidagi holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish homiladorlik va tug‘ruq vaqtida qon ketishida.

	- Preeklampsiyada. - Eklampsiya xurujida. - O‘smir yoshdagi qizlarda jinsiy yetilish belgilarini aniqlash va ularni sog‘lomlashtirish maqsadida dispanser ko‘rigidan o‘tkazish. - Ginekologiyada o‘tkir qorin sindromida. - Zamonaviy kontrasepsiya usullari, ulardan foydalanish bo‘yicha ayollarga maslahat berish. - Tug‘ish yoshidagi ayollarni sog‘lomlashtirishda faol qatnashish. - Gospitalizasiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni
O’quv rejaga muvofiq o’zaro bog’liq bo’lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi Pediatriya Terapiya Jarrohlik Reanimatsiya Ginekologiya va reproduktiv salomatlik
O’qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg’ulotlar MX maxsus xonalardagi mashg’ulot
Dasturga qo’yilgan talab	Majburiy
O’qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O’quvchilarning bilim va ko’nikmalarini baholash	Yozma, og’zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to’liq nomi	**Akusherlik**		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 87.4-semestr -2,5 kredit.JN - 2,5 kredit ON - 0 kredit (majburiy) YaN - 0 kredit (majburiy) 5-semestr -2,5 kredit JN - 2,5 kredit.ON - 0 kredit (majburiy) YaN - 0 kredit (majburiy)	Modul o’tilish davri: 4-5-6 semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo’nalishi	50910204-Feldsher ishi	2-3 bosqich o’quvchilari	
Modulning davomiyligi	18 hafta		
O’quv soatlari hajmi:	Jami soat:	216	
	SHuningdek:		
	Ma’ruza	48	

	Amaliy mashg’ulot	96
	Mustaqil ta’lim	72
O’quv modulining statusi	Klinik modullar bloki	
Ta’lim muassasasi nomi, manzili		
Kafedra nomi		
Mazkur kursning o’qituvchilari haqida ma’lumot		
Mashg’ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Akusherlik moduli bo’lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan fanining turli aspektlari rivojlanish bosqichlarini, amaliy ko’nikmalar va nazariy bilimlarni qamrab olgan holda bo’lg’usi felьdsher-akusherlarda so’zlashuv madaniyatini to’liq egallash, klinik fikrlash va uni bayon eta olish, kasallik hamda uning belgilarini so’z orqali va yozma tarzda asoslab berish moduli bo’lib hisoblanadi.	
Prerekvizitlar	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya, Valeologiya modullar nazariy zamin bulib xizmat qiladi.	
Postrekvizitlar	Terapiya, Pediatriya, Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat, Hamshiralik ishi, Xirurgiya, Reanimatsiya, Teri va tanosil kasalliklari, Tez tibbiy yordam klinik modullar uchun nazariy zamin bo’lib xizmat qiladi.	
Modulning maqsadi	- Qishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida va tug’ruq majmualarida ishlay oladigan yuqori malakali felьdsher-akusherlarni tayyorlash; - homilador, tug’uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishi borasidagi bilimlarni shakllantirish; - homilador, tug’uvchi va tuqqan ayollar kasalliklarida hamda patologik holatlarida yordam ko’rsatish; - hamshiralik parvarishi haqida tushuntirish; - aholi o’rtasida sog’lom turmush tarzini targ’ib qilish haqidagi bilimlarini shakllantirish.	
Modulning vazifalari	- Homilador, tug’uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishiga oid muammolarini o’z vaqtida aniqlashni o’rgatish; - homilador, tug’uvchi va tuqqan ayollar kasalliklarida hamda patologik holatlarida yordam ko’rsatish; - bemorlar parvarishini amalga oshirishni o’rgatish; - aholi o’rtasida sog’lom turmush tarzini targ’ib qilish haqidagi bilimlarini o’rgatish; -yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo’yicha bilim, malaka, ko’nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish; -fanni boshqa tibbiyot fanlari uzviy bog’liklikka o’rgatish.	
Modul bo’yicha o’kuvchilar bilimi, ko’nikma va malakalariga qo’yiladigan talablar	-Akusherlik moduli to’g’risida tushunchani; -onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlarini; -akusherlik yordam ko’rsatish muassasalarida felьdsher-akusherning tutgan o’rni, vazifalari, ma’naviy qiyofasini; -epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartiblarni; -ayolning tashqi va ichki jinsiy a’zolari tuzilishi va vazifalarini; -ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlarini;	

	-xomiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasini; -xomiladorlik davrida hamshiralik parvarishini; -patologik homiladorlikda hamshiralik parvarishini; -ekstragenital kasalliklarida xamshiralik parvarishini; -tug'ruqda felьdsher-akusherning vazifalari va parvarishini; -chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida hamshiralik parvarishini ***biladilar;*** - ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirishni; -dezinfektsiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo'llashni; -biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillashni; -tashqi jinsiy a'zolarni ko'zdan kechirishni; -qin ko'zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni; -chanoqning tashqi o'lchamlarini o'lchashni; -tashqi akusherlik amallarini o'tkazishni; -homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo'lgan homiladorlarni aniqlashni; -ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilishni; -ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berishni-tug'ruqda tuguvchi ayolni parvarish kilish -chilla davrida va chilla davrini patologik kechishida ayolni parvarishi bo'yicha ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Ta'lim berish usullari	Nazariy, amaliy mashg'ulotlar, mustakil ish.
Ta'minot	Videofilьmlar, mulьtimediyali va o'qituvchi kompьyuter dasturlardan, o'qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo'yicha nazariy bilimlarni so'rashdan foydalaniladi; Individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O' qitishning tashkiliy	Mustakil ta' lim
1	**O'zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi. Tug'ruq majmualarida septik kasalliklarning oldini olish**	Akusherlik va ginekologiya fani haqida tushuncha. Tez yordamni ishini tashkil qilish boy'icha qaror va buyruqlari. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi tarkibi, xususiyatlari. Aseptika va antiseptika haqida tushuncha. Epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartiblar haqida ma`lumot oladilar. Tibbiyotga oid buyruqlar O`zb Res SSV 18.03.2017 № 112 sonli buyrug`i, SanPin 10.01.2017 yildagi № 344217 sonli buyrug`i va PQ 28.01.2022 yil 60 sonli farmonlari bilan tanishtirib borish Qo'lni yuvish (zararsizlantirish). Ishlatiladigan asbob-anjomlarni	4	N 2 A 2	2

		zararsizlantirishni amalga oshiradilar. Bog‘lov materiallarini tayyorlashni o‘rganadilar.Dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo‘llash. Biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillashni amalga oshiradilar.			
2	**Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiya va fiziologiyasi. Hayz sikli**	Ayolning tashqi va ichki jinsiy a’zolari tuzilishi va vazifalari haqida ma`lumot oladilar. Qinning tozalik darajalari. Hayz sikli Ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari haqida malumot oladilar. O‘quvchilar bemorlardan anamnez yig‘adilar, o‘qituvchi nazoratida bemorlarni umumiy tekshirishda ishtirok etadilar, ko‘rikka kelgan ayollarni tekshirish jarayoni o‘tkazilayotgan vaqtda kuzatib turadilar. Ishlatilgan asbob anjomlarni zararsizlantirishda yordam beradilar. Chanoqning tashqi o‘lchamlarini o‘lchaydilar. Tashqi jinsiy a’zolarni ko‘zdan kechirishni o`rganadilar. Qin ko‘zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni o`rganadilar.	6	N 2 A 4	4
3	**Homiladorlik fiziologiya va diagnostikasi. Homiladorlarni parvarish qilish**	Urug‘lanish va payvandlanish. Ayol organizmida homiladorlik tufayli ro‘y beradigan fiziologik o‘zgarishlar. Tashqi muhit zararli omillarining embrion va homilaga ta’siri, homila rivojlanishidagi kritik davrlari haqida malumot oladilar. Homilador va tuqqan ayol shaxsiy varaqasining pasport qismini to‘ldirish. Almashuv varaqasining pasport qismini to‘ldirish. Patronaj varaqasini to‘ldirish. Homiladorlarni erta dispanser kuzatuviga olishni (homiladorlikning 12chi haftasigacha) va uyda patronaj nazoratini muntazamligini ta’minlash. Homilador ayollarni tana vaznini va bo‘yini o‘lchashni o‘rganadilar. Tashqi akusherlik amallarini o‘tkazish.	12	N 4 A 8	4
4	**Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsherning vazifalari.**	Tug‘ruq, tug‘ruq xabarchilari, tug‘ruq davrlari va tug‘ruqning haydovchi kuchlari haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Tug‘ruqning I davrini klinik kechishi va uni boshqarish, tug‘ruqni og‘riqsizlantirish, SSVning amaldagi buyruqlarning qo‘llanilishi, hamkorlikdagi tug‘ruqning afzalligini o‘rganadilar. Tug‘ruqning II davri kechishini va III davrini faol olib borishni ahamiyatini o‘rganadilar Tug‘ruq biomexanizmi haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Tug‘ruqning kechishida feldsherning vazifalari,chaqaloqni birlamchi artib-	12	N 4 A 8	4

		tozalashni o‘tkazish, Apgar shkalasi bo‘yicha baholash, issiqlik zanjirini qo‘llashning mohiyatini o‘rganadilar. Tug‘ruq majmuasida o‘quvchilar homilador va tug‘uvchi ayolni qabul qilishni, tug‘ruq tarixining pasport qismini to‘ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o‘rganadilar. O‘quvchilar tug‘ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o‘lchashadi, pulsni sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko‘rishadi va tug‘ruq faoliyatiga baho beradilar. Tug‘ruqning ikkinchi davrida tug‘ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. Tug‘ruq biomexanizmini fantomda bajarib o‘rganishadi. Yangi tug‘ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo‘yicha baholashni o‘rganadilar. O‘quvchilar tug‘ruqning uchinchi davrida AQB o‘lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashdava tug‘ruqning III davrini faol olib borishda, tug‘ilgan plansentaning butunligini tekshirishda, tug‘ruqda yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. Tug‘ruqda yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.			
5	**CHilla davri fiziologiyasi va patologiyasi.**	Chilla davri haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Chilla davrida jinsiy a’zolardagi o‘zgarishlar, bachadon involyusiyasi, loxiya va uning turlarini, tuqqan ayolni kuzatish va parvarishlashni o‘rganadilar. Kasalxona ichidagi septik kasalliklarning tarqalishi va ularning oldini olish,mastit bilan kasallangan ayollarni parvarishlash, xonalarni joriy tozalash va uning ahamiyati. Kasallangan ayollarni davolash va parvarishlashni o‘rganadilarMashg‘ulot tug‘ruqdan keyingi bo‘limda o‘tkaziladi: O‘quvchilar chilla davri bo‘limi, palatalarning tartib-qoidalari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko‘krakni ketma ket tutishni ahamiyati to‘g‘risida suhbatlar o‘tkazishadi. Shifokor tomonidan o‘tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko‘rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko‘rikdan o‘tkazishadi, shifokor ko‘rsatmasini bo‘lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog‘ib olishni o‘rganishadi.	6	N 2 A 4	4

		Ko‘krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o‘tkazishda ishtirok etishadi			
6	**Yangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi.**	Chaqaloqlik davri to‘g‘risidagi tushuncha, tug‘ruqdan so‘ng dastlabki ikki soat ichida ko‘krak bilan boqish va uning ahamiyati, YUNISEF tomonidan berilgan tavsiyalarni o‘rganadilar. Chaqaloqlarni emlash va uning ahamiyati, “Xavfsiz immunizatsiya” (YUNISEF). Faqat ona suti bilan boqish, chaqaloqning rivojlanishi va o‘sishidagi o‘rnini o‘rganadilar. Chaqaloqlik davri kasalliklari to‘g‘risidagi tushuncha, turlari, klinik kechishi, davolash va profilaktikasi haqidagi tushunchaga ega bo‘ladilar. Amaliy mashg‘ulot ona va bola birga yotadigan palatalarda, ularni parvarishlash, oziqlantirish, emlash jarayonlarida qatnashish, hamshiraga yordamlashish, tug‘ruq blokida esa chaqaloqlarni birlamchi artib tozalash, onadan ajratish, qindikni ikkilamchi kesib bog‘lash, ko‘zga, qiz bolalarda jinsiy a’zolarga gonoblennoriyaning oldini olish maqsadida 1% li tetratsiklin (eritromitsin) mazini surtish jarayonlarida hamda ularning vazni, tana o‘lchamlarini o‘lchash, hujjatlashtirishda qatnashadilar. Turli xil shikastlar bilan tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishda qatnashadilar.	6	N 2 A 4	2
7	**Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch yordam ko‘rsatish.**	Homiladorlik patologiyasining asosiy turlari. Homiladorlarni qusishini darajalari haqida ma`lumot oladilar. Homiladorlarni qusishi kelib chiqish sabablari, klinikasi va darajalari. Gipertenziv sindromining tasnifi, klinik belgilari, davolash xususiyatlari va profilaktik chora-tadbirlari, gipertenziv sindrom rivojlanishiga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlarni aniqlash, yengil eklampsiya va og‘ir eklampsiya belgilari, ularni aniqlash tushunchasiga ega bo‘ladilar. Homiladorligi patologik kechishi bo‘yicha xavfi yuqori guruhlarni aniqlashni urganadilar. Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo‘lgan homiladorlarni aniqlashni urganadilar. Dispanser nazoratida bo‘lgan homiladorlar hujjatlarini olib borish. Xomilador ayolga xavfli belgilar paydo bo‘lganda shifokorga murojjat etishni o‘rgatishni o`rgatadilar. Homiladorlar qusishining og‘ir turida yordam berish. Gemodinamik varaqani to‘lg‘azish.	10	N 2 A 8	4

		Yashirin shish belgilarini aniqlashni o'rganadilar. Xomilador ayollarni tana vaznini, arterial bosimini o'lchashni o`rganadilar. O'quvchilar bo'limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida siydikdagi oqsilni aniqlaydilar, homila yuragini eshitishadi. Eklampsiya hurujida shifokorgacha 1 yordam berish. Preeklampsiya va eklampsiyada shoshilinch yordam ko'rsatishni o'zlashtiradilar. sutkalik diurezni aniqlashni; homiladorlik gipertenziyasi aniqlangan ayollarni saralashda ishtirok etadilar. Siydik qopini kateterizatsiya qilishni o'rganadillar. Teri orasiga, mushak orasiga va vena ichiga dori moddalarini yuborishni o'rganadilar.			
8	**Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsherning vazifalari.**	Turli xil ekstragenital kasalliklari bor ayollarda homiladorlik va tug'ruqning o'tishi xususiyatlari haqida malumot oladilar. Yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Endokrin kasalliklarda homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Anemiya kasalligida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarda homiladorlikning va tug'ruqning kechishi. Rezus-kelishmovchilik va gemolitik kasallik tushuncha xosil qiladilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish. BTSYO muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko'rsatish((YUNISEF). O'qituvchi o'quvchilarga bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini va ahamiyatini uqtiradi. SSVning amaldagi buyruqlarning qo'llanilishi bilan tanishtiradi. Ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berishni o'rganadilar. Infeksion va havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish. Siydikni turli xil sinamalarga yig'ishni o'rganadilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilishni; tomchilab dori yuborish uchun sistemani tayyorlashni; qondagi qand miqdorini aniqlash uchun qon olishni o'rganadilar; Dori vositalarini parenteral yo'l bilan yuborish. Homila gipoksiyasi profilaktikasini o'tkazishni o'rganadilar. Homilador ayollarga namlangan kislorod	6	N 2 A 4	4

		berish. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlar ayollarni kuzatish, davolash va reabilitatsiya davrida parvarish yo‘l-yo‘rig‘i bilan tanishadilar va bu ishlarda faol qatnashadilar, vaziyatli-jumboqli masalalar yechadilar.			
9	**Bola tashlash, chala tug‘ish va muddatidan o‘tgan homiladorlik**	Bola tashlash (abort), bosqichlari, shoshilinch yordam ko‘rsatish haqida tushuncha. Chala tug‘ish. Perinatal o‘limning oldini olish. Muddatidan o‘tgan homiladorlik va kechikkan tug‘ruq haqidagi tushunchaga ega bo‘ladilar. Bola tashlashda shoshilinch yordam ko‘rsatishni, bola tashlashda yordam ko‘rsatish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni, chala va kechikib tug‘ilgan bolalarni parvarishlashni, muddatidan o‘tgan homiladorlikni olib borish taktikasini o‘zlashtiradilar. Kyuvezni ishlatish qoidalarini o‘rganadilar	6	N 2 A 4	4
10	**Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami ko‘rsatish.**	Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko‘chishi, yo‘ldoshning oldinda joylashuvi haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Tug‘ruqni boshqarish, kuzatiladigan asoratlarda olib boriladigan taktikasi, homiladorlik va tug‘ruqni boshqarishda shoshilinch yordam ko‘rsatishda feldsherning vazifalarini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar homilador va tug‘uvchi ayollarni tekshirishda qatnashadilar. Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko‘chishida qo‘llaniladigan taktikasi va feldsherning vazifalari. Yo‘ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko‘chishi asorati bilan kechgan tug‘ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Pulsni sanaydilar va baholaydilar. Arterial bosimni o‘lchashni, yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashni, qon to‘xtatuvchi va qon o‘rnini bosuvchi dori moddalarini yuborishni o‘zlashtiradilar.	6	N 2 A 4	4
11	**Akusherlik shikastlari.**	-Akusherlik shikastlari (oraliq, qin, bachadon bo‘yni jarohatlari) haqida tushunchasiga ega bo‘ladilar. -Bachadon yorilishi, tasnifini, klinikasini, oldini olishni,akusherlik operatsiyalari haqida tushunchani. -Chot va qinning yirtilishi. Chotdagi choklarni parvarishlash. Bachadon bo‘ynining tug‘ruq paytida jarohatlanishi. Bachadon yorilishi. Tez tibbiy yordam ko‘rsatish, tug‘ruq	6	N 2 A 4	2

		paytidagi profilaktik chora-tadbirlar. O‘quvchilar tug‘ruq yo‘llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo‘lgan tug‘ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni yechadilar. -O‘quvchilar tug‘ruq bo‘limida tuqqan ayollarning bachadon bo‘ynini va qin devorlarini asbob-anjomlar yordamida ko‘zdan kechirishda, chot sohasiga chok qo‘yishda katnashadilar. -Shoshilinch operatsiyalarga bemorlarni tayyorlashni va operatsiyadan keyin bemorlarni parvarishlashni. o‘zlashtiradilar.			
12	**Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi**	Tug‘ruqning III davri va chilla davri patologiyasi, ilk chilla davri patologiyasi va Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to‘htagandan so‘ng o‘tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralari haqida tushunchasiga ega bo‘ladilar. Bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish, yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlash, qovuqni kateterizatsiya qilish kabi muolaja texnikasini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar mavzu bo‘yicha tug‘ruq tarixini tahlil qiladilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug‘ullanishadi.	6	N 2 A 4	2
13	**Homilaning noto‘g‘ri vaziyati**	Homilaning noto‘g‘ri holatida joylashuvi. Homiladorlik va tug‘ruqni boshqarish. O‘tib ketgan ko‘ndalang holati. Homiladorlikning o‘tish xususiyatlari. Tug‘ruqni boshqarish rejasini tuzish. Homila chanog‘ining oldinda yotishi tushunchasiga ega bo‘ladilar. Homila chanog‘ining oldinda yotishida kelib chiqadigan asoratlar va ularni oldini olishni o‘zlashtiradilar. Dastlab o‘quvchilar homila holatini to‘g‘rilash uchun maxsus jismoniy mashqlar qoidalarini o‘rganadilar. Keyinchalik tug‘ruq majmuaida homilasi ko‘ndalang yoki qiyshiq joylashgan ayollarni ko‘zdan kechirishadi. O‘quvchilar tashqi akusherlik tekshiruvlarini o‘tkazib, homilani noto‘g‘ri vaziyatini aniqlaydilar.	4	N 2 A 2	2
14	**Tor chanoqlar**	Chanoq nuqsonlari tushunchasi. Tor chanoqning kelib chiqish sabablari. Tor chanoqlarning tasnifi tushunchasiga ega bo‘ladilar. Tor chanoqli homiladorlarda homiladorlik va tug‘ruqni o‘tishini o‘zlashtiradilar. Akusherlik majmuasida	4	N 2 A 2	4

		tug‘uvchi ayollarning va homiladorlarning chanoqlarini o‘lchab, ularni baholaydilar. Vasten va Sangemeyster belgilarini aniqlashni o‘rganadilar.			
15	**Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish**	Qon ketishiga qarshi tadbirlarni qo‘llashning ketma ketligi, gemorragik shok holati sabablari, unda yordam berish yo‘l – yo‘rig‘i, gipo- va atonik qon ketishiga qarshi chora tadbirlar, gemorragik shok (terminal) holati tushunchasiga ega bo‘ladilar. Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to‘htagandan so‘ng o‘tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralarini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish bachadonni qisqartiruvchi dori vositalarni yuborish kabi muolaja texnikasini o‘zlashtiradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug‘ullanishadi.	6	N 2 A 4	4
16	**Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari.**	“Ginekologiya” fani haqida tushuncha. Ginekologiya bo‘limining tarkibi, hujjatlari, ishining tashkil qilinishi xaqida malumot oladilar. Ginekologik bemorlarni asosiy va qo‘shimcha tekshirish usullarini xaqida malumot oladilar. Ginekologiya bo‘limiga kelganlarning kasallik tarixi varaqasining pasport qismini to‘ldirishni, qabul qilingan bemorni sanitariya tozalovidan o‘tkazishni o‘rganadilar. Bemorlarga yo‘llanmalar yozib berishni,ginekologik bemorlarni qo‘shimcha tekshirish usullariga tayyorlashni o‘rganadilar. Asboblarni sterillashga tayyorlashni amalga oshiradilar. Ikki qo‘llab tekshirish, qin ko‘zgulari orqali qin va bachadon bo‘ynini tekshirishni o‘rganadilar. O‘quvchilar ginekologik bemorlarni parvarishlashda ishtirok etadilar.	6	N 2 A4	4
17	**Hayz faoliyatining buzilishi.**	Hayz faoliyati buzilishining tasnifi.Funksional-diagnostika testlari haqida tushunchaoladilar. Hayz faoliyati buzilishida shoshilinch yordam ko‘rsatish xaqida malumot oladilar.Hayzning og‘riqli bo‘lishi, sabablari, klinikasi, profilaktikasi. Shaxsiy gigienaga rioya qilish va sog‘lom turmush tarzining ahamiyatini o‘rgatishda hamshiraning vazifalari xaqida malumot oladilar.Bazal haroratni o‘lchashni o‘rganadilar.Ko‘z qorachig‘i simptomini aniqlashni o‘rganadilar.«Qirq bo‘g‘in» simptomini aniqlashni o‘rganadilar.	6	N 2 A 4	2

18	**Ayollar jinsiy a’zolarining yallig‘lanish kasalliklari**	Jinsiy a’zolarning yallig‘lanish kasalliklarining tasnifi. Kasallik qo‘zg‘atuvchilari va ularning tarqalish yo‘llari.Jinsiy a’zolarning yallig‘lanish kasalliklari klinik kechishi, davosi va oldini olish xaqida malumot oladilar. Jinsiy yo‘l bilan yuquvchi kasalliklarning qo‘zg‘atuvchilari va ularning tarqalish yo‘llari, klinikasi va diagnostikasi xaqida malumot oladilar. Infeksiyalanish havfi yuqori bo‘lgan guruhlarni aniqlash, kasalliklar profilaktikasi xaqida malumot oladilar. OITS–orttirilgan immun tanqisligi sindromini yuqish yo‘llari, kasallikning asosiy klinik belgilarini, oldini olish chora-tadbirlari xaqida malumot oladilar. Homilador ayollarda oivni erta aniqlashni,oiv infeksiyali onalar va ularning bolalariga tibbiy yordam ko‘rsatish tadbirlari xakida malumot oladilar.Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni o‘rganadilar. Qin vannachalarini o‘tkazishni o‘rganadilar. Qinni chayishni o‘rganadilar. Qinga malhamli tamponlarni qo‘yishni o‘rganadilar. Aholi orasida JAYuK oldini olish bo‘yicha sanitar-targ‘ibot ishlarini o‘tkazishni o‘rganadilar. Zaxm va so‘zak kasalligi aniqlangan bemorlar haqida teri-tanosil dispanseriga xabarnoma yuborishni o‘rganadilar. Qindan bakteriologik va bakterioskopik tekshirish uchun material olishni o‘rganadidar. Ishlatilgan asboblarni sterillashga tayyorlashni o‘rganadilar. Dezinfeksion eritmalar tayyorlashni, parenteral muolaja o‘tkazishda shaxsiy himoya choralari qo‘llashni o‘rganadilar	8	N 4 A 4	4
19	**Ayollar jinsiy a’zolarining o‘sma oldi va o‘sma kasalliklari**	Xavfli va xavfsiz o‘smalar haqida tushuncha oladilar. O‘sma oldi kasalliklari haqida tushuncha oladilar. Bachadon bo‘yni saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni, PAP-test xaqida malumot oladilar. Ko‘krak bezi saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni to‘g‘risida malumot oladilar. Ko‘krak bezini mustaqil tekshirishni o‘rganadalar. Bachadon bo‘shlig‘idan diagnostika maqsadida qirma olish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni o‘rganadilar. Bemorlarni turli tekshirish usullariga tayyorlashni o‘rganadilar. Qin orqali qilinadigan operatsiyalarga bemorlarni tayyorlash. Qorin bo‘shlig‘i orqali qilinadigan operatsiyaga bemorlarni tayyorlashda	6	N 2 A 4	2

		katnashadalar. Bemorlarni operatsiyadan so‘ng parvarish qilishni o‘rganadalar.			
20	**Ginekologiyada o`tkir qorin sindromi**	Ginekologiyada o`tkir qorin sindromi sabablari, aniqlash va shifokorgacha tibbiy yordam ko`rsatish. Tuxumdon apopleksiyasida shifokorgacha tez tibbiy yordam ko`rsatish. O`tkir qorin sindromida ginekologik bemorni transportda jo`natishga doir ko`rsatmalar va moneliklar haqida tushuncha berish. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. Bo`limlarda o`quvchilar bemor ko`rigida, bemorlarni parvarish qilishda ishtirok etishadi.	6	N 2 A4	2
21	**Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish. Kontrasepiv vositalarning zamonaviy usullarini qo‘llash**	O‘zbekistonda reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish bo‘yicha olib borilayotgan tadbirlar. Tug‘ish yoshidagi ayollarni salomatligi, O‘smir yoshdagi qizlarda jinsiy yetilish belgilarini aniqlash va ularni sog‘lomlashtirish maqsadida dispanser ko‘rigidan o‘tkazishBalog‘atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo‘lishning zararli oqibatlari. Reproduktiv, fertil davri parvarishi. Kontrasepiv vositalar tasnifini va ulardan foydalanish qoidalari xakida malumot oladilar. Gormonal, tabiiy, bachadon ichi vositalari(BIV), to‘siq usullarini, spermitsidlarva jarrohlik usullari haqida tushuncha, ularni ta’sir mexanizmi, afzalliklari va kamchiliklarini o‘rganadalar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	12	N 4 A 8	8
		Jami:	**144**	**48/96**	**72**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari

Asosiy adabiyotlar:

1.YA.N. Allayorov “Akusherlik” Toshkent, 2008.
2.M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova “Ginekologiya” Toshkent, 2007.
3.В.И.Бодяжина “Akusherlik” Meditsina, 2000.
4.Ya.N. Allayorov.”Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi” Toshkent 2016

5.M.A.Fozilbekova. X.S.Zaynitdinova. N.A.Nurmatova “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” Toshkent, 2007

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. YA.N.Allayorov “Reproduktiv salomatlik va kontratseptiv texnologiya” Toshkent , “Istiqlol” nashriyoti 2005 yil.
2.YA.N.Allayorov, D.O‘. YUsupova, F.Q. Asqarova “Akusherlikdan amaliy ko‘nikma va muolajalar” Samarqand-2007 yil.
3.“Ko‘krak suti bilan boqish” (o‘quv qo‘llanma) Toshkent-2007 yil.(YUNISEF)
4.“Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo‘yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo‘llanma. 2014 (YUNISEF)
5. “Совершенствование услуг охрвны материнства и детства в Узбекистане” (ЮНИСЕФ)
6. “Эффективный перинатальный уход. Акушерство (Интегрированное ведение беременности и родов)” 2014 (ЮНИСЕФ)
7.“Помогая матерям выжить” Послеродовые кровотечения . Руководство для медработника. (ЮНИСЕФ)
8.“DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo‘llanma” tibbiyot kollejlari talabalari uchun “Sil” mavzusi bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent-2005
9.“Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.
10. Qiz bolalarni o’sishini baholash va kuzatish hamda ko’rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish. O’quv kursi. Toshkent-2009
11. Hammabop tibbiyot qo’llanmasi Toshkent-2006 yil.
12. YUNISEF Onalar hamda bolalarda xavf omillarini aniqlash bo`yicha yoriqnomalar va beriladigan tavsiyalar Toshkent 2020 yil

Internet saytlari ro’yxati:

- ziyonet.uz
- med.uz
- minzdrav.uz
- tma.uz
- tashpmi.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

ASAB-RUHIY KASALLIKLAR VA NARKOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.08**
Ajratilgan auditoriya soat:	**144**

Toshkent 2023yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

SH.T. Mirzayeva Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o’qituvchisi

G.Rajabova Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o’qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

A.K.Jamolov Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi DO`TIBO`

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Asab-ruhiy kasalliklar va narkologiya**
Ajratilgan soat	**144**
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	- Asab va ruhiy kasalliklari fanini o`qitishdan maqsad bo`lajak umumiy amaliyot feldsher-akusherda fanga oid nazariy bilimlar, amaliy ko`nikma va muolajalarni (kompetentsiyalar) shakllantirish; - olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo`llab bemorlarni tekshirish,kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda qo`llashni o`rgatish; - jahon talablariga mos keladigan etuk xodimlarni tayyorlash uchun mustakam zamin yaratish.
O`zlashtirish natijalari	Asab va ruhiy kasalliklarda kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsata oladigan, mustaqil tashxis qo`yib, bemor ahvolini to`g`ri baholaydigan, ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko`rsatish, shifokorgacha bo`lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko`rsata oladigan, muolaja va ko`nikmalarni bajara oladigan har tomonlama etuk umumiy amaliyot feldsher-akusherini tayyorlash.
Bilimlar	***O`quvchi:*** – Asab kasalliklari, turlari, ularning sabablari, klinik belgilari. – Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni tekshirish usullari, davolashning asosiy prinsiplari, bemorlar parvarishining o‘ziga xos xususiyatlari. – Asab tizimi yuqumli kasalliklari – Bosh va orqa miyada qon aylanishning bu zilishi – Umumiy psixopatologiya belgilari va ruhiy bemorlarni tekshirish usullari. – Psixonevrologik yordamni tashkil etishning asosiy masalalari. – Ichki kasalliklar, yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o‘zgarishlar. – Tug‘ruqdan keyingi psixozlar. Shizofreniya - klinikasi, kechishidavolash. – Alkogolizm, alkogolpsixozlari, narkomaniya, toksikomaniya, dori-darmon psixozlari.
Ko`nikmalar	– Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni qabul qilish qoidalari va ularni obyektiv tekshiruv usullari – Bosh mi yuqumli kasalliklarida meningial belgilarni aniqlash – Meningitda shoshilinch yordamko‘rsatish – Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni asbob- uskunali va laboratoriya tekshiruvlarga tayyorlash va ularni o‘tkazish. – Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni parvarish qilish. – Ruhiy kasalliklar turlari, narkomaniya, toksikomaniya,

	alkogolizm bilan og‘rigan bemorlarni tekshirish. – Epilepsiya xurujlarida va epileptik holatlarda birinchi yordam ko‘rsatish. – Bemorlarni psixomotor ko‘zg‘alish paytida tinchlantirish usullari. – Ruhiy kasallarni ovqatlantirish usullari
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta’lim A – Amaliy ta’lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil talim
1.	**Asab kasalliklari turlari, ularning sabablari, klinik belgilari**	Nevropatologiya fanini rivojlanish tarixi. Asab kasalliklari turlari, ularning sabablari, klinik belgilari .Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni qabul qilish qoidalari va ularni obyektiv tekshiruv usullari	8	N-4 A-4	8
2.	**Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.**	Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.	12	N-4 A-8	8
3.	**Asab tizimi yuqumli kasalliklari**	Asab tizimi yuqumli kasalliklari . Bosh miya yuqumli kasalliklarida meningial belgilarni aniqlash	18	N-6 A-12	8
4.	**Bosh va orqa miyada qon aylanishning bu zilishi**	Bosh va orqa miyada qon aylanishning bu zilishi .Meningitda shoshilinch yordamko‘rsatish	16	N-4 A-12	8

5.	**Umumiy psixopatologiya belgilari va ruhiy bemorlarni tekshirish usullari.**	Umumiy psixopatologiya belgilari va ruhiy bemorlarni tekshirish usullari Asab kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni asbob-uskunali va laboratoriya tekshiruvlarga tayyorlash va ularni o‘tkazish.	18	N-6 A-12	8
6.	**Psixonevrologik yordamni tashkil etishning asosiy masalalari.**	Psixonevrologik yordamni tashkil etishning asosiy masalalari Ruhiy kasallarni ovqatlantirish usullari	18	N-6 A-12	8
7.	**Ichki kasalliklar, yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o‘zgarishlar.**	Ichki kasalliklar, yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o‘zgarishlar. Ruhiy o’garishlarda bemorlarga yordam ko’rsatishni.	18	N-6 A-12	8
8.	**Tug‘ruqdan keyingi psixozlar. Shizofreniya - klinikasi, kechishi, davolash.**	Tug‘ruqdan keyingi psixozlar. Shizofreniya - klinikasi, kechishi, davolash.Epilepsiya xurujlarida va epileptik holatlarda birinchi yordam ko‘rsatish.	18	N-6 A-12	8
9	**Alkogolizm, alkogol psixozlari, narkomaniya, toksikomaniya, dori-darmon psixozlari.**	Alkogolizm, alkogol psixozlari, narkomaniya, toksikomaniya, dori-darmon psixozlari .Bemorlarni psixomotor ko‘zg‘alish paytida tinchlantirish usullari.	18	N-6 A-12	8
	Jami		**144**	**NA 48/ 96**	**72**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.
Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigiyenasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiyena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil

3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigiyenasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil

4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiyena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil

5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.

6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil

7. M.A.Azizov, S.S.Solixo`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y

8. 8.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil

9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.

10. Мархоцкий Ю.Л. «Гигиена Питания» Москва 2009 г.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., Yusupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.

2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.

3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.

4. 4. Мельниченко П.И., Архангельский В.И., Козлова Т.А. и б. «Гигиена – основа экологии человека», Учебник. Москва. ГЭОТАР - Медиа. 2010, 752 с.

5. 5. Румянцев Г.И., Прохоров Н.И., Новиков С.М. и б. «Гигиена» Учебник для вузов, Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г. 608с.

6. 6. Большаков А. М. «Общая гигиена» Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г.

7. . Кича Д. И., Дрожина Н. А., Фомина А. В. «Общая гигиена руководства к лабораторным занятиям». Москва. ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 288 с.

Internet saytlari:

1. https://www.gov.uz/uz
2. https://lex.uz/
3. https://www.minzdrav.uz/
4. http://www.ziyonet.uz/
5. www.tma.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASISO-LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

YUQUMLI KASALLIKLAR VA INFEKSION NAZORAT

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.09**
Ajratilgan auditoriya soat:	**96**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

A.J.Hamroqulova	Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
N.M.Tuxtayeva	Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

N. A. Nurmatova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori t.f.n.
M. M. Buvabekov	Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomat ligi texnikumi direkori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat
Ajratilgan soat	96
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o`rtasida tarqalishini oldini olish 3. YUqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari , davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o`choqlarda o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi. 4. Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi 5. Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o`rganadi.
Bilimlar	– Yuqumli kasalliklar tashxisoti. YUqumli kasalliklarning tasnifi, tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash va profilaktika tadbirlari. – Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi. – Yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni parvarishlash, davolash asoslari. – Ich terlama. Paratif A va V. – Salmonellyoz. Esherixioz. Botulizm. – Vabo. Dizenteriya. – Virusli gepatitlar. – Amyobiaz. Lyamblioz. Toksoplazmoz. – Askaridoz. Gimenolepidoz. Teniorinxoz. Exinokokkoz. – Gripp. Adenovirusli infektsiya. koronaverus. – Meningokokkli infektsiya. – Gemorragik isitmalar. – Bezgak. Leyshmanioz. – OIV infektsiya. – Qoqshol. Quturish. – Brutsellyoz. Leptospiroz. – O`lat. Tulyaremiya – Kuydirgi – Profilaktika tushunchasi. Bexatar immunizatsiya. – Profilaktik emlash jadvali bilan ishlash, emlashni tashkil etish, emlashdan keyingi bemor nazorati – Parenteral yo`llar bilan tarqaladigan kasalliklar, hamda shifoxona ichi infektsiyalarining epidemik jarayoni xususiyatlari, ekologik halokatlar va ekstremal vaziyatlarda organizmdagi patologik holatlarni o`ziga xosligi.

Ko`nikmalar	– Epidemiologik anamnez yig`ish, tahlil qilish. – Qabul bo`limida bemorlarni qabul qilish. – Bemorlarni qisman va to`liq sanitariya tozalovidan o`tkazish. – SHoshilinch xabarnomani to`ldirish. – Bemordan qon, peshob, najas, qusuq massalarini, o`t suyuqligini laboratoriya tekshiruvlariga olish va yo`llanmalarni rasmiylashtirish. – Bemor va asboblarni laborator tekshiruvlarga tayyorlash. – O`ta xavfli infektsiyalarda materiallar yig`ish, yo`llanma yozish va ularni laboratoriyaga yuborish. – Tekshirish natijalarini tahlil etish. – Bemorning buyum va ajratmalarini dezinfektsiya qilish. – Infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora tadbirlar olib borish. – Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarning profilaktikasi bo`yicha tushuntirish ishlarini olib borish Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida – Profilaktik emlashlar o`tkazish – Gospitalizatsiya uchun ko`rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish – Profilaktik va joriy dezinfektsiya o`tkazish; – Sterilizatsiya tartibi; – Dezinfektsiya va sterilizatsiyada qo`llaniladigan vositalardan foydalanish; – Immunoprofilaktika vositalarini qo`llanilishini, ularning yaroqliligini aniqlash; – YUqumli kasalliklar profilaktikasi bo`yicha sanitariya targ`ibot ishlarini olib borish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Yuqumli kasalliklar, Terapiya, Hamshiralik Ishi, Teri va tanosil kasalliklari, Anatomiya, Mikrobiologiya, Farmakologiya va retseptura, Pediatriya
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

“YUQUMLI KASALLIKLAR VA INFEKTSION NAZORAT MODULIDAN SILLABUS

To`liqnomi	Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat		
kodi:	Kredit hajmi: umumiy – 4.kredit Shundan:. 3 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy.4 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 3,4-semestrlar	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	2 -bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	40 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	144	
	Shundan		
	Maruza	32	
	Amaliy mashg`ulot	64	
	Mustaqil talim	48	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	
Mashg`ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	Yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat moduli bo`lajak mutahassisni tayyorlashning ilk bosqichidan o`quvchiilarga kasbiy bilim, ko`nikma va malakalarni shakllantirishni boshlaydi, o`quvchiilar tomonidan bemor bilan bo`layotgan muammolarni aniq tasavvur qila olish, muloqot qilish, tibbiyot muassasalarida o`zini tutish, bemorlarni parvarish qilishni o`rgatadi.		
Prerekvizitlar	Umumiy gigiena va ekologiya, tibbiy psihologiya, anatomiya, fiziologiya, patologiya, gistologiya, tsitologiya, embrionologiya, biofizika, analitik kimyo modullari nazariy asos bo`lib hizmat qiladi.		
Postrekvizitlar	Mazkur modul barcha mutaxassislik modullari, teri va tanosil kasalliklari, favqulotda xolatlar tibbiyoti, mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya modullarni o`zlashtirish uchun zamin yaratadi		
Modulning maqsadi	Ushbu «Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat» moduli yuqumlikasalliklarini keltirib chiqaruvchi mikroorganizmlar, ularning		

	hossalari, infektsiya manbai, yuqish yo`llari, klinik belgilari, laboratoriya tekshiruv usullari, epidemiologiyasi, patogenezini o`rganadi, immunitet, epidemiologik jarayonlarni kelib chiqish sabablari, ularni nazorat qilish va oldini olish chora tadbirlarini ishlab chiqishni yoritishdan iboratdir
Modulning vazifalari	«Yuqumlikasalliklar va infektsion nazorat» moduli yuqumlikasalliklarning epidemiologik vaziyati, kelib chiqish sabablari, epidemiologik holatlarda yuqumlikasalliklar tarqalib ketishini nazoratga olish, oldini olish chora tadbirlarini ishlab chiqish, aholi orasida sanitariya maorif ishlarini olib borish. Tibbiyotda o`tkazilayotgan islohatlar natijasida sohaga kirib kelayotgan, yangi qabul qilingan me'yorlar asosida amaliy, nazariy ko`nikmalar mazmunlarini keng miqiyosida o`rganish va tadbiq qilish..
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**O`quvchii tasavvurga ega bo`lishi kerak**: - yuqumli kasalliklar fanining vazifalari, rivojlanish tarihi; - yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari; - infektsion jarayonini sodir bo`lishi; - yuqumli kasalliklar tasnifi; - epidemiologik jarayonni nazorat qilish; - yuqumlikasalliklarning klinik belgilari; - kasallangan bemorlar bilan muloqat; - kasallklarni yuqishida tibbiyot hodimlarining ehtiyotkorlik choralarini ko`rish; - epidemiologik vaziyatlarda sanitariya gigiena qoidalariga rioya qilish; - aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarni tarqalishini oldini olish chora-tadbirlarini ishlab chiqish haqida; **O`quvchii bilishi shart** - ich terlama, paratif A va V kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi; - yuqumlikasallikbilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish; - kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish uchun Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishi; - OITS, karonavirus qo`zg`atuvchilari haqida zamonaviy ma'lumotlar, kasallikni yug`ish yo`llari, epidemiologik jarayoni; - OITS oqibatlari va profilaktik choralari; - tibbiyot hodimlarining kasbiy zararlanishini oldini olish; - qonni immunologik tekshiruvga olishni va laboratoriyaga yuborish; - tibbiy uskunalarni sterilizatsiyadan oldingi ishlovi va sterilizatsiya o`tkazish; - parenteral muolaja o`tkazishda shahsiy himoya choralarini qo`llash; - aholi o`rtasida sanitar - maorif ishlarini olib borish; - o`lat kasalligini infektsiyasini tarkalishida burgalar va kemiruvchilarning roli;

	- brutsellyoz kasalligining tarkalish sabablari va epidemik jarayoni; - sodda jonivorlarni etiologiyasi va epidemiologiyasi; - amyobioz, lyamblioz, toksoplazmoz kasalligining oldini olish choralari; - gelmintlarni morfologiyasi bilan tanishish va bir-biridan farqlash; - kasalliklarni yukish faktorlari va yo`llarini aniqlash; - kasalliklarning klinik belgilari ; - davolash usullari va vositalari; - kasallik o`choqida o`tkaziladigan chora – tadbirlarni amalga oshirish;. O`**quvchii quyidagi ko`nikmalarga ega bo`lishi lozim** bemorni birinchi sanitariya nazoratidan o`tkazish; - joriy va profilaktik dezinfektsiya o`tkazish; - shoshilinch habarnoma to`ldirish; - yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni shifohonaga qabul qilish; - bemorning kiyimlari va tagliklarini almashtirish va parvarishlash; - parhez stollarini qo`llash, bemorlarni turli usullarda ovqatlantirish; - tibbiy hujjatlarni to`ldirish; - bemorlardan laboratoriya tekshiruvi uchun material olish; - emlash kalendar shemasi, mahsus profilaktika ishlarini o`rganish; - emlash uchun ishlatilgan preparatlarning yaroqligini tekshirish,qo`llash, rejali emlashni tashkil etish va o`tkazish qoidalari; -ich terlama, paratif A va V kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi; - bemordan klinik va epid anamnez yig`ish; - laborator tekshirish uchun material yig`ish va yo`llanma to`ldirish; - laborator tekshirish usullari; - infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar, joriy va yakuniy zararsizlantirishni o`tkazish; - og`iz suvsizlangan bemorlarga suv, suyuqdori preparatlarni yuborish; - vena ichiga dori moddalarni tomchi usulida yuborish; - botulizmga qarshi zardob yuborish; - o`tkir diareya bilan og`rigan bemorlardan vabo kasalligigalaborator tekshirish uchun analiz material yig`ish; - himoya kiyimlarini kiyish va echish; - bemorlarning teri qoplamlari, shilliq qavatlari va ko`z sklerasini, tomoq – shilliq pardasini ko`zdan kechirish; - jigar va taloqni paypaslash yo`li bilan chegaralarini aniqlash; - tomoq – shilliq pardasi gipertermiyasda birinchi tibbiy

	yordam ko`rsatish; - bo`g`maga qarshi mahsus AKDS vaktsinasini yuborish; - quloq oldi so`lak bezi, limfa tugunlarini paypaslab ko`rish; - talvasa xollarida birinchi tibbiy yordam ko`rsatish; - isitmalayotgan bemordan qon olish, qalin qon tomchisi va surtmasini tayyorlash; - tibbiy uskunalarni sterilizatsiyadan oldingi ishlovini va sterilizatsiyani o`tkazish; - parenteral muolaja o`tkazishda shahsiy ?imoya choralarini qo`llash; - aholi o`rtasida sanitariya – maorif ishlarini olib borish; - hayvon tishlagan odamlarning jarohat yaralarini birlamchi jarrohlik tozalovidan o`tkazish; - epidemik anamnez yig`ish.
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar
Ta`minot	videofilmlar, multimediyali va o`qituvchi kompyuter dasturlardan, o`?itish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; o`quvchiilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta' lim
1.	**Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha va ularning kelib chiqish tarixi. Infektsion jarayon haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklar tasnifi va tashxisot usullari**	Yuqumli kasalliklar fanining hozirgi davridagi tutgan o`rni. Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari. Yuqumli kasalliklar fanining maqsad va vazifalari. O`rta Osiyoda yuqumli kasalliklarni o`rgangan olimlar. Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Infektsion jarayonning rivojlanishi. Yuqumli kasalliklarning o`ziga xosxususiyatlari, bosqichlari. YUqumli kasalliklarning tasnifi.	2	N-2	2

		“Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida”gi O`zbekiston Respublikasining qonuni Ozbekiston Respublikasi SSV buyruqlari 2018 yil 542 -sonli ,2015 yil 37- sonli , 2021 yil 19.08.206 – sonli buyruqlari va SamPin 03.42.17 qarorlar bilan tanishtirish			
2	**Yuqumli kasalliklar shifoxonasi va poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining tuzilishi va ularning ish tartibi.**	Yuqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. Bokslar bilan tanishish. Bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazish. SHifoxonaning ish tartibi. Bemorlarni bo`limlarga transportirovka qilish. Bemorning kiyimlari va tagliklarini almashtirish va parvarishlash usullari.Parxez stollarining turlari, bemorlarni turli usullarda ovqatlantirish. “Shoshilinch xabarnoma” 058-shaklni to`ldirish. Tibbiy xodimlarning kun tartibi. YUqumli bo`limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi. Poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining maqsad va vazifalari, tuzilishi. Bemorlarni qabul qilish va tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. Yuqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish va to`ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash. Profilaktik emlash. Emlash uchun qo`llaniladigan vaktsinalar, ularni saklashda va tashishda “uzluksiz sovuqlik zanjirining” ahamiyati. Emlash kalendari. Emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qo`llash, “brokeraj” kilish. Maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va o`tkazish qoidalari. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish va to`ldirish. Ozbekiston Respublikasi SSV 17.01. 2022 yil 16 buyrug`I tibbiy hisob hujjatlarini shakillantirish bo`yisha ishlash	4	A-4	4
3	**Ichak infektsiyalari. Dizenteriya. Salmonellyoz.**	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infektsiyalari kasalliklarining qo`zg`atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo`li. Tasnifi. Asosiy klinik ko`rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o`tkazish. Kasalliklarni oldini olishda sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati	6	NA 2/4	2

		.O`zbekistonRespublikasi hududida salmonellyoz va o`tkir ichak infektsiya kasalliklarini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari. Epidemiologik anamnez yig`ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o`rganish. Bemor holatiga baho berish.Bemorni ko`zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo`natish. Tahlil natijalarini o`qish. Og`iz orqali suyuqlik ichirish. Bemorni ovkatlantirish, parxez stolini qo`llash va parvarish qilish. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.			
4	**Ichak infektsiyalari. Botulizm, ovqat toksikoinfektsiyasi.**	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infektsiyalari kasalliklarining qo`zg`atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo`li. Tasnifi. Asosiy klinik ko`rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o`tkazish. Kasalliklarni oldini olishda sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati.O`zbekiston Respublikasi hududida salmonellyoz va o`tkir ichak infektsiya kasalliklarini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari. Epidemiologik anamnez yig`ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o`rganish. Bemor holatiga baho berish.Bemorni ko`zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo`natish. Tahlil natijalarini o`qish. Bemorni ovkatlantirish, parxez stolini qo`llash va parvarish qilish. Tozalovchi, sifonli va davolovchi huqnalar qo`yish. Bemorlarni davolash. Bezredko usulida zardob yuborish texnikasi. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.	6	N A 2/4	2
5	**Ichak infektsiyalari. Vabo kasalligi**	Vaboning epidemiya va pandemiya holati. Etiologiyasi, epidemiologik jarayoni. Vaboning klinik ko`rinishlari. Laborator tekshirish uchun materiallar olish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish. Kasallikni oldini olish. Sanitariya-maorif ishlari. CHet davlatlardan infektsiya kirishini oldini	6	NA 2/4	2

		olish. Himoya kiyimlarini qo`llash shartligi.Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o`tkazish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirliginingamaldagi buyruqlari. Bemorlarning shikoyati va epidemiologik anamnez yig`ish. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Venaga tomchi usulida dori vositalarini yuborish. Laboratoriya tekshiruviga analiz materiallarini olish. Najasni 30-shaklga tekshirish. Himoya kiyimlarini kiyish va echish qoidalari. Kasallik o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini o`tkazish.			
6	**Ichak infektsiyalari. Ichterlama. Paratif A va V kasalliklari**	Kasallik haqida tushuncha. Epidemiologik anamnez yig`ish. YUqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Ich terlama va paratif A va V kasalliklarini farqlash. Kasallikni oldini olish, infektsiya o`chog`ida o`tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Klinik va epidemiologik anamnez yig`ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig`ish. Ich terlama o`chog`ida kasallikka qarshi tadbirlar rejasini tuzish. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini tashkil qilish.	6	NA 2/4	2
7	**Virusli gepatitlar**	Virusli gepatitlar O`rta Osiy mintaqasi uchun dolzarb muammo hisoblanadi. Virusli gepatit A,V, S, D, E turlari haqida tushuncha. Virusli gepatit etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Virusli gepatitlar tasnifi. Prodromal davrlar turlari. Tashxisot. Homiladorlik davrida gepatitning kechish xususiyatlari, uning homilaga ta’siri. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parxez ovqatlantirish bilan davolash. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o`tkazish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Bemorning shikoyatlari, epidemiologik va klinik anamnezi.Bemor ko`rinishining xususiyati, teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi shilliq	6	NA 2/4	4

		qavatining va yumshoq tanglayning sarg`ayishi. Jigar va taloqni chegaralarini aniqlash. Laborator tekshirishlarning axamiyati. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Xabarnoma to`ldirish qoidalari. Observatsiya varag`ini to`ldirish.Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlari.			
8	**Nafas yo`llari infektsiyalari Qizamiq. Suvchechak. Skarlatina.**	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktikasxemasiva oldini olish choralari.Kasallik o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish.O`zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatinakasalliklarini oldini olish to`g`risidagi amaldagi buyruqlar. Suvchechak, qizamiq va skarlatina bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini o`rganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora–tadbirlari.Burun–halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo`g`ilishda shoshilinch yordam ko`rsatish.Maxsus profilaktikasida QPQ vaktsinasini yuborish, infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi o`tkaziladigan chora-tadbirlar	6	NA 2/4	2
9	**Nafas yo`llari infektsiyalari Difteriya (bo`g`ma)**	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko`zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Difteriyada bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiyaga qarshi ishlari, aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. O`zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Kasallikning klinik belgilari. Bemor tomog`idan surtma olish, laboratoriyaga yo`llanma yozish va yuborish koidasi.Bemorlarni ko`zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. CHin	6	NA 2/4	2

		krupda tez tibbiy yordam ko`rsatish. Bo`g`maga qarshi antitoksik zardob yuborish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktikasi (AKDS vaktsinasi)			
10	**Nafas yo`llari infektsiyalari Ko`kyutal. Parako`kyo`tal**	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko`zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Maxsus profilaktika sxemasi- AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiyaga qarshi ishlari, axoli o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. O`zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to`g`risidaamaldagi buyruqlar..	2	N-2	2
11	**Nafas yo`llari infektsiyalari. Gripp. O`RVI. Koronavirusli infektsiya (COVID-19)**	Gripp, O`RVI kasalliklarini etiologiyasi, epidemiologiyasi,rivojlanish mexanizmi. Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yigish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi Epidemiyada joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish. Toshkent shahar xokimiyati Sog`liqni saqlash bosh boshqarmasi tomonidan chiqarilgan “O`zbekiston Respublikasi hududida Gripp, kasalligini oldini olish to`g`risi”da amaldagi buyruqlar. Koronavirusli infektsiyaning etiologiyasi, epidemologiyasi: Karantin guruhlari. Klinik manzarasi: kasallikning kechish Kasallikning darajalari.Umumiy laborator tekshiruvlar, maxsus laboratortekshiruvlar, instrumental tekshiruvlar. Koronavirusli infektsiyaning davosi va dori preparatlari to`g`risida yangi malumotlar. Uyda parvarishni tashkil qilish. O`zbekiston Respublikasi S.S.V.ning Koronavirusli infektsiya profilaktikasi va unga qarshi kurash choralari. Gripp. O`RVI bilan og`rigan bemorlarni parvarish qilish. Tibbiy xodimlarning ishlash qoidalari. Kasallikni oldini olish, oqliklarni toza saqlash, xonalarni shamollatish, palatalarni kvarts lampalari bilan zararsizlantirish, dezinfektsiya kilish. Kasallikka qarshi emlash Koronavirusli infektsiyasi bilan og`rigan bemorni umumiy ahvoli og`irligi bo`yicha baholash. Bemor kelganda kasallik belgilari bo`yicha savolnomani to`ldirish. Bemorni tekshiruvlardan o`tkazish: Pulsoksimetriyani aniqlash. Maxsus laborator tekshiruvlar: PTSR usulida *COVID*-19 *RNK* sini aniqlashda surtma olish va IFA uchun material olish. Kislorod berish usullari Feldsher-	6	NA 2/4	4

		akusherning tibbiy muolojalar o`tkazganda shaxsiy himoya choralarini qo`llashi (infektsion xavfi yuqori bo`lgan xududda ishlatiladigan shaxsiy himoya vositalari) va *COVID* markazlarida ishlash tartibi, qoidalari. Bemorlarni uyda parvarish qilish va o`zini izolyatsiya qilish mezonlari. Uyda parvarishni tashkil qilish bo`yicha tibbiyot xodimlari uchun yo`riqnomalar.			
12	**Nafas yo`llari infektsiyalari. Meningokokk infektsiyasi**	Meningokokkli infektsiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi. Bakteriya tashib yuruvchilarning infektsiya tarqalishidagi ahamiyati. Meningokokkli infektsiyaning klinik turlari. Klinikasi, infektsion toksik shok hakida tushuncha. Laborator tashhisoti. Maxsus(spetsifik), dezintoksikatsion, degidratatsion, simptomatik davo. Meningokokkli infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni olib borish . Meningokokkli infektsiyaning turli shaklllari bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish va so`rab surishtirish. Meningeal simptomlarni tekshirish. Bemorni lyumbal punktsiyaga tayyorlash va punktsiya o`tkazishda qatnashish. Olingan likvorni laboratoriyaga yuborish hususiyatlari. Burun xalqumdan surtma olish. Materiallarni laboratoriyaga yuborishda feldsher - akusherning o`rni. Talvasa holatidagi bemorga yordam ko`rsatish	6	NA 2/4	2
13	**Nafas yo`llari infektsiyalari. Tepki (epid parotit).**	Kasallik haqida tushuncha. Epidemik parotit bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarish qilish. Epidemik parotitda issiq quruq bog`lam qo`yish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora–tadbirlari. Bemorlarni davolash, maxsus profilaktika sxemasi. Kasallik o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida tepki infektsiyasini oldini olish bo`yicha amaldagi buyruqlar	4	A-4	2
14	**Qon orqali o`tadigan infektsiyalar. Bezgak. Gemorragik isitmalar. Orttirilgan**	Bezgak. Gemorragik isitma kasalliklari haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish. Bezgak turlari differentsial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, SNPning ishi.O`zbekiston Respublikasi hududida bezgaknioldini olish	6	NA 2/4	4

	immunitet tanqisligi sindromi(OITS).	bo`yicha amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. OITS haqida tushuncha. Ozbekiston Respublikasi SSV 17.01. 2022 yil 16 buyrug`I tibbiy 30.04.2018 yil 277 – sonly buerug`i bilan tanishtirish Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik manzarasi: teridagi va shilliq qavatlardagi o`zgarishlar. Serologik tashxisot. Oqibati. Profilaktikasi. OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. O`zbekiston Respublikasida OITSga qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog`liqligi.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari Bezgak, Gemorragik isitma kasalligi bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Bezgak bilan og`rigan bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yo`llanmalar yozish va yuborish. Davolash, oldini olish. Bezgak xurujida bemorga yordam ko`rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko`rsatish. Infektsiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish .SNP ishi.OITS bilan kasallangan bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. Vaziyatli va diagnostika masalalarini echish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora–tadbirlar. Tashxisot. Davolash. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi. Profilaktikasi. Jinsiy aloqalar orqali kasallanishning oldini olishda sanitariya-maorif ishlari va vositalari. Amaldagi buyruqlar asosida ishlash.			
15	**Tashqi qoplamlar infektsiyalari. Kuydirgi. Qutirish**	Kuydirgi kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinikasi, laboratoriya tashhisoti, davosi. Qutirish kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinik belgilari. Gidrofobiya, aerofobiya, akustikofobiya, fotofobiya. Tekshirish usullari. Patogenetik va simptomatik davo.Maxsus profilaktikasi. O`zbekiston Respublikasi hududida kuydirgi va qutirish kasalligini oldini olish bo`yicha amaldagi buyruklari. Bemorlarni ko`zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig`ish, kasallikning	6	NA 2/4	4

		asosiy belgilarini o`rganish. Jarrohlik tozalov ishlovini o`tkazish. Antirabik vaktsina va gammaglobulin yuborish. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Kuydirgida bemordan analiz uchun material olish, ehtiyot choralarini ko`rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o`lgan uy xayvonlarni “utilizatsiya” qilish. Profilaktika chora–tadbirlari.			
16	**Tashqi qoplamlar infektsiyalari Oqsim. Qoqshol**	Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, qisqacha epidemiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashxisi. Davolash printsiplari, bemorlarni parvarishlash. Kasallikni oldini olish choralari. Maxsus profilaktikada AKDS vaktsinaning yuborish sxemasi.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida qoqshol va oksim kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Oqsimda bemorlarning og`iz bo`shlig`ini va terini parvarishlashi. Talvasa paytida bemorga birinchi tibbiy yordam ko`rsatish. Qoqsholga va oqsimga tekshirish uchun tashxis materiallarini olish. Kasallikni oldini olishda emlash ishlarini o`tkazish.	6	NA 2/4	2
17	**Turli yo`llar bilan yuqadigan infektsiyalar. Toun (o`lat). Brutsellyoz**	O`lat kasalligining qo`zg`atuvchisi haqida ma’lumotlar. O`latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O`lat epidemiyalarining aholi o`rtasida va hayvonlar o`rtasida tarqalishining o`zaro bog`liqligi. O`lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo`lishidagi omillarning o`ziga xosligi.Brutsellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari.Davolash usullari va vositalari. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfektsiya, dezinsektsiya va deratizatsiya.O`zbekiston Respublikasi hududida o`lat va brutsellyoz kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruklar. Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o`zini himoya qilish choralari. Bemorga zardob yuborish. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. O`lat o`chog`ida o`tkaziladigan chora–tadbirlar.Brutsellyoz kasalligini keltirib chiqaruvchi sabablar. Etiologiyasi, klinikasi, asoratlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne	6	NA 2/4	4

		sinamasi. Davolash printsiplari. Profilaktikasi. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfektsiya, dezinsektsiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Himoya kiyimini qo`llash qoidasi			
18	**Parazitar kasalliklar, Gelmintozlar Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz, askaridoz, enterobioz, exinokokkoz..**	Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo`llari. Klinik belgilari. Aholi o`rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruklari. Gelmintoz kasalliklari haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Klinik belgilari, davolash usullari va vositalari. Aholi o`rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan chora–tadbirlar.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining "O`zbekiston Respublikasi hududida gelmintozlarnioldini olish to`g`risida"gi amaldagi buyruqlari. Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat,perianal burmalaridan qirma). Hujjatlarni to`ldirish. Laboratoriyada tekshirish usullari (Fyulleborn, Kalantaryan, Kato). Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan chora-tadbirlar.O`zbekiston Respublikasi sog`lig`ni saqlash vazirligining O`zbekiston Respublikasi xududida gelmintozlarni oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari.	6	N A 2/4	2
Jami			**96**	**N-32 A-64**	**48**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. E.I.Musaboyev, A.Q.Bayjanov "Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya". Toshkent, "O`zbekiston milliy entsiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil

2. A.G.Raxmanova, V.K. Prigojina.«Инфектсионные болезни". Санкт-Петербург, издателство Питер, 2001 йил

3. YUqumli kasalliklar // Axmedova M.D. va boshq. Toshkent-2012.
4. O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash bo`yicha vaqtinchalik ko`rsatmalar (oltinchi versiya) Toshkent -2020
5. O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
6. MILLIY PALATASI COVID-19ni engil shaklda kechirayotgan bemorlarni uy sharoitida parvarishlash bo`yicha vaqtinchalik klinik qo`llanma Toshkent-2020
7. Клиническое ведение тяжелой острой респираторной инфекции при подозрении на новую коронавирусную (2019-нСоВ) инфекцию. Временные рекомендатсии. 27мая 2020 г. Женева: Всемирная организатсия здравоохранения; 2020 г.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Р.Э.Гиясова, С.А.Мирзаева.” Сесиринский уход за пациентами с инфекционными заболеваниями” Ташкент, “IlmZiyo”,2015
2. A.Zokirxodjaev “Bolalarda yuqumli kasalliklar”.Oliy o`quv yurtlari talabalari uchun qo`llanma. Toshkent, 2002 yil
3. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Ermuxamedova “YUqumli kasalliklar fanidan amaliy mashg`ulotlar bo`yicha uslubiy qo`llanma”. Samarqand, 2001yil.
4. O`zbekiston meditsina entsiklopediyasi. 1-jild

Internet saytlari
http://www.ziyonet.uz/
http://www.lex.uz/
http://www.google.com
TTA sayti – www.tma.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
ISOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK - ISHI kasbi bo`yicha

OFTALMOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher .**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.10**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D.Z.Abdusamatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi katta o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi tehnikumi direktori, t.f.n.

A.K.Jamolov Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi tehnikumi DO`TIBO` (PhD)

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Oftalmologiya
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	Oftalmologiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o`rganish va taxlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Oftalmologiya fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantiriladi; 2. Oftalmologik kasalliklarni xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi; 3. Oftalmologik kasalliklarga oid amaliy ko`nikmalarni o`zlashtiriladi.
Bilim	– Oftalmologiya fani tarixi va uning maqsadi. – Ko`ruv organi anatomiyasi. – Ko`zning ko`rish faoliyati. – Refraktsiya va akkomadatsiya – SHifoxona va ko`z kabineti tuzilishi. Bemorlarni tekshirish usullari. – Kon’yunktivitlar. Qovoqning va ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanish kasalliklari. – SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari. Sklera kasalliklari. – Tomirli parda kasalliklari. To`r parda va ko`ruv nervining yallig`lanish kasalliklari. – Ko`z gavhari va shishasimon tana kasalliklari. – Glaukoma. G`ilaylik. Ko`ruv a’zosining o`smalari. – Ko`ruv a’zosining shikastlari va unda tez tibbiy yordam ko`rsatish. – Oftalmologik ekspertiza.
Ko`nikma	– E.B.Rabkin polixromatik jadvali yordamida rang sezishni aniqlashni; – ko`zning markaziy ko`ruvi, ko`ruv o`tkirligini aniqlashni; – ko`ruv maydonini perimetr, sferoperimetr yordamida aniqlashni; – presbiopiyada ko`zoynak tanlashni; – qorachiqlar orasidagi masofani o`lchashni; – ko`zoynakka retsept yozishni; – ko`z kon’yunktivasini ag`darib ko`rishni; – kon’yunktivadan surtma olishni; – kon’yunktiva bo`shlig`ini yuvish va undan yot jismlarni olishni; – ko`z soqqasi bosimini barmoq bilan tekshirishni; – qorachiqni yorug`likka reaktsiyasini tekshirishni; – ko`z kon’yunktivasini ag`darib ko`rishni; – kon’yunktivadan surtma olishni; – kon’yunktiva bo`shlig`ini yuvish va undan yot jismlarni olishni; – ko`z soqqasi bosimini barmoq bilan tekshirishni; – qorachiqni yorug`likka reaktsiyasini tekshirishni; – kon’yunktivaga dori tomizishni; – qovoq orqasiga malham qo`yishni; – pastki ko`z yoshi yo`llarini zondlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni;

	– ko`z yoshi yo`llarini yuvishni; – qovoq qirralarini uqalashni; – ko`zga monokulyar bog`lam qo`yishni; – ko`zga issiq muolaja o`tkazishni; – keratitda mahalliy davolash usullarini; – shox pardani mahalliy og`riqsizlantirishni va undan yot jismni olishni; – shox parda kuyganda birinchi yordam ko`rsatishni; – shox parda sezgirligini aniqlashni; – iridotsiklit o`tkir xurujida birinchi yordam ko`rsatishni; – kon'yuktiva ostiga in'ektsiya qilish uchun bemorlarni tayyorlashni; – ko`z qorachig`ini kengaytiruvchi dorilarni tomizishni; – tashxis qo`yishni va parvarish rejasini tuzishni. – to`r pardaga qon quyilganda yordam ko`rsatishni; – to`r parda jarohatlanganda og`riqsizlantirishni; – ko`z tubini tekshirishni; – ko`zga binokulyar bog`lam qo`yishni; – glaukoma qattiq xurujida birinchi yordam ko`rsatishni; – glaukoma qattiq xurujida zuluk qo`yishni; – glaukomada ko`z sinamalarini o`tkazishni; – ko`zning yordamchi qismlari shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni; – ko`z soqqasi shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni; – ko`zning mayda yot jismlardan shikastlanganda yordam ko`rsatishni; – kontuzion shikastlanishda birinchi yordam ko`rsatishni; – termik moddalar ta'sirida shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni bajara oladi.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, asab kasalliklari, hamshiralik ishi, yuыumli kasalliklar.
O`qitishning tashkiliy shakli	N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

OFTALMOLOGIYA MODULIDAN SILLABUS

<table>
<tr><td>Modulning to‘liq nomi</td><td colspan="3">Oftalmologiya</td></tr>
<tr><td>Modul kodi:</td><td>Kredit hajmi: 2.5-semestr -2 kredit.JN - 2 kredit
YAN - 0 kredit o‘tilishi majburiy</td><td>Modul o‘tilish davri:
6 - semestr</td><td>ECTS value: 5</td></tr>
<tr><td>Tayyorlov yo‘nalishi</td><td colspan="2">50910204 -Feldsherlik ishi</td><td>3 bosqich o‘quvchilari</td></tr>
<tr><td>Modulning davomiyligi</td><td colspan="3">8 hafta</td></tr>
<tr><td rowspan="5">O‘quv soatlari hajmi:</td><td colspan="2">Jami soat:</td><td>48</td></tr>
<tr><td colspan="2">SHuningdek:</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Ma’ruza</td><td>16</td></tr>
<tr><td colspan="2">Amaliy mashg‘ulot</td><td>32</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mustaqil ta’lim</td><td>24</td></tr>
<tr><td>O‘quv modulining statusi</td><td colspan="3">Klinik modullar bloki</td></tr>
<tr><td>Ta’lim muassasasi nomi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Kafedra nomi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot</td><td colspan="3">Ma’ruzachilarning F.I.SH.
Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.</td></tr>
<tr><td>Mashg‘ulot vaqti va joyi</td><td colspan="3"></td></tr>
<tr><td>Modulning mazmuni</td><td colspan="3">Oftalmologiya moduli bo‘lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan fanining turli aspektlari rivojlanish bosqichlarini, amaliy ko‘nikmalar va nazariy bilimlarni qamrab olgan holda bo‘lg‘usi hamshiralarda so‘zlashuv madaniyatini to‘liq egallash, klinik fikrlash va uni bayon eta olish, kasallik hamda uning belgilarini so‘z orqali va yozma tarzda asoslab berish moduli bo‘lib hisoblanadi.</td></tr>
<tr><td>Prerekvizitlar</td><td colspan="3">Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Lotin tili va tibbiy terminologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya modullari nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.</td></tr>
<tr><td>Postrekvizitlar</td><td colspan="3">Hamshiralik ishi.Xirurgiya .Reanimatsiya.Pediatriya
Terapiya klinik modullar uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.</td></tr>
<tr><td>Modulning maqsadi</td><td colspan="3">– oftalmologik kasalliklar xususiyatlarini tushuntirish;
– oftalmologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarni tekshirish va davolashda hamshiralik parvarishini o‘rgatish;
– oftalmologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarda hamshiralik parvarishi bo‘yicha bilimlarni shakllantirish.</td></tr>
<tr><td>Modulning vazifalari</td><td colspan="3">– o‘quvchilarga oftalmologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarni muammolarini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rgatish;
– o‘quvchilarga oftalmologik kasalliklar bilan og‘rigan bemorlarda hamshiralik parvarishini amalga oshirishni o‘rgatish;
– yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish.</td></tr>
</table>

Modul bo‘yicha o‘kuvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	– ko‘z kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirish; – ko‘z kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni tekshirishga tayyorlash; – bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish; – bemorlarni transportirovka qilish; – oftalmologik ekspertizaga xujjatlarni rasmiylashtirish.
Ta’lim berish usullari	Nazariy, amaliy mashg‘ulotlar, mustaqil ish.
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi. Individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	**Ko`z kasalliklari fani tarixi va uning maqsadi. Ko`ruv organi anatomiyasi. Ko`zning ko`rish faoliyati.**	Oftalmologiya fanining qisqacha tarixi. Uning maqsadi va vazifasi haqida tushuncha. Ko`rish a’zosining anatomiyasi. Ko`z soqqasi va uning qismlari. Ko`ruv analizatori. Ko`zning yordamchi qismlari. Ko`rish a’zosining umumiy qon aylanish sistemasi va qon bilan ta’minlanishi. Ko`z kasalliklari fanining anatomiya fani bilan bog`liqligi.Ko`zning yorug`lik va ranglarni sezish faoliyati. Markaziy va periferik ko`rish. Binokulyar ko`rish.	2	N2	
2	**Refraktsiya va akkomadatsiya.**	Refraktsiya, klinik refraktsiyaning turlari: emmetropiya, miopiya, gipermetropiyalar xaqida tushuncha. Akkomadatsiya va uning buzilishi: spazmi, falaji, presbiopiya. Astigmatizm. Refraktsiyani tekshirish usullari: sub’ektiv, ob’ektiv. Ko`zning ko`rish o`tkirligini aniqlashda qo`llaniladigan jadvaldan foydalanish qoidalari va uni aniqlash usullari. Ko`ruv maydonini (periferik ko`rish) perimetr, sferoperimetrda tekshirish usullari. Uzoqdan va yaqindan ko`ruvchilarga ko`zoynak tanlash va retsept yozish.	6	N/A 2/4	3

3	**SHifoxona va ko`z kabineti tuzilishi. Bemorlarni tekshirish usullari**	Oilaviy poliklinikalarda ko`z kabinetining tuzilishi. Ko`z shifoxonasining boshqa shifoxonalardan farqi va unda qo`llaniladigan apparat turlari. Oftalmoskopiya xaqida tushuncha. Ko`z kabinetida ko`rish o`tkirligini tekshirish xususiyatlari. YUqori qovoqni ag`darib ko`rishni o`rganish. Qovoq ko`targichlardan foydalanishni o`rganish. Kon'yunktivadan surtma olish. Oftalmoskopdan foydalanish usuli bilan tanishtirish	6	N/A 2/4	3
4	**Kon'yunktivitlar. Qovoqning va ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanish kasalliklari.**	Ko`z shilliq pardasining yallig`lanish patologiyasi. Bakterial, o`tkir virusli, surunkali, allergik kon'yunktivitlar. Traxoma.Kon'yunktivitlarni davolash va oldini olishda o`rta tibbiy xodimining tutgan o`rni. Qovoqlarning yallig`lanish patologiyasi. Qovoq abstsessi, flegmona. Tashqi va ichki govmicha. Blefarit (oddiy, po`stloqli, yarali), xalyazion. Qovoqlarning distrofik o`zgarish: blefaroxalyazis, blefarofimoz. Ko`z yoshi kasalliklari: ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanishi, ko`z yoshi bezini yallig`lanishi, ko`z yoshi nuqtasining torayishi, ko`z yoshi kanalining torayishi, ko`z yoshi xaltasining yallig`lanishi, ko`z yoshi xaltasining flegmonasi. Bemorlarni ko`rikdan o`tkazish.Davolash muolajalarini o`tkazish. Qovoq orqasiga malham qo`yish. Ko`zga bog`lam qo`yish. Issiqlik muolajalarni o`tkazish. Ko`z yoshi yo`llarini yuvish.	6	N/A 2/4	3
5	**SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari.Sklera kasalliklari**	SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari. Keratit turlari, klinikasi va davosi. Episkleritlar, skleritlar, skleraning distrofik patologiyasi va stafiloma haqida tushuncha berish. SHox parda kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni ko`rsatish. Keratitlarni tekshirish va davolash usullari. SHox pardani mahalliy og`riqsizlantirish, unga yot jism tushganda, kuyganda, jarohatlanganda birinchi yordam ko`rsatish.	6	N/A 2/4	3
6	**Tomirli parda kasalliklari. To`r parda va ko`ruv nervining yallig`lanish kasalliklari.**	Irit va iridotsiklitning endogen va ekzogen sabablari, klinikasi, davosi. Tomirli parda kasalliklarining sil, toksoplazmoz, revmatizm, brutsellyoz va zahm bilan bog`liqligi. O`tkir xorioiditlar haqida tushuncha berish. To`r parda kasalliklari, jarohatlari klinikasi, davosi	6	N/A 2/4	3

		va tekshirish usullari. Retinopatiya turlari. Gipertoniya, qandli diabet, buyrak kasalliklarida to`r pardadagi o`zgarishlar. To`r parda ko`chish sababi, klinik belgilari. Tomirli parda kasalligi bilan og`rigan bemorlarni ko`rsatish. Iridotsiklit o`tkir xurujida yordam ko`rsatish. Kon'yuktiva ostiga parabulbar, limfatrop in'ektsiya qilish usullari bilan tanishtirish. To`r parda kasalligi bilan og`rigan bemorlani ko`rsatish. To`r pardaga qon quyilganda birinchi yordam choralari. To`r parda jarohatlanganda yordam ko`rsatish. Bemorlarda ko`z tubini qorong`i xonada tekshirish. Binokulyar bog`lam qo`yish texnikasi			
7	**Koz gavhari va shishasimon tana kasaliklari. Glaukoma.**	Kataraktalar: tug`ma kataraktalarning klinik ko`rinishi, hayotda orttirilgan kataraktalar, etiologiyasi, klinikasi va tekshirish usullari. Kataraktaning konservativ va jarrohlik davosi. Afakiya haqida tushuncha. SHishasimon tananing xiralanishi, distrofiyasi. Katarakta bilan kasallangan bemorlarni namoyish qilish. Kataraktaning turli davrlarida bemorlarni konservativ va jarrohlik usulida davolash va operatsiyaga tayyorlash. Tomchi dorilarga retsept yozish. Operatsiyadan keyingi davrda bemorlarga bog`lam qo`yish, dori tomizish, ovqatlantirish va parvarish qilish.	6	N/A 2/4	3
8	**Koz gavhari va shishasimon tana kasaliklari. Glaukoma**	Ko`z ichki suyuqligi almashinuvi va uning bosimi haqida qisqacha tushuncha. Glaukomani kelib chiqish sabablari, belgilari. Glaukoma tasnifi: tug`ma glaukoma, birlamchi glaukoma, ikkilamchi glaukoma. Glaukomani tekshirish usullari. Glaukoma qattiq xurujining klinik belgilari. Glaukoma xurujining irit va iridotsiklit bilan solishtirma tashxisi. Glaukomani davolash va oldini olish. Bemorlarni dispanser nazoratiga olish.	6	N/A 2/4	
9	**Ko`ruv a'zosining shikastlari va unda tez tibbiy yordam ko`rsatish. Oftalmologik ekspertiza. G'ilaylik.ko'ruv azosining o'sma kasaliklari.**	Ko`z yordamchi qismlari shikastlanishi, ko`z soqqasini shikastlanishi. Ko`zning mayda, o`tkir va o`tmas jismlardan shikastlanishi. Ko`z soqqasi yordamchi qismlarining turli darajada, kislota, ishqor va nurlardan kuyishi, klinikasi, davosi va yordam ko`rsatish. Oftalmologik ekspertiza. Ko`zi shikastlangan bemorlarni ko`rsatish. Ko`ruv organi shikastlarida birinchi yordam	4	A 4	3

		ko`rsatish. Ko`zning kislota, ishqor va issiqlik natijasida kuyishida tez yordam ko`rsatish. Ko`zni teshib kirgan jarohatlarda birinchi yordam. Ko`z shikastlarini oldini olishda o`rta tibbiy xodimning roli. Oftalmologik ekspertiza va nogironlikka o`tkazish sabablari. Nogironlik toifalari. Xujjatlarni to`ldirish. Kriminal xolatlarda xujjatlarni tuldirish tartibini , kimga murojat etishni va unda kullaniladigan extiyot choralar. G`ilaylik turlari: yig`iluvchi hamkor, yashirin g`ilaylik, tarqaluvchi hamkor g`ilaylik sababi, tekshirish usullari, klinikasi va davosi. Ambliopiya va falaj g`ilaylik haqida tushuncha. Nistagm etiologiyasi va klinikasi. Xavfli va xavfsiz o`smalar sababi, klinikasi. Bemorlarni davolash usullari. Bemorlarni davolashda o`rta tibbiy xodimning roli.			
Jami:			**48**	**16/32**	**24**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. YuldashevaF.S. Ko`z kasalliklari, Toshkent, CHo`lpon, 2008 y
2. YusupovaM.S.Ko`z kasalliklari, Toshkent, CHo`lpon, 2004 y

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Ayollar va bolalar sog`lig`ini mustahkamlash” loyixasidagi “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” uslubiy qo`llanmasi.Toshkent. 2010y.
2. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish», Toshkent, Ibn Sino, 2004y
3. “Oila shifokori” ro`znomasi.
4. P.Q.-1144 2009y avgust “Reproduktiv salomatlikni saqlash”
5. RaxmonovX.SH.,ErmatovYU.U. O`quv amaliy mashg`ulotlarini olib borish va o`quvchilar mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash. (Tibbiyot kollejlari uchun uslubiy tavsiyanoma). YAngiyo`l, 2006y
6. “Sihat-salomatlik” jurnali. “Hamshira” jurnali
7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari. O`zbekiston Respublikasi Oliy va O`rta Maxsus Ta’lim Vazirligi Buyruq №154 20.05.2009y “Zamonaviy pedagogik texnologiyalarini tatbiq etilishi hamda mustaqil ta’limni tashkillashtirishni samaradorligi holatini o`rganish to`g`risi

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI yo‘nalishi bo‘yicha

OTORINOLARINGOLOGIYA

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	**Feldsher.**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.11**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N.Muxtorova Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

D.M. Muminova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

Z.X. Zakirova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

A.J.Hamroqulova Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

OTORINOLARINGOLOGIYA MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Otorinolaringologiya**		
Modul kodi:	Kredit soni: 25-semestr-2 Joriy nazorat- 0,8 kreditYakuniy nazorat -0 kredit (O‘tilishi majburiy).	Modul O‘tilish davri: 5 semestr	ECTS value: 5
Ta’lim yo‘nalishi	50910204 - Feldsherlik ishi	3- bosqich	
Modulning davomiyligi	8 hafta		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat: Shundan: Nazariy mashg‘ulot amaliy mashg‘ulot mustaqil ta’lim	72 16 32 24	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar		
Texnikum nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning O‘qituvchilari haqida ma’lumot		E-mail: E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi	Dars jadvali asosida		
Modulning mazmuni	Modul dasturi ta’lim jarayonining muhim me’yoriy –uslubiy hujjati bo‘lib, unda O‘quv materiallar ma’ruza, amaliy mashg‘ulotlari, O‘quv modulni O‘qitishda zarur hollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish, amaliy ko‘nikmalar bajarish, loyiha yaratish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me’yorlariga mosligini ta’minlangan holda qo‘llanilishi ko‘zda tutiladi.		
Prerekvizitlar	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Umumiy gigiyena va ekologiya, Hamshiralik ishi, Valeologiya, Terapiya, Xirurgiya va reanimatsiya, Gerontologiya modullari		
Postrekvizitlar	Dietologiya, Fizioterapiya va Massaj, Reabilitatsiya asoslari, Oftalmologiya modullari uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.		
Modulning maqsadi	O‘quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali O‘quvchilarga otorinolaringologik kasalliklarda shifokorgacha birinchi tibbiy yordam va statsionarda yordam ko‘rsatish xususiyatlari haqida to‘liq tushuncha berish, otorinolaringologik kasalliklarning sabablari, klinik belgilari, bemorlarni tekshirish va davolashda hamshiralik parvarishini O‘rgatish, otorinolaringologik kasalliklar bo‘yicha bilimlarni shakllantirish.		
Modulning vazifalari	Otorinolaringologiya fanining nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarini har tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini bo‘lajak feldsherlarga o‘rgatish.		

Modul bO‘yicha O‘quvchilar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	***O‘quvchi bilishi kerak:*** - aholiga otorinolaringologik xizmat ko‘rsatishni; - otorinolaringologiya fani va uning rivojlanish tarixi. - otorinolaringologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni; - otorinolaringologik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirishni; ***O‘quvchi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi kerak:*** - otorinolaringologik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni tekshirishga tayyorlashni; - otorinolaringologik bemorlardan anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish. - traxeostomiya uchun asbob-anjomlarni yig‘ish va bemorni traxeostomiyaga tayyorlash. - bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish; - otorinolaringologik kasalliklarni davolash bilan bog‘liq amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘lish otorinolaringologik kasalliklari bilan bog‘liq shoshilinch holatlarda tibbiy yordam ko‘rsatish malakalariga ega bo‘lishi
Ta’lim berish usullari	Ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videoma’ruzalar, amaliy darslarning prezentatsiyalari, videomateriallar, darsliklar, tarqatma materiallar, testlar, vaziyatli masalalar, adabiyotlar, ma’ruza matnlari to‘plami, O‘quv qo‘llanmalar.

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

O‘quv dasturining nomi	**Otorinolaringologiya**
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**5**
Dasturning maqsadi	Otorinolaringologiya modulining nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarini har tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	✓ “Otorinolaringologiya” modulidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish ✓ otorinolaringologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni, rivojlanish tarixi, vazifalarini o‘rganadi ✓ aholiga otorinolaringologik xizmat ko‘rsatishni o‘rganadi ✓ otorinolaringologik a’zolarni anatomiyasi, fiziologiyasi va tekshirish usullarinibajara oladilar ✓ otorinolaringologik kasalliklari va ularning asoratlarini oldini olishni o‘rganadi.
Bilim	✓ otorinolaringologiya fani va uning rivojlanish tarixi. ✓ quloq kasalliklari. burun va uning yondosh bo‘shliqlari kasalliklari. ✓ xalqum kasalliklarixiqildoq kasalliklari. ✓ otorinolaringologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni bilish.

Ko‘nikma	✓otorinolaringologik bemorlardan anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish; ✓rinoskopiya, faringoskopiya, otoskopiya va laringoskopiya tekshiruvlariga bemorlarni tayyorlash; ✓halqum, burun va tashqi eshituv yo‘lidan surtma olish; ✓halqum, hiqildoq, burun va tashqi eshituv yo‘llaridan yot jismlarni olish; ✓ traxeostomiya uchun asbob-anjomlarni yig‘ish va bemorni traxeostomiyaga tayyorlash; ✓ bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish; ✓ bemorlarni transportirovka qilish; ✓ bemorni operatsiyaga tayyorlash, operatsiyadan oldingi va keyingi parvarishni amalga oshirish; ✓otorinolaringologik kasalliklarni davolash bilan bog‘liq amaliy ko‘nikmalarga ega bo‘lish; ✓ otorinolaringologik kasalliklari bilan bog‘liq shoshilinch holatlarda tibbiy yordam ko‘rsatish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, nevrologiya, hamshiralik ishi asoslari,teri va tanosil kasalliklari,
O‘qitishning tashkiliy shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	Yozma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim
1.	**Otorinolaringologiya fani va uning rivojlanish tarixi. Otorinolarin-gologik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni**	Otorinolaringologiya fanining tibbiyotda tutgan o‘rni. otorinolaringologiyaning rivojlanish tarixi. Suqrot, Abu Ali ibn Sino, Abu Ali ibn Xusayn, Abul Kozim kabi Sharq olimlarining qo‘shgan hissalari. Fallopiy,	6	2/4 N/A	3

	tekshirish usullari	Evstaxiy, Vezaliy, Dyu Varnelarning kashfiyotlari. Otorinolaringologiya fanining hozirgi vaqtdagi erishgan yutuqlari. O‘zbekiston Respublikasida aholiga otorinolaringologik xizmat ko‘rsatish va uning rivojlanish istiqbollari. Mamlakatimizda “Ta’lim to‘g‘risida” va “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ning qonunlarini yangi avlodni shakllantirishdagi ahamiyati. Otorinolaringologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olish. Otorinolaringologik kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirish. Bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish.			
2.	**Quloq kasalliklari**	Quloqning anatomiyasi va fiziologiyasi: tashqi, o‘rta va ichki quloq tizimi. Eshituv va vestibulyar analizatorlarining fiziologiyasi. Tekshirish usullarida ishlatiladigan zamonaviy asbob-uskunalar bilan tanishtirish. Tashqi quloqning yallig‘lanish kasalliklari klinikasi va davosi, zamonaviy dori vositalarini qo‘llash usullari va fizioterapevtik muolajalar bilan davolash. O‘rta quloq kasalliklari klinikasi va davolash usullari. Ichki quloq kasalliklari klinikasi va davolash usullari. Surdologiya va eshitishni protezlash tushunchalari.Quloq kasalliklari bilan kasallangan bemordan anamnez yeg’ish. Bemorni operatsiyaga tayyorlashda va asoratlarini oldini olishda feldsher-akusherning o‘rni. Otoskopiyaga bemorlarni tayyorlash. tashqi eshituv yO‘lidan surtma olish. tashqi eshituv yO‘llaridan yot jismlarni olish.	12	4/8 N/A	6
3.	**Burun va uning yondosh bo‘shliqlari kasalliklari**	Burun va uning yondosh bo‘shliqlarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Tekshirish usullari: rinoskopiya turlari, nafas olish, hid bilish faoliyatini aniqlash, diafanoskopiyani o‘tkazish.Tashqi burun va burun bo‘shlig‘ining o‘tkir va surunkali kasalliklari klinikasi va davosi. Ko‘z sohasi va kalla suyagi ichida yuz beradigan asoratlarni oldini olish va parvarishlashda feldsherning o‘rni. Burun va uning yondosh bo‘shliqlari kasalliklari bilan og’rigan bemorlardan	12	4/8 N/A	6

		anamnez yig‘ish, ko‘zdan kechirish. Rinoskopiya o‘tkazish. Yot jismlar, burun jarohatlari, burundan qon ketishida yordam ko‘rsatish.			
4.	**Halqum kasalliklari**	Halqum anatomiyasi va fiziologiyasi. Tekshirish usullari, zamonaviy asbob uskunalar bilan tanishtirish. Halqum jarohatlari, yot jismlar tushganda feldsherning vazifalari. Halqumning O‘tkir va surunkali kasalliklari kelib chiqish sabablari, klinikasi davosi. Burun-halqum o‘smalari klinikasi va davosi. Zamonaviy dori vositalarini qo‘llash usullari, fizioterapevtik muolajalarni qo’llash Halqum kasalliklari bilan kasallangan bemorlardan anamnez yig‘ish, faringoskopiya o‘tkazish. Operatsiyaga tayyorlashda va asoratlarini oldini olishda feldsherning vazifalari.	6	2/4 NA	3
5.	**Hiqildoq kasalliklari**	Hiqildoqning anatomiyasi va fiziologiyasi. Hiqildoqni tekshirish usullari. Hiqildoq shikastlari va unga yot jismlar tushganda feldsher tomonidan ko‘rsatiladigan shoshilinch tibbiy yordam. Hiqildoqning o‘tkir va surunkali kasalliklarining kelib chiqish sabablari, klinikasi davosi. Zamonaviy dori vositalarini qo‘llash usullari va fizioterapevtik muolajalar bilan davolash. Hiqildoq kasalliklari bilan kasallangan bemorlardan anamnez yig‘ish, laringoskopiya o‘tkazish	12	4/8 N/A	6
Jami			**48**	**N-16 A-32**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

1. Yusupova M.S. Nazarova G.Yu. Shaimova S.S. “Quloq, tomoq va burun kasalliklari”. «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, Toshkent 2017 yil
2. Hasanov S.A., Vohidov N.X“Quloq, tomoq va burun kasalliklari” Toshkent-2011 yil.
3. O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirligi COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash bo‘yicha vaqtinchalik ko‘rsatmalar (oltinchi versiya) Toshkent -2020

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Yusupova M.S. Nazarova G.Yu. Shaimova S.S. “Quloq, tomoq va burun kasalliklari”. «O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, Toshkent 2017 yil
2. Ананьева С.В. «Болезни уха, горла и носа». Ростов на-Дону 2007 год
3. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2006 yil.
4. Nazirov F.G. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nashriyoti, 2003 yil.

Internet saytlari

- http://www.ziyonet.uz/
- http://www.lex.uz/
- http://www.google.com

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TEZ TIBBIY YORDAM VA FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.12.**
Ajratilgan auditoriya soat:	**192**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Hamroyeva Sh. Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Xirurgiya” kafedrasi mudiri bosh o`qituvchi

Mirzayeva SH.T Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Xirurgiya” kafedrasi mudiri bosh o`qituvchi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

N.A. Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

Tashqi taqrizchi

O.M.Ibragimov Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	**192**
Mavzular soni	**16**
Dasturning maqsadi	– 1.Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar tibbiyoti fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash. –
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– 1. Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar tibbiyoti fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; – 2. Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar tibbiyoti fanidan tez tibbiy yordam faoliyatini moxiyatini o`rganadi. – 3. Aholiga xizmat ko`rsatishda ogir holatlarda reanimatsiya o`tkazish chora tadbirlarini amaliy ko`nikmalarni o`zlashtirish
Bilim	Shoshilinch yordam ko‘rsatish rejasini ishlab chiqish. - O‘tkir nafas yetishmovchiligida birinchi tibbiy yordam. – Gipertermiyada shoshilinch yordam – Gipertonik krizda birinchi tibbiy yordam. – Bronxial astma xurujida birinchi tibbiy yordam. – Stenokardiya xurujida birinchi yordam. – Miokard infarktida birinchi tibbiy yordam. – O‘tkir qon-tomir yetishmovchiligida (hushdan ketish, kollaps, shok) birinchi tibbiy yordam. – O‘tkir yurak yetishmovchiligi (o‘pka shishi, yurak astmasi) da birinchi yordam. – O‘t sanchig‘i, buyrak sanchig‘ida birinchi yordam. O‘pka va me’dadan qon ketganda birinchi tibbiy yordam. – Giperglikemik, gipoglikemik, uremik koma, jigar komalarida birinchi yordam. – Anafilaktik shokda birinchi yordam.
Ko`nikma	– Terminal holatlarda tez tibbiy yordam. – O‘tkir nafas yetishmovchiligida tez tibbiy yordam. – O‘tkir yurak va qon-tomir yetishmovchiligida tez tibbiy yordam. – O‘tkir qon ketishida tez tibbiy yordam. – Shok holatlarida tez tibbiy yordam. – Komatoz holatlarida tez tibbiy yordam. – O ‘tkir zaharlanishlarda tez tibbiy yordam. – Oftob urganda, sovuq urganda,kuyishda, cho‘kishda birinchi yordam. – Ilon, chayon va zaharli hasharotlar chaqqanda birinchi yordam – Hayvon tishlaganda birinchi yordam. – O‘tkir zaharlanishlarda birinchi yordam

O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Hamshiralik ishi, Farmakologiya va retseptura, Xirurgiya, YUqumli kasalliklar. Profilaktik emlash.
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

TEZ TIBBIY YORDAM VA FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**TEZ TIBBIY YORDAM VA FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI**		
Modul kodi:	Kredit soni: 3.SHundan: 5-semestr,JN – 1,5 kredit, YAN (sinov) - 0 kredit (o‘tilishi majburiy), 6-semestr JN – 1,5 kredit, ,YAN (sinov) - 0 kredit (o‘tilishi majburiy)	Modul o‘tilish davri: 3-4-5-6-semestrlar	ECTS value:5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204 -Feldsher-ishi	2-3 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	30 hafta		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat: SHundan: ma’ruza Amaliy mashg‘ulot mustaqil ta’lim	192 60 132 96	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH.	E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi			

Modulning mazmuni	– Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar moduli tibbiy ta’lim tizimida tibbiyot moduli va amaliyotini mustasnosiz barcha jabxalarni bevosita asosi sifatida fundamental – zaminiy modullar qatoriga kiradi. Tez tibbiy yordam modulining asosiy vazifasi inson organizmi a’zolari shikastlanishida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishga qaratilgan vazifalarni anglash, masalalarini xal etish va savollariga davrning o‘ziga xos modul – texnika yutuqlari asosida zamonaviy nuqtai nazardan javob berish kabi vazifalarini o‘z ichiga oladi.
Prerekvizitlar	– Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Jarrohlik, Pediatriya, Lotin tili va tibbiy terminologiya
Postrekvizitlar	– Barcha umumkasbiy va klinik modullar uchun nazariy va amaliy zamin bo‘lib xizmat qiladi
Modulning maqsadi	– Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar moduli fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
Modulning vazifalari	– 1. Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; – 2. Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar fanidan tez tibbiy yordam faoliyatini mohiyatini o‘rgatish. – 3.Axoliga xizmat ko‘rsatishda ogir xolatlarda reanimatsiya o‘tkazish chora tadbirlariga doir amaliy ko‘nikmalarni hosil qilish.
Modul bo‘yicha talabalar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**Talaba bilishi shart:** – O‘zbekistonda tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar xizmatini tashkil etish; -Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RSHTYOIM) vazifalarini, shikastlanganlarni tibbiy saralashni va evakuatsiya qilishni. – Tez tibbiy yordam ko‘rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar; – Tez tibbiy yordam xizmati faoliyatini baholash indikatorlari xaqida tushuncha; -Favqulodda vaziyatlar haqida tushuncha va favqulodda vaziyatlar turlarini; – Tez tibbiy yordam mashinalarining jixozlanishi; – Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilish; – Sanaviatsiya xizmati. – O‘pka-yurak reanimatsiyasi; – Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berish; – Kattalar va bolalarda o‘tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish; – Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish; – Neonatal reanimatsiyani o‘tkazish – Apparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari – Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma’lumotlarni.

	– Shaxsiy muhofaza vositalarini qo‘llashni-nafas a’zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muxofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, ximoyalovchi kiyimlarini qo‘llashni; – -AI-2 (shaxsiy aptechka), ximiyaga qarshi paket, individual bog‘lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept)ni qo‘llashni; – -og‘iz bo‘shlig‘i va yuqori nafas yo‘llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalashni; – -xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalarini; Er qimirlashida birinchi tibbiy yordam:Krash sindromi **Talaba bajara oladi:** – O‘pka-yurak reanimatsiyasini; – Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berishni; – Kattalar va bolalarda o‘tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berishni; – Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; – Neonatal reanimatsiyani o‘tkazishni – Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarishni – Amaliy muolaja va ko‘nikmalar trenajer zalda fantomlar yordamida olib borishni – Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish (SSV buyruqlari asosida). – ovqat mahsulotlari sifatini aniqlashni; – ovqatlanish shaxobchalari sanitariya holatini nazorat qilish va xavf tug‘diruvchi holatlarni bartaraf etishni; -er qimirlashida kuzatiladigan shikast turlarini (Krash sindromida).
Ta’lim berish usullari	Nazariy va amaliy mashg‘ulotlar
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim

	Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar fani tushunchasi va rivojlanish tarixi.	Tez tibbiy yordam va favqulotda holatlar tushunchasi, fan sifatida rivojlanish tarixi. O`zbekistonda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil etilishi. Tez tibbiy yordam ko‘rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar. Favqulodda vaziyatlar haqida tushuncha va favqulodda vaziyatlar turlarini.Sanaviatsiya xizmati. Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RSHTYOIM) vazifalarini, shikastlanganlarni tibbiy saralashni va evakuatsiya qilishni. Sanaviatsiya xizmati. Shoshilinch yordam ko‘rsatish rejasini ishlab chiqish. Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilishni; DPMlarda tibbiy xujjatlarni yuritish. Er qimirlashida birinchi tibbiy yordam:Krash sindromi Bemorlarni transportirovka qilish .	8	N-4 A-4	4
2	**Terminal holatlarda tez tibbiy yordam.**	Terminal holatlarda tez tibbiy yordam. Nafas olish sonini sanash ,pulsni aniqlash.. ABni o’lchash. Bemorni elementar o`pka – yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. va o`tkazishni. Suni’y nafas berish usullari.	10	N-2 A-8	8
3	**O‘tkir nafas yetishmovchligida birinchi tibbiy yordam.**	O‘tkir nafas yetishmovchligida tez tibbiy yordam. Kattalar va bolalarda nafas siqishi yuz berganda shoshilinch yordam ko`rsatishni O`pkaga suni’y nafas berish usullari. O`tkir nafas yyetishmovchligi alomatlarini aniqlashni, o`tkir nafas yetishmovchligini klinik kechishi, qiyosiy tashxisi. O`tkir nafas yetishmovchligini baholashni, nafas yetishmovchligini turlarini, sun’iy nafas o`tkazish. Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berish; Yuqori nafas yo`llarini tozalash; Kislorod berish usullari.	14	N-6 A-8	8
4	**Gipertermiyada shoshilinch yordam**	Gipertermiya turlarini aniqlash. Kattalar va bolalarda gipertermiyada tana haroratini tushirishda fizik usullarni qo’llash. Gipertermiyaga qarshi moddalarni organizmga kiritish.	6	N-2 A-4	4
5	**Gipertonik krizda birinchi tibbiy yordam.**	Gipertonik kriz sabablari,klinikasi va davolash.Pulsni sanash. ABni o’lchash. Gipertonik krizda tez tibbiy yordam ko’rsatish.	6	N-2 A-4	4

6	**Bronxial astma xurujida birinchi tibbiy yordam.**	O‘tkir nafas yyetishmovchligida tez tibbiy yordam. Bronxial astma xurujida birinchi tibbiy yordam. Yuqori nafas yo`llarini tozalash; O`tkir nafas yetishmovchligini baholashni, nafas yetishmovchligini turlarini, sun’iy nafas o`tkazish. Kislorod berish usullari.	6	N-2 A-4	4
7	**O‘tkir yurak yetishmovchligida birinchi yordam Stenokardiya va miokard infarktida birinchi tibbiy yordam.**	O`tkir yurak yetishmovchligi sabablar, klinik formalari va belgilari. O‘tkir yurak yetishmovchligida birinchi yordam. O`tkir yurak yetishmovchligida qo`llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha SHoshilinch tibbiy yordam (SHTYO) ko`rsatish. Pulsni sanash. ABni o’lchash.Stenokardiya,miokard infarkti o‘pka shishi va yurak astmasida birinchi yordam. O’pka shishi klinik belgilari. O’pka shishida tez tibbiy yordam choralari. Yurak astmasi sabablari, klinik belgilari va tez tibbiy yordam choralari.Yurakni va o`pkani reanimatsiya qilishni; Bemorni elementar o`pka – yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Yuqori nafas yo`llari o`tkazuvchanligini taminlash. O`pkaga suni’y nafas berish usullari. Yurakni massaji. Defibrillyatsiya haqida tushuncha. EKG o`tkazishda ishtirok etish. Elementar o`pka –yurak reanimatsiyasi samoradorligini aniqlash. Terminal holatlarda tez tibbiy yordam Neonatal reanimatsiyani o‘tkazish	18	N-6 A-12	8
8	**O‘tkir qon-tomir yetishmovchligida (hushdan ketish, kollaps) birinchi tibbiy yordam.**	O`tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish. O‘tkir qon-tomir yetishmovchligida (hushdan ketish, kollaps) birinchi tibbiy yordam.Bemorlar holatini kardiomonitorda kuzatish. Yurakni bilvosita (yopiq) massaj qilish. Defibrillyatorni ishga tayyorlash..	12	N-4 A-8	6

9	**O‘t sanchig‘i, buyrak sanchig‘ida birinchi yordam.**	O’tkir qorin simdromlarini aniqlash. O‘t va buyrak sanchig‘i klinik belgilari. O‘t va buyrak sanchig‘ida birinchi tibbiy yordam. Diagnostika o’tkazish.	12	N-4 A-8	8
10	**O‘pka va me’dadan qon ketganda birinchi tibbiy yordam.**	Qon ketishi tushunchasini, turlarini , sabablarni , belgilarni. Qon oqishini to‘xtatish usullarini. O‘pka va me’dadan qon ketishni aniqlash.Qon ketish asoratlari. O‘pka va me’dadan qon ketganda birinchi tibbiy yordam.	18	N-4 A-8	6
11	**Komatoz holatlarida tez tibbiy yordam.**	Koma va komatoz holatlar. Komalar turlari, sabablari. Giperglikemik va gipoglikemik koma sabablari, klinikasi. Giperglikemik va gipoglikemik komada tez tibbiy yordam ko’rsatish. Qonda qand miqdorini aniqlash. Uremik va jigar komalar belgilari, rivojlanishi. Koma holatlarida tez tibbiy yordam berish.	18	N-6 A-12	8
12	**Shok holatlarida tez tibbiy yordam.**	Shok holatlari sabablari, turlari va tez tibbiy yordam. Shok sabablari, turlari, klinik belgilari va tez tibbiy yordam choralari. Anafilaktik shok va boshqa shok turlarida birinchi tibbiy yordam. Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish;.	14	N-2 A-12	6
13	**Xalqaro terrorizm tushunchasi. Er qimirlashida birinchi tibbiy yordam:Krash sindromi**	Xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalarini; Er qimirlashida birinchi tibbiy yordam:Krash sindromida birinchi tibbiy yordam korsatishni	6	N-2 A-4	2
14	**O ‘tkir zaharlanishlarda tez tibbiy yordam.**	Kuchli ta’sirli zaxarli moddalardan (KTZMl)va ovqatdan zaharlanganda birinchi yordam ko‘rsatishni; Elektr tokidan va is gazidan zaharlanganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; O‘tkir zaharlanishlarda birinchi yordam.	16	N-4 A-12	6
15	**Ilon, chayon va zaharli hasharotlar chaqqanda birinchi yordam** **Hayvon tishlaganda birinchi yordam**	Ilon, chayon va zaharli hasharotlar chaqqanda klinik belgilari ,laborator ttkshirishlardan o’tkaishni va birinchi tibbiy yordam ko’rsatishni. Hayvon tishlaganda tibbiy yordam ko’rsatishni.Qutirishga qarshi emlash o’tkazishi.	16	N-4 A-12	8
16	**Oftob urganda, sovuq urganda, kuyishda,**	Oftob urganda, sovuq urganda,kuyishda, cho‘kishda, bo’g’ilishada klinik belgilari ,laborator ttkshirishlardan o’tkaishni va	6	N-2 A-4	8

	bo’g’ilishada cho‘kishda birinchi yordam.	birinchi tibbiy yordam ko’rsatishni.			
Jami:			**192**	**60/132**	**96**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Hamrayev A.J., Alimov A.V., A’zamxo`jaev T.S. “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari”. Toshkent, “Zar qalam” nashriyoti, 2005 yil.
2. Ziyayeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. “Jarrohlikda hamshiralik ishi» O`zbekiston Milliy entsiklopediyasi nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.

Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. “Reanimatsiya asoslari” Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2005 yil.

3. YA.Allayorov, L.Tojiboev “Favkulotda holatlar meditsinasi” Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti,2012 yil.
4. E.D.Ikramov “O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi.” Toshkent, 2001yil.

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

XALQ TABOBATI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O`quv rejadagi tartib raqami:	**3.13**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G.K. Razzoqova

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

SH.T.Mirzayeva

Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Zakirova Z.X. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o’qituvchisi

Tashqi taqrizchi

Razzoqov N.B. KMN ToshDU

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Xalq tabobati
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**8**
Dasturning maqsadi	Talabalarga aholi o`rtasida sog`lom turmush tarzini targ`ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o`tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini oldini olish, yuqumli kasalliklarni oldini olish doirasida epidemiya va pandemiyaga qarshi chora - tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, kasalliklarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullaridan keng foydalangan holda bemorlarning tibbiy muammolari haqida bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Xalq tabobati haqida tushuncha va xalq tabobati fanining usullarini; tadbirlarini o`z vaqtida amalga oshirish yo`llari; – Reabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to`liq hajmda– amalga oshirishni o`zlashtiriladi. – Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi. Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o`rganiladi.
Bilim	- “Xalq tabobati” fani, tushunchasi va vazifalari. - Xalq tabobatini rivojlanishda JSST tashabbuslari. - Xitoy ana’naviy tabobati. - Xind-Tibet tabobati. - Qadimgi Sharq tibbiyoti. Ibn Sino xayoti, tibbiyot rivojlanishiga qo‘shgan hissasi. Koreys ana’naviy tabobati. - Qadimgi Sharq tabobatining yozma manba’lari. - O‘rta Osiyo allomalari va ularning tabobat soxasidagi o‘rni. - In-Yan va Beshunsur ta’limoti xaqida bilimlarni zamonaviy sharxi.
Ko`nikma	- Sharq tabobatida mavjud bo‘lgan meridianlar yo‘nalishini aniqlash va inson tanasidagi biologik faol nuqtalarni topografiyasini topish. Sunlar yordamida inson tanasi a’zolari va biologik faol
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Hamshiralik ishi, Umumiy gigiena va ekologiya, Tibbiy psixologiya, tibbiy kimyo
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

XALQ TABOBATI MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Xalq tabobati**		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 1,5 Joriy nazorat – 1,5 kredit YAkuniy nazorat – 0 kredit (majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1-semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo‘nalishi	509102041- Feldsher- ishi	1- bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	6 hafta		
O‘quv soatlari hajmi:	Jami soat:	72	
	SHuningdek:		
	ma’ruza	16	
	amaliy mashg‘ulot	32	
	mustaqil ta’lim	24	
O‘quv modulining statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.		
Mashg‘ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	Xalq tabobati fani bo‘lajak mutaxassis tayyorlashning ilk bosqichidan talabalarga kasbiy bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishni boshlaydi, talabalar tomonidan bemor bilan bo‘layotgan muammolarni aniq tasavvur qila olish, muloqot qilish, tibbiyot muassasalarida o‘zini tutish, bemorlarni parvarish qilishni o‘rgatadi.		
Prerekvizitlar	Anatomiyasi, fiziologiya, gigiena, jismoniy tarbiya, biologiya, kimyo		
Postrekvizitlar	Modulni o‘qitish uchun odam anatomiyasi, normal va patologik fiziologiya, umumiy gigiena, jismoniy tarbiya, biologiya, kimyo fanlari nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.		
Modulning maqsadi	Talabalarga aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o‘tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini oldini olish, yuqumli kasalliklarni oldini olish doirasida epidemiya va pandemiyaga qarshi chora - tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, kasalliklarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullaridan keng foydalangan holda bemorlarning tibbiy muammolari haqida bilim, ko‘nikma va malakani shakllantirish va yuqori professional darajada ishlay oladigan bilimli feldsher-akusher mutaxassisini tayyorlashdan iborat		
Modulning vazifalari	– Sog‘liqni saqlashni birlamchi tizimida tibbiy faoliyatni tashkil etish; – aholi salomatligini muhofaza qilish va sg‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish;		

	– aholi orasida keng tarqalgan o‘tkir va surunkali kasalliklar bo‘yicha barcha turdagi profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va tadbiq etish; – yuqumli kasalliklarni oldini olish va epidemiya, pandemiya sharoitida zarur bo‘lgan chora – tadbirlarni ishla chiqish hamda amalga oshirish; – shoshilinch yordam ko‘lami bo‘yicha zarur nazariy va amaliy bilimlarga ega bo‘lish hamda amaliyotda qo‘llash; – tibbiyot sohasida dolzarb bo‘lgan kasalliklar hamda muommolar bo‘yicha zamonaviy ma’lumot, bilimlarga ega bo‘lish va faoliyati davomida ular to‘g‘risidagi ma’lumotlar bilan muntazam tanishib borish va qo‘llash; – aholi orasida keng tarqalgan kasalliklar bo‘yicha zamonaviy tashxislash va davolash standartlarini maqsadga yo‘naltirilgan holda amaliyotda qo‘llash; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya choralari talab qilinadigan holatlarda, ularni aholiga zarur bo‘lgan darajada qo‘llash chora-tadbirlarini o‘z vaqtida amalga oshirish ; – sog‘liqni saqlash birlamchi tizimining mehnat resurslaridan oqilona foydalanish va ularni samarali boshqarishda ishtrok etish; – tibbiyot sohasida dolzarb bo‘lgan muommolar bo‘yicha ilmiy-tadqiqot faoliyati va innovatsion loyihalarni talab darajasida olib borishda ishtrok etish. – aholini ijtimoiy muhofaza qilishda uning uchun ma’sul bo‘lgan tashkilotlar bilan hamkorlikda mavjud resurslardan unumli foydalanish umumiy mohiyatini etkazib berish.
Modul bo‘yicha talabalar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	**Talaba tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** -aholi orasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish, kasalliklar rivojlanishiga sabab bo‘luvchi xavf omillarni aniqlash va bartaraf etish; - aholi tibbiy nufuzini oshirish, ratsional ovqatlanish tamoyillari hamda zararli odatlari bartaraf etish borasida zarur chora – tadbirlarni amalga oshirish; - sog‘liqni saqlash tizimida birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish; - shoshilinch holatlarni o‘z vaktida aniqlash, kasalxonagacha bo‘lgan tez yordam ko‘lamini aniqlash va tibbiy yordam ko‘rsatish, ko‘rsatmaga ko‘ra zarur mutaxassislarga va kasalxonaga yuborish qobiliyatlariga ega bo‘lishi lozim. **Talaba bilishi shart:** - kasalliklar bo‘yicha reabilitatsiya chora tadbirlarini o‘tkazishga ko‘rsatma va qarshi ko‘rsatmalarni, muddatlarini to‘g‘ri aniqlash; - reabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to‘liq hajmda amalga oshirish; - dispanser nazorati gurhlarida umumiy amaliyoti shifokori bilan to‘g‘ri aniqlash va bosqichlarini o‘z vaqtida amalga oshirish **Talaba bajara olishi lozim:** - tibbiy adabiyot va tekstlarni lug‘atsiz tarjima qilish va uni o‘zbek tilida bayon qila olish; - berilgan matnlarga savollar tuzish, grammatik vazifalarni tug‘ri va to‘liq bajarish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, xujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko‘ra bajarishi va iboralarni qo‘llab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish;

	- berilgan sohaga oid adabiyotlar bo‘yicha referat yozish. - talaba quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim: - abstrakt fikr yuritish, xodisalarni tahlil va sintez qilish qobiliyatiga ega bo‘lish; - dunyoqarashni shakllantirish uchun falsafiy bilimlarning asoslaridan foydalanish qobiliyati; - nostandart vaziyatlarda harakat qilish qobiliyati, qabul qilingan qarorlar uchun ijtimoiy va ahloqiy javobgarlikni olishga tayyorlik; - o‘z-o‘zini rivojlantirishga, anglashga, o‘qishga, ijodiy salohiyatdan foydalanishga tayyorlik; - favquloddagi vaziyatlarda birinchi tibbiy yordam texnikasini, himoya usullarini qo‘llashga tayyorlik; - favqulodda vaziyatlarda birinchi tibbiy yordam texnikasini, himoya usullarini qo‘llashga tayyorlik; - kasbiy faoliyatning standart vazifalarini axborot, bibliografik manbalar, biotibbiyot terminologiyasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va axborot xavfsizligining asosiy talablarini hisobga olgan holda hal qilishga tayyorlik; - professional faoliyatdagi muammolarni hal qilish uchun og‘zaki va yozma ravishda rus va xorijiy tillarda muloqot qilishga tayyorlik; - tibbiy xujjatlarni yuritishga tayyorgalik; - kasbiy muammolarni hal qilishda dori vositalarini va ularning kombinatsiyalarini tibbiy maqsadlarda ishlatishga tayyorlik; - bemorlarga birlamchi tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish va dastlabki tibbiy sanitar yordam ko‘rsatishni ta’minlashga tayyorlik; - tibbiy yordam ko‘rsatishda ko‘zda tutilgan tibbiy asboblardan foydalanishga tayyorlik.
Ta’lim berish usullari	Nazariy, amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; Talabalarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishii tashkiliy shakli	Mustakil ta’ lim
1	**“Xalq tabobati “ moduli, tushunchasi va vazifalari. Xalq tabobatini rivojlanishda JSST tashabbuslari.**	Xalq tabobati ” moduli, tushunchasi va vazifalari. Xalq tabobatini rivojlanishda JSST tashabbuslari. “Xalq tabobati” moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan kasalliklar hamda muommolar bo`yicha zamonaviy ma’lumot, bilimlarga ega bo`lishi.	2	N-2	

2	**Xitoy ana'naviy tabobati.**	Xitoy ana'naviy tabobati.Sharq tabobatida mavjud bo'lgan meridianlar yo'nalishini aniqlash va inson tanasidagi biologik faol nuqtalarni topografiyasini topish. Xitoy diagnostika usullari va davolash vositalari.Dorivor giyohlar.	10	N -2 A-8	8
3	**Hind-Tibet tabobati .**	Hind-Tibet tabobati. " Dorivor giyohlardan turli xil kasalliklarda qo'llanilishi.	6	N -2 A-4	4
4	**Qadimgi Sharq tibbiyoti.**	Qadimgi Sharq tibbiyoti. Avesto kitobi. Sharq tabobatida mavjud bo'lgan meridianlar yo'nalishini aniqlash va inson tanasidagi biologik faol nuqtalarni. Dorivor o`simliklar.	6	N -2 A-4	2
5	**Ibn Sino xayoti, tibbiyot rivojlanishiga qo'shgan hissasi.**	Ibn Sino xayoti, tibbiyot rivojlanishiga qo'shgan hissasi. Ibn Sino temperament haqida . Dorivor o`simliklar,Propolis ,krapiva,banka qo'yish, zuluk solish.	10	N-2 A-8	2
6	**Koreys ana'naviy tabobati**	Koreys ana'naviy tabobati haqida. Dorivor o`simliklar.	2	N -2	
7	**Qadimgi SHarq tabobatining yozma manba'lari O`rta Osiyo allomalari**	Qadimgi Sharq tabobatining yozma .manba'lari. "Avesto" ma'lumotlari O'rta Osiyo allomalari va ularning tabobat soxasidagi o'rni. Qadimgi sharq tabobatida tashhisla .meridianlar yo'nalishini aniqlash va inson tanasidagi biologik faol nuqtalarni topografiyasini topish. "press nuqtalari"	10	N-2 A-8	8
8	**In-Yan va Besh unsur ta'limoti xaqida bilimlarni zamonaviy sharxi.**	In-Yan va Besh unsur ta'limoti xaqida bilimlarni zamonaviy sharxi. Qadimgi SHarq mamlakatlarida paydo bo`lgan In-YAn va besh element nazariyasi boshlang`ich qarashlari.	2	N 2	
Jami			**48**	**16\32**	**24**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Abu Ali Ibn Sino, “Tib qonunlari”, 1-,2-,3- jildlar, Toshkent 1993.
2. Ибн Сина. Канон врачебной науки: в 10т.-Т., 1996-2013.
3. Клаус К. Шнорренбергер Учебник китайской медицины для западных врачей, Москва, 2007г.
4. Ибн Сина, Избранные философские труды. Москва, 1980.
5. К. Сельчонок. «Тайны Восточной медицины».Москва 1994г.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. X.N. Qayumov., Yong Il Song.,Z.I.Tuksanova. Ignaterapiya, Buxoro-2019
2. И.И. Соколов, В.В. Степанов Народная медицина- наука и традиционные знания., Санкт-Петербург 2001.
3. Маркова А.В. Полная энциклопедия народной медицины.
4. Ши Син Ин. Драгоценные гемчужины Китайского ЦИгун. Неослава, 2006 г.
5. С.Я. Соколов. Фитотерапия, фитофармакология.
6. Савелий Кашницкий. Жемчужины Восточной медицины.Издательство АСТ-2018
7. Sa’dullox Kamollidin ug`li “Tibbi Nabaviy” Toshkent, ToshIUV, 2014.
8. SHukur Irgashev “Tabiatning o`zi tabib” Toshkent, “Ibn Sino”, 2013.
9. Abdulaziz Saidnuriddin “Uzbek xalq tabobati ugitlari”, Toshkent, “Fan”, 2007.
10. Штефан Палош «Китайское искусство целительства. История и практика лечения от древности до наших дней». Изд-во: Центрполиграф, 2003г.
11. Жаклин Ян «Секреты восточной медицины». Изд-во: Контент, 2007г., 177с.
12. Ping-Chung Leung (Editor), Charlie Chang-li Xue (Editor) Chinese Medicine: Modern Practice (Annals of Traditional Chinese Medicine) World Scientific Pub Co Inc (February 28, 2005), 236 pages
13. Liang Liu Essentials of Chinese Medicine Springer, 2011, 1546 pages
14. Li B.N.Folk medicine Tashkent 2012
15. Lewis W.H. Medical Plants Affecting man’s healts. New York 2007. 16. Brian W.U. Watson A.S. «Acupucture» Canada 2011.
17. Yo.Sang «Acu Pro» Wonju City. Republic of Korea 2013.
18. Moraes R.M., Briitti O.R. «Herbal medicine» London 2012.

Internet saytlari

1. www.minzdrav.uz;

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI yo’nalishi bo‘yicha

TERI VA TANOSIL KASALLIKLARI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	**Feldsher**.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.14**
Ajratilgan auditoriya soat:	**48**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

O.M.Mustafoyev	Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi
D.M. Muminova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori
Z.X. Zokirova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Teri va tanosil kasalliklari**
Ajratilgan soat	**48**
Mavzular soni	**8**
Dasturning maqsadi	Teri va tanosil kasalliklari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o‘rganish va tahlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O’zlashtirish (o’qitish) natijalari	1. Teri va tanosil kasalliklari fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish 2. Teri va tanosil kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o‘rganadi. 3. Aholi o‘rtasida teri va tanosil kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o‘rganadi.
Bilimlar	– Teri va tanosil kasalliklari haqida tushuncha. – Teri va tanosil kasalliklarini sabablari, klinik belgilari, davosi va oldini olish. Teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda parvarishi xususiyatlari. Terining parazitar kasalliklari. – Terining allergik kasalliklari. – Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklari. – Terining yiringli kasalliklari. – Terining zamburug‘li kasalliklari. – Terining virusli kasalliklari. – Tanosil kasalliklari.
Ko‘nikmalar	– Teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlardan anamnez yig‘ish va kasallik sababini aniqlash – Teriga baho berishTerida dermografizm o‘tkazish – Qo‘tir kasalligida malxam so‘rtish texnikasi – Allergiyada terining sezuvchanligini aniqlash – Psoriaz uchlik belgisini aniqlashni – Uekxim to‘ri belgisini aniqlashni – Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni – Baltser sinamasini o‘tkazishni – Zararlangan, teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish – Mollyusk tanachalarini ajratib olishni – So‘zak kasalligida ikki stakanli sinama o‘tkazishni
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Hamshiralik ishi, Terapiya, Farmakologiya va retseptura, Yuqumli kasalliklar, Pediatriya
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

TERI VA TANOSIL KASALLIKLARI MODUL DASTURIDAN
SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Teri va tanosil kasalliklari**		
Modul kodi :	Kredit soni: 2.Shundan: *JN – 2 kredit,YAN – 0 kredit (majburiy)*	Modul o‘tilish davri: 5 semestr	ECTS value: 5
Tayyorlov yo‘nalishi	910200 - Davolash ishi	3 bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	8 hafta		
O‘quv soatlar xajmi:	Jami soat:	72	
	Shuningdek :		
	Ma’ruza	16	
	Amaliy mashg‘ulot	32	
	Mustaqil ta’lim	24	
O‘quv modulinig statusi	Klinik modullar bloki		
Ta’lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari haqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.O Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.O.	E-mail: E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	– Teri va tanosil kasalliklari moduli tibbiy ta’lim tizimida fundamental modullar qatoriga kiradi. Teri tanosil kasalliklari modulining asosiy vazifasi teridagi patologik jarayonlarning turli muammolarini anglash, masalalarini hal etish va savollariga davrning o‘ziga xos modul – texnika yutuqlari asosida zamonaviy nuqtai nazardan javob berish kabilarni o‘z ichiga oladi.		
Prerekvizitlar	– Anatomiya, fiziologiya, patologiya, gistologiya, farmakologiya va retseptura asoslari modullarini nazariy qismi hisoblanadi.		
Postrekvizitlar	– Teri tanosil kasalliklari moduli keyinchalik tibbiy parazitologiya, yuqumli kasalliklar va infeksion nazorat modullari uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.		

Modulning maqsadi	– Ushbu modulning asosiy maqsadi, bu kasal organizm terisidagi patologik jarayonlarni baholash, o‘rganish, to’g’ri tashxis qoyish va oldini olish chora tadbirlarini o’rgatish.
Modulning vazifasi	– Teri va tanosil kasalliklari moduli vazifasi - teri va tanosil kasalliklarini kelib chiqish sabablarini aniqlab, uni oldini olish uchun chora-tadbirlari ishlab chiqish, keltirib chiqaruvchi mikroorganizmlar, ularning xossalari, tashqi muhitga chidamliligi, organizmga kirishi, yuqish yo‘llarini o‘rganadi, kasalliklarni oldini olish, shu jumladan tanosil kasalliklarni keskin kamaytirishga qaratilgan chora tadbirlarini o‘rganadi.
Modul bo‘yicha talabalr bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar.	Teri va tanosil kasalliklari modul dasturini o‘rganish davomida qo‘yidagi bilimlarga ega bo‘lishi kerak: – Teri va tanosil kasalliklari modulining maqsadi va vazifasini; – O‘zbekistonda dermatovenerologiya modulining rivojlanishi; – terining tuzilishi va vazifalari; – allergik kasalliklarni kelib chiqish sabablari, tashqi va ichki manbalarning salbiy ta’sirini aniqlashni; – dermatitlarning sabablari, etiologiyasi, toksikodermiya sabablari, klinik belgilari, asoratlari, profilaktik chora tadbirlarini o‘tkazishni; – ekzema tushunchasi, tasnifi,klinik belgilari, eshakemi to‘g‘risida umumiy tushuncha va profilaktikasini. – pedikulyozning qo‘zg‘atuvchisi, etiologiya, epidemiologiya, klinik belgilarini; – qo‘tir qo‘zg‘atuvchisi,yuqish yo‘llari va klinik belgilari va asoratlarini; – bolalar bog‘chalari va maktablarda parazitar kasalliklarini oldini olishni. – Piodermiyalar sabablari, turlari, tasnifi va klinik belgilarini; – yiringli kasalliklarda o‘tkaziladigan chora-tadbirlarni; – virusli kasalliklari to‘g‘risida umumiy tushuncha, yuqish yo‘llari, klinik turlarini; – oddiy gerpes virusi, so‘gallar, uchuqlar, o‘rab oluvchi temiratki va o‘tkir uchli kandilomalar to‘g‘risida tushunchani; – DPMlarda profilaktik chora-tadbirlar o‘tkazishni. – terining zamburug‘li kasalliklar, (keratomikozlar, dermatomikozlar) tasnifi, etiologiyasi,kelib chiqish sabablari, klinik ko‘rinishi va tarqalishini; – trixofitiya va mikrosporiyani qiyosiy tashxisini; – bolalar muassasalarida zamburug‘li kasalliklarining oldini olish, profilaktik chora-tadbir o‘tkazishni; – psoriaz kasalligining kelib chiqish sabablari, klinik belgilarini; – prosiaz kasalligida mavsumiylikning xususiyatini; – zaxm kasallikning kelib chiqish sabablari, yuqish yo‘llari va manbai, zaxm tasnifini; – birlamchi zaxm klinik belgilarini; – kasallik aniqlangandan so‘ng to‘ldiriladigan xujjatlarni; – ikkilamchi va uchlamchi zaxmning kelib chiqish sababi va klinik belgilarini; – tug‘ma zaxmning kelib chiqish sababi va klinik belgilarini;

	– so‘zak kasalligining kelib chiqish sabablari, yuqish yo‘llari, kasallik davrlari, asoratlari, laborator tekshirish usullarini; – erkak va ayollarda so‘zak kasalligining asoratlari, davosi, profilaktik chora tadbirlarinm; – kasallik aniqlangandan so‘ng to‘ldiradigan xujjatlarni; – OIB va OITS qo‘zg‘atuvchisi haqida zamonaviy ma’lumotlarni; – kasallikning yuqish yo‘llari, sabablari va klinikasini; – laborator tekshiruv usullarini, profilaktikasini. Talaba quyidagi ko‘nikmalarga ega bo‘lishi lozim: – Teri va tanosil kasalliklarining xususiyatlarini; – bemordan anamnez yig‘ish xususiyatlarini; – teri va tanosil kasalliklarda laborator tekshiruvlarini qo‘llanishini; (gistologik, mikroskopik, bakteriologik); – terining birlamchi va ikkilamchi morfologik elementlarni ajratishni; – teri va tanosil kasalliklari dispanseri ish tartibini o‘rganishni; – teri va tanosil kasalliklarida dispanser nazoratini olib borishni; – pedikulyozning davosi va oldini olishni; – qo‘tir kasalliklarida davosi va epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlarini amalga oshirishni; – qo‘tirni aniqlash uchun patologik material olish texnikasini amalga oshirishni; – bemorlarini qabul qilish, rasmiylashtirishni. – teri sezuvchanligini aniqlovchi sinamalar qo‘yishni(tomchili, kompressli va teri ostiga); – anafilaktik shokda tez yordam ko‘rsatishni; – eshakemida birinchi yordam ko‘rsatishni; – Kvinke shishida tibbiy yordam ko‘rsatishni; – allergik kasalliklarida o‘tkaziladigan chora-tadbirlarniamalga oshirishni. – yiringli kasalliklarning umumiy va maxalliy davosini; – kasalikka olib keluvchi ekzo va endogen omillarni o‘rganishni; – epidemiyaga qarshi bolalar bog‘chalarida va maktablarda chora-tadbirlar o‘tkazishni; – piodermiyaning oldini olishda sanitar-targ‘ibot ishlarini olib borishni. – virusli kasalliklarning tekshirish usullarini; – virusli kasalliklarning davolashprinsiplarini; – axoli o‘rtasida virusli kasalliklar to‘g‘risida umumiy tushuncha, yuqish yo‘llarini va oldini olishning chora tadbirini o‘tkazishni; – bolalar bog’chasida va maktablarda profilaktik chora-tadbirlarni va targ‘ibot ishlarini o‘tkazishni. – zararlangan teri o‘chog‘idan kepak kazg‘oq olish texnikasi, laborator tekshiruv natijalarini tahlil qilishni; – bemordan anamnez yig‘ishni; – infeksiya o‘chog‘ida epidemiyaga qarshi ishlarni uyushtirishni; – terining zamburug‘li kasalliklarida davolash prinsiplarini o‘rganishni; – kasallik chiqqan o‘chog‘ida sanitar targ‘ibot ishlarini olib borishni; – psoriaz uchlik belgilarini aniqlashni; – Uikxem to‘rini aniqlashni; – kasallikni oldini olishda sanitar-targ‘ibot ishlarini olib borishni;

	– serologik tahlil uchun qon olishni; – teridagi toshmalarni ajrata olishni; – bemordan anamnez yig‘ib, sabablarni aniqlashni; – mikroskopik tekshirish uchun o‘choqdan material olishni; – shoshilinch xabarnomani to‘ldirishni; – epidemiologik o‘chog‘ida ishlashni; – zaxm kasalligida oldini olish chora-tadbirlarini ishlab chiqishni; – ikkilamchi va uchlamchi zaxmni farqlash, laborator tekshirish usullarini qo‘llashni; – tug‘ma zaxmning profilaktikasi, infeksiya o‘chog‘ida olib boriladigan chora-tadbirlarni amalga oshirishni; – dispanser kuzatuv o’tkazishni. – bemordan anamez yig‘ib, sababini aniqlashni; – laboratoriyaga yo‘llanma yozish va jo‘natish, mikroskopik tekshirish uchun material olishni; – so‘zak bilan kasallangan epidemiologik o‘chog‘ida ishlashni; – bemordan anamez yig‘ib, sababini aniqlashni; – laboratoriyaga yo‘llanma yozish va jo‘natish, mikroskopik tekshirish uchun material olishni; – serologik taxlil uchun kon olish texnikasi; – bemorlardan epidemiologik anamnez yig‘ishni; – ommaviy tekshiruvda qo‘llaniladigan laborator usullarini o‘rganish; – anonim laboratoriyaning ish prinsiplarini o‘rganishni; – parenteral muolaja o‘tkazishda shaxsiy himoya choralarini qo‘llashni; – sanitar-targ‘ibot ishlarini olib borishni.bo‘yicha malakalarga ega bo‘lishi kerak.
Ta’lim berish usulllari	Ma’ruza, amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	Videofilmlar,multimediali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan , maruzalar bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; O‘quvchilarning mustaqil ishi, individual va guruxli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish,testlar, vaziyatli masalalar va boshkalar.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘ qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’ lim

1	**Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Teri va tanosil kasalliklari xususiyatlari.**	- Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Fanning maqsadi va asosiy vazifalari. Klinik fanlar bilan bog‘lanishi. Terining tuzilishi va uning vazifalari. Teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari.Terining morfologik elementlari va ularning turlari. Umumiy va mahalliy davolash usullari haqida tushuncha. Teri gigienasi va parvarishi. Bolalar va keksalar terisining o‘ziga xos xususiyatlari. - Teri kasalliklari bilan og‘rigan bemorlardan anamnez yig‘ish va kasallik sababinianiqlashTeriga baho berish - Terida dermografizm o‘tkazish	6	2/4 NA	3
2	**Terining parazitar kasalliklari.**	Qo‘tir va pedikulyoz kasalliklarini sabablari, epidemiologiyasi, yuqish yo‘llari, klinikasi, davolash usullari va kasallikni oldini olish chora-tadbirlarini o‘tkazish. Qo‘tir va pedikulyoz kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillarni bartaraf etish, kasallikni davolash usullari, oldini olish. - Qo‘tir kasalligida malxam so‘rtisht exnikasi	6	2/4 NA	3
	Terining allergik kasalliklari.	Allergik dermatitlarni keltirib chiqaruvchi sabablar va ularning turlari. Allergik toshma turlarini aniqlash va ularni bir-biridan ajratish. Teri allergik kasalliklarini umumiy va mahalliy davolash usullari, allergik dermatit va ekzemada qondagi o‘zgarishlarni aniqlash. Tahlil natijalarini o‘qish. Dermatit, toksikodermiya, ekzema kasalliklari tekshirish usullri, klinikasi, davosi, asoratlari va ularni oldini olish. Kechiktirib bo‘lmaydigan allergik holatlar haqida tushuncha. - Allergiyada terining sezuvchanliginianiqlash	6	2/4 NA	3
3	**Etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklari.**	Etiologiyasi yetarli aniqlanmagan teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari, turlari, klinik belgilari, mavsumiyligi va asoratlari. Qiyosiy tashhis o‘tkazish, laborator tekshiruv usullari natijasini tahlil qilish. Kasallikni davolash va asoratlarni oldini olish. Psariaz uchlik belgisini aniqlashni. Qizil yassi temiratki kasalligida Uikxem to‘ri belgisini aniqlash,	6	2/4 NA	3

5	**Terining yiringli kasalliklari.**	- Terining yiringli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillar, klassifikatsiyasi, klinik belgilari, laborator tekshiruv natijalarini tahlil qilish.Terining yiringli kasalliklari asosiy morfologik elementlarini ajratish va davolash usullari. Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni Terining yiringli kasalliklarida qiyosiy tashhis o‘tkazish. Kasallikni asoratlarini va ularni oldini olish chora–tadbirlari. Terining yiringli kasalliklarini umumiy, mahalliy va spetsifik davolash usullari. Vaksinalarni yuborish.	6	2/4 NA	3
6	**Terining zamburug‘li kasalliklari.**	Zamburug‘li kasalliklarni keltirib chiqaruvchi omillar va ularni qo‘zg‘atuvchi zamburug‘ turlari. Kasalliklarni yuqish yo‘llari va tarqalishi. Kasalliklarni qiyosiy tashxisi. Zamburug‘li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullari, Balsir sinamasini o‘tkazishni, zararlangan teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish kasalliklarni davolash usullari. Zamburug‘li kasalliklar profilaktikasi. Keratomikozvadermatomikoz turlari klinik belgilari, kechishi, asoratlari va ularni oldini olish. Zamburug‘li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullarini qo‘llash. Umumiy davo usullari. Zamburug‘li kasalliklarni davolashda fungitsid va mikoseptik vositalaridan foydalanish. Kasallik aniqlangandan so‘ng tibbiy xabarnoma to‘ldirish.	6	2/4 NA	3
7	**Terining virusli kasalliklari.**	Terini virusli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar, ularni qo‘zg‘atuvchisi va turlari. So‘gal turlarini ajratish. Bog‘cha va maktab yoshidagi bolalarda mollyusklarni tarqalishni oldini olish. - Malyusk tanachalarini ajratibolishni	6	2/4 NA	3
8	**Tanosil kasalliklari.**	Zaxmning kelib chiqish sabablari va uning qo‘zg‘atuvchisi haqida ma’lumot. Zaxmning davrlari va undagi klinik belgilari, toshma turlari. Kasallikni qiyosiy tashxisi. Homila zaxmi va uning asoratlari. Laborator tekshiruv usullari. Kasallikka moyil guruhlarni aniqlash. Zaxm kasalligida davrlariga ko’ra toshmalar xarakterini aniqlash. Tug‘ma zaxmda bolalar organizmidagi o‘zgarishlar va klinik belgilar.	6	2/4 NA	3

		So‘zak kasalligini kelib chiqish sabablari, qo‘zg‘atuvchisi, yuqish yo‘llari, turlari, klinik belgilari, tashhisotida ikki stakanli sinama o‘tkazish va asoratlari. Kasallikning umumiy, mahalliy va spetsifik davosi**.** Tanosil kasalliklarining xususiyatlari. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 25 avgustdagi “Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish to‘g‘risida” 365 – sonli Qarori mazmuni bilan tanishtirish. OIV va OITS ha qida tushuncha.OIV infeksiyasini yuqish yo‘llari va klinik belgilari. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi “O‘zbekiston Respublikasida OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to‘g‘risida” 123 – sonli buyrug‘i mazmuni bilan tanishtirish. OITS markazlari, laboratoriyalari va ularning ish faoliyati haqida ma’lumot. Serologik tekshiruvga qon olish. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo‘yicha qo‘llanma” 29-maslahat bilan tanishish. Tanosil kasalliklari bilan og‘rigan bemorni ijtimoiy qo‘llab quvvatlash va sanitar-targ‘ibot ishlarini olib borish.			
		Jami	**48**	**16/32**	**24**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxat

Asosiy adabiyotlar

1. L.Yu. Yusupova, H.S. Burixodjaeva “Kattalarda hamshiralik parvarishi” III qism, Toshkent “Fan va texnologiya” nashriyoti-2014 yil
2. E.H.Eshboev, YA.M.Fayziev. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2007yil.
3. M.R.Tilavov, S.T.Tursunov. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2004 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

2. Л.А.Хмыз. «Кожные и венерические болезни» Практикум . Ростов на Дону «Феникс » 2007 год.
3. A.Voisov. «Teri va tanosil kasalliklari.» Toshkent, 2004 yil.
«Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Toshkent, A
4. tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.
5. N.S.Ismoilova, F.Z.Alimova. «Teri-tanosil kasalliklari» fanidan atlas. Toshkent, «SHarq» nashriyoti, 2004 yil.
6. Н.Н.Владимиров., А.В.Вязмитина. «Сестиринское дело в дерматовенерологии» Ростов-на-Дону «Феникс» 2002 год.
7. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo‘yicha qo‘llanma” 2012 yil.

Internet saytlari:

- www.med.uz,
- www.google.uz,
- www.lex.uz,
- www.wikipediya.uz
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204- FELDSHER ISHI kasbi bo`yicha

Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan

NA’MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	**Feldsher**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.15**
Ajratilgan auditoriya soat:	**96**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Datchanova N.R. Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Terapiya va akusherlik”kafedra mudiri

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi

Taqrizchilar:

N.A.Nurmatova Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Tashqi taqrizchi

Razzoqov N.B. KMN ToshDU.CHinodod sanatoriyasi . bo’lim mudiri oliy toifali shifokor gastroenterolog.

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Nutritsiologiya**
Ajratilgan soat	**96**
Mavzular soni	**11**
Dasturning maqsadi	Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan – fanini o`qitishdan maqsad oliy malu-motli hamshiralarni sog`lom va bemor odamlarning ratsional(optimal)ovqatlanishini tashkil etish qonuni-yatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, hom ashyolari va oziq – ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik kiymatga bo`lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash haqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirishdir. – Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan o`quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlash tartiblarini o`rgatish. O`rta tibbyot xodimi bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko`rsatkichini o`rgatadi. Bemor va sog`lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parhez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashhisi hisobga olib, to`la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o`rgatadi.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	---Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan sohasida umumiy amaliyot feldsher-akusheriining vazifa va maqsadlari shakllanadi; – zamon talablariga javob bera oladigan kadrlarni tayyorlashga zamin yaratiladi; – oziq-ovqat mahsulotlarining sifatiga baho berish takomillashtiriladi; – ovkat tarkibidagi surrogatlar va falsifikatlar me’yorini bilishga imkon beradi; – oziq - ovqatlar ustidan joriy sanitariya nazorati to`g`risida ma’lumotlarni egallaydi; – ovqatlanish gigienasi sohasida Davlat sanitariya nazoratining vazifasi bo`yicha bilim va ko`nikmalar shakllanadi; – fanga oid bilimlarni umumlashtirish orqali oziq- ovqat mahsulotlaridan kelib chiqadigan kasalliklarni profilaktikasi takomillashtiriladi; – oziq-ovqat korxonalari va omborxonalar ustidan sanitariya-gigienik nazorati o`rganiladi; – ovqatdan kelib chiqadigan zaharlanishlarga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqarish o`rganiladi; – iste’molga yaroksiz ozik-ovkat maxsulotlarini savdoga chiqarmaslik, aholini salomatligini saqlash yo`lida mezonlar ishlab chiqiladi; aholi o`rtasida sanitariya –oqartuv ishlarini olib borish bilimlari shakllanadi.
Bilimlar	*O`quvchilar:*

	- Nutritsiologiya (ovqatlanish gigiyenasi) haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi . - Oqsil, yog‘, uglevod, mineral moddalar, mikroelement va vitaminlarning organizmdagi ahamiyati. - Giper-, gipo-, avitaminozlar. - Organizmning ish faoliyatiga va yoshiga ko‘ra ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik talab. - Ovqat mahsulotining sifatini o‘zgarishiga sabab va sharoitlari, uni saqlovchi usullari. - Turli usulda konservalashning qulayligi va kamchiligi. - Ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi. - Ovqat mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati. - Ovqat mahsulotlarining organoleptik hususiyati, buzilish belgilari va sabablari. - Ovqat mahsulotlarini fizik-kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik ahamiyati. - Oziq-ovqatlar tarkibidagi nitratlar miqdori. - Oziq-ovqat mahsulotlarining saqlanishi, tarqatilishining sanitariya-gigiyena me’yori va qoidasi. - Ovqatdan zaharlanishni tekshirish tartibi. - Mikroblar bilan bog‘liq bo‘lgan ovqatdan zaharlanishning oldini olish va yuqumli kasalliklarni profilaktikasi. - Diyetologiya fanining rivojlanish tarixi, fanni tibbiyotda tutgan o‘rni. Ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari. - Vitaminlarning organizmdagi axamiyati. - Ratsional ovqatlanish asoslarini. - Ovqat iste’mol qilish vaqti, maromi va usuli. - DPMlarda parhyez ovqatlanishni tashkillashtirish. - Ovqatlanish turlarini. - Maxsulotlarning energetik qiymati. - Davo ovqatlarni tarkibi va ularni tayyorlash usullari. - Davo ovqatlarning sifatini nazorat qilish. - Davo ovqatlarni organizmga ta’sir mexanizmi
Ko`nikmalar	Ovqat ratsioniga va ovqatlanish rejimiga bo‘lgan gigiyenik talabni belgilash. - Ovqat ratsionining fiziologik me’yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli–tumanligiga baho berish. - To‘g‘ri ovqatlanishning ahamiyati bo‘yicha aholi o‘rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. - Ovqat mahsulotlarining organoleptik, fizik-kimyoviy hususiyatiga malaka talabi va texnik sharoitlarga asosan baho berish. - To‘g‘ri ovqatlanish tartibini tavsiya etish - Turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish. - Pasiyentning kasalligidan kedib chiqib, ovqat parxezini tayinlash. - Bo‘limda ovqat tarqatish. - Ovqatlantirishning turlarini amalga oshirish(sun’iy, tabiiy, og‘ir bemorlarni ovqatlantirish).

	- Ovqat maxsulotini nazorat qilish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim A – amaliy ta’lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

DIYETOLOGIYA NUTRITSIOLOGIYA ASOSLARI BILAN MODULIDAN SILLABUS

Modulning to‘liq nomi	**Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan**		
Modul kodi:	Kredit hajmi: 1,5 .SHundan: JN – 1,5 .YAN - 0 (majburiy)	Modul o‘tilish davri: 1 -semestr	ECTS value:5
Tayyorlov yo‘nalishi	50910204 -Feldsher- ishi	1- bosqich o‘quvchilari	
Modulning davomiyligi	18 hafta		
O‘quv soatlari xajmi:	Jami soat:	144	
	SHuningdek:		
	ma’ruza	32	
	amaliy mashg‘ulot	64	
	mustaqil ta’lim	48	
O‘quv modulining statusi	Mutaxassislik moduli		
Ta’lim muassasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o‘qituvchilari xaqida ma’lumot	Ma’ruzachilarning F.I.SH. Amaliy mashg‘ulot o‘tkazuvchilarning F.I.SH.	E-mail: E-mail:	
Mashg‘ulot vaqti va joyi	O‘quv xona		
Modulning mazmuni	– Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan – moduli talabalarning bilimiga, o‘quv ko‘nikmasiga qo‘yiladigan talablar; -Dietologiya modulining rivojlanish tarixi, moduli tibbiyotdagi o‘rni;		

	– Aholining sanitariya – epidemiologik osoyishtaligi to‘g‘risidagi amaldagi qonun va meyyoriy hujjatlarni; – nutritsiologiya (ovqatlanish gigienasi)haqidagi – tushuncha,vazifasi ,maqsadi va rivojlanish tarixini; – Oqsil,yog‘,uglevod ,mineral moddalar , mikrooelement vitaminlarning organizmdagi ahamiyatini; – Giper gipo avitaminozlarni organizmning ish faoliyatiga va yoshiga kora ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik talab. – Davolovchi profilaktik parxez ovqatlanishning alohida xususiyatlarini: –-Ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari – -vitaminlarning organizmdagi ahamiyati; – -ratsional ovqatlanish asoslari; – -Ovqat iste’mol qilish vaqti, maromi va usuli; – -DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish; – -Ovqatlanish turlari; – -mahsulotning energetik qiymati; – -davo ovqatlarini tarkibi va ularni tayyorlash usullari – -davo ovqatlarini sifatini nazorat qilish – -davo ovqatlarini organizmga ta’sir mexanizmini bilishto‘g‘risidako‘rsatib beruvchi modul bo‘lib xisoblanadi.
Prerekvizitlar	– Modul umumiy gigiena va ekologiya, anatomiya, fiziologiya va patologiya asoslari, mikrobiologiya, yuqumli kasalliklar, bolalar va o‘smirlargigienasimodullari nazariy qismi xisoblanadi.
Postrekvizitlar	– Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan – moduli keyinchalik sog‘lom turmush tarzi, dietologiya, valeologiya, nutritsiologiya modullari uchun nazariy zamin bo‘lib xizmat qiladi.
Modulning maqsadi	– Talabalarda bo‘lajak tibbiyot xodimlarni sog‘lom va bemor odamlarning ratsional (optimal) ovqatlanishini tashkil etish qonuniyatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, hom ashyolari va oziq – ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik kiymatga bo‘lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash xaqidagi nazariy bilimlarini rivojlantiradi xamda ularni amaliyotda tatbiq etish ko‘nikmasini xosil qilish.
Modulning vazifalari	– Talabalarda dietologiya texnologiyaning nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlash tartiblarini o‘rgatadi. Bo‘lajak tibbiyot xodimlari bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko‘rsatkichini o‘rgatadi. Bemor va sog‘lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parxez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi,

	vazni, tashxisi hisobga olinib, to‘la qiymatli ovqatlanish tavsiya etish kabi ko‘nikmalarni xosil qilish.
Modul bo‘yicha talabalar bilimi, ko‘nikma va malakalariga qo‘yiladigan talablar	– Talaba tasavvurga ega bo‘lishi kerak: – - Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan – modulining rivojlanish tarixi, organizmda quvvat almashinuv jarayoni – - organizmda oqsillar va ularning ahamiyati, yog‘lar va ularning organizm uchun ahamiyati, uglevodlar va vitaminlarning organizm uchun ahamiyati – - ratsional ovqatlanish va uni tashkil etish, sog‘lom turmush tarzi – salomatlik garovi, turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish – - davolash muassasalarida patsientlar ovqatini tashkil qilishda patsientning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlash; Talaba bilishi shart: – -Davo ovqat tarkibini, davo ovqatlarni tayyorlashni, ovqatlarning sifatini nazorat qilishni, davo ovqatlarni organizmga tasir mexanizmini, parhez stollarining umumiy xarakteristikasini, hazm tizimining ovqatlanishdagi rolini, ovqatning hazm bo‘lish mexanizmini, hazm tizimi kasalliklarida parxez ovqatlanishni, siydik ajratish tizimi kasalliklarida, yurak – qon tomir tizimi kasalliklarida, nafas olish tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni ahamiyatini, ochlik bilan davolashga ko‘rsatma, qarshi ko‘rsatma haqida; -Ovqat maxsulotlarini orgonoleptik tekshirish sharoiti va xajmini; – - Ovqat maxsulotlarining organoleptik xususiyati buzulish belgilari va sabablarini; – -Ovqat maxsulotlarini fizik kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik axamiyatini ; – -Oziq ovqat korxonalarining tuzilishiga bo‘lgan gigienik talabni; – -Mikroblar bilan bog‘liq bo‘lgan ovqatdan zaxarlanishning oldini olishni va yuqumli kasalliklarni profilaktikasini. – Talaba bajara oladi: – -Patsient va sog‘lom kishilardan diet anamnez yig‘ish, bemor ovqatlanishiga talabnoma yozish, taomnoma tuzish, suniy yo‘l bilan ovqatlantirishda farmatsevtning taktikasi, tabiiy ovqatlanitirish usullarini, kunlik porsionnik yozish. – -bemorga kerakli ovqat qiymatini hisoblashni va parhez buyurishni; – ovqat mahsulotlari sifatini aniqlashni; – ovqatlanish shaxobchalari sanitariya holatini nazorat qilish va xavf tug‘diruvchi holatlarni bartaraf etishni; – zaruriy hollarda ovqat mahsulotlaridan namuna olishni.
Ta’lim berish usullari	Ma’ruzalar va laboratoriya mashg‘ulotlar
Ta’minot	videodars va videoroliklar, multimediyali o‘qiv dasturlari, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalar, o‘quv-uslubiy

	majmua, darslik va o‘quv qo‘llanmalar, mustaqil ish topshiriqlari, uyga beriladigan topshiriqlar, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy	Mustaqil
1	**Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan fani haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi**	Diyetologiya nutritsiologiya asoslari bilan fani haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o`rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Ovqatlanish gigienasi sohasida Davlat sanitariya nazorati, uning vazifalari va bosqichlari. Sanitariya qonunchiligi. Ovqatlanish gigienasi bo`limining ishlash usuli va shaklla-ri. Me’yoriy-texnik hujjatlar. Jamoat sanitariya faollari, ularning vazifasi.	2	N-2	
2	**Ovqat ratsionining fiziologik me’yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli–tumanligiga baho berish..**	Ovqat ratsionining fiziologik me’yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli–tumanligiga baho berish. To‘g‘ri ovqatlanishning ahamiyati bo‘yicha aholi o‘rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. Ratsional ovqatlanish, unga gigienik talab. Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi. Ovqatlanish rejimi. To‘g‘ri ovqatlanish tartibini tavsiya etish. Ratsional ovqatlanish asoslarini.Ovqat iste’mol qilish vaqti, maromi va usuli.Ovqat ratsioniga va ovqatlanish rejimiga bo‘lgan gigiyenik talabni belgilash. Ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari. Ratsional ovqatlanish asoslarini. Ovqat iste’mol qilish vaqti, maromi va usuli.	12	NA 4/8	4
3	**Vitaminlarning organizmdagi axamiyati. Giper, gipo-avitaminozlar**	Vitaminlar. Vitaminlarning Fiziologik ahamiyati, asosiymanbai. Suvda (S, Vgurux, RR) va yog`da (A, D, E, K) eruvchivitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo-, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish.	8	NA 4/4	4

4	**Organizmning ish faoliyatiga va yoshiga ko‘ra ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik talab.**	Organizmning ish faoliyatiga va yoshiga ko‘ra ovqat moddalariga bo‘lgan fiziologik talab. To‘g‘ri ovqatlanishning ahamiyati . Oqsil, yog‘, uglevod, mineral moddalar, mikroelement va vitaminlarning organizmdagi ahamiyati.	6	NA 2/4	4
5	**Ovqat mahsulotining sifatini o‘zgarishiga sabab va sharoitlari, uni saqlovchi usullari.**	Ovqat mahsulotining sifati haqida tushuncha. Ovqat mahsulot-larining buzilish turlari (chirishi, achishi, oksidlanishi, mog`orlashi va hokazo). Ovqat mahsulotining sifatini pasayishiga sababchi bo`lgan sharoitlar. Ovqat mahsulotining sifatini yaxshi saqlovchi sharoitlar. Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigienik talab. Go`sht mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservatsiya kilish.	10	NA 2/8	6
6	**Turli usulda konservalashning qulayligi va kamchiligi.**	Konservalash usullari. Har bir usulning gigienik harakteristikasi. Yuqori va past temperaturaning ta’siri, suvsizlantirish usuli, yuqori osmotik bosim ta’siri, vodorod ion kontsentratsiyasini o`zgartirish. Kimyoviy moddalar, antibiotiklar, radioktiv usullar bilan konservalash.	6	NA 2/4	4
7	**Ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi. Ovqat mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati.**	Ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi. Ovqat mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati. Ovqat mahsulotlarining organoleptik hususiyati, buzilish belgilari va sabablari. Ovqat mahsulotlarining organoleptik, fizik-kimyoviy hususiyatiga malaka talabi va texnik sharoitlarga asosan baho berish.	6	NA 2/4	2
8	**Ovqat mahsulotlarini fizik-kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik ahamiyati.**	Ovqat mahsulotlarini fizik-kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik ahamiyati. Oziq-ovqatlar tarkibidagi nitratlar miqdoriOziq-ovqat mahsulotlarining saqlanishi, tarqatilishining sanitariya- gigiyena me’yori va qoidasi.	10	NA 2/8	6
9	**Ovqatdan zaharlanishni tekshirish tartibi.**	Ovqatdan zaharlanishni tekshirish tartibi. Mikroblar bilan bog‘liq bo‘lgan ovqatdan zaharlanishning oldini olish va yuqumli kasalliklarni profilaktikasi.	12	NA 4/8	6

		Oziq–ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasini uyushtirish va o`tkazish. . Gigienik ekspertizaning vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatini belgilashda Davlat nazorat tizimi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatiga ko`ra tasnifi. Rejali va rejadan tashqari gigienik ekspertiza. Gigienik ekspertiza o`tkazishning bosqichlari. Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.Oziq-ovqat mahsulotlarini tekshirish uchun namuna olish qoidasi bilan tanishish. Olingan mahsulot namunasini laboratoriyaga jo`natishdan oldin ko`riladigan tayyorgarlik ishlari: muxrlash, o`ralgan namunani plombalash, olingan namuna to`g`risida dalolatnoma to`ldirish.			
10	**DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish. Ovqatlanish turlarini.**	DPMlarda parhyez ovqatlanishni tashkillashtirish. Turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish. Pasientning kasalligidan kedib chiqib, ovqat parxezini tayinlash. Bo‘limda ovqat tarqatish. Ovqatlantirishning turlarini amalga oshirish(sun’iy, tabiiy, og‘ir bemorlarni ovqatlantirish). Ovqat maxsulotini nazorat qilish Davo ovqatlarni tarkibi va ularni tayyorlash usullari. Davo ovqatlarning sifatini nazorat qilish.Davo ovqatlarni organizmga ta’sir mexanizmi Parhez ovqat. Unga bo`lgan gigienik talab. Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati.. Ovqatlanish maromi. Ratsional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o`rtasida targ`ibot ishlarini olib borish.Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.	18	NA 6/12	8
11	**Umumiy ovqatlanish korxonalari gigienasi.**	Umumiy ovqatlanish korxonalarining turlari, tuzilishi va jihozlanishi. Asbob-uskunalar, jihozlariga bo`lgan gigienik talab. Oshxona idish-tovoqlarini yuvish qoidasi. SanQvaM bo`yicha o`rganish. Xonalar maydoniga bo`lgan gigienik talab. Birlamchi sovuq ishlov berish, taomlarni pishirish, sotilish va tarqatilishiga bo`lgan gigienik talab. Umumiy ovqatlanish korxonalarida laboratoriya nazoratini tashkil qilish. Xodimlarning shaxsiy gigienasi va ular orasida sanitariya oqartuv ishlarini olib borilishi.	6	NA 2/4	4

		Umumiy ovqatlanish korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish usuli.			
Jami:			**96**	**N/A 32/ 64**	**48**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “Yangi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixo`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
8. 8.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.Yormatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. Я.Л.Мархотский “Гигиена питания” Москва 2009 йил

Qo’s’himcha adabiyotlar

8. Duschanov B., Yusupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Tos’hkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
9. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o’quv qo’llanma. Tos’hkent. RIO –TMA. 2014.
10. Aholining sanitariya-yepidemiologik osoyis’htaligi to’g‘risida Qonuni, T. 2015y.

4. Мельниченко П.И., Архангельский В.И., Козлова Т.А. и б. «Гигиена – основа экологии человека», Учебник. Москва. ГЭОТАР - Медиа. 2010, 752 с.

5. Румянцев Г.И., Прохоров Н.И., Новиков С.М. и б. «Гигиена» Учебник для вузов, Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г. 608с.

6. Большаков А. М. «Общая гигиена» Москва. ГЭОТАР-Медиа. 2009г.

7. Кича Д. И., Дрожина Н. А., Фомина А. В. «Общая гигиена руководства к лабораторным занятиям». Москва. ГЭОТАР-Медиа, 2010. – 288 с.

11. Kamilova R.T. Bolalar va o’smirlarning jismoniy rivojlanis’hini baholas’h uchun tsentil s’hkalasi. Tos’hkent., 1998y.

Internet saytlari:

6. https://www.gov.uz/uz.https://lex.uz/.https://www.minzdrav.uz/

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG‘LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI
PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

REABILITATSIYA ASOSLARI HAMDA FIZIOTERAPIYA VA MASSAJ

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	Feldsher
O‘quv rejadagi tartib raqami	3.16
Ajratilgan auditoriya soat:	240

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi.

G.A.Usmanova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomli Jamoat salomatligi texnikumi katta o`qiuvchisi

Taqrizchilar:

N. A. Nurmatova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.n.

O.M.Ibragimov — Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

O‘quv dasturining nomi	Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya asoslari
Ajratilgan soat	**240**
Mavzular soni	**24**
Dasturning maqsadi	– reabilitatsiya va fizioterapiya muolajalarni odam organizmiga ta’sir mexanizmini tushuntirish; – turli kasalliklarda reabilitatsiya va fizioterapiya muolajalarni o‘tkazish tartibini o‘rgatish; – bemorlarga reabilitatsiya va fizioterapiya tadbirlarni qo‘llash bo‘yicha bilimlarni shakllantirish. – fanning dasturining vazifalari – o‘quvchilarga fizioterapiya muolajalarni o‘tkazishni o‘rgatish, o‘quvchilarga reabilitatsiya tadbirlarini amalga oshirishni o‘rgatish; – o‘quvchilarga davolanayotgan bemorlar bilan muloqot texnikasi o‘rgatish; – yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish; – fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog‘liqlikda o‘rgatish
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– reabilitatsiya va fizioterapiya haqida tushunchani; – fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta’sir mexanizmini; – fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo‘llash yo‘llarini; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish tartibini; – fizioapparatlarni ishlash prinsiplarini; – texnika xavfsizligi qoidalarini; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish tartibini; – turli kasalliklarni reabilitatsiya va davolashda fizioterapevtik muolajalarni tanlashda umumiy ko‘rsatma va mo‘neliklarni; – sog‘lomlashtirish maqsadida reabilitatsiya va fizioterapevtik muolajalarni qo‘llash; – reabilitatsiya haqida tushunchani; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya o‘tkazish chora tadbirlarini; – turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va axamiyatini; – mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizatsiyasi vareabilitatsiyasi – asoslarini; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; – ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlikda uchraydigan ba’zi patologik

	xolatlarda reabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida reabilitatsiya tadbirlarini bilib oladi.
Bilim	– Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida texnika – xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o‘rganish; – davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish va ingalyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash va tok manbaiga ulash; – kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash; – muolajalardan so‘ng apparatlarni o‘chirish va xavfsizligini ta’minlash. – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish; – dasturda patogenetik ta’sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tanlash va kompleks tarzda tuzish; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida – tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; – ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo‘llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan emorlarning reabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba’zi patologik holatlarda reabilitatsiyani; – xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida reabilitatsiya tadbirlarini bilishi kerak.
Ko‘nikma	– Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish – Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash *malakalariga ega bo‘lishi*
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, pediatriya, akusherlik, hamshiralik ishi, teri-tanosil kasalliklari,
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim A – amaliy ta’lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

“REABILITATSIYA ASOSLARI HAMDA FIZIOTERAPIYA VA MASSAJ.” MODULIDAN SILLABUS

To`liqnomi	Reabilitatsiya asoslari hamda fizioterapiya va massaj.

kodi:	Kredit hajmi: umumiy – 10.kredit Shundan:. 2 semestr:. JN – 2 kredit; YaN – 0 kredit (majburiy.3 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy). 4 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy) .5 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy). 6 semestr: JN – 2 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 2,3,4,5,6-semestrlar	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	1,2,3+ bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	100 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	360	
	Shundan		
	Maruza	60	
	Amaliy mashg`ulot	180	
	Mustaqil talim	120	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	
Mashg`ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	– Modul dasturi ta'lim jarayonining muhim me'yoriy uslubiy hujjati bo`lib, unda o`quv materiallar ma'ruza, amaliy mashg`ulotlari, o`quv, modulni o``itishda zarur xollarda vaziyatli masalalar, mustaqil ish, rasm chizish, mashq qilish, loyiha yaratish va boshqa ishlar ularga ajratilgan vaqt me'yorlariga mosligini ta'minlangan xolda qo`llanilishi ko`zda tutiladi		
Prerekvizitlar	– Anatomiya, fiziologiya, patologiya, umumiy gigiena va ekologiya, hamshiralik ishi, valeologiya, terapiya, hirurgiya, reanimatsiya, pediatriya modullari		
Postrekvizitlar	– Dietologiya, terapiya, hamshiralik ishi, pediatriya, xirurgiya, reanimatsiya modullari uchun nazariy zamin bo`lib hizmat qiladi		
Modulning maqsadi	– Bemorlarga reabilitatsiya va fizioterapevtik tadbirlarni – qo`llashbo`yicha bilimlarni shakllantirish. O`quvchilarga davolanayotgan bemorlar bilan muloqot tehnikasi o`rgatish.		

Modulning vazifalari	– Nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan xolda bevosita bemorlar bilan o`zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarihidan ko`chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashhisi to`g`risida aniq hulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; – tashxis qo`yish va davolashda hamshiralik parvarishini olib borish ko`nikmalarini o`rgatish; – nazariy va amaliy darslar o`tish orqali bemor parvarishi hamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo`lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish hususiyatlarini bo`lajak hamshiralarga o`rgatish.
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Modul yakunida** **O`quvchii bilishi shart:** - Reabilitasiya va fizioterapiya haqida tushunchani; - dispanserizasiya va reabilitasiya o‘tqazish chora tadbirlarini; - turli kasalliklar reabilitasiyasida mexnat bilan davolash usulini roli va axamiyatini; - mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizasiyasi vareabilitasiyasi asoslarini; - turli kasalliklarda tibbiy reabilitasiya tadbirlarini; - bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida reabilitasiya tadbirlarini – Fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta'sir mehanizmini; – Fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo`llashyo`llarini; – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish tartibini; – Fizioapparatlarni ishlash printsiplarini; – tehnika havfsizligi qoidalarini; – turli kasalliklarni davolashda fizioterapevtik muolajalarni tanlashda umumiy ko`rsatma va moneliklarni. **O`quvchii bajara olishi lozim:** – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish tartibini; – Sog`lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo`llash; – Dispanserizatsiyava reabilitatsiyao`tkazishchoratadbirlarini; - turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tavsiya etish; - bemorlarga tashxisiga va kasalligini davriga asoslanib reabilitasiya bosqichini aniqlashni. – Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida tehnika havfsizligi qoidalariga rioya qilishni o`rganish; – Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish vaingolyatsion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlashva tok manbaiga ulash; – Kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash;

	– Muolajalardan so`ng apparatlarni o`chirish vahavfsizligini ta'minlash. – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish; – Dasturda patogenetik ta'sir etadigan – Fizioterapevtik muolajalarni to`g`ri tanlash vakompleks tarzda tuzish. – Massaj (uqalash) muolajasini o`tkazish qoidalari.¬ – Massaj (uqalash) turlari va massaj honasi hamshirasiga qo`yiladigan talablarni; – Fizioterapevtik muolajalar(massaj)ni optimal ta'sirini aniqlashni; – Davolash hujjatlarini rasmiylashtirishni mustaqil bajarish ko`nikmalariga ega bo`lishini.  O`**quvchii quyidagi ko`nikmalarga ega bo`lishi lozim:** – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish tartibini; – Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida tehnikahavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o`rganish; – Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish vaingolyatsion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlashva tok manbaiga ulash; – Kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash; – Muolajalardan so`ng apparatlarni o`chirish vahavfsizligini ta'minlash. – Fizioterapevtik muolajalarni o`tkazish; – Fizioterapevtik muolajalarni tog`ri tanlash va kompleks tarzda tuzish. – Massaj (uqalash) muolajasini o`tkazish qoidalari.¬ – Massaj (uqalash) turlari va massaj honasi hamshirasiga qo`yiladigan talablarni; – Fizioterapevtik muolajalar(massaj)ni optimal ta'sirini ani?lashni; – Davolash hujjatlarini rasmiylashtirishni musta?il bajarish ko`nikmalariga ega bo`lishini..
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar
Ta`minot	videofilmlar, multimediyali va o`qituvchi kompyuter dasturlardan, o`qitish metodikasidagi yangi tehnologiyalardan, mavzular bo`yicha nazariy bilimlarni so`rashdan foydalaniladi; o`quvchiilarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘ qitis hning	Mustaqil ta’ lim
1	**Kirish. Reabilitatsiya va fizioterapiya haqida tushuncha, maqsadi va vazifalari.**	“Reabilitatsiya asoslari” modulining maqsadi va vazifalari. Reabilitatsiya va fizioterapiya haqida tushuncha. Reabilitatsiya turlari. Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya fani haqida tushuncha. Fizioterapiya fani asoschilari va rivojlanish tarixi. Zamonaviy fizioterapiya. O‘zbekistonda fizioterapiya sohasidagi islohatlar.	2	N -2	1
2	**Dispanserizatsiya va reabilitatsiya asoslari**	Dispanserizatsiya va reabilitatsiya asoslari. Axoli urtasida dispanserizatsiya tadbirlarini o‘tkazishni axamiyati. Patronaj o‘tkazish tartibi. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi haqida tushuncha. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasini olib borishdagi chora tadbirlar.Turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usuli va davolovchi jismoniy tarbiyaning roli va axamiyati, talablari, o‘tkazish chora tadbirlari.	6	N-2 A-4	2
3	**Mexnat haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash haqida tushuncha. Mexnat bilan davolash usullarini qo‘llash mohiyati va maqsadi.**	Mexnat haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash haqida tushuncha. Mexnat bilan davolash usullarini qo‘llash moxiyati va maksadi. Bemorlar va nogironlar reabilitatsiyasida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari. Bemorlar va nogironlar reabilitatsiyasida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari.	2	N -2	1
4	**Kinematika asoslari. Kasalliklar va harakatni chegaralanishi**	Harakat haqida ma’lumot. Harakat turlari, ularni boshkaradigan nerv va mushak tolalari fiziologiyasi. Tana xolati va tana harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilish. Harakatga ijobiy va salbiy ta’sir etadigan omillarni aniqlash va bartaraf etish. Kasallik turlari. Kasalliklarda tana harakatini o‘zgarish sabablari. Tayanch harakati apparati, yurak qon tomir, nafas organlari, ruxiy kasalliklarda, bolalar kasalliklarida harakatning chegaralanishi. Qariyalarda harakat, unga salbiy ta’sir etadigan omillarni o‘rganish. Tana xolati, harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilishni o‘rganish. Bolalar va kata yoshdagilar kasalliklarida harakatning chegaralanishi omillarini bilish.	8	N-4 A-4	4

5	**Tibbiy reablitasiyaning asosiy turari**	Tibbiy reabilitatsiyaning ikkita asosiy turi mavjud: umumiy reabilitatsiya va xususiy reabilitatsiya. Umumiy reabilitatsiya - inson organizmining umumjihat faoliyatini, umumiy ahvolini hamda barcha tizimlarga ta'sir etuvchi muolajalar yordamida kishi sog'lig'ini mustahkamlash va tiklash Bemor organizmidagi xastalangan a'zolar faoliyatini tiklash uchun tabiiy omillar bilan birga maxsus muolajalar keng qo'llaniladi. Funksional Reabilitatsiya- xastalik yoki jarohat asorati tufayli faoliyatichegaralangan yoki buzilgan tana a'zolar qismi faoliyatini tiklashdaqo'llaniladigan muolajalar	2	N -2	2
6	**Yurak-qon tomir tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari**	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.YUrak-qon tomir tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo'llashni axamiyati.	6	N-2 A-4	4
7	**Nafas tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari.**	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Nafas tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo'llashni axamiyati.	10	N-2 A-8	4
8	**Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari.**	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo'llashni axamiyati.	6	N-2 A-4	4
9	**Tayanch-harakat apparati kasalliklarida reabilitatsiya usullari**	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Tayanch-harakat apparati kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo'llashni axamiyati. Skalioz va kifozda tibbiy reabilitatsiya usullari	16	N-4 A-12	8
10	**Asab tizimi kasalliklarida**	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga	10	N-2	8

	reabilitatsiya usullari	asoslangan reabilitatsiya usullari.Asab tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.		A-8	
11	**Akusherlik va genikologiyada tibbiy reabilitatsiya usullari.**	Genikologiyada individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari. genikologik kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya	6	N-2 A-4	4
12	**Fizioterapevtik faktorlarni akusherlik va genikologiyada qo‘llash**	Fizioterapevtik muolajalarni akusherlik va genikologiyada o‘tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalarini xomiladorda qo‘llash usullari, ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari. Elektr bilan davolash haqida tushuncha, turlari,muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. YOrug‘lik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Issiqlik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Suv va xavo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari.	12	N -4 A-8	8
13	**Xomiladorlik davrida fizioterapiya va reabilitatsiya xususiyatlari**	Xomiladorlik davri xususiyatlari haqida tushuncha. Xomilador ayollarga fizioterapiya qo‘llashga ko‘rsatma va mon’eliklar. Xomilador ayollarni tug‘ruqqa tayyorlashda DJT ning axamiyati.	6	N -2 A-4	4
14	**Tug‘ruqdan keyingi davrlarda fizioterapiya va reabilitatsiya xususiyatlari**	Tug‘ruqdan keyingi davrda reabilitatsiya chora-tadbirlari. Tug‘ruqdan keyingi davrda fizioterapiya muolajalarini qo‘llash xususiyatlari	6	N -2 A-4	4
15	**Fizioterapiya bo`limini ishini tashkil etish**	Fizioterapiya bo‘limidagi muolaja xonalari, ularning jihozlanishi, yuritiladigan asosiy hujjatlar bilan ishlash.	6	N-2 A-4	4
16	**Soddalashtirilgan fizioterapiya muolajalari.**	Fizioterapiya bo‘limida yuritiladigan asosiy hujjatlarni yuritish. Muolaja xonasida joriy, yakuniy va batamom tozalash o‘tkazish. Davolanish hujjatlarini rasmiylashtirish. Fizioterapevtik	10	N-2 A-8	4

		muolajalarni o‘tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalari ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish..			
17	**Elektr bilan davolash.**	Elektr bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.	10	N-2 A-8	4
18	**Yorug`lik bilan davolash.**	Yorug‘lik bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar balan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish	14	N-2 A-12	8
19	**Issiqlik bilan davolash.**	.Issiqlik bilan davolash,ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar balan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.	20	N-4 A-16	8
20	**Quyosh suv va xavo bilan davolash.**	Quyosh, suv va havo bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tavsiya etish, sog‘lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo‘llash. Fiziodavolashda va elektrojarohat holatidagi patologik reaksiyada birinchi yordam ko‘rsatish, fizioterapiya bo‘limida davolanayotgan bemorlar bilan etika va deontologiya qoidalariga amal qilgan holda muloqot olib borish.	10	N-2 A-8	4
21	**Davolovchi jismoniy tarbiya haqida tushuncha Organizmni jismoniy sog‘lomlashtirish usullari.**	Jismoniy faollikning ilmiy asoslari. DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Kattalarda davolash fizkulturasini qo‘llash. Nimjon va bemor bolalarda davolash fizkulturasini qo‘llash DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Xomilador yollarda davolash fizkulturasini qo‘llash. Ginikologik bemorlarda davolash fizkulturasini qo‘llash	16	N-4 A-12	8
22	**Massaj. Massajning organizmga fiziologik ta’siri. Massaj usullari**	Fizioterapiya bo‘limida uqalash xonasining tuzilishi. Uqalash xonasida ishlovchi tibbiyot xodimining vazifalari. Uqalash tushunchasi, ukalashning organizmga ta’siri, davolovchi va sog‘lomlashtiruvchi uqalashni fiziologik ta’siri	28	N -4 A-24	12
23	**Turli kasalliklara uqalash muolajalari**	Turli kasalliklarda uqalash muolajalarini o‘tkazish. uqalash muolajasini o‘tkazish uchun ko‘rsatma va moneliklar. Davolovchi uqalashning asosiy usullari va turlari.	22	N -2 A-20	8

	nio‘tkazish.	Tananing ayrim qismlari uchun uqalash muolajalarni to‘g‘ri tanlash			
24	**Sanatoriya va kurortlarda davolanish**	Sanatoriy va kurortlarda davolanish haqida tushuncha Genikologik kasalliklar profilaktikasida sanatoriy va kurortlarni asosiy turlari, O‘zbekiston kurort va sanatoriylari. Fizioterapevtik muolajalar va jismoniy tarbiya usullarini bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitda reabilitatsiya tadbirlarini.	6	N-2 A-4	2
Jami			**240**	**N-60 A-180**	**120**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya

Asosiy adabiyotlar:

1. F.SH. Baxadirova “Reabilitatsiya, massaj va mexnat bilan davolash”, Toshkent - 2010 yil.
2. K.E.Ulxo‘jaeva, B.T.Xudoyberganova “Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya” Toshkent - 2004 yil.
3. G.O.Xaydarov “Ichki kasalliklar” Toshkent - 2002 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. M.F.Ziyaeva “Terapiya” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti 2014yil.
2. K.U.Zokirova, D.U.Toxtamatova «HAMSHIRALIK ishi asoslari». Toshkent, 2012 yil.
3. K S Inamov “HAMSHIRALIK ishi asoslari” Toshkent. 2010 yil.
4. X, I.SHukurov, S.Kanoatov “Jamoada hamshiralik ishi” Toshkent,2010 yil.
5. F.P.Verner ”Xammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, Gafur Gulom nashriyoti, 2006 yil.
6. В.М.Боголюбов «Медицинская реабилитация» Москва, 2006 год, 3 том.
7. Г.Н.Пономаренко «Частная физиотерапия» Учебное пособие, «Медицина» Москва 2005 год.
8. В.А.Дубровский “Лечебная физкультура” Москва 2004 год.
9. В.А.Эпифанов «Лечебная физкультура и спортивная медицина» Москва 2000 год.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz.
www.tma.uz.
www.wikipedia.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: **Feldsher**

Ajratilgan auditoriya soat: **1032**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
SH.T .Mirzayeva	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

L.N.Gaziyeva	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o`quv ishlar bo`yicha direktor o`rinbosari
Sh.R.Mehmonqulova	Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o`quv ishlar bo`yicha direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Ishlab chiqarish amaliyoti**
Ajratilgan soat	**1032**
Mavzular soni	**25**
Dasturning maqsadi	O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar. Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 3. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 4. Turli muolajalarni bajarilish algoritmiini amalda qo`llashadi.
Bilimlar	– Feldsher faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish. Shoshilinch tibbiy yordam stantsiyalarining tuzilishi. SHTTYOS ishni tashkil etishda feldsherning roli. – Dispetcher xonasini tuzilishi va dispetcher feldsherning vazifalari. – Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, feldsherning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitariya-oqartuv ishlari bilan tanishish. – Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish; – Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. – Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. Qabul qilish va harakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qona aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat hazm qilish tizimini baholash, kuzatish. YOtoq yaralarni baholash. Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash

Ko`nikmalar	– Feldsherlik faoliyati olib boriladigan ob’ektlarni, ularning tuzilishi, vazifalari va ularda hamshira faoliyatini bilish; – Tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilish. – Hamshiralik parvarishi jarayoni va bosqichlarini bilish va jarayonni yuritish; Bemor bilan muloqot qilish ko`nikmalari; – Hayotiy zarur ko`rsatkichlar va bemorni xolatini baholash ko`nikmalari; Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiyao`tkazish. Qabul qilish va harakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat hazm qilish tizimini baholash, kuzatish. Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim A – amaliy ta’lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

“ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTI ” DASTURI
SILLABUS

To`liqnomi	**ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTI**		
kodi:	Kredit hajmi: umumiy – 31.kredit Shundan:. 2 semestr: JN –4 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy.3 semestr: JN –7 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy). 4 semestr: JN – 10 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy) .5 semestr: JN – 10 kredit;. YaN – 0 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 2,3,4,5-semestrlar	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	1,2.3 bosqich o`quvchilari	
Модулнинг давомийлиги	2 semestr – 4 hafta3 semestr – 5 hafta4 ssemestr – 6 hafta5 semestr – 6 hafta		

O`quv soatlar hajmi	Jami soat	1116
	Shundan	
	Amaliy mashg`ulot	744
	Mustaqil talim	372
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki	
Ta'lim muassasasi nomi, manzili		
Kafedra nomi		
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:
Mashg`ulot vaqti va joyi		
Modulning mazmuni	Feldsherlik ishi klinik fanlardan kasbiy faoliyatning mazmuniy ko`rsatkichlari asosida ta'lim mazmunining zarur va etarli hajmini egallashlari uchun fiziologik va patologik akusherlikdan nazariy bilimlar va amaliy ko`nikmalarga ega bo`lishi lozim, aholiga yordam hizmati ko`rsatiladigan davolash – profilaktika muassasalarida (oilaviy poliknikalardan tortib to tuqruq majmualarigacha) ishlash jarayonida xomilador ayollarni tekshirish, xomiladorlarni parvarish qilish, xomiladorlik muddatini ani?lash, ulardan turli ta?lillar uchun qonolish, turli xil patologiyalarida birlamchi shoshilinch tibbiy yordam ko`rsata olishi zarur.	
Prerekvizitlar	Ishlab chiqarish amaliyoti klinik Dasturi hisoblanib, klinik modullar amaliy qismi ?isoblanadi.	
Postrekvizitlar	Umumiy amaliyot feldsher mutahassisligini egallash uchun kasbiy ko`nikmalar zamini bo`lib xizmat qiladi	
Modulning maqsadi	Amaliyot davrida reproduktiv salomatlik va kasbiy fanlar bo`yicha amaliy muolajalarni o`rganish, shoshilinch holatlarda tez yordam ko`rsatish, kasalliklarni oldini olish. Bunga sog`lom turmush tarzini yaratish, aholi ongida tibbiy faollikni oshirish, feldsherlarga fanning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini o`rgatish, hamda nazariy, amaliy, uslubiy va tashkiliy bilimlarni xosil qilishdan iborat.	
Modulning vazifalari	talabalarga amaliy ko`nikmalarni, klinik fanlarini mushohada qilish usullari bilan qurollantirish, reproduktiv yoidagi ayollarni sog`lomlashtirish, aholi orasida sog`lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilgan targ`ibot ishlarini amalga oshirish,shu bilan birga, aholi o`rtasida patronaj ishlarini to`g`ri tashkil etishni o`rgatish.	
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Semestr yakunida** **O`quvchilar tasavvurga zga bo`lishi kerak:** - Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashhisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi	

	shifohona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari hizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi -Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. **O`quvchilar bilishi shart:** Sog`liqni saqlash tizimini xususiyati va vazifalarini poliklinikada, mahallada (qishloq shifokorlik punkti, shahar shifokorlik punkti), Oilaviyshifohonada, mahallada (qishloq vrachlik punkti)ida faoliyat – mazmunini va feldsherning o`rnini o`rganish. Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ayollarda tekshiruv usullarini bilish. Xomiladorlikning dastlabki muddatlarini anqlash. Patronajishlarini o`tkazish. Shifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tampon qo`yish.Tug`uvchi ayolni parvarishqilish. Shifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichigain'ektsiya qilish.Tug`uvchi ayolni tug`ruq honasiga o`tkazish.Me'yoriy ovqatlanish miqdorini tuzish. Tug`ruqdan keyingi gimnastika mashqlarini o`tkazish. Chaqaloqlarni parvarish qilish va ovqatlantirish.Chaqaloqni emizishga tayyorlash. Chaqaloqlarni cho`miltirish. Chaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish.Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni sa?lash va laboratoriyaga jo`natish. **O`quvchilar bajara olishi lozim:** - tug`uvchi ayolni umumiy tekshirishni; - tug`uvchi ayolni tug`ruqqa tayyorlashni; - doyaga tug`ruqni qabulqilishda yordamlashishni; - chaqaloqning dastlabki tualetini o`tkazishni; - ko`krak uchi yorilganda va mastitda sut bezlarini parvarishqilishni; - ginekologik bemorlarda qin muolajalarini o`tkazishni; - preeklampsiya va eklampsiya xolatlarida shoshilinch yordam; - qon ketganda shoshilinch yordam; - tug`ruqqa zarur asbob-anjomlar to`plamini xozirlash va sterillashda ishtirok etishni; - mastit xolatiga hamshiralik jarayonini tuzish va hamshira yozuvini to`ldirish. - o`tkir qorin sindromida ginekologik bemorni joydan joyga ko`chirishni; - ichki qonketish belgilarini aniqlashni; - qonto`htatuvchi va qono`rnini bosuvchi dori vositalarini qo`llashni; - muzli haltachani qo`llashni; - qon bosimini o`lchashni; - pulsni aniqlashni. - bemorlarni operatsiyaga tayyorlash va operatsiyadan so`ng parvarish qilishni. - shifokor bemorni ko`zdan kechirishda qatnashishni;

	- shifokor tomonidan parvarish va muolajalar bo`yicha ko`rsatmalarni olishni; - kasallik tarihiga tekshirish natijalarini o`z vaqtida kiritishni; - me'dani zondlash va yuvishni va meda zondini zararsizlantirishni; - hamma ho`qna turlarnini o`tkazishni va ho`qna uchun jihozlarni zararsizlantirishni; - siydik qopiga yumshoq katetr qo`yishni va kateterni zararsizlantirishni; - xantal va kompress qo`yishni; - shifokor ko`rsatmalari bo`yicha dori yuborishni; - allergik xolatlar, gipertermiya , gipertonik kriz, astma hurujida, stenokardiya huruji, miokard infaktida, kardiogen shokda , yurak astmasida, o`pka shishida, xushdan ketishda, kollapsda, buyrak va o`t pufagi sanchi?larida, me'da va ichak yarasidan qon ketish xolatlarida shoshilinch yordam ko`rsatishni; - funktsional sinamalarni o`tkazishni; - laborator tahlil uchun og`iz va burun bo`shliqidan surtma olishni; - puls, nafas olish sonini va qonbosimini o`lchashni hamda kasallik tarihiga qayd qilishni; - EKG tekshiruvini o`tkazishni; - entsefalogramma, ultratovush tashhis o`tkazishda qatnashish; - qonni biokimyoviy va bakteriologik tekshiruvga olishni; - bemorlarni kiyimi va o`rin –oqliklarining tozaligini kuzatishni; - bemor terisini xar kuni parvarish qilish va yotoq yaralarni oldini olishni; - og`ir yotgan bemorlarning og`iz bo`shliqini parvarish qilishni; - bemorlarni ovqatlantirishni; - kislorod yostiqini to`ldirish va ishlatishni; - bo`limdagi palatalar, kabinetlar, yuvinish va hojathonalar ozodaligini nazorat qilishni; - bo`limda san-epid tartibini kuzatishni;
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar
Ta`minot	Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	Soatlar soni	Mustaqil ta' lim
II semestr. Mutaxassislikka kirish amaliyoti					
1.	**Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.**	Hamshiralik faoliyati olib boriladigan joylar va hamshiraning rolini tushunish. O`zb Res SSV 24.03,2022 yil № 88-sonli buyrug`i Tibbiyot hodimlarining odob axloq normalari Bo`limdagi palata turlari. Davolanish muxiti. Qabulxonada hamshiraning roli. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. -kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni; -tashxislash varaqasi bilan tanishuv; -ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; -arxiv daftarini yuritishni; -dori darmonlar hisoboti daftari bilan tanishuv; -hamshiralik yozuvlarini yuritishni; -shifokor-konsultant chaqiruvi varaqasini yuritishni; -yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am); -statistik taloni bilan tanishuv; -bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; -shoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; -dorixonaga talabnoma to`ldirishni. Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 31.12. 2020 yil № 363 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar O`zb Res SSV 15.07.2022 yil №198 sonli buyrug`i Axoliha tez tibbiy yordamni to`rsatish tizimini takomillashtirishPF -6110-son 12.11.2020 yildagi birlamchi tibbiy sanitariya yordamini yanada oshirish	**12**	**12**	**4**
2.	**Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan**	Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda qo`llash. Epidemiyaga qarshi	**18**	**18**	**6**

	chora-tadbirlar bilan tanishish	qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SanPin 03.42.17. buyrugi bilan tanishish. Qo`lni zararsizlantirishni; Terini, burun va ko`z shilliq pardalarini tozalashni; Zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlashni; Bemorlarni parvarish qilish jihozlarini zararsizlantirishni; Xalat qiyish, himoyalovchi kiyimni zararsizlantirishni; Steril zonalarda hamshiraning ishlash qoidalarini;Steril qo`lqopni kiyish usullarini; Tibbiy qoldiqlarni zararsizlantirish turlari va yo`q qilishni. Qabulxonada labarator tekshirishlarga qon, siydik, axlat, qusuq massa, yuvindi suvlarni olishni va labaratoriyaga yuborish uchun hujjatlarni to`ldirishni o`rganadilar. Qabulxonaga kriminal bemorlar kelganda to`ldiriladigan hujjatlar bilan tanashadilar va ularning kiyim-boshlariga “AKT” tuzishni o`rganadilar. Qabulxonaning sanitariya-epidemik tartiblarni o`rganadalar. Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.			
3	**Kasalxonaning qabulxona bo`limida hamshiraning vazifalari va roli**	Bemorda sanitar gigienik ko`rik va antropometrik o`lchovlarni o`tkazish. Bemorlarni bo`limga tashish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatligini baholash. Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni. Tana haroratini o`lchash. Puls va nafas olishni sanash. Arterial bosimni o`lchash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olishni	**18**	**18**	**6**
4	**Terapiya bo`limida tibbiy xodim yordamchisi**	Qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash. Bemorni sanitariya tozalovidan o`tkazish va pedikulyozga tekshirishni;Bemorlarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatishni; Bemorlarni transportirovka qilishni. O`quvchilarga shifokor ko`rsatmalarini o`z vaqtida to`g`ri bajarishni,.O`quvchilar bo`limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida	**24**	**24**	**14**

		bemorlarni qon bosimini o`lchashada va pulsni aniqlashadi. Dori moddalarni yuborishdan oldin bemorlarni tayyorlash va ularga tushuntirish. Muolaja xonaga ta'luqli buyruq va ko`rsatmalar bilan tanishish, o`rganish. Ishlatilgan asbob-anjomlarni sterillash uchun biksga joylash. Ishlatilgan bog`lov materiallarini, bir marta ishlatiladigan shprits va sistemalarni utilizatsiya qilish mustaqil bajarish. Muolaja xonani joriy va yakuniy tozalashda ishtirok etish. Dori moddalarni hisoblash va saqlashni; Antibiotiklarni eritishni; Dori moddalarni shpritsga tortib olishni; Bemorlarni muolajaga psixologik tayyorlashni; Ishlatilgan asbob va jihozlarni zararsizlantirishni; Venadan qon olish va qon guruhini aniqlashni; Dorini tomchi usulda yuborish uchun sistema tayyorlashni; Bemorga tomchilab dori yuborish va kuzatishni; In'ektsiyalardan keyingi asoratlarda va anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni.			
5	**Xirurgiya bo`limida tibbiyot xodimi yordamchisi.**	Xirurgiya qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash.Steril stol tayyorlash. Bog`lov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni; Jarohatlarga ishlov berishni; Bintli va gipsli bog`lam qo`yishni.o`lni zararsizlantirishni;Bajarilgan muolajalarni muolaja varag`iga qayd qilishni;Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni;Steril stolni tayyorlashni; Operatsiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, ko`rsatmalar olish. Oddiy xirurgik operatsiyalarni kuzatish va operatsion hamshira vazifalarini va ish jarayonini o`rganish. Operatsiyaga tayyorgarlik tartibini o`rganish. Operatsiyadan so`ng bemorlarni bo`limga ko`chirish va parvarish qilish	**24**	**24**	**14**
6	**Pediatriya bo`limida tibbiyot xodimi yordamchisi.**	Qabul bo`limiga tushgan bola sog`lig`i, extiyoj muammolari va uning oilasi bilan tanishish. Bemorning onasi va oilasi a'zolari bilan muloqotda bo`lish, anamnez yig`ish, bemorlarni sanitariya tozaligidan o`tkazish. Qabul bo`limida hamshiralik parvarishining axamiyatini tushunish, amaliy ko`nikmalarni bajarish va tanishish.Qabul bo`limidagi tibbiy hujjatlar bilan tanishish. Kasallik tarixi varaqasini to`ldirish. Bemorni arterial	**24**	**24**	**14**

		bosimini, pulsini, nafas harakatlarini, tana haroratini o`lchash va qayd etish. Bolani bo`limga olib borish.Bola va uning oilasi bilan muloqot qilishni.Tibbiy hujjatlarni yuritishni. Bemorlarni bo`limga joylashtirish.Bolalarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni;Bemorlarni o`rindan-o`ringa ko`chirish. YOtoq yaralarni oldini olish. Isituvchi kompress, isitgich, muzli xalta, xantallar qo`yish. Tuvak va siydikdon tutish. Xonani joriy va yakuniy yuvib tozalashni nazorat qilish. Bemorlarni klinik tekshiruvlar uchun tayyorlash, analiz yig`ish va laboratoriyaga jo`natish.Hamshira tashxisini qo`yish va hamshira jarayoni rejasini tuzish, natijalarini taxlil qilish.Muolaja daftarini yuritish.. Antibiotiklarni eritish. Venadan qon olish, dori yuborish. Tomoq, burun va halqumdan surtma olish. Vena ichiga dori moddasini tomchilab yuborish va bemor ahvolini kuzatish. Ishlatilgan shprits, igna va sistemalarni utelizatsiya qilish Anafilaktik shok va allergik holatlarda shoshilinch yordam ko`rsatish.			
7	**Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi**	Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi.	**24**	**24**	**14**
	Jami		**144**	**144**	**72**
III semestr. Birlamchi ambulator poliklinika davolash muassasalari feldsher yordamchisi					
1.	**Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik punktida yoki ishlab chiqarish korxonalariningsalomatlik bo`limi (здрав пункт)da ishlash, shaxar vrachlik punktida ishlash.**	O`quvchilar oilaviy poliklinika, OSHP va korxonalarning salomatlik punkti tuzilishi, vazifalari, ishni tashkil qilishni, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infektsiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida feldsherning tutgan o`rni va vazifalariga katta e’tibor beriladi. O`quvchilar oilaviy poliklinikaning tuzilishi, ishlash	**60**	**60**	**28**

		tartibi, vazifalari bilan tanishadilar. Uchastka shifokori va hamshirasi bilan birgalikda bemorlarni qabul qiladilar. Patronaj, dispanser nazorati, statistika hisoboti bilan shug`ullanadilar; Kunduzgi shifoxona bo`limida ishlaydilar. Sanitariya maorif ishlarida faol qatnashadilar. Zarur bo`lganda laboratoriyaga siydik va qonni tekshirish uchun yo`llanmalar va boshqa tibbiy hujjatlar yozib berishadi, tug`ruqqa tayyorlashning psixoprofilaktik usullari bilan tanishadi, oilaviy poliklinikaning uchastkasidagi homilador ayollarni patronaj qilishadi va patronaj varaqalarini to`ldirishadi. Homilador ayollarni, laktatsiya davriga tayyorlashga ko`maklashadilar. “Onalar maktabi” ishi bilan tanishadilar. Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi. Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar. Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Bunda asosiy e’tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimgini uqtiradi. O`quvchilar chilla davri yuqumli kasalliklariga chalingan ayollar va ularning tug`ruq tarixini taxlil qilishda, ularni parvarish qilish va davolashni tashkil etishda qatnashadilar.			
2	**Xotin-qizlar maslaxatxonasida feldsherning ish faoliyati**	Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini	**54**	**54**	**28**

		o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni qin va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jihozlar tayyorlashni; qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni;patronaj ishlarini o`tkazishni;Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish;Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni, tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni.Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni, chanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni, bachadon tubi balandligini o`lchashni homilaning tahminiy vazini aniqlashni;			
3.	**Ginekologik bemorlarni tekshirish usullarida feldsherning ish faoliyati**	O`quvchilar homilador ayollarni tekshirish jarayonida ishtirok etish yoki etakchi akusher raxbarligida tekshiruvni mustaqil bajarish Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni; qin va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jihozlar tayyorlashni; Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; Almashinuv kartasini to`ldirishni; Patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni; Tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni; Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`lBachadon tubi balandligini o`lchashni; Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. Homilaning yurak urishini sanash.SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in’ektsiya qilish. Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish.Chaqaloqni emizishga tayyorlash. Chaqaloqlarni cho`miltirish. Chaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish.	**54**	**54**	**28**

	Jami		**168**	**168**	**84**
IV-semestr Shoshilinch tibbiy yordam bo'limlarining feldsher yordamchil					
1.	**Ayollar jinsiy a'zolarining yallig`lanish kasalliklarida feldsherning vazifalari**	Amaliy mashg`ulot OSHda va ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga septik yallig`lanish kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsherning vazifalari bilan tanishtiradi. O`quvchilar ginekologiya bo`limida navbatchi hamshiralarga bemorlarni parvarish qilishda, surtma olish, qin muolajalarini o`tkazishda ko`maklashadilar.	**36**	**36**	**20**
2.	**Ayollar jinsiy a'zolari o`sma kasalliklarida feldsherning vazifalari, onkologiya bo`limidagi ish**	Amaliy mashg`ulot OPning mahalla akusher-ginekolog xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar xavfsiz va xavfli o`smalarga chalingan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qilishadi. Bemorlarni parvarishlashda navbatchi hamshiralarga ko`maklashadilar. PQ 27.05.2021 yil №5130 son li qarori bilan tanishish	**36**	**36**	**22**
3	**Kontratseptsiya ning zamonaviy usullarini qo`llash**	O`qituvchi o`quvchilarga kontratseptiv usullarni turlarini va ularni to`g`ri tanlashda ayollarga maslahatlar berishni o`rgatadi. O`qituvchi nazorati ostida o`quvchilar bemorlardan surtma oladilar, laboratoriyaga tekshirish uchun yo`llanma to`ldiradilar. Bo`yida bo`lishdan saqlovchi vositalarni ayolga qo`llanilganda vrachga assistentlik qiladilar, zarur asbob-anjomlarni tayyorlaydilar, kerakli tibbiy hujjatlarning tegishli qismini to`ldiradilar. Tug`ish yoshidagi ayollarni sog`lomlashtirish tadbirlarida faol katnashadilar: abortning zararli oqibatlari va bo`yida bo`lishning zamonaviy usullari haqida suhbatlar uyushtiradilar.	**36**	**36**	**22**
4	**Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi**	Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi.. O`zb Res SSV 15.07.2022 yil № 198 sonli buyrug`i Axoliha tez tibbiy yordamni to`rsatish tizimini takomillashtirish	**54**	**54**	**22**

5	**Tez tibbiy yordam feldsheri yordamchisi**	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.	**54**	**54**	**22**
	Jami		**216**	**216**	**108**
V semestr. Tez yordam feldsheri yordamchisi					
1	**Hayz faoliyatining buzilishida feldsherning vazifalari**	Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikaning mahalla akusher-ginekologik xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar vrach qabuliga kelgan ayollarni va ginekologiya bo`limida hayz ko`rish faoliyatining buzilishi tufayli davolanayotgan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qiladilar, jumboqli masalalar echadilar. O`qituvchi o`quvchilarga hayz ko`rish faoliyatining buzilishi, ularning ko`rinishlari, aniqlash va diagnostikasi uchun ko`llaniladigan usullar bilan tanishtiradi. Bo`limlarda hamshiralarga bemorlarda funktsional-diagnostik testlarni o`tkazishga va davolashga yordam beradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalar va tug`ruq majmuasi ginekologiya bo`limlarda shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi. O`zb Res SSV 17.01.2022 ушд № 16 sonli buyrug`i tibbiy hujjatlr shakillarining nomi, raqami va saqlash	**24**	**24**	**10**

2	**Homiladorlik davrlarida parvarish qilish, qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami.**	Amaliy mashg`ulot akusherlik majmualarining tug`ruq bo`limlarida, ginekologiya bo`limlarida o`tkaziladi O`quvchilar homiladorlik patologiyasi bo`limida homila tushish xavfi bo`lgan ayollarni kuzatishadi va uni saqlash rejasi bilan tanishadilar. CHala tug`ilgan bolalarni kyuvezda parvarish qilish qoidalari bilan tanishadilar va parvarish qilishda hamshiralarga yordam beradilar. Akusherlik postida ishlaydi, «Abortning zarari», «Alkogol, tamaki va dori-darmonlarning homiladorlikka ta'siri» mavzularida suhbatlar o`tkazadi. Homilador ayolni ko`rikdan o`tkazadi, homiladorlik muddatini aniqlaydi, muddatidan o`tgan homiladorlik belgilarini aniqlaydi O`qituvchi bola tashlashda ayolga shoshilinch yordam berishda, abortga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish ishlarida feldsherning vazifalari bilan o`quvchilarni tanishtiradi. Xotin-qizlar maslahatxonalari, tug`ruq majmualarining homiladorlik patologiyasi bo`limlarida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish, shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi Amaliy mashg`ulot tug`ruq bo`limlarida o`tkaziladi. O`quvchilar tug`ruq yo`llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo`lgan tug`ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni echadilar. Yo`ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko`chishi asorati bilan kechgan tug`ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Oilaviy poliklinikalarida qon ketishga xavfi yuqori bo`lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug`ullanishadi.	**36**	**36**	**20**
3.	**Neonatal intensiv terapiya bo`limida chaqaloqlarning parvarishi**	Neonatal intensiv terapiya bo`limiga gospitalizatsiya qilingan bolalar xususiyatlarini tushunish. Bola va uning oilasiga ko`rsatiladigan hamshiralik parvarishini tushunish. Betob chaqaloqni qabul qilish. CHaqaloq onasidan anamnez yig`ish. Hamshira tashxisini qo`yish. Betob chaqaloqqa tibbiy yordam ko`rsatish va parvarish qilish. Oksigenoterapiya (tanishish);	**30**	**30**	**16**

		Elektroootsosni ishga tayyorlashni; Endotraxeal intubatsiya uchun jihoz yig`ishni; Muzli xaltani qo`llashini; Kon quyishni o`tkazishda qatnashish; Kindik yarasi va terini parvarishi qilishni; Chaqaloqlarni tana haroratini o`lchash va qayd qilishni; Chaqaloq va chala tug`ilgan chaqaloqlarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; Chaqaloq va chala tug`ilgan bolalarda nazoratli emizishni nazorat qilishni; Klinik tekshiruvlarga analiz yig`ishni; Chaqaloq va chala tug`ilgan bola terisiga va kindik qoldig`iga ishlov berishni.			
4	**Tug`ruq kompleksidagi ishlar**	O`quvchilar bo`limning katta hamshirasi rahbarligida ishlaydilar. Bo`limning tartibi, ishlash va san-epid tartibi bilan tanishadilar. SHu bo`limga taaluqli bo`lgan ko`rsatmalar va buyruqlarga amal qiladilar. “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish	**30**	**30**	**16**
5	**Ginekologiyada, o`tkir qorin sindromida, shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy yordam ko`rsatish**	Amaliy mashg`ulot ginekologiya bo`limi va klinika oldi amaliyot xonasida o`tiladi. O`qituvchi orqa gumbaz punktsiyasiga ko`rsatmalar va bajarish texnikasini o`quvchilarga o`rgatadi. Bo`limlarda o`quvchilar bemor ko`rigida, orqa gumbaz punktsiya qilish uchun ishlatiladigan asboblarni tayyorlashda ishtirok etishadi. Bo`limlarda o`quvchilar vrach ko`rsatmalarini bajarishda hamshiraga ko`maklashadilar, bemorlarni davolashda va operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etadilar. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilishda qatnashadilar. “Tez yordam” markazining ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish.	**30**	**30**	**16**
6	**Tez yordam feldsheri yordamchisi**	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bulimida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni	**66**	**66**	**30**

		(puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.			
	Jami		**216**	**216**	**108**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baho**lash**

O`quvchilarni uslubiy raxbar tomondan amaliy kundalik daftarlari nazarot kilib boriladi

O`quvchilarni b**o`**limda bemorlarni parvarish kilish b**o`**yicha k**o`**nikmalarni uslubiy va bevosita uslubiy raxbar tomonidan nazorat kilib boriladi.

Kundaliklar vaqtida tekshirilib baholab boriladi.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar:

Asosiy adabiyotlar

1.K.S.Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.

3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.

4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyot
y.

5. «Hamshira» jurnali

6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi

7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari

8. YAponiyaning Hamshiralik ta’limini takomillashtirish “JICA” loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,

2.med.uz,

3. minzdrav.uz,

4.tma.uz,

5.tashpmi.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
SOG’LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

50910204 - FELDSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

BITIRUV OLDI AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: **Feldsher**

Ajratilgan auditoriya soat: **288**

Toshkent 2023 yil

1 Professional ta’limni rivojlantirish instituti Sog‘liqni saqlash yo‘nalishi bo‘yicha O‘quv-metodik Birlashmani 2023-yil 9-avgustdagi 9 sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan. TASDIQLASHGA TAQDIM ETILDI.

2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2023-yil 25-sentyabrdagi 5-son yig‘ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2023-yil 29-sentyabrdagi 438- son buyrug‘i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
SH.T .Mirzayeva	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

D.X.Abdullayeva	Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish amaliyoti bo`yicha direktor o`rinbosari
Sh.R.Mehmonqulova	Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o`quv ishlar bo`yicha direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Bitiruv oldi amaliyoti**
Ajratilgan soat	**288**
Mavzular soni	**4**
Dasturning maqsadi	– O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va ularni mehnat faoliyatiga tayyorlash ko`zda tutilgan. – Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar. .
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– 1. Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi – 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga mustaqil ega bo`lishadi.
Bilimlar	– Sog`likni saqlash tizimini xususiyati va vazifalarini poliklinikada, mahallada (qishloq shifokorlik punkti, shahar shifokorlik punkti), oilaviy shifoxonada, mahallada (qishloq vrachlik punkti)ida faoliyat mazmunini va feldsherning o`rnini o`rganish; – insonga, oilaga va jamoada yashovchi bir guruh insonlarga qaratilgan hamshiralik jarayonini yuritish; – hamshira faoliyat olib boradigan joylarida, jamoada ish yurituvchi hamshirani faoliyatini o`rganish. – Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ayollarda tekshiruv usullarini bilish. – Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. – Qin vannasini o`tkazish, tampon qo`yish. – Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. – SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. – Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in'ektsiya qilish. – Tug`ruqdan keyingi gimnastika mashqlarini o`tkazish. – CHaqaloqlarni parvarish qilish va ovqatlantirish. CHaqaloqni emizishga tayyorlash. – CHaqaloqlarni cho`miltirish. CHaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash. – Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. – Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish.

	– Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish. – Hamshira rahbarligida bolalarni parvarish qilishda ishtirok etish. – Ona va oila a’zolari bilan muloqotda bo`lish. Bolalarning o`sish va rivojlanish jarayonini tahlil qilish. Profilaktik emlashda ishtirok etish va o`tkazish – Chaqaloqlarni ovqatlantirish va parvarishlash. CHala tug`ilgan chaqaloqlarni parvarishini tuzilgan reja asosida amalga oshirish va kundalik ko`rsatiladigan parvarishni baholash, unga o`zgartirish kiritish..
Ko`nikmalar	– SHifokor bemorni ko`zdan kechirishda qatnashish; – shifokor tomonidan parvarish va muolajalar bo`yicha ko`rsatmalarni olish; – kasallik tarixiga tekshirish natijalarini o`z vaqtida kiritish; – me’dani zondlash va yuvish – meda zondini zararsizlantirish; – hamma huqna turlarni o`tkazishni va huqna jihozlarni zararsizlantirish; – siydik qopiga yumshoq kateter qo`yishni va kateterni zararsizlantirish; – xantalva kompress qo`yish; – shifokor ko`rsatmalari bo`yicha dori yuborish; – allergik holatlar, gipertermiya , gipertonik kriz,astma hurujida, stenokardiya huruji, miokard infaktida, kardiogenshokda , yurak astmasida, o`pka shishida, hushdan ketishda, kollapsda, buyrak va jigar sanchiqlarida, me’da va ichak yarasidan qon ketish holatlari dashoshilinch yordam ko`rsatish; – funktsional sinamalarni o`tkazish; – laborator tahlil uchun og`iz va burun bo`shlig`idan surtma olish; – puls, nafas olish sonini va qon bosimini o`lchashni hamda kasallik tarixigaqaydqilish; – EKG tekshiruvini o`tkazish; – entsefalogramma, ultratovush tashxis o`tkazishda qatnashish; – qonni biokimyoviy va bakteriologik tekshiruvga olish; – bemorlarni kiyimi va o`rin – oqliklarining tozaligini kuzatish; – bemor terisini har kuni parvarish qilish va yotoq yaralarnioldini olish; – og`ir yotgan bemorlarning og`iz bo`shlig`ini parvarish qilish; – bemorlarni ovqatlantirish; – bo`limdagi palatalar, kabinetlar, yuvinish va hojatxonalar ozodaligini nazorat qilish; – bo`limda san-epid.tartibinikuzatish; – shifokor ko`rsatmalarini to`g`ri bajarish; – yangi kelgan bemor bolaning onasini bo`lim tartibi bilan tanishtirish; – parhez hamshirasiga taomnoma tuzish va etkazish; – bemorda antropometriya o`tkazish;

	– tana haroratini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – pulsni o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – nafas olish sonini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – dori-darmonlarn itarqatishni va bemor bolalarga ichirish – t/o, t/o, m/o, v/i dori yuborish; – dori moddalarini yuborishdan avval allergik sinama qo`yish; – halqum va burundan surtma olish; – og`iz bo`shlig`ini artish; – bemor bolani rentgenologik va laborator tekshirishga tayyorlash; – shoshilinch hollarda (gipertermiya, talvasa, – laringospazm, o`tkir –qon tomir etishmovchiligi, qusganda, toksikozda va eksikozda) yordam ko`rsatish; – tug`uvchi ayolni umumiy tekshirish; – doyaga tug`ruqni qabul qilishda yordamlashish; – chaqaloqning dastlabki tualetini o`tkazish; – yo`qotilgan qon miqdorini aniqlash; – ko`krak uchi yorilganda va mastitda sut bezlarini parvarish qilish; – ginekologik bemorlarda qin muolajalarini o`tkazish; – gestozning og`ir hollarida shoshilinch yordam; – qon ketganda shoshilinch yordam; – tug`ruqqa zarur asbob-anjomlar to`plamini hozirlash va sterillashda ishtirok etish; – mastit holatiga hamshiralik jarayonini tuzishi va hamshira yozuviini to`ldirish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim A – amaliy ta’lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

“BITIRUV OLDI AMALIYOTI ” DASTURI
SILLABUSI

To`liqnomi	**BITIRUV OLDI AMALIYOTI**		
kodi:	Kredit hajmi: umumiy – 12.kredit Shundan:. 6 semestr:. JN – 10 kredit;. YaN – 2.5 kredit (majburiy)	Modul o`tilish davri: 6 semestr	ECTS value: 4
Tayyorlov yo`nalishi	50910204 – Feldsherlik ishi	3 bosqich bitiruvchilari	
Modulning davomiyligi	6 semestr – 8 hafta		
O`quv soatlar hajmi	Jami soat	432	
	Shundan		
	Amaliy mashg`ulot	288	
	Mustaqil talim	144	
O`quv modelining ststusi	Klinik modullar bloki		
Ta'lim muassasasi nomi, manzili			
Kafedra nomi			
Mazkur kursning o`qituvchilari haqida ma'lumot	Ma'ruzachilarning F.I.Sh.	E-mail: E-mail:	
Mashg`ulot vaqti va joyi			
Modulning mazmuni	- Feldsherlik ishi klinik fanlardan kasbiy faoliyatning mazmuniy ko`rsatkichlari asosida ta'lim mazmunining zarur va etarli hajmini egallashlari uchun fiziologik va patologik akusherlikdan nazariy bilimlar va amaliy ko`nikmalarga ega bo`lishi lozim, aholiga yordam hizmati ko`rsatiladigan davolash – profilaktika muassasalarida (oilaviy poliknikalardan tortib to tuqruq majmualarigacha) ishlash jarayonida xomilador ayollarni tekshirish, xomiladorlarni parvarish qilish, xomiladorlik muddatini aniqlash, ulardan turli tahlillar uchun qon olish, turli xil patologiyalarida birlamchi shoshilinch tibbiy yordam ko`rsata olishi zarur.		
Prerekvizitlar	- Bitiruv oldi amaliyoti klinik dasturi hisoblanib, klinik fanlar va akusherlik va ginekologiya fanlari amaliy qismi hisoblanadi.		
Postrekvizitlar	- Umumiy amaliyot feldsher mutahassisligini egallash uchun kasbiy ko`nikmalar zamini bo`lib xizmat qiladi		
Modulning maqsadi	- Amaliyot davrida reproduktiv salomatlik va kasbiy fanlar bo`yicha amaliy muolajalarni o`rganish, shoshilinch holatlarda tez yordam ko`rsatish, kasalliklarni oldini olish. Bunga sog`lom turmush tarzini yaratish, aholi ongida tibbiy faollikni oshirish, feldsherlarga fanning asosiy tushunchalari va kategoriyalarini o`rgatish, hamda nazariy, amaliy, uslubiy va tashkiliy bilimlarni xosil qilishdan iborat.		

Modulning vazifalari	- talabalarga amaliy ko`nikmalarni, klinik fanlarini mushohada qilish usullari bilan qurollantirish, reproduktiv yoidagi ayollarni sog`lomlashtirish, aholi orasida sog`lom turmush tarzini shakllantirishga qaratilgan targ`ibot ishlarini amalga oshirish,shu bilan birga, aholi o`rtasida patronaj ishlarini to`g`ri tashkil etishni o`rgatish.
Modul bo`yicha o`quvchilar bilimi, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	**Semestr yakunida** **O`quvchi tasavvurga ega bo`lishi kerak**: - Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashhisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifohona, ambulatoriya – poliklinika, tug`uruq kompleksi shifokorlari hizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi - Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga zga bo`lishadi. **O`quvchi bilishi shart:** - Sog`liqni saqlash tizimini xususiyati va vazifalarini poliklinikada, mahallada qiishloq shifokorlik punkti, shahar shifokorlik punkti),. - Oilaviy shifohonada, mahallada qiishloq vrachlik punkti)ida faoliyat mazmunini va feldsherning o`rnini o`rganish. Akusherg'ginekolog qabulida ishtirok etish. Ayollarda tekshiruv usullarini bilish. xomiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patrona jishlarini o`tkazish. Shifokor ko`rsatmalarini bajarish. Tug`uvchi ayolni parvarishqilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini anqlash. Xomilaning yurak urishini sanash. Shifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichigain'ektsiya qilish.Tug`uvchi ayolni tug`uruqhonasiga o`tkazish. Me'yoriy ov?atlanish miqdorini tuzish. Jinsiy a'zolarni o`z xoliga kelishi?olatini, loxiyalar harakterini kuzatish. Tug`ruqdan keyingi gimnastika mashqlarini o`tkazish. Chaqaloqlarni parvarish qilish va ovqatlantirish.Chaqaloqni emizishga tayyorlash. Chaqaloqlarni cho`miltirish. Chaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbobg'uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish.Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish. **O`quvchilar bajara olishi lozim:** – tug`uvchi ayolni umumiy tekshirishni; - tug`uvchi ayolni tug`ruqqa tayyorlashni; - doyaga tug`ruqni qabul qilishda yordamlashishni; - chaqaloqning dastlabki tualetini o`tkazishni; - ko`krak uchi yorilganda va mastitda sut bezlarini parvarishqilishni; - ginekologik bemorlarda qin muolajalarini o`tkazishni; - preeklampsiya va eklampsiya xolatlarida shoshilinch yordam;

	- qon ketganda shoshilinch yordam; - tug`ruqqa zarur asbob-anjomlar to`plamini xozirlash va sterillashda ishtirok etishni; - mastit xolatiga hamshiralik jarayonini tuzish va hamshira yozuvini to`ldirish. - o`tkir qorin sindromida ginekologik bemorni joydan joyga ko`chirishni; - ichki qonketish belgilarini aniqlashni; - qonto`htatuvchi va qono`rnini bosuvchi dori vositalarini qo`llashni; - muzli haltachaniqo`llashni; - qon bosimini o`lchashni; - pulsni aniqlashni. - bemorlarni operatsiyaga tayyorlash va operatsiyadan so`ng parvarish qilishni. - shifokor bemorni ko`zdan kechirishda qatnashishni; - shifokor tomonidan parvarish va muolajalar bo`yicha ko`rsatmalarni olishni; - kasallik tarihiga tekshirish natijalarini o`z vaqtida kiritishni; - me'dani zondlash va yuvishniva meda zondini zararsizlantirishni; - hamma ho`qna turlarnini o`tkazishni va ho`qna uchun jihozlarni zararsizlantirishni; - siydik qopiga yumshoq katetr qo`yishni va kateterni zararsizlantirishni; - xantal va kompress qo`yishni; - shifokor ko`rsatmalari bo`yicha dori yuborishni; - allergik xolatlar, gipertermiya , gipertonik kriz, astma hurujida, stenokardiya huruji, miokard infaktida, kardiogen shokda , yurak astmasida, o`pka shishida, xushdan ketishda, kollapsda, buyrak va o`t pufagi sanchiqlarida, me'da va ichak yarasidan qonketish xolatlarida shoshilinch yordam ko`rsatishni; - funktsional sinamalarni o`tkazishni; - laborator tahlil uchun og`iz va burun bo`shliqidan surtma olishni; - puls, nafas olish sonini va qonbosimini o`lchashni hamda kasallik tarihiga qayd qilishni; - EKG tekshiruvini o`tkazishni; - entsefalogramma, ultratovush tashhis o`tkazishda qatnashish; - qonni biokimyoviy va bakteriologik tekshiruvga olishni; - bemorlarni kiyimi va o`rin –oqliklarining tozaligini kuzatishni; - bemor terisini xar kuni parvarish qilish va yotoq yaralarni oldini olishni; - og`ir yotgan bemorlarning og`iz bo`shli?ini parvarish qilishni; - bemorlarni ovqatlantirishni; - kislorod yostiqini to`ldirish va ishlatishni; - bo`limdagi palatalar, kabinetlar, yuvinish va hojathonalar ozodaligini nazorat qilishni; - bo`limda san-epid tartibini kuzatishni;
Talim berish usullari	Nazariy mashg`ulotlar Amaliy mashg`ulotlar
Ta`minot	Darsliklar,visual didaktik tarqatma materiallar, testlar,vaziyatli masalalar.O`qitish materiallar to`plami

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Soatlar soni	Mustaqil ta’ lim
		Bitiruv oldi amaliyoti	**288**	**288**	**144**
1	**Davolash profilaktika muassasi feldsher yordamchisi**	Davolash profilaktika muassasalarida amaliyot olib boriladi. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirish.Ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; Hamshiralik yozuvlarini yuritishni; Yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am).Bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; Shoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. SamPin 10.01.2017 yildagi № 344217 sonli buyrug`ini amalda qo`llash O`zb Res SSV 31.12. 2020 yil № 363 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. Murojatni qayd etish jurnali :061 Chaqiruv karta:062Kuzatuv varaqasi : 065	**72**	**72**	**36**
2	**Poliklinika, QVPlarda feldsher yordamchisi**	O`quvchilar oilaviy poliklinika, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infektsiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida SSVning Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok	**66**	**66**	**32**

		etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 15.07 № 198 sonli buyrug`i Axoliha tez tibbiy yordamni to`rsatish tizimini takomillashtirish O'zbekiston Respublikasi sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va Jamoat salomatligi xizmatining. 19.08.2021 №20 sonli buyrugi bilan tanishish O`zbekistan Respublikasi Prezidentining 2020 yil 25 iyuldagi "Koronavirus pandemiyasini yumshatish, aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi va salomatligini saqlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari tugrisida" PF- 6035-son Farmoni hamda 2020 yil27 iyuldagi "O`zbekistan Respublikasi Sanitariya- epidemiologikosoyishtalik va Jamoat salomatligi hizmati faoliyatini tashkil qilish chora-tadbirlari tugrisida"			
3	**Tug`ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher yordamchisi**	Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi.Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o`lchashadi, pulsni sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko`rishadi va tug`ruq faoliyatiga baho beradilar. Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. Mashg`ulot tug`ruq majmuada chilla davri bo`limida o`tkaziladi: o`quvchilar chilla davri bo`limi, palatalarning tartib-qoidalari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko`krakni ketma ket tutishni ahamiyati to`g`risida suhbatlar o`tkazishadi. SHifokor tomonidan o`tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko`rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko`rikdan o`tkazishadi, shifokor ko`rsatmasini bo`lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog`ib olishni o`rganishadi. Ko`krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o`tkazishda ishtirok etishadi. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi.	**54**	**54**	**30**

		Mashg`ulot septik kasalliklarini davolashga ixtisoslashtirilgan alohida maxsus palatalarida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga umumiy parvarish va maxsus bokslarning ish qoidalari bilan tanishtiradi. Bunda asosiy e'tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimgini uqtiradi.			
4	**Tibbiy tez yordam muassasida feldsher yordamchisi.**	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher –akusher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi...Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.Bemorlarni transportirovka qilishni bajarishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.Bemorlarni uydan statsionorgacha olib borishda ishtirok etish. O`zb Res SSV 12.09. 2022 yil № 248 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan Aholiga tez tibbiy yordam xizmatini ko`tsatish tizimini takomillshtirish boyicha ishlashni o`rganadilar.	**96**	**96**	**46**
	Jami		**288**	**288**	**144**

.

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, o-zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar:

Asosiy adabiyotlar:

1.K.S.Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.

3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.
4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 y.
5. «Hamshira» jurnali
6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi
7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari
8. Yaponiyaning Hamshiralik ta'limini takomillashtirish "JICA" loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,
2.med.uz,
3. minzdrav.uz,
4.tma.uz,
5.tashpmi.uz
6.www.bilm.uz